

DÁL PŘECE NEJDEME SAMI

OD MOJŽÍŠE K RÚT

KATECHETICKÁ PŘÍRUČKA 2015–2016

DÁL PŘECE NEJDEME SAMI

Od Mojžíše k Rút

Katechetická příručka 2015–2016

•••••

OBSAH

- 7 Otcovství Izraele a narození Mojžíše (*David Nečil*)
- 17 Mojžíš na Orébu (*David Nečil*)
- 28 Mojžíš a Áron vyjednávají s faraonem (*Jiří Tengler*)
- 36 Hod beránka a vyvedení z Egypta (*Jiří Tengler*)
- 45 Přejít Rudého moře (*Radmila Včelná*)
- 53 Na cestě pouští (*Radmila Včelná*)
- 61 Dar Zákona na Sínaji (*Alexandra Jacobea*)
- 70 Modlářství lidu (*Alexandra Jacobea*)
- 80 Tvůrčí síla slitování (*Tomáš Trusina*)
- 93 Vyslání a návrat zvěďů (*Ondřej Macek*)
- 103 Bileám a Balák (*Tomáš Trusina*)
- 117 Mojžíšova písnička o Boží cestě naším světem (*Tomáš Trusina*)
- 127 Zvěďové a Rachab (*Marta Sedláčková*)
- 138 Znovu suchou nohou... přechod Jordánu (*Marta Sedláčková*)
- 149 Jericho (*Marta Sedláčková*)
- 160 Smlouva s Gibeonany (*Marta Sedláčková*)

- 169 Já a dům můj budeme sloužit Hospodinu (*Marta Sedláčková*)
- 177 Počátek doby soudců (*Tomáš Trusina*)
- 189 Gedeon (*Jonatan Hudec*)
- 200 Samson – aneb jak si někdo může poplést sílu svou a sílu Boží (*Martina Zuštinová*)
- 215 Rút a Noemi – Být cizincem, být přítelem (*Martina Zuštinová*)
- 223 Zastánce pro Rút a Noemi (*Martina Zuštinová*)
- 231 Rejstřík probíraných biblických textů

© Jonatan Hudec, Alexandra Jacobea, Ondřej Macek,
David Nečil, Marta Sedláčková, Jiří Tengler, Tomáš Trusina,
Radmila Včelná, Martina Zuštinová, 2015

ISBN 978-80-87098-52-3

TÉMA

Kdo je doopravdy silný.

CÍLE

- Vysvětlit, co je skutečná moc.
- Ukázat, že víra není slabost, ale naopak může být zdrojem odvahy.
- Ukázat, že Bůh často zasahuje nenápadným způsobem i tam, kde se zdá, že mlčí.
- Nahlédnout téma „gastarbeiterů“ z jiné roviny.

.....

22.1 PRO UČITELE

Biblický text: Ex 1,7–2,10

22.1.1 Výkladové poznámky

- Nepřehlédněte zásadní změnu situace: nastoupil nový farao, který už nevěděl o Josefovi, o zásluhách v minulosti. Podobná situace jako když jsou pozváni cizinci na práci a pak jsou vnímáni jako ohrožení.
- Jsou přijímána racionální opatření (v. 10: Musíme s ním nakládat moudře). Do těchto hezkých slov je zabalena represe a později genocida. Vzpomeňme na rádooby neutrální spojení „konečné řešení“.
- Opatření jdou postupně: napřed robota, nucené práce, pak otroctví – ztráta svobody, pak populační zásahy a nakonec otevřená genocida.
- Příběh se poprvé zadrhne u porodních bab.
- Poznámka: označení Hebrejové je původně hanlivé, etymologie je nejasná – ti za řekou, námezdníci, bezdomovci, lůza, chamraď. Izraelci se tak někdy označovali před cizími národy. Dobře to zapadá do celkového postoje

nadřazených Egyptanů vůči méněcenným Izraelcům, kteří se množí jako myši.

- Porodní báby: otázkou je, proč jsou jmenovány jenom dvě. Jednak nejspíš nebyly u každého porodu a jednak mohly být představitelkami cechu.
- Otázka je, proč faraon volí takovou nepohodlnou okliku. Nejspíš mu jde o to nevzbudit rozruch, neriskovat otevřenou vzpouru. Porodní bábě stačí ve správný okamžik udělat patřičný pohyb, aby se dítě narodilo mrtvé a pak to svést na náhodu. Tím spíše, že báby byly volány jenom ke komplikovanějším porodům.
- Na druhou stranu je možné, že faraon nechce zničit Izraelce úplně, jenom je skřípnout a oslabit, aby mohl využívat levnou pracovní sílu. Tomu by pak odpovídalo i to, že je nechtěl pustit z Egypta.
- Silným tématem je strach. Faraon byl mocný, z lidské perspektivy viděno neměl žádnou konkurenci, život všech měl v hrsti. Nevěřil však, že budoucnost jeho života i jeho říše je v Božích rukou. Neměl komu by svěřil své obavy o osud Egypta, a proto začal být posedlý strachem.
- Báby se bály jistě i faraona. Ale bály se především Boha. S tímto kontrastem strachů je možné si pohrát – jestli je dobrý a špatný strach, co to znamená bázeň před Hospodinem, případně postavit vyprávění na paradoxu, že bázeň (před Hospodinem) dává odvahu, nebo na otázce, jestli strach, bázeň může dávat odvahu.
- Zmínka jmen: faraonovo jméno nezazní, zůstává bezejmenný. Báby mají jméno – jejich památka není vyhlazena. Z toho vyplývá, kdo má budoucnost, či příklad máme následovat, či postoj opravdu přežije. Mají starosemitská jména Šifra (vykládá se jako krása či těšitelka) a Púa (jasná nebo ta, která sténá).
- Vyprávění o narození Mojžíše začíná tím, že život nekončí ani nařízením krutého faraona. Narození Mojžíše připomíná moderní realie asi jako příběh o dítěti, které se narodí vězňům v koncentračním táboře.
- Není od věci si připomenout, že i Ježíš se narodil za mimořádně ohrožujících okolností (Herodes), i on a jeho rodiče mají co do činění s Egyptem (Mt 2,13–23). V obou příbězích spása a vysvobození vzešlo skrze jednoho člověka celému národu a celému světu. Tak jedná Hospodin.
- Je nesmírně zajímavé odpovědět si na otázku, proč vlastně faraonova dcera Mojžíše přijala: bylo jí ho líto. Dobře věděla, že je to jedno z hebrejských dětí. Možná někdy obyčejný soucit dá do pohybu velké věci.
- Celý příběh je o mohutné mašinerii moci, která může zničit celý národ. Proti ní stojí jednotlivci, kteří zdánlivě udělají jenom maličkosti – báby, které

nechají žít pár nemluvňat; Jokebed a Amrám, kteří se mají rádi a počnou nový život i v situaci krajního ohrožení; soucit faraonovy dcery. Ale k záchráně to stačí.

22.1.2 Úskalí

- Je snadné a svůdné odsoudit zlého faraona a postavit se na stranu těch bab. Skutečnost je ale komplikovanější. Jde o to, že v naší současnosti by s faraonovým jednáním možná mnoho našich současníků souhlasilo a označilo by ho jako strach o ušlechtilé a správné věci. Nemuselo mu jít jen o vlastní trůn, ale dejme tomu o národ. O zachování úctyhodné a starobylé kultury Egyptské říše. To může být interpretováno jako ochrana pozitivních hodnot: v Egyptě jsou doma Egypťané, Izraelci k nim zavlekli cizí kulturu, cizí náboženství. Problém je, že výsledkem těchto „spravedlivých“ požadavků je genocida.
- Jde o důsledky – že totiž strach odlidštil protivníka. Faraon Izraelce vnímal nikoliv jako lidské bytosti či dokonce bližní, ale jako skupinu, národnost, statistické číslo v kolonkách porodnosti. Jako problém, se kterým je potřeba se vypořádat jakýmkoliv prostředky.
- Druhým úskalím je určitá frustrace: mělo to nakonec všechno nějaký smysl? Vždyť víme, že si faraon našel jinou cestu. Nějaké dvě báby ho nezastavily. Když jeho plán selhal, vydal se cestou otevřené brutality a izraelské chlapce začali systematicky likvidovat vojáci. Ale je to stejná otázka, jestli měla smysl práce Nicolase Wintona, který zachránil pár set dětí, když pak byly zavražděny miliony. Smysl má každý lidský život. Zlu má vždycky cenu se bránit, brzdit ho a stavět mu hráz.

22.1.3 Odkazy

Starý zákon: překlad s výkladem. Nový překlad Písma svatého. 2, Exodus, Leviticus: druhá a třetí kniha Mojžíšova.

Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1988.

NOVOTNÝ, Adolf: *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1992.

FUNDA, Otakar Antoň: *Podle Bible nejmenším*. Praha: Prvokruh, 1992.

22.2 PRO DĚTI

22.2.1 Předškolní děti

Na březích velké řeky Nil (*položit modrý šátek*), leží veliká země Egypt. Je známá svými úžasnými a velkými stavbami, které všichni obdivují. (Rozložit několik pyramid vyrobených z papíru.)

Ale žily tam i chudé rodiny v obyčejných domech. Říkali si Izraelci. Všichni byli příbuzní a patřili k sobě. Věřili v Hospodina. Byli to otroci.

V té zemi vládl mocný faraó (*dejte si před obličej faraonskou masku vytištěnou na tvrdém papíru*).

Faraon Izraelce neměl rád. Nařídil, že když se jim narodí holčička, mohou si ji nechat, ale když to bude chlapeček, musí ho dát jeho vojákům. Ti ho pak odnesli pryč.

Jednou se jedné izraelské mamince narodil chlapeček.

(Ukázat panenku – jednoduchá loutka – do jednobarevného kapesníku, do šátku nebo i ponožky se dá kousek vaty nebo něčeho podobného a dole se to zaváže tak, aby vznikla hlavička. Na tu se namaluje obličej miminka, případně můžete polotovar namalovat s dětmi.)

Maminka nechtěla svého syna dát vojákům. A tak ho ukrývala. Ale nešlo to pořádkem. Chlapeček křičel, až to bylo slyšet na ulici, a pak by mohli vojáci odvést celou rodinu.

Všichni se moc báli a nevěděli co dělat. Nakonec maminka upletla pěknou ošatku a děťátko do ní položila. Starší sestřička Miriam se divila, k čemu to bude. Maminka jí řekla – odneseme košíček k řece a položíme ho na vodu do rákosí. Věřím, že Pán Bůh nám pomůže. Ty se schováš za strom a budeš pozorovat, co se bude dít.

Příští den položili děťátko v košíku do rákosí.

(Položte košíček s panenkou na šátek znázorňující Nil. Pokud chcete, můžete ho položit ještě na vycpanou rukavici, která znázorní Boží ochranu.)

Miriam se schovala za strom. Hrozně se polekala, když uviděla faraonovu dceru, jak přichází k řece.

(Znázorníme bílou nebo jinak vznešenou vycpanou rukavici, na kterou můžeme navléknout prsteny, nebo náramek.)

Faraonova dcera poručila: „Támhle v rákosí je košík. Přineste mi ho!“ Když ho přinesli, uviděla princezna malého chlapečka. „Ten je maličký a roztomilý.“

Hned ji napadlo, že to bude dítě otroků, kterým král zakázal nechávat si syny.

„Vezmu ho k sobě.“

(Položte loutku na bílou rukavici.)

„Kdo se ale o něj bude starat?“ zvolala jedna služebná.

Tu Miriam vystoupila z úkrytu, poklonila se princezně a řekla: „Já znám jednu ženu, která by se o něj mohla starat. Mohu ji přivést?“

Princezna souhlasila a Miriam běžela pro svou maminku.

Když jí přivedla, princezna jí řekla: „Postarej se o to dítě a až povyroste, přiveď ho ke mně do paláce.“

Maminka to slíbila a byla šťastná. Tomu chlapečkovi dali jméno Mojžíš.

ПОМОЩЬ Modrý šátek, jedna nebo dvě papírové pyramidy, látková loutka (popis výroby je v textu vyprávění), košíček pro loutku, jedna nebo dvě různé rukavice. Předlohu pyramidy a faraonskou masku najdete na adrese <http://goo.gl/plQ0lo> pod číslem úlohy (22).

22.2.2 Mladší školní děti

Připravte tabuli nebo papír se dvěma sloupci. Vysvětlení: mít strach je nepřijemné, většinou nejsme rádi v situaci, kdy se něčeho bojíme.

Pak můžete zkusit vyplnit jeden ze sloupců příkladem „špatného“ strachu. Např. bojím se šikany, bojím se, protože jsem něco provedl, protože jsem něco prošvihl...

Otázka: může být ale strach dobrý? Nadepsat kolonku: dobrý strach. Příklady: bojím se o někoho, protože ho mám ráda, bojím se jezdit rychle, abych někoho nesrazil autem; bojím se udělat nějakou špatnost...

Poznámka: Děti možná v průběhu vyplňování sloupce přijdou s námětem, který se hodí do druhé kolonky – otevřete to téma hned, pochvalte je.

Vyprávění o porodních bábách

Izraelci bydleli v Egyptě. Pásli tam faraonova i svoje stáda. Víte, jak a proč se ocitli v Egyptě? (Připomeňte Josefa a jeho titul zachránce Egypta, hladorom, faraonovu vděčnost.)

Jenže věci se změnily. Nový farao už Josefa neznal. Nebo možná o něm nechťel nic vědět. Izraelci mu byli cizí. Věřili v jiného boha. Měli jiné zvyky. Jinak vypadali a jinak se oblékali. Měli hodně dětí. A farao z nich dostal

strach. Měl strach, že jich bude víc než Egypťanů, že Izraelci zničí jejich způsob života. Jak může člověk strach překonat? Třeba tak, že si zavolá na pomoc někoho silnějšího. Někoho, kdo mu pomůže ten strach překonat. Jenže v tom byl faraonův problém. On nikoho silnějšího a mocnějšího neznal. Myslel si, že je nejmocnější ze všech lidí. Možná vás napadne, že měl zavolat na pomoc Pána Boha. Ten je mocnější než lidé. Když se bojíme, můžeme se k němu utíkat, modlit. Jenže farao si myslel, že je stejně mocný jako Bůh. Že je přímo bohem Egypta. A tak byl na všechno sám. Neměl se s kým o svůj strach rozdělit. Neměl nikoho na pomoc. Proto se rozhodl udělat to jedinou mocí, kterou znal – tak, že zničí toho, koho se bál.

Jen si to představte: takový mocný vládce a má strach z obyčejných pastýřů. A jeho tatínek se bál o trůn, pokud bude sucho. Je to zajímavé, že někdy ten, kdo se zdá nejhroznější a nejmocnější, je ve skutečnosti nejslabší a propadá strachu.

Faraon na to šel chytře. Nechtěl hned povolávat vojáky. Povolal si izraelské porodní báby. Dnes bychom řekly, že to byly porodní asistentky. Nebo duly. Pomáhaly ženám u porodu.

Faraon vymyslel takový ďábelský plán. Když taková porodní bába drží nemluvnátko, stačí, aby udělala neopatrný pohyb, a dítě zemře. To se tehdy při porodu občas stávalo. A tak to bude vypadat jako náhoda.

To je něco strašného, šíleného. Ale faraonovi to bylo fuk. Izraelci pro něj nebyli lidé, ale problém. Svůj plán promyslel do nejmenších detailů. Stačí, když takto zabijí jenom chlapce. Z dcer nevyrostou vojáci. Egypťané si je můžou brát za otrokyně nebo i za manželky.

Jenže i když to farao tak dobře promyslel, s jednou věcí nepočítal a na té se celý ten jeho dokonalý plán zadrhnul. Nepočítal s tím, že ho ty porodní báby neposlechnou.

Ale proč ho vlastně neposlechly. Byly tak odvážné? Ano, ale nejzvláštnější je, že měly odvahu, protože se samy bály. Bály se Boha. Měly strach před Hospodinem. Bály se Hospodina, který chrání život. A díky tomu našly odvahu postavit se i tak mocnému potentátovi, jakým byl farao. Faraon byl mocný a jistě se bály i toho, že jim může ublížit. Ale jejich bázeň, jejich úcta k Bohu, jim dala statečnost, odvahu postavit se mocnému panovníkovi. Farao věřil jen sám sobě, a proto byl sám a proto se bál. Bábám byla víra posilou, aby udělaly správnou věc.

Vyprávění o narození Mojžíše

Poznámka: je možné místo vyprávění zazpívat písničku *Houdajdúhou* od Boba Fliedra a nechat děti, ať podle nápovědy v písničce příběh samy dovypráví.

Farao se s tím nespokojil. Jeho strach byl stále větší. Když mu to nevyšlo s bábami, dal rozkaz svým lidem, aby usmrtili všechny izraelské chlapce.

Zabíjet děti je největší ohavnost. Izraelci byli zoufalí. Jedna maminka Jókebed už nevěděla, kam svého syna ukrýt, a každý den se třásla strachem, kdy ho Egyptané vyslídí. V zoufalství vložila své dítě do košíku, který vymazala smolou, až vznikla taková malá lodička. Košík vložila do rákosí na břehu Nilu a doufala, že Bůh její dítě zachrání. Raději se vzdala svého dítěte, aby mu zachránila život.

Tou dobou přišla k řece faraonova dcera se svými dvorními dámami. Když uviděla košík, byla zvědavá, co v něm je. Nechala si ho přinést, otevřela ho a spatřila děťátko. Dobře věděla, kde se tam vzalo, že je to jedno z hebrejských dětí. Ale přemohl ji soucit, vzala dítě pod svou ochranu a dala mu jméno Mose – to je vytažený. Jeho mamince dokonce dovolila, aby ho odkojila, a pak ho sama vychovala v královském paláci.

Hospodin učinil zázrak. Ten první, když se dvě obyčejné porodní báby bály Boha, a tak měly odvahu postavit se faraonovi. Druhý zázrak se stal, když maminka měla tak ráda své dítě, tak se o něj bála, že měla odvahu se ho vzdát, a do třetice se stal zázrak, když lítost pohnula srdcem egyptské princezny. A skrze tyhle zázraky Bůh začal připravovat vysvobození Izraelců z Egypta.

POMŮCKY Tabule nebo papír se dvěma sloupci – viz na začátku.

22.2.3 Starší školní děti

Vyprávějte dětem o změně situace, faraonově nápadu, soustřeďte se na jeho motivy.

Pak děti vymyslí a sehrají scénku, jak asi báby reagovaly, když odešly z audience od faraona. Pokud je více dvojic, může každá dvojice sehrát svůj scénář. Každá scénka je uvedena jakoby hlasem faraona: „...a když zjistíte, že to je syn, usmrťte jej; bude-li to dcera, ať si je naživu.“

Pokud děti nezvládnou scénku vymyslet, mohou přečíst následující:

ŠIFRA

Ještě teď se mi třesou kolena. Co budeme dělat? To přece nesmíme – zabíjet malé děti.

PÚA

To máš pravdu, ale faraon je faraon. Když neposlechneme, pak zabije on nás. A možná celou naši rodinu.

Slyšelas ten příběh o tom pekařovi? Prý otci tohohle faraona jenom malinko připálil rohlíky – a on ho dal vsadit do vězení a po pár dnech ho popravil. A náš faraon není o nic lepší. Spíš horší.

A podívej se na to ještě takhle – nikdo se nemusí nic dozvědět. Víš přece, jak to při porodu chodí. Občas se zkrátka něco nepovede. Stačí jeden nenápadný pohyb a svedeš to prostě na nešťastnou náhodu.

ŠIFRA

Jak to mluvíš prosím tě? Copak tohle jde? Jako bába jsi slibovala, že budeš pomáhat a uděláš všechno, co je možné, abys zachránila život matce a dítěti. To chceš všechno zradit? A i kdyby to nikdo neviděl, Bůh o tom přece vědět bude.

PÚA

No jo, ty to máš jednoduché. Ty jsi věřící. Ty se můžeš vždycky vmlouvat na Boha. Ale co já? Mně proti faraonovi nikdo nepomůže.

ŠIFRA

Ty jsi dobrá. Myslíš, že já nemám strach? Myslíš, že mně se chce umřít? Ale jaký by to byl život s takovou vinou? Jsou prostě věci, které jsou důležitější než zachovat si život.

Jeden mudrc prý kdysi řekl: „Kdo by usiloval svůj život zachovat, ztratí jej, a kdo jej ztratí, zachová jej.“

PÚA

S takovýma chytrýma řečma na mě nechod'. Já si chci zachránit hlavně svoji kůži. V tom mi nějaká víra stejně nepomůže.

ŠIFRA

Hele a pamatuješ se, jak jsme se tenkrát poprvé potkaly v porodnický škole U kulatý báby?

PÚA

A co jako myslíš?

ŠIFRA

No, určitě si vzpomínáš na naši třídní premiantku Selfu. Jak se do mě navážela a dělala mi ze života peklo. A všechny se jí bály. Nikdo se mě nezastal. Protože jinak by udělala peklo ze života i jim. A ty jediná ses mě zastala a nebála ses se mnou kamarádit. Proti všem. Proč jsi to vlastně udělala?

PÚA

No, zdálo se mi to správné... Ale to je docela něco jiného. Ona mě nemohla dát do vězení.

ŠIFRA

To sice nemohla, ale jinak je to stejné. Je důležité, žes měla odvahu. Že ses postavila někomu, kdo si myslí, že může všechno. Tak jako faraon. To je totiž víra – když člověk věří, že má cenu udělat správnou věc. I když to může být nebezpečné. I když to může bolet. Na takového člověka je i faraon krátký.

PÚA

No tak dobře, zkusíme to. Ale musíme na to nějak chytře. Aby nám to prošlo. To víš, faraon je přece jenom faraon.

Pak dovyprávějte jak to báby provedly, jak ošálily faraona.

Scénka může iniciovat rozhovor o situacích, kdy je nebezpečné jednat správně a jak v nich pomáhá víra.

Na závěr přidejte vyprávění o narození Mojžíše – je k tomu možné využít vyprávění pro mladší školní děti.

POMŮCKY Šátky a jiné rekvizity na báby, případně text scénky.

22.2.4 Přesah

- Zkuste srovnat situace Izraelců tehdy a dnešních „gastarbeiterů“.
- Mluvte o tom, co to znamená bázeň před Hospodínem a jak může být počátkem moudrosti (Ž 111,10).
- Kdy vám víra dodala odvahu?
- Kdo měl odvahu udělat správnou věc, přestože si je mocní „podali“? (Hus, Horáková, Bonhoeffer...)

- 4) Peripetie, katastrofa a katarze (jsou obsahem příští úlohy) – jednání s faraonem, deset ran a exodus.
- Z toho vyplývá, že právě tady se nachází vrchol, nejdůležitější část celého vyprávění – v setkání Mojžíše a Hospodina, v Hospodinově zaslíbení a pověření. Vlastní exodus je jenom důsledkem Božího poslání, ke kterému dojde tady. Platí to i podle biblického schématu, že když Hospodin řekne, o událostech už je rozhodnuto, přestože z naší dějinné perspektivy k nim musí teprve dojít.
 - Klíčové je Boží rozhodnutí o záchraně, Boží ne-lhostejnost. Bůh je ten, který dbá, který vidí, který slyší. Někdy se ptáme: Kde je Bůh? Nebo se rovnou tvrdí, že nespravedlnost a utrpení je důkaz Boží nepřítomnosti. Kolik modliteb se mohlo zdát nevyslyšených, kolik proseb Izraelci vyslovili a mohlo jim to připadat, že se ztrácí v prázdnotě. Ale je to přesně naopak. Ve skutečnosti Bůh slyší nárek svého lidu, není slepý k jeho utrpení. Hospodin vidí, slyší, zastává se. Je tam a s těmi, kteří jsou zotročeni, zasaženi bezprávím a útlakem. Bez něj by nespravedlnost získala osudovou moc, vítězem by se stal Egypt a temnota, kterou představuje.
 - Na příběh můžeme nahlížet také z perspektivy Mojžíše: nechce poslechnout, vylouvá se, odmítá úkol. To není jenom falešná skromnost nebo lenost. Mojžíš už s pokusem o záchranu svého lidu určitou zkušenost udělal. Jde ve skutečnosti o otázku: Kam patřím? Rozpolcený Mojžíš – původem Hebrej, ale vychován na faraonově dvoře, dcerou samotného faraona. Hledá cestu ke svým, zastává se svých, bere spravedlnost do vlastních rukou – zabije Egyptana. Je to zločin z vášně pro spravedlnost. Tento čin však nedojde ocenění mezi jeho vlastními (kdo tě ustanovil nad námi za velitele a soudce?), nezíská autoritu. Je to slepá cesta. Tudy Boží spravedlnost nepovede. Odchází, všechno opouští, rezignuje, stává se nikým – viz třeba jméno Geršom (host).
 - Bůh Mojžíše nutí, aby přijal znovu odpovědnost. Ale je to odpovědnost jiná, nová, z Božího pověření. V tomto případě je to vrchol Mojžíšova života. Mojžíš se díky Božímu poslání stává sám sebou. To, kým jsme, si nemůžeme vynutit, ale v Hospodinu můžeme nalézt sebe sama, smysl života.
 - Bůh Mojžíšovi zjevuje své jméno. Je dobré dětem vysvětlit, že se toto jméno hebrejsky píše J-H-V-H (tzv. tetragram). Je to výraz zvláštní Boží milosti a blízkosti. Toto jméno není zaklínadlem, a proto se v českém prostředí opisuje slovem Hospodin. Židé na tomto místě čtou *Adonaj* – můj Pán.
 - Cestou k pochopení je dvojitý opis. Za prvé – Bůh sám sebe představuje takto:

Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův. To je jakási „značka důvěry“. Spojení s minulostí, se zkušeností předků, kteří se na Boha spoléhali, odkaz k příběhu spásy. Za druhé – je tu vysvětlující spojení *ehje-ašer-ehje*. Nejčastěji se překládá: jsem, který jsem. Ve skutečnosti je potřeba chápat ho dynamicky. Jako děj, jako příběh. Právě příběh Exodu to ukazuje. Co by bylo Izraelcům platné vědět, že Bůh je nebo že trvá, případně, že je ten, který je. Ve skutečnosti Bůh je ten, který bude, který přichází, který se stává a uskutečňuje, jehož vůle se naplňuje, a to i navzdory naší malomyslnosti a malověrnosti, navzdory tomu, kdy se zdá, že trumfy jsou v rukou těch, kteří by si pro sebe chtěli uzurpovat moc nad druhými lidmi. Žádná životní etapa či historická situace není navěky a navždy. Bůh je činný, zasahující, proměňující. Ani mocný faraó nemůže zadržet status quo. Budoucnost je v Božích rukou. Není děsivá ani temná, protože z ní přichází ten, který se ujímá slabých a ponížených, ten, který přichází se svou spravedlností.

- Chcete-li, můžete opatrně odkázat k tomu, že něco podobného zažíváme, když je Boží jméno zjeveno v příběhu Ježíše Krista (*j'hošua* – Hospodin je spása; *immánú el* – s námi Bůh). V tomto příběhu se Bůh stává, uskutečňuje k naší záchraně.

23.1.2 Úskalí

- Mojžíšova vražda. Byť byla spáchána z „dobrých“ úmyslů, je neomluvitelná. V příběhu hraje roli slepé cesty – tudy cesta ke spravedlnosti nevede.
- Otázky nad situacemi, kdy Hospodin nezasáhl, kdy zůstává skryt. Nelze je odbýt jenom poukazem na tento příběh. Je potřeba potvrdit i zkušenost, že někdy nevíme, nerozumíme tomu, proč Bůh nezasáhl.
- Znamení, kterými byl Mojžíš vybaven. Argument typu: to se mu to mluvilo, když uměl „kouzlit“. Ve skutečnosti stejně musel překonávat nedůvěru Izraelců, která se navíc stupňovala ve chvíli, kdy jim faraon službu ještě ztížil.

23.1.3 Odkazy

Starý zákon: překlad s výkladem. Nový překlad Písma svatého. 2, Exodus, Leviticus: druhá a třetí kniha Mojžíšova.

Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1988.

NOVOTNÝ, Adolf: *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1992.

LINDEN, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry*. Benešov: Eman, 2015.

23.2.1 Předškolní děti

„Mamí!“

„Mamíííí!“

Malá Terezka chvíli poslouchala, ale nikdo se neozýval. Zoufale se podívala na dlaň, ze které kapala krev na kytičkovanou peřinu. Rána byla hluboká a jedním prstem mohla sotva hýbat.

„Mááámííí!“ zkusila ještě jednou hlasitěji.

Tereza obalila ruku do rukávu od pyžámka a opatrně vyklouzla z postýlky, aby nešlápla na některý ze střepů rozbité skleničky. Levou rukou nešikovně vzala za kliku do kuchyně.

„Mamí?“

Kuchyň však byla prázdná. Tereza proběhla ke dveřím do předsíně, nakoukla do obývacího pokoje. Všude prázdno a ticho.

„Ma-škyt-mí?“

Terezka se ještě koukla pootevřenými dveřmi do koupelny a dokonce i na záchod. Všude ale byla tma. Nakonec ještě zkusila kliku od dveří bytu. Bylo zamčeno. Terezka byla sama. Skrze kouličku rukávu začala pomalu prosakovat krev. Terezka nešťastně sedla vedle botníku.

„Mamí, kde jsi?“

V tom se ozval známý zvuk. V zámku harašil klíč a západka se s cvaknutím otevřela.

„Mamí!“ vykřikla Terezka šťastně. Ale to už spadly tašky s nákupem na zem a její maminka se skláněla a brala ji do náručí. Terezku ruka moc bolela, ale věděla, že jí už nic nehrozí.

Můžeme vyprávět podle následujících bodů, případně doplňovat symboly:

- 1) Terezka měla trápení. Potřebovala maminku. Nebylo to hned. Když pak nakonec maminka přišla, Terezka věděla, že všechno bude v pořádku.
- 2) Izraelcům v Egyptě vládl zlý faraon.
- 3) I Mojžíš, o kterém jsme si minule vyprávěli, před ním utekl.
- 4) Všechno se zdálo černé a beznadějně. (Obrázky faraona, Mojžíše přikrýt černým šátkem.)
- 5) Ale Pán Bůh na Izraelce nezapomněl. (Na šátek položit lampičku s keřem.)

6) „Mojžíši – vysvobodím svůj lid. Oznamíš to Izraelcům i faraonovi.“

7) Pán Bůh nikdy nezapomíná na naše trápení. Přináší světlo i do nejčernější tmy.

POMŮCKY Obrázky faraona, Mojžíše, černý šátek nebo kus tmavé látky, lampička – zavařovací sklenice s čajovou svíčkou obalená tmavým papírem, do kterého jsou prostrihané větve keře. Případně je možné keř jenom namalovat na světlý papír a tím sklenici obalit.

23.2.2 Mladší školní děti

Obraz první: Mojžíš plane hněvem

Už vás někdy rozčílilo bezpráví? Co to znamená, když se řekne: vzal spravedlnost do vlastních rukou?

Mojžíš vyrostl na dvoře egyptského faraona. Ale věděl i odkud pochází – že je Hebrej, z lidu Izraele. Mohl být spokojený. Mohl si říct – to mám kliku, že nejsem otrokem. Jak málo chybělo a mohl bych na tom být stejně. Mohl bych být dokonce mrtvý. Místo toho si žiju v klidu a dostatku.

Ale Mojžíš spokojený nebyl. Trápila ho nespravedlnost, kterou viděl kolem sebe. Trápilo ho otroctví jeho lidu. Neuměl zůstat lhostejný tváří v tvář utrpení. Nedokázal zavřít oči před egyptskou krutostí. Když viděl násilí, zvedal se v něm vztek.

Důsledky na sebe nenechaly dlouho čekat. Jednou uviděl Egyptana, jak ubíjí Hebrejce. Mojžíš se rozhlédl, jestli ho někdo nevidí, skočil po Egyptanovi. „Tumáš! A ještě jednu!“ Najednou ale Mojžíš strnul. Naplnila ho hrůza. Egyptanovo tělo leželo úplně nehybně. Muž byl mrtvý. Mojžíš rychle zahrabal jeho tělo do písku, aby zamaskoval stopy.

Druhý den jako by se vše vrátilo. Další rvačka. Když však Mojžíš přišel blíž, zjistil, že se perou dva Hebrejové mezi sebou. To ale Mojžíše dopálilo ještě víc. Pokud chtějí něco změnit, musí táhnout za jeden provaz. Takhle to Egyptanům jenom usnadňují. Mojžíš se pokusil oba rváče odtrhnout.

„Co je ti do nás?“ začal jeden z nich křičet. „Chceš nás taky zabít a zahrabat?“

Mojžíšovi přeběhl po zádech mráz. Ví se o tom. Všichni to vědí. Musí zmizet. Najednou jako by se všechno změnilo. Náhodné pohledy kolemjdoucích se mu náhle zdály podezřívavé. A tamhle na rohu egyptská stráž.

Co si to povídají? Teď na něj koukají, ukazují si. Jdou ke mně. Musím pryč. Pryč z Egypta.

Faraon jednal s Izraelci nespravedlivě. To, co udělal Mojžíš, ale nebyla spravedlnost, byla to pomsta. Měl na rukou krev. Chtěl spravedlnost, ale takhle ji nenašel. Naopak musí utíkat.

Obraz druhý: Mojžíš všechno vzdává

„Tati, vyprávěj mi, jak jste se seznámili s maminkou.“

„Tak dobře, Geršome.“ Mojžíš si přitáhl svého synka k sobě a zabalil ho do vlněné deky. Oheň ještě hřál, ale z kopců už pomalu přicházel večerní chlad.

„To bylo tak. Když jsem přešel z Egypta přes velkou poušť...“

„A proč jsi přecházel poušť? A jak to vypadá na poušti? A opravdu tam není voda? A opravdu jsi žil v paláci a byly tam velké sochy zvířat? A proč tam už nežiješ?“

„Počkej, Geršome, jedno po druhém. Ano, žil jsem v paláci. Ale nemohl jsem se dívat na to, jak ti z paláce zacházejí s mými lidmi. Ale vzal jsem to za špatný konec, Geršome. Udělal jsem něco, co se nedá vzít zpátky, a musel jsem utéct.“

A Mojžíš si spíš sám pro sebe povzdychl: „Nejspíš to ani žádný dobrý konec nemá. Nikdo s tím nic nenadělá. Koneckonců na světě je tolik otroků.“

„A proč jsou otroci?“ zeptal se Geršom.

„Nevím,“ řekl Mojžíš, „možná proto, že se někteří lidé bojí, a tak chtějí mít druhé pod kontrolou. Možná proto, aby nemuseli sami dělat těžkou práci. Ale jedno vím jistě. Bůh, ve kterého věřím, si to takhle nepřál. Stvořil všechny lidi ke svému obrazu.“

Teď ale zpátky k té poušti. Přešel jsem ji jen tak tak. Myslel jsem, že tam už zůstanu, že umřu žízni, hladem nebo vyčerpáním. Je to hrozné místo. Ale je to zvláštní. Celou dobu jsem věděl, že poušť přejdu. Že určitě dorazím na konec. Jako by tam Bůh byl se mnou. Někdy se mi zdálo, že ke mně mluví. Jindy jako by mě podepírala nějaká neviditelná ruka. A když mi bylo nejhůř, slyšel jsem tichou písničku. No a pak mi Bůh poslal sedm svých andělů.“

„Andělů?“ vykulil oči Geršom, „A jak vypadali?“

„Ale vždyť je dobře znáš. Byly to všechno dcery tvého dědečka. A nejkrásnější z andělů byla tvoje maminka. Stála na malém kopečku, zapadající slunce jí prosvítalo skrze šaty a paprsky se jí třpytily ve vlasech. Myslel jsem si, že jsem v nebi. A tak jsem ji popadl do náruče a už jsem ji nikdy nepustil. A to je celé. A teď pojď spát.“

„Ale tati, co ti pastýři, ty jsi zapomněl na pastýře. To není fér.“

„No tak ještě pastýři. Chtěli odehnat ovečky tvé maminky a tvých tet. Tak jsem se na ně takhle zamračil. Takhle jsem zadupal. A pak jsem zvedl tuhle pořádnou hůl a už mazali. Jeden se trochu opozdil, tak jsem ho takhle popadl, takhle polechtal a odnesl ho až do stanu, kde jsem ho položil, aby spal až do rána. Dobrou noc.“

„Ty tati zaženeš každého, kdo by chtěl druhým ublížit, vid?“ zívá Geršom a oči se mu zavřely.

Mojžíš už neodpověděl, jenom oči se mu zvláště leskly.

Obraz třetí: Mojžíš Chorébu

Mojžíš stojí bezradně před keřem. Ta zvláštní záře ho přilákala. Myslel si, že je to blesk, který zapálil trnitý keř. Báł se, aby nechytla suchá tráva, to by pak musel s ovceři rychle utíkat, co kdyby se vítr obrátil. Ale teď tu stojí v rozpacích, protože keř už by měl být dávno na popel, ale to se nestalo.

Jako by pohled do ohně v Mojžíšovi otevřel dávno zasutou vzpomínku. Plameny. Horlivost, která ho stravovala. Vznětlivost, která ho dovedla až k vraždě. Palčivá touha po spravedlnosti, kvůli které se dostal do vyhnanství. Toho žáru se báł. Báł se výbuchu svého vzteku. Báł se důsledků. Celá ta léta v sobě poctivě hasil každý plamínek, který by ho mohl popálit. Myslel si, že už je to pryč, dávno vyhaslá touha. Jenom popel.

Ale teď vidí plamen, který hoří a přitom nestravuje. To je přece nemožné. Ale vidí to na vlastní oči.

„Mojžíši, Mojžíši!“ zazněł hlas a zdálo se, že vychází zprostřed ohně. „Nepřibližuj se sem! Zuj si opánky, neboť místo, na kterém stojíš, je půda svatá.“

Mojžíš stál bosý a raději si zakryl oči. „Tu jsem,“ hlesl.

„Já jsem Bůh tvého otce, Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův. Dobře jsem viděl trápení svého lidu, který je v Egyptě. Slyšel jsem jeho úpění pro bezohlednost jeho poháněčů. Znáš jeho bolesti. Sestoupil jsem, abych jej vysvobodil z moci Egypta a vyvedl jej z oné země do země dobré a prostorné, do země oplývající mlékem a medem.“

S Mojžíšem se zatočil svět. Bůh nezapomněł. On, Mojžíš, selhal. Izraelci už se vzdali vši naděje. Ale Hospodin nezapomněł. Vysvobodí svůj lid.

„Proto nyní pojď, pošlu tě k faraónovi a vyvedeš můj lid, Izraelce, z Egypta.“

V tu chvíli Mojžíš náhle vystrízlivěl, všechno opojení a radost z něj rázem spadly. „Kdo? Já? Ale oni mi neuvěří. Už jednou jsem je zklamal. Už jednou mě odmítli!“

„Nepůjdeš tam, abys vládl, ale abys Izraelce přivedl ke mně. Budete slavit bohoslužbu na této hoře.“

„Ale jak bych o tobě mohl mluvit? Vždyť ani neznám tvé jméno.“

„Jsem ten, který jsem. Byl jsem s Abrahamem, Izákem a Jákobem. Jsem s tebou a budu i se svým lidem.“

„Ale, ale...“ hledal Mojžíš vhodná slova výmluvy. Nic nového však nemyslel. „Stejně mi nebudou věřit, budou tvrdit, že jsem si to vymyslel.“

„Co máš v rukou?“

Nic, prolétlo Mojžíšovi hlavou. Nemám nic, co bych mohl nabídnout. Copak mohu někomu vykládat, že jsem se setkal s Bohem? Ale pak jeho oči padly na pastýřskou hůl.

„Hoď tu hůl na zem!“ Mojžíš to udělal a hned uskočil. Na zemi se svíjel had. Jako by se celý jeho poklidný život pastýře, život v závětrí rozpadl a on hleděl do dvou žlutozelených očí, které mu okamžitě připomněly zlatého hada na faraonově koruně.

„Vezmi hada za ocas!“ Mojžíš věděl, že to se nesmí. Had se musí chytit za hlavou, jinak uštkne. Ale přesto věděl, že ten příkaz musí splnit. Že je to test jeho důvěry. Zavřel oči a hmátl po hadím ocase. Když je otevřel, držel v ruce hůl.

„Tohle a jiná znamení ukážeš Izraelcům, aby věřili, že já jsem tě poslal.“

„Ale,“ napadla Mojžíše spásná myšlenka. „Budu muset mluvit s faraonem. To nedokážu. Neumím mluvit, neumím vyjednávat. Co když se mě na něco zeptá. Co když...“

„Mojžíši, kdo ti dal ústa, abys mohl mluvit? Já sám budu tvými ústy. V tu hodinu ti dám, co budeš mluvit.“

Mojžíš byl už zcela bezradný. Teď už klečel na zemi a celý se třásl. Jak to přijde, že on, obyčejný pastýř má svědčit před faraonem, copak už jednou neselhal? Nemá šanci. Proč prostě Bůh nezařídí nějaký zázrak. Anebo ať pošle někoho jiného, vhodnějšího.

Ale najednou mu to došlo. Když člověk pozná Boží cestu, nejde na ní být jenom nezaujatým divákem. Bůh mění svět skrze muže a ženy, kteří slyší jeho slovo. Ne proto, že jsou skvělí, bezvadní a dokonalí, ale protože on je posílá.

A pak si vzpomněl na Árona, svého bratra. On přece umí dobře mluvit. Nebudu v tom sám. Vida, blesklo Mojžíšovi hlavou: když Bůh posílá, ukazuje i cestu. A téměř se musel usmát.

Ztěžka se zvedl, opíraje se přitom o hůl. Každý krok ho bolel. Ale šel.

POMŮCKY Pokud je to možné, s dětmi se přesouvejte, stačí i v jedné místnosti. Vytvořte prostředí s jeho atributy: Egypt – pyramidy, sfinga, faraon, Nil; pastýřská vesnice – ovce, studna, stany; místo setkání s Hospodinem – lampička s hořícím keřem (viz nejmladší děti), pastýřská hůl; je možné doprovodit vyprávění na patřičném místě drobnými vsuvkami – třeba že děti sedí jako pastýři u ohně nebo že si sundají boty u hořícího keře, zavřou oči a chvíli poslouchají poslepu.

23.2.3 Starší školní děti

K lekci můžete použít vyprávění pro střední věk, nebo jeho část. Rozdělte si text do tří částí, jak bylo naznačeno, a podle uvážení můžete jednu zvýraznit nebo nahradit.

První část – Mojžíšův vášnivý čin, který nevede k cíli Rozdělte děti na ty, které mají Mojžíšův čin hájit (např. bránil slabšího, záleželo mu na otrocích, chtěl spravedlnost) a na ty, které ho odsuzují (násilí nic neřeší). Nechte děti, aby samy našly relevantní argumenty. Zkuste propojit příběh se zkušeností, kdy násilí není řešením a vede ke katastrofě.

Druhá část – rezignace Najděte nějaký příběh z filmu či knížky, kde hrdina v krizi rezignoval a vzdal se, stáhl se do ústraní a odmítl už něco změnit. Mají děti podobnou zkušenost, kdy nad něčím nebo někým zlomily hůl, raději se stáhly, neštourají do toho, nedráždí raději hada bosou nohou, a přesto cítí, že to není v pořádku?

Třetí část – poslání Máme my nějakou úlohu v tomto světě? Můžeme něco změnit? Jedna z možností je děti opatrně vmanévrovat do situace, kdy budou argumentovat jako Mojžíš: nemám schopnosti, nemohu toho příliš změnit, co zmůže jeden člověk... Pak může dojít k tzv. aha-efektu: aha, ono je to o mně, o nás, o našem svědectví v tomto světě. Ani sám Mojžíš se necítil kompetentní, dostatečný, vylouval se a měl strach přijmout svůj úkol. Svědectví nestojí na naší dokonalosti, ale na Božím poslání. Stačí dát se k dispozici.

23.3.5 Modlitba

Děkujeme ti, Bože, že nikdy nezapomínáš na ty, kteří jsou v nouzi. Amen.

TÉMA

Mojžíš u faraóna marně usiluje o uvolnění Izraelců z egyptské roboty k vykonání bohoslužby. Do sporu se jako zastávce zotročených vkládá samotný Bůh.

CÍLE

Sdělit, že ne vždy se lze na dobrých cílech s protivníkem rozumně domluvit a že v zápase se zlem je pak nutné užít i tvrdší způsoby boje. Rozhodnost ozřejmit dětem na příkladu egyptských ran.

.....

24.1 PRO UČITELE

Biblický text: Ex 4,29–11,5 (celý děj); Ex 5,1–6,1.8,12–15 (stručný výjev)

24.1.1 Výkladové poznámky

- Celé vyprávění řeší otázku, komu se má sloužit: pozemským vládcům, nebo Bohu v nebesích?
- V příběhu vystupuje Mojžíš spolu s Áronem, který je prostředníkem pro nesmělého proroka. V převyprávění dětem lze Árona upozadit či vypustit, aby byl děj plynulejší a přehlednější.
- Izraelci v Egyptě po smrti svého ochránce Josefa postupně ztratili své dobré postavení, až se propadli na úroveň ostatních robotujících Egyptanů. Odlišuje je pouze jejich příslušnost k Bohu Hospodinu, která však nebyla důsledně pěstována – Bible nás neinformuje o jejich náboženském životě. Mojžíšův požadavek na obnovu bohoslužeb naráží na odpor u panovníka jakožto neslýchaná novota. Bůh však bojuje za svůj lid, který se sice nechová vzorně, zato k němu upřímně volá (Ex 2,23–25).

- Zvýšení pracovních norem (Ex 5,7–9): panovník nerespektuje svědomí obyvatel říše, řídí se kvantitou výroby, nikoliv kvalitou života. Práce zde vystupuje jednak jako konkurent bohoslužebné slavnosti, jednak jako trest za Mojžíšovu smělou.
- Předáci lidu reptají na Mojžíše, neboť zhoršil jejich životní pozici, zcela pomíjejí jeho i Boží oprávněný požadavek na náboženskou svobodu (Ex 5,21). Reptání na Mojžíše se později během izraelského putování bude vracet při kdekjaké těžkosti. Zde je jen první příklad napětí mezi prorokem a lidem.
- Egyptské rány (Ex 7–12): počet 10 evokuje úplnost, komplexnost, podobně jako Desatero přikázání o kus dál v téže biblické knize. Rány mají ráz přírodních pohrom, které ohrožují život v celé faraónově říši, čímž se ukazuje, že Stvořitel Hospodin má nad říší větší moc, nežli její zbožštělý vládce. Název „rána“ v hebrejštině stejně jako v češtině označuje úder, zásah, bití. Hospodin tluč a mlátí vzpurné království, které moří lidi v otroctví a brání jim v bohoslužbě.
- „Hospodin zatvrdil faraónovo srdce“ (Ex 7,3): proč, když si tím jenom přidělal práci? Pyšný panovník dostává od Boha možnost vzdorovat, a tak vzdoruje a nechce se podřizovat cizím nárokům. Faraónova reakce na rány je různá – od počátečního uchlácholení vlastními kouzelníky (1. rána), přes neoblomnost (3. rána) a zvažovanou, ale odvolanou ústupnost (4. rána), až po vyznání vin (7. rána). Výsledek je pro Izrael ale pořád stejný – povinná robota a neumožněná bohoslužba. Zápas o svobodu i Pánu Bohu trvá, než se mu podaří zlomit odpor svévolníků.

24.1.2 Úskalí

- Konflikt mezi faraónem a Mojžíšem se prvotně netýká pracovních norem, nýbrž života víry. Nezdurazňujte proto úmornost práce (optiku práce pro-sazují právě faraón a reptající lid), zdůrazněte nesvobodu uctívat Boha.
- Nehleďte pro egyptské rány přirozené/přírodní vysvětlení. Bible to taky nedělá. Příběh nelíčí, co rozmanitého někdy dokáže příroda, nýbrž co dokáže Bůh pro svůj lid. Někteří vykladači důmyslně zdůvodňují rány výbuchem sopky a následnými dopady na ekosystém, což je naprosto zbytečné a zavádějící. Hovořte o ranách jednoduše jako o skutečnostech, které nastaly.
- Zřejmě nemá význam podrobně rozlišovat faraónovy reakce na jednotlivé rány, děti tento osobní vývoj nedocení. (Snad z výjimkou těch nejstarších.)

24.1.3 Odkazy

Bůh vidí bídu svého lidu (Ex 2,23-25)

Boha je třeba víc poslouchat než lidi. (Sk 5,29)

Bůh se staví proti pyšným, ale pokorným dává milost. (1Pt 5,5b)

24.2 PRO DĚTI

Martin chodí rád do hudebky, kde se učí hrát na housle. Je to sice dřina, ale líbí se mu, co všechno na ně lze zahrát.

Martin nechodí rád z hudebky, obzvláště v zimě, když se už stmívá. Cesta vede přes park, kde na lavičkách posedávají party výrostků.

Jednou Martina zastavili dva velcí kluci. Jejich jména neznal, ale měl pocit, že je vídá chodit do osmé třídy u nich ve škole. Napřed mu zastoupili cestu, pak se mu posmívali, že je fídlal. Pak do něj začali strkat. Snažil se jim uhnout, pak je prosil, ať ho nechají. Vysvětloval jim, že musí domů, ale marně, pořád se do něj naváželi. Jeden výrostek dostal nápad, že si zkusí zahrát na housle. Sebral Martinovi pouzdro a začal se do něj dobývat. Martin se bránil, ale neubránil. Napřed dostal šťouchanec, pak i další rány, že prý je drzý vůči starším. Bylo mu do breku. Taková nespravedlnost, vždyť nikomu nic neudělal! A teď mu navíc ještě nejspíš poničí housle.

Naštěstí se odněkud objevil Tomáš, kterého Martin znal jako staršího bratra svého spolužáka. Tomáš se snažil osmákům domluvit, aby všeho nechali, ale oni si připadali dost silní. Začali vrážet i do Tomáše. Jenže pak to přišlo. Tomáš se párkrát napřáhl, a oběma vrazil pár facek. Chvíli se sice snažili na Tomáše dále útočit, ale on se jim šikovně bránil a přidal jim ještě pár ran navíc. Martin vyjeveně hleděl na Tomáše, vůbec nevěděl, že umí tak dobře bojovat. Když šel Martin domů, byl vděčný za každou ránu, kterou Tomáš dvojici útočníků udeřil. Vždyť jak by to s ním bez Tomášova zásahu a jeho ran dopadlo? Někdy jsou rány potřebné a dobré.

24.2.1 Předškolní děti

Kdo ví, kam patří krev? Do člověka nebo do zvířete. Někomu už tekla z nosu, jiný se odřel. A to je špatně, když krev není na svém místě.

Anebo když vás štípne komár – to přece znáte. Štípanec svědí. A co když jich máte dvacet nebo sto? Hrůza. Zase špatně.

Anebo když se všude rozlezou žáby. Sednete si na židli a na ní je žába. Obouváte si botu – žába. Začnete jíst a do talíře vám skočí žába. Zase špatně.

Kdysi dávno byla země, kde se děly takové hrozně špatné věci. Jmenovala se Egypt. Za všechno mohl král, jemuž se říkalo faraón. Jednou za ním přišel Mojžíš a řekl mu: „Nenuť lidi pořád pracovat. Dej jim aspoň někdy volno, aby mohli jít na bohoslužby.“

Faraó se rozčílil: „Musíte pro mne pracovat. Budete sloužit mně a ne tomu svému bohu.“ Mocný král si totiž pyšně myslel, že Boha chudých lidí poslouchat nemusí.

Mojžíš však prosil Pána Boha o pomoc, aby je zachránil před zlým pánovníkem. A Bůh jim skutečně pomohl. Daroval Mojžíšovi hůl, aby jí tloukl. Nebyly to obyčejné rány. S každým úderem do vody či do prachu dopadla na egyptskou zemi nějaká rána či pohroma. Faraó dostal výprask, protože ubližoval slabším.

Napřed se voda změnila v krev – a to je špatně. Krev nepatří do řeky. Pak odevšad vyskákaly žáby. Zase špatně. Pak přilétli komáři a bodali lidi i zvířata. Faraó už řekl, že Mojžíšův lid propustí, ale pak si to rozmyslel a nechal je dál otročit ve své zemi. A tak přišly další rány – mouchy, mor, vředy, krupobití, kobylinky, tma. Faraó chvílemi uvažoval, že lid na bohoslužby propustí, ale vždy si to rozmyslel. Potřeboval lidi na stavbu svého pyšného království. Nikomu nedovolil odejít na oslavu Boha. Byla to špatná země, země Egyptská – nutila lidi ke špatným věcem – věčně pracovat a nikdy ne být na správném místě, na bohoslužbách.

Nakonec přišla rána největší a nejhorší: smrt prvorozených. Všichni, kdo se narodili jako první své mamince, lidé i zvířata, zemřeli. Pouze Izraelci se všichni zachránili. Je to veliké a slavné povídání, které se až dodnes vypráví a nás čeká příště. Ta desátá rána konečně faraóna porazila a Izraelci mohli odejít bez překážek slavit bohoslužby.

Pán Bůh bojoval za svůj lid a zvítězil. V zápase vybojoval svůj lid. My patříme Bohu, nejsme otroky lidí.

POMŮCKY Pastelky, obrázek 10 ran k hledání tvarů a k vybarvování (odkaz na adrese <http://goo.gl/Byajhi>, pod číslem úlohy [24]).

24.2.2 Mladší školní děti

*Děti můžete do vyprávění zapojit: Po vylíčení jednotlivých ran a faraónovi neob-
lomnosti, všichni společně volají Boží vzkaz: „Propust' můj lid, aby mi sloužil.“
na místech označených „#“.*

Ne všichni lidé se k sobě chovají pěkně. Někteří jsou na druhé zlí. Podvá-
dějí je a okrádají, křičí na ně nebo je bijí. My nevíme, co se v jejich srdci
pokazilo, že druhým ubližují. Asi jsou hodně nešťastní, že musejí neštěstí
šířit i kolem sebe. Jak takového zlého a násilného člověka zastavit? Jak mu
zabránit, aby přestal škodit a druhého bít?

Jedním takovým zlým člověkem byl vládce Egypta – faraón. Patřila mu
veliká říše, ve které vládl početným zástupům. Všichni museli plnit jeho
vůli a pracovat podle jeho příkazů. Mnozí považovali faraóna za boha, za
syna nebes, který vládne nad zemí a jejími obyvateli. Ovšem ne pro každé-
ho byl faraón bohem. Mojžíš patřil k vyvolenému lidu izraelskému, který
uctíval jediného a neviditelného Boha Hospodina. Mojžíš sám se s Bohem
setkal, když na pustém místě pásł ovce. Pán Bůh mu dal úkol, ať zajde za
faraónem a řekne mu, že pro něj Izraelci věčně pracovat nebudou. Mají
zanechat práce a odejít sloužit Bohu – v ústraní mají uspořádat bohosluž-
bu. „Propust' můj lid, aby mi sloužil,“ oznámil Mojžíš vladaři Boží nárok.

Faraónovi se Mojžíšův požadavek nelíbil. „Cože, Izraelci chtějí přestat
pracovat?!“ Velice se rozčílil a rozhodl se Izraelce za jejich odvahu ztrestat.

„Když mají čas myslet na jakési slavnosti, tak asi mají málo práce. Ode
dneška si musejí suroviny na výrobu cihel opatřovat sami.“

Pro Izraelce nastal těžký čas. Dosud byla otrocká práce příšerná, nyní
byla příšerná a navíc nesplnitelná. Žáden div, že se lidé začali proti Moj-
žíšovi bouřit. Mysleli si, že jim přinese svobodu, místo ní však přišlo jen
tvrdší otroctví.

Jenže Izrael je Boží lid. Bůh slyšel volání svého lidu a viděl jeho bídu,
proto se svého lidu zastal. (Podobně jako se Tomáš zastal Martina.) Když
farao začal útočit na Izraelce, Hospodin jeho násilí zadržel. Udeřil na něho
i na celou jeho říši ranami. Farao dostal výprask. Deset ran – deset egypt-
ských ran.

Opakovaně chodil Mojžíš za faraónem s Božím vzkazem: „Propust' můj
lid, aby mi sloužil.“ Ale farao odmítal. Bylo to složité a zdlouhavé vyjedná-
vání. Po každé ráně Mojžíš faraóna přemlouval, ať má rozum, ale nedal se

obměkčit. Někdy to užuž vypadalo, že faraó svolí a lid propustí, ale nakonec zase vše zakázal. A tak Bůh vzpurného faraóna bil různými ranami. †

Napřed se egyptská voda změnila v krev. Podobný trik uměli i egyptští kouzelníci, takže se faraó moc nevylekal. †

Poté celou zemi zaplavily žáby. (Jak by se vám líbila žába třeba v polévce?) †

Potom přiletěli komáři. Všichni víte, jak nepříjemný je jeden štípanec, což teprve, když se ocitnete v komářím mračnu. †

Jako čtvrté přiletěly mouchy. Nejenom že otravně bzučí, ale také šíří různé nákazy. †

Jako pátá rána dolehl na Egypt dobytčí mor. Pomřelo mnoho dobytka. Už se zdálo, že faraón konečně povolí Izraelcům vykonat bohoslužbu, ale nepovolil. Marné bylo Mojžíšovo naléhání. †

Šesté byly vředy. Svědivé boláky na kůži, které člověka nutí k nekonečnému škrábání. †

Když přišlo obrovské krupobití a potlouklo egyptské domy, zvířata i úrodu na polích, byl faraó v koncích. Viděl, jak země trpí, bylo mu líto škod a žádal Mojžíše, aby pro něj u Boha vyprosil odpuštění a krupobití zastavil, pak že Izraelce propustí. Ale ani tentokrát faraó svůj slib nedodržel. Zjistil, že na polích ještě část použitelné úrody zbyla, tak bohoslužbu znovu zakázal. †

Osmou ranou byly kobylinky. Přinesl je vítr, rázem jich bylo všude plno a sežraly, nač přišly. Vždyť se to tak i říká – Byli jako kobylinky. †

Ani devátá rána, tma, jež ve dne zahalila zemi, faraóna neobměkčila. †

A tak přišla desátá rána – poslední a nejhorší. V celé zemi měli zemřít prvorození. Všichni ti, kdo se svým maminkám narodili jako první – jak zvířata, tak i lidé. Tahle poslední rána byla tak ukrutná, že převrátila Egypt vzhůru nohama. †

Velmi mocný byl egyptský král faraó. Když však zatvrdil své srdce a neměl s obyvateli své země soucit, dopustil se veliké krutosti. Strhl se boj, neboť Bůh nechce ponechat svůj lid v bezduchem otroctví. Bůh bil vladaře i zemi, která spolu s ním propadla do bezcitnosti. Deset ran dostal Egypt a jeho vládce, poněvadž bránili bohoslužbě. Křivit lidem svědomí je špatné.

POMŮCKY Pastelky, obrázek 10 ran k hledání tvarů a k vybarvování (odkaz na adrese <http://goo.gl/Byajhi>, pod číslem úlohy [24]).

Varianty

- Děti vybarvují políčka postupně v průběhu vyprávění, teprve až objeví druh rány, pokračuje vyprávění dál.
- Sada pastelek mívá dvanáct barev – zkuste pro každou ránu použít jinou barvu a zdůvodněte proč.

24.2.3 Starší školní děti

Vyprávění probíhá podle osnovy pro mladší děti. Je možné ho proložit otázkami:

- Co byste udělali vy a vaše rodina, kdyby zítra vyšel zákaz, že nesmíte v neděli chodit do kostela?
- Říká se: „Když to nejde po dobrém, tak to půjde po zlém.“ Kdy se taková zásada uplatní? Dovedli byste ji, podobně jako Tomáš z úvodního vyprávění, uplatnit i vy?
- Kdo může, popř. musí ve své práci rozdávat lidem rány?

Na závěr možnost vyrobit si a zahrát karty.

Každý dostane tuhou čtvrtku, rozdělenou na 2×5 pravidelných polí, očíslovaných 1–10. Do každého pole se domaluje příslušná rána. (Krev – červené vlny; sedící žába; komáří roj – tečky; moucha; ležící kráva s vyplazeným jazykem; podřobaná ruka; kroupy padající na dům; kobylka; tma – začerněná plocha; smrt prvorozených – přeškrtnuté jedničky vedle ostatních nepřeskrtnutých číslic.) Učitel si musí malování dobře připravit, aby děti mohly jeho obrázky snadno a rychle napodobit.

Papír se rozstříhá na jednotlivé kartičky, s nimiž lze hrát např. „válku“ (vojnu, přebíjenou) – všichni hráči vyloží ze svého zamíchaného balíčku vrchní kartu, nejvyšší číslo bere. Při shodě nejvyšších čísel bojují tito hráči dál – každý vyloží další tři karty, kdo má třetí kartu nejvyšší, vítězí. Účelem je zbavit protihráče karet. Při vynášení karet hráč musí říci název rány. Lépe hrát v menších skupinách.

Kdo na konci dokáže vyjmenovat všechny rány ve správném pořadí?

POMŮCKY Čtvrtky papíru rozdělené na deset polí, nůžky, pastelky, návrhy obrázků.

24.2.4 Přesah

Bůh se staví proti všemu, co člověka zotročuje. I dnes existují různá otroctví – společenská i osobní – a zápas s nimi není vůbec jednoduchý. Jaké zápasy se zlem vedeme nyní ve svém životě, v rodině, ve sboru, v národě, v Evropě?

•••••

24.3 LITURGIE

24.3.1 Písně

Vstoupí Mojžíš (sv 380); Bůh je záštita má (sv 23); V nebi je trůn (sv 23)

24.3.2 Biblický text k zapamatování

Toto praví Hospodin faraónovi: „Propust' můj lid, aby mi sloužil.“
(Ex 7,26)

34.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

24.3.4 Okénko do bohoslužeb

Jako úvod pro nedělní školu v bohoslužbách můžete použít úvodní příběh (viz výše), nebo jen otázku, zda existují dobré a potřebné rány, resp. jestli je někdy dobré a potřebné někoho zbít.

24.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme, že tě v naší zemi smíme svobodně uctívat. Prosíme tě za místa, kde vládne nesvoboda a násilí. Prosíme, chraň nás před zlými lidmi. Pomoz všem strážcům, vojákům a policistům, kteří brání druhé před násilníky. Amen.

TÉMA

Série egyptských ran vrcholí největší pohromou – smrtí prvorozených. Izraelci jsou jí uchráněni při velikonočním hodu beránka. Teprve tato rána dolehne na faraónovo srdce a vladař Izraelce propustí, aby slavili bohoslužbu a sloužili Hospodinu.

CÍLE

- Naznačit, že křesťanské Velikonoce navazují na Velikonoce židovské: Bůh v obou případech vysvobozuje svůj lid a v obou případech teče krev.
- Ukázat, že k víře a oslavě Boha patří společné jídlo.

.....

25.1 PRO UČITELE

Biblický text: Ex 1,11; 12,1–36

25.1.1 Výkladové poznámky

- Beránek bez vady (Ex 12,5): pro Boží účely jen to nejlepší. Podobně bezvadná zvířata byla užívána při obětech. Nový zákon nahlíží Krista jako beránka bez vady (Žd 7,26). Místo beránka mohl být použit i kozlík.
- Hostina se děje v rodině jako domácí slavnost. Takto vzpomínkově je v zásadě slavena podnes a tak ji zřejmě o Velikonocích slavil i Ježíš s učedníky.
- Malá rodina přibere souseda (Ex 12,4). K slavení patří sociální aspekt – ohled na nezajištěné bližní. Ovšem i bohaté a početné rodiny musí vystačit s jedním beránkem. Při velikonoční večeři se stoly neprohýbají.
- „Budete jíst ve chvatu“ (Ex 12,11). Boží lid horlivě očekává změnu, obrát k lepšímu údělu a vykročení na cestu. Boží pomoc může přijít nenadále.

- Krev vám bude znamením (Ex 12,13). Bude znamením *pro vás*, že se držíte Božích přikázání a že za vaši záchranu byla prolita krev. (Proto lze nalézt i výklad, že krví byly veřeje označeny zevnitř.)
- Hebrejský výraz pro „přeskočím“ „pesach“ dal jméno židovským Velikonočům, křesťané (pravoslavní, latinští) užívají tvar „pascha“ (Ex 12,23).
- Být prvorozený je výsadní postavení, otevírá cestu novému životu (viz spor Jákoba s Ezauem).
- Poprvé a naposledy faraón jedná bez zatvrzelého srdce. Smrt syna jej zasáhla (Ex 12,30).
- Vyprávění slouží v židovském prostředí jako podklad pro rituál velikonoční večeře, během níž se formou otázek a odpovědí vypráví celý příběh vysvobození z Egypta.

25.1.2 Úskalí

- Rána je velmi krutá a dopadá na všechny neizraelské domácnosti. Neoznačujte to za nespravedlnost. Egypt je postižen jako celek, neboť jako celek pod faraónovou vládou se provinil a trýznil Izrael. (U předchozích ran je zmínka, že zatvrzeno bylo srdce...)
- Stejně jako u předchozích ran není prvotním cílem zmírnění otrocké roboty, nýbrž umožnění služby Bohu.
- Neličte velikonoční večeři jako klasickou židovskou bohoslužbu; jedná se pouze o domácí slavnost. Plnohodnotná obětní bohoslužba, předepsaná Zákonem, čekala Izraelce až po odchodu do pouště, později se přesunula do chrámu a nyní po jeho zboření se už nekoná.

25.1.3 Odkazy

Bůh vidí bídu svého lidu. (Ex 2,23–25)

Ježíš o Velikonočích říká: „Velice jsem toužil jíst s vámi tohoto beránka, dříve než budu trpět...“ a pak ustanoví večeři Páně. (Lk 22,14–20)

Úvod

Který ze dnů v roce je nejzvláštnější ze všech? Kdy se rodina schází k slavnostní večeři a dělá věci, které jinak nedělá? O Vánocích, na Štědrý den. Jsme doma spolu a vzpomínáme na Ježíšovo narození. Je to svátek, kdy se lidé sejdou u společného jídla a je jim spolu dobře. Podobně i židé (kteří věří v jednoho Boha, ale Ježíše neuznávají) mají svou slavnostní domácí večeři. Nekoná se o Vánocích, nýbrž na jaře o Velikonocích. Také v oné noci se společně jí a vzpomíná na velikou událost. O Velikonocích se vypráví veliký příběh o vyjití Izraelců z Egypta. Takovou večeři uspořádal také Pán Ježíš se svými učedníky před svou smrtí, aby si spolu s nimi u jídla připomněl, že Bůh vysvobozuje svůj lid.

25.2.1 Předškolní děti

Mám zde s sebou dva různé chleby. Ochutnejte je. Jaký je mezi nimi rozdíl? Jeden je křupavý a tenký, druhý je nadýchaný a vláčný. Jeden chléb byl připravený rychle, druhý se musel připravovat pomalu a postupně.

Ty křupavé, nekvašené chleby se nazývají macesy. Chutnají tak, protože byly připraveny a upečeny narychlo. Ve spěchu. Ale byl to spěch památečný. Spěch, na jaký se nezapomíná. Izraelci zažili velikou Boží pomoc, o jaké si každý rok vyprávějí, a my si dnes vyprávíme spolu s nimi.

Naši předkové, židé, žili v Egyptě. Nežilo se jim tam lehce – museli tvrdě pracovat pro egyptského krále, zvaného faraón. Museli vyrábět z hlíny cihly. Mojžíš ale řekl faraónovi Boží vzkaz: „Propusť můj lid, aby mohl slavit bohoslužbu.“ Člověk nemůže pořád pracovat, potřebuje také odpočívat a chválit Pána Boha. Jenže faraó nikoho z práce pustit nechtěl. A bylo zle. Na faraóna a jeho zemi přišly samé pohromy. Krupobití, tma, moucha a kobylky. Celkem devět ran dopadlo na Egypt, ale faraón zůstal neoblomný, nikdo nesměl odejít na bohoslužby.

Tu Mojžíš ohlásil poslední, nejtěžší ránu – zemřou všichni prvorození. Lidé i zvířata, kteří se svým maminkám narodili jako první. Bylo to velmi tvrdé, ale s Egyptany nebyla žádná domluva po dobrém, tak musel nastat boj.

Mojžíš řekl židům: „Připravte se na noc, kdy zemře všechno prvorozené!

Vezměte si do každé své domácnosti beránka, zabijete ho a upečete. Jeho krev použijte na označení dveří. Bůh říká: Až půjdu v noci Egyptem, poznám díky krvi vaše domy a smrt se jim vyhne.“

Židé Mojžíše poslechli, připravili k večeři beránka a protože se blížil čas jejich vysvobození, spěchali i s přípravou chleba. Aby se těsto stalo nadýchaným, potřebuje čas. Ten den však židé čas neměli. Rychle upekli chléb jenom jako placky a vydali se na cestu. V celém Egyptě nastal obrovský nářek. V každé rodině někdo zemřel – u největších chudáků i v domě faraónově. Faraó už nebránil židům odejít a slavit bohoslužbu. „Jděte, ať už jste pryč!“ Teprve velké neštěstí ve vlastní rodině jeho srdce obměkčilo. I ostatní Egypťané vybízeli židy k odchodu. Dokonce jim dávali zlato a stříbro, jen ať už jsou pryč.

Naši předci, židé, odešli z egyptského otroctví. Od těch dob vzpomínají na Velikonoce i na zvláštní velikonoční chleba, který nevykvasil. Někdy se Velikonocům říká „svátek nekvašených chlebů“. Každý rok ho napečou, jedí a povídají si, jak jim Pán Bůh pomohl a zbavil je zlého. (Při vyprávění vybarvovat obrázek sederového talíře s příslušnými potravinami.)

Také v našich kostelech společně jíme chleba a víno a připomínáme si, jak nám Bůh pomohl. Kolem stolu si vyprávíme o Velikonocích, kdy Ježíš za nás vydal sám sebe, své tělo, a prolil svou krev.

25.2.2 Mladší školní děti

Velikonoce mají název od veliké noci. Noc, ve které se děly veliké věci. Věci, na jaké se dlouho vzpomíná. (Vyprávění můžete strukturovat a zdůraznit „velké“ nadpisy jednotlivých odstavců, např. i napsat na papír či tabuli.)

Velký útlak

Izraelci žili v Egyptě a žilo se jim těžce. Dávno ztratili své slušné postavení, jaké měli za dnů, když faraónova zástupce dělal Josef, jejich krajan. Stali se z nich otroci, kteří museli pracovat na stavbě faraónových měst. Mojžíš viděl dřinu svého lidu a přišel za faraónem s žádostí, aby dal lidu volno a umožnil mu konat bohoslužbu. Faraó však odmítal. Rozzlobil se na Mojžíše i na všechny Izraelce, takže museli pracovat více nežli dřív. Hospodin Bůh začal na Egypt sesílat zlé rány. (Kdo poví, jaké?) Ale ani jedna z devíti ran nezasáhla faraónovo srdce. Proto Mojžíš ohlásil ránu poslední

a největší. Hospodin projde Egyptem a všichni prvorození zemřou. Prvorozený je ten, kdo se své mamince – zvířecí či člověčí – narodil jako první. (Kdo z vás je prvorozený, prvorozená? – Vy byste v Egyptě byli ohroženi.)

Veliká noc

Egypt čeká veliká pohroma kvůli jeho nepřátelství vůči Izraelcům. Bránil jim, aby svobodně oslavovali Pána Boha. Domluvit se s Egypťany nešlo. Ale jak se zajistí, aby Izraelci byli zachráněni? Aby nepomřeli i jeho prvorození?

Mojžíš vyřídil Izraelcům vzkaz: „Připravte se na nový život. Hospodin, váš Bůh, pokoří nepřátelský Egypt. Přejde to rychle. Noc všechno změní. Večer budete otroky a ráno budete volní. Musíte se připravit.“ Izraelci se měli důkladně přichystat. Každá domácnost si měla opatřit beránka, po třech dnech jej měli zabít a jeho krev zachytit do nádoby. Tou krví pak měli potřít dveře svého domu. Krev beránka jim zajistí život. Až bude Hospodin v noci procházet Egyptem, zemře všechno prvorozené. Domy označené krví však smrtící rána přeskočí. Nikdo proto nesmí opustit dům.

Uvnitř si uspořádají zvláštní večeři. Upečou maso z beránka a sní ho. Pokud je někdo chudý nebo sám, přijde na večeři ke svým sousedům. Na stole bude k jídlu i nekvašený chléb – chléb, který nestačil vykynout a byl upečený narychlo, neboť se nemůže čekat a otálet. Kdykoliv totiž může přijít pokyn k cestě.

Veliké neštěstí

Izraelci udělali, jak jim Hospodin přikázal. Byli připraveni k rychlému odchodu. Jedli pečeného beránka ve svých domech, označených beránčí krví. O půlnoci nastal v celé zemi křik. Smrt procházela Egyptem a umírali prvorození. V každém domě byl někdo mrtvý: i v domě nejvyššího vládce faraóna, i v domě nejposlednějšího otroka. Také ve stájích a na pastvinách byla mrtvá zvířata. Ovšem domy a stáda Izraelců byly ušetřeny. Hospodin je přeskočil, když se smrtí procházel nocí.

Veliká záchrana

Když farao zjistil, jak veliká pohroma postihla jeho zemi i jej samotného (také jeho syn zemřel), zavolal Mojžíše a Árona a vyzval je: „Seberte se

i všechno, co je vaše, a jděte pryč z mé země. Služte tomu vašemu bohu a přimlouve se za mne.“ Přál si, aby byli co nejdříve pryč. Také ostatní Egypťané vybízeli Izraelce k odchodu, dokonce jim dávali své zlato a stříbro, jen aby už odešli.

Byl to ohromný a slavný zástup, když Izraelci opouštěli zemi. V noci jim na cestu svítil ohnivý sloup, ve dne jim ukazoval směr sloup oblakový. Šli směrem k východu, ale nešli do neznáma. V dálce na ně čekala zaslíbená země, kterou Bůh přislíbil dát Abrahamovi a jeho potomstvu. Vraceli se do země, odkud kdysi dávno jejich předkové odešli. Izraelci šli se svým Bohem, který jim daroval svobodu.

Velké vyprávění

Mojžíš od počátku Izraelcům říkal: „Na tuhle noc nezapomenete. Na tuhle velikou noc nesmíte zapomenout.“ A opravdu — od těch dob si židé připomínají každý rok o Velikonocích, jak slavně je Hospodin zachránil. „Byli jsme faraónovými otroky v Egyptě a Hospodin nás vyvedl z Egypta pevnou rukou.“

Rodina nebo přátelé se sejdou u jednoho stolu, na kterém jsou prostřeny zvláštní pokrmy. Každý z nich něco znamená. Společně jedí, zpívají a povídají si o Mojžíšovi a jeho lidu. Pokrmy na stole jsou vlastně jakoby ilustrace v knížce — obrazově doprovázejí vyprávění

Velké pokračování

Je pěkné, když se lidé pokojně sejdou u jednoho stolu a společně jí a pijí. Pán Ježíš dobře znal sílu velikonoční večeře, jak působí na ty, kdo se jí účastní. Proto také on do svého vyprávění o sobě a o Božím království zapojil pokrm a nápoj, o nichž se stále dál vypráví v našich kostelích: „Pán Ježíš v tu noc, kdy byl zrazen, vzal chléb, vzdal díky...“

Židovské velikonoce mají pro nás veliké pokračování ve Velikonocích křesťanských, které si napořád připomínáme chlebem a vínem. Vysvobození z otroctví špatnosti a smrti slavíme při večeři Páně.

25.2.3 Starší školní děti

Osnova příběhu odpovídá vyprávění pro mladší děti, na úvod a v průběhu lze rozšířit o otázky:

Kdo je z vás nejstarší a kdo nejmladší? Je lepší být starší, nebo mladší? V čem je na tom starší hůře? Má více odpovědnosti: „Aspoň ty už bys mohl mít rozum.“ Ať chce nebo nechce, jde mladším příkladem. Velice špatně na tom byly nejstarší neboli prvorozené děti v Egyptě. Egypťané utlačovali a trýznili Izraelce, proto jim Bůh vyhlásil boj. Nebojoval proti všem, ale proti těm, „kdo by už měli mít rozum“ a kdo vlastně vedou celý Egypt směrem proti Bohu a proti životu. Prvorozeným je vyhlášena smrt.

Je to spravedlivé, nebo nespravedlivé? Násilníkovi v násilí zabráníte jedině násilím. Egypt měl dost mírnějších šancí k obrácení, ale nevyužil je. Prvorozeným hrozí smrt. Kdo z vás by byl ohrožen, kdybychom tenkrát žili v Egyptě – kdo je prvorozený?

Co či kdo zachrání člověka před smrtí? Bůh. Bůh „přeskočil“, „pomínil“ smrtelnou ranou domy Izraelců. Židé proto Velikonocům říkají „pesach“ neboli „pomínil“. Izraelci měli víru v Boha a drželi se jeho přikázání – označili své domy krví beránka. Víra v Boží sliby a pomoc otevírá cestu ke spáse. Bůh dává spásu a my ji vírou zachycujeme, uchopujeme, chápeme se jí.

Víra v Boží záchranu vede k životu. Viděl z vás někdo víru? Víra je neviditelná. Viditelně však lze Boží obživu spatřit a vyprávět si o ní kolem stolu. Židé tak činí při velikonoční večeři, křesťané při večeři Páně.

ПОМОЩЬ Pastelky; pořad velikonoční večeře s otázkami; macesy (bývají k sehnání v obchodech); obrázek sederového talíře k omalování. Na talíři jsou – po směru hodinových ručiček: 1) vejce natvrdo – jako je žlutek v bílku, tak byl Izrael uzavřen v Egyptě, ovšem nesplynul s ním, nýbrž se „vyloupl“; 2) zelená bylina a 3) hořká bylina – stejný výklad a užití: namáčí se do slané vody, jako hořké otroctví bylo smočeno slzami; 4) charoset – sladká kašovitá směs ořechů, jablek, koření a červeného vína připomíná maltu s níž pracovali Izraelci při stavbě faraónových měst; 5) pečená skopová či kuřecí kost – symbolizuje beránka; 6) kořenová zelenina – vyrůstá v hlíně, Izrael byl zašlapán do země a pracoval s hlínou při výrobě cihel. Vedle talíře: 7) maces – nekvašený chléb; 8) pohár vína – k čtvému dobrořečení a přípítku. Odkazy na obrázky a další materiály najdete na adrese <http://goo.gl/J9Z2Hn>, pod číslem úlohy (25).

25.2.4 Přesah

Vyprávění samotné slouží v židovském prostředí jako hlavní podklad pro rituál velikonoční večeře. Ten se do setkání nedělní školy nevměstná.

Lze uspořádat stolování v malém. Dát dětem ochutnat macesy a hořkou bylinu (salát, čekanka, pampeliškový list...). A společně recitovat rozhovor dle slov sederu:

Z jakého důvodu jíme tyto nekvašené chleby – macesy? Protože než se našim předkům zjevil Svätý (Bůh), budiž požehnán, a vykoupil je, nestačilo jim vykynout těsto.

Z jakého důvodu jíme tuto hořkost – trpký maror? Protože Egypťané ztrpčovali život našich předků v Egyptě.

Slavení velikonoční večeře pokračuje i v církvi. I my si při večeři Páně připomínáme spásné činy, které pro nás Bůh vykonal v Egyptě za dnů Mojžíšových a hlavně v Jeruzalémě za dnů Ježíšových.

•••••

25.3 LITURGIE

25.3.1 Písně

Vítězi k poctě zpívejme (EZD 667); *Mojžíš* (sv 288); *Posila na cestu* (sv 135)

25.3.2 Biblický text k zapamatování

Byli jsme faraónovými otroky v Egyptě a Hospodin nás vyvedl z Egypta pevnou rukou. (Dt 6,21)

25.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

25.3.4 Okénko do bohoslužeb

Bylo by vhodné, propojit povídání o velikonoční večeři se slavením večeře Páně ve shromáždění. Pokud to v příslušnou neděli možné není, mohou děti na závěr bohoslužby přinést nekvašené chleby (macesy) do kostela s oznámením, že pocházejí z židovské večeře a čekají na použití v křesťanské večeři Páně.

25.3.5 Modlitba

Bože silný, hledáme posilu ve tvých slovech i u tvého stolu. Děkujeme ti a chválíme tě, neboť jsi ochráncem slabých a ohrožených. Přemohl jsi zlého faraóna, prosíme přemáhej i zlo, které doléhá na nás. Amen.

TÉMA

Záchrana ve strachu a ohrožení

CÍLE

- Děti uslyší příběh, který pomáhal Izraelcům ve velikém strachu a ohrožení.
- Děti uslyší, Pán Bůh má moc zachránit a nikdo mu není lhostejný.
- Děti poznají, že písničky nám mohou pomáhat, když se bojíme.

.....

26.1 PRO UČITELE

Biblický text: Ex 14–15

26.1.1 Výkladové poznámky

- Čtrnáctá i patnáctá kapitola popisují svým způsobem stejnou událost. Jednou jako výpravné líčení, podruhé jako píseň. I děti snadno pochopí, že píseň může sílu příběhu i radost ze záchrany vyjádřit někdy lépe než pouhé vyprávění. Proto je tu obzvlášť na místě vybrat vhodnou píseň a s dětmi ji zazpívat.
- Oslavím se na faraónovi a na všem vojsku, takže Egypťané poznají, že já jsem Hospodin (Ex 14,4.17) — je ústřední zvěstná výpověď celého příběhu. Nečekané otevření cesty mořem a zničení egyptského vojska jsou činy, kterými Hospodin zjevuje svoji moc a slávu — tj. závažnost svého díla. Vyvedením z otroctví se Bůh dává poznat nejen Egypťanům, ale především stále pochybujícímu Izraeli. Ačkoli je v tomto textu především zmíněn farao a jeho vojsko, Boží jednání je určeno Božímu lidu. Farao a vojsko jsou prostředkem oslavení, výsledkem Božího oslavení je záchrana Izraele. Tuto skutečnost

jasně tlumočí Mojžíš (14,13–14): „Vydržte a uvidíte, jak vás dnes Hospodin zachrání. Jak vidíte Egyptany dnes, tak už je nikdy neuvidíte. Hospodin bude bojovat za vás a vy budete mlčky přihlížet.“

- Strach, který se zmocnil Izraelců při pohledu na faraónovo vojsko (vv. 9–12), se projevuje dvěma způsoby: volají o pomoc k Hospodinu, ale současně reptají proti Mojžíšovi. Bezvýhodné situace zpravidla vyvolávají u člověka strach. Ze strachu pak vyrůstá reptání a výčitky. Izraelci v ohrožení nacházejí viníka v Mojžíšovi. Reptání je projevem toho, že ani vyvolený lid netvoří stoprocentní věřící. Důležité je, že ustrašené společenství smí být vždy znova svědkem divů, které tento strach přemáhají.
- Rozpolcení moře je ohlášeno jako čin „spasení Hospodinova“ (v. 13–14). Víra nemá vidět jen realitu nahánějící strach (viz v. 9–12), ale především vítězné činy Božího vysvobození. Rozpolcení moře v kritické situaci dosvědčuje Hospodinovu svrchovanost a moc, a zároveň se tu Hospodin přiznává k Mojžíšovi a potvrzuje ho v jeho prostředkující roli. Na Boží rozkaz Mojžíš pozdviženou holí moře rozpoltil, rozetne jako nějakou živou bytost, mýtickou příšeru, která hubí a ničí. Tyto mytologické rysy vyniknou zřetelněji v poetických oddílech, kde se naráží na překročení Rákosového moře (Iz 51,9–10; Ž 89,10–11). Zásahem Hospodinovým jsou všechny mocnosti zbaveny své moci, musí sloužit Božím plánům, nemohou se Hospodinu stavět na odpor ani ničit jeho lid.
- Sloup oblakový a ohnivý je znamením, že Hospodin je v akci. Předchází Izraelce a určuje jim cestu. Je ztotožňován s poslem či andělem Božím. Staví se mezi Izraelce a egyptské vojsko a zabraňuje tomu, aby Egyptané uprchlíky napadli. Pokusy vysvětlit tento jev přírodními úkazy jsou nepodstatné. Jediný podstatný záměr je zvěstný: podivuhodný Hospodinův zásah k záchraně jeho lidu (viz píseň „Oheň plál“ [Svítá 234]). Reminiscence na oblak, který doprovází vyvoleného na jeho cestě, najdeme i v klíčových bodech Ježíšova příběhu – srv. Lk 9,31.34 a Sk 1,9.
- Uvěřili Hospodinu i jeho služebníku Mojžíšovi (vv. 30–31) – je zvěstný cíl celého děje. K tomuto vyvrcholení směřují všechny obtíže, kterými má lid projít, důkazy Boží moci a také zkáza egyptského vojska. Moře, které z Boží vůle ustoupilo před Mojžíšovou holí, chránilo Izraelce jako zeď, pohltilo nepřítel. Hospodinova moc je zřejmá. Všim, co se děje, je Izrael veden k důvěře v Hospodinovu moc a v Mojžíšovo poslání. Nepředstavitelnou a neočekávanou záchranou je vytvořen nový lid, jehož vztah k Hospodinu je určován vírou.

- Píseň o Hospodinově vítězství (Ex 15) je chvalozpěv, který se zpíval při bohoslužbě. Je to píseň plná respektu a úcty (Hospodin teď ukázal, co je skutečně vyvýšené – v. 1); oslavuje a zároveň zpracovává základní událost dějin vztahu Boha a jeho lidu: tím, že Hospodin zlikvidoval faraónovo vyzbrojené vojsko, předem poraženým a odsouzeným k smrti dal vyváznout a neporazitelné útočníky nechal propadnout se do propasti moře, tím on sám „posvětil své jméno – přiblížil své království – tím se stala jeho vůle jako v nebi tak i na zemi.“ Tato píseň zároveň formuluje „krédo“: Kdo je jako ty, Hospodine? (v. 11) Když tedy slyšíme příběh Exodu a vyprávíme si ho, učíme se vidět Boží záměry a činy a zároveň nezapomenout na tuto základní událost, stále znovu si ji zpřítomňovat (každý Izraelec se má na sebe dívat tak, jako by on sám vyšel z Egypta).
- Píseň a její zvěstná výpověď zároveň utvářejí postoj těch, kdo ji zpívají, kdo se ji modlí. Není to jen opakování dávných událostí, ale také vyjádření víry, že Bůh stejně působí v současnosti. Proto v jejím centru stojí výpověď „síla má a píseň“ je Hospodin. Píseň umožňuje lidskou realitu (sevření, ohrožení) spatřit ve světle „Boží reality“ – toho, který „smetl do moře koně i s jezdcem“. Proto v poslední knize Bible splývá v jedno píseň Mojžíšova s písní Beránkovou (Zj 15,3n). Vždyť v přechodu Rákosového moře vidí apoštol „předobraz“ té události v Kristu Ježíši, kterou křesťanům zvěstuje a zpečetuje křest (1K 10,1n).

26.1.2 Úskalí

- Příběh z Exodu o základní události dějin spásy nemá být vyučováním zeměpisu, dějepisu ani přírodopisu s fantastickými a zázračnými prvky. I když se trasa pochodu udává na biblických mapách, není přesně známá. Zprávu o rozpolcení vod je třeba chápat jako závažné a základní vyznání víry starozákonního Izraele, nikoli jako popis přírodního úkazu. Všechny pokusy o rozumové vysvětlování a odkazování na přírodní jevy jsou zavádějící. Jde především o vyznání víry, oslavu Hospodinových činů. Vyprávění má odrážet, že „Hospodin je má zástita a píseň.“
- Vyprávění je vystavěno na popisu faraónova vojska (jde o eskadru smrti, proti které nemají z lidského pohledu izraelští pěší poutníci vůbec žádnou šanci) i na dramatickosti děje, který končí záchranou lidu a zahubením nepřátel. Je možné pracovat s kontrasty ze samotného biblického textu (co viděl Izrael a nahnalo mu strach – co má vidět víra). Podobné kontrasty

najdeme také v žalmech, např. Ž 113 (Kdo je jako Hospodin – kterýž „vysoko bydlí“ – ale „snižuje se“ ...).

- Bohoslužebná píseň Izraelců měla jinou podobu než naše bohoslužebné písně. Text nám přibližuje, že ji zpívaly dvě skupiny, každá z nich určitou část. Na píseň (část textu) mužů odpovídají ženy v čele s Mirjam refrémem Ex 15, 21. Podobně se zpívaly některé žalmy, např.: 81, 84, 95, 115, 121, 136 při vstupu do chrámu. Dvě skupiny pak tvořili kněží a poutníci, kteří přicházeli do chrámu na bohoslužbu. Můžete si připravit text a pokusit se o skupinovou recitaci.

26.1.3 Odkazy

MISKOTTE, Kornelis Heiko: *Biblická abeceda*. Heršpice: Eman, 1996.

LINDEN, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry*. Benešov: Eman, 2015.

GRUBER, Jiří: *Přechod Rudého moře*. Dostupné z <http://goo.gl/yg5XhN>.

•••••

26.2 PRO DĚTI

26.2.1 Předškolní děti

Měli jste někdy obrovský strach? Třeba z velkého psa, který se na vás řítí? A když se ukázalo, že není třeba se bát (protože pes je za plotem nebo na vodítku nebo ho jeho pán přivolal k sobě), jaký to byl pocit?

Když vyšli Izraelci z egyptského otroctví, šli pěšky, dospělí i děti, veliký zástup. Došli až na břeh moře. A najednou za sebou slyšeli veliký hluk. Ohlédli se a viděli, že se k nim blíží faraonovi vojáci, kteří jedou rychle na vozech tažených koňmi.

Jestli je doženou, je s nimi konec. Všichni se bojí. Před nimi je moře, takže dál nemůžou. A za nimi vojáci.

Mojžíši, proč jsme tě vůbec poslouchali a vydali se na tuhle cestu?

„Nebojte se,“ říká jim Mojžíš. „Pán Bůh slíbil, že nás vysvobodí a on to také udělá.“

Najednou se vody v moři rozdělily a ukázala se cesta. Izraelci mohli projít mořem. Sotva byli na druhé straně, moře se zase zavřelo a rozjeté egyptské vozy i jezdcí na koních skončili v něm.

Izraelci si na druhém břehu oddechli. Poznali, že je Hospodin zachránil před Egypťany. Uvěřili tomu, co jim říkal Mojžíš.

A začali se radovat. Zpívali písničku o tom, jak je Hospodin zachránil, ženy tancovaly a bubnovaly na bubínky.

Veliký strach byl ten tam. Když je Pán Bůh s nimi, nemusí se bát.

POMŮCKY Můžete si k vyprávění (předem nebo pak s dětmi) vyrobit „le-porelo“. Tvrdým papírem protáhnete další dlouhý pruh papíru, na kterém bude nakreslený izraelský zástup. Táhnutím ho uvedete do pohybu. Na druhé straně papíru budou nakresleni Egypťané – když pruh papíru přeložíte, budou Egypťané Izraelce pronásledovat. Nahoru a dolů pak položíte modrý papír rozstřížený na dvě poloviny, představující moře. Obě části rozevřete, aby Izraelci mohli projít. A zase zavřete nad Egypťany... Návod najdete na adrese <http://goo.gl/K4eVpR>, pod číslem úlohy (26).

26.2.2 Mladší školní děti

Je možné začít s dětmi rozhovorem o tom, jak se projevuje, když mají lidé veliký strach, když je jim úzko. Co dělají? Křičí, nebo šeptají? Myslí na sebe, nebo na druhé? Nadávají tomu, kdo je do takové situace přivedl?

A co dělají lidé, když mají naopak velkou radost? Když třeba slaví vítězství? Napadne vás nějaká písnička, která se zpívá z radosti nebo na oslavu (aspoň při fotbale nebo hokeji)?

Na protikladu úzkosti Izraelců, bezvýchodnosti jejich situace, reptání – a na druhé straně úlevy, radosti a vděčnosti za záchranu – je možné postavit vyprávění.

Dobře, podrobně a napínavě se dá vyprávět podle Jiřího Grubera (viz Odkazy).

Nebo můžete zazpívat píseň *Bůh je zástita má* (sv 23). Nechte děti vyjádřit, jakou atmosféru mají sloky a jakou refrén. Je dobré, když takový refrén zní člověku v hlavě, když je mu smutno nebo úzko? Může nám nějak pomoci?

Můžete pak začít vyprávět o písničce, která Izraelcům připomínala jeden starý, ale důležitý příběh a také jim pomáhala pokaždé, když jim bylo úzko, měli strach a přestávali věřit, že jim Pán Bůh může pomoci.

Pokud se vám bude zdát pro děti píseň z Ex 15 příliš těžká, přečtěte z ní jen kousek a vyberte k vyprávění jinou písničku, např. *Posila na cestu* (sv 135) nebo *Vítězi k poctě zpívejme* (sv 373).

Když zpívali tuhle písničku, vzpomínali si Izraelci na příběh, který byl skoro hororový. Když je farao propustil z Egypta, došli až k nějakému moři, kde se utábořili. Jenže farao si to rozmyslel, cítil se pokořen těmi otroky a jejich Bohem a vydal se je pronásledovat. Izraelci měli před sebou moře a za sebou slyšeli koně egyptských vojáků a kola jejich válečných vozů.

Věděli, že nemají žádnou šanci. Měli obrovský strach. Křičeli, volali k Hospodinu. Ale taky začali nadávat Mojžíšovi: „Ty za to můžeš. Cos nám to udělal, žes nás vyvedl z Egypta? Kdybychom tam zůstali, mohli jsme být naživu. Teď tady umřeme v poušti.“

Mojžíš jim řekl: „Nebojte se! Vydržte a uvidíte, jak vás dnes Hospodin zachrání. Jak vidíte Egyptany dnes, tak je už nikdy neuvidíte. Hospodin bude bojovat za vás a vy budete mlčky přihlížet.“

A dál už je ten příběh jako nějaký videoklip k písničce o tom, jak je Pán Bůh v této situaci zachránil. Mojžíš na Hospodinův pokyn vztáhl svou hůl nad moře a to se rozestoupilo. Izraelci mohli projít prostředkem moře po suchu. Za Izraelci se zvedl oblakový sloup, takže na ně Egyptané neviděli. Byla noc, viděli jen tmou. Nepřestali však Izraelce pronásledovat. Vjeli se svými vozy až do moře. Když nastalo ráno, Mojžíš znovu vztáhl svou hůl nad moře, vody se začaly vracet a nad egyptským vojskem i s faraonem se zavřelo moře.

Izraelci stáli na druhém břehu a už je nikdo nepronásledoval. Viděli velkou moc, kterou ukázal Hospodin, když je zachránil před Egyptany. A uvěřili tomu, co jim Mojžíš o Hospodinu říkal.

Měli velikou radost. Na břehu moře začali zpívat a tancovat. Mojžíšova sestra Mirjam a ostatní ženy hrály na bubínky. Oslavovali vítězství, Hospodinovo vítězství, a svou záchranu. Zpívali tu píseň na střídačku, muži začali a ženy jim odpovídaly. Jedni druhým tak připomínali, co pro ně Hospodin udělal. Jak se báli, jak byli strachy sevření, ale jak se přestali bát, protože Bůh je zástita má, s ním nemusím se bát. Budou si to připomínat, kdykoli budou tuhle písničku zpívat. Pokaždé jako by to všechno znovu prožívali. Nejprve strach a úzkost, ale pak úžasnou radost a vděčnost. Pokaždé, když se později dostali do beznadějné situace a nevěděli si rady, tahle píseň jim pomáhala. Vždyť Hospodin jim nepomohl jednou, ale mnohokrát.

POMŮCKY Biblický atlas; obrázky egyptského vojska a jeho výzbroje; vyobrazení přechodu Izraelců přes Rudé moře v pojetí autorů z různých období (můžete na vyobrazeních ukázat, jak si v každé době včetně naší promítáme do biblických vyprávění svoje představy).

26.2.3 Starší školní děti

Mluvte s dětmi o tom, jakým způsobem oslavují lidé vítězství ve sportu. A jak ony samy třeba oslavují úspěchy ve škole? A jak by se dalo oslavit třeba uzdravení z těžké nemoci?

Zkuste – vzhledem k situaci ve vaší skupině dětí – vymyslet ještě i další příklady, a při hledání odpovědí se pokusit rozlišit, zda jinak slavíme vítězství, jehož jsme dosáhli vlastní pílí, silami, schopnostmi, a jinak vítězství či úspěch nečekaně darované.

Starší děti budou příběh pravděpodobně znát. Můžete s nimi přečíst rovnou píseň o Hospodinově vítězství z Ex 15 (ověřte si, zda rozumějí některým neobvyklým slovům), případně je nechat příběh z Ex 14 převyprávět.

Dokážou děti určit, kde je píseň vedle „popisu děje“ vyznáním víry, oslavou Hospodina? Které verše by se mohly stát refrénem, kdyby se měla píseň zhudebnit? Které verše by se daly skandovat (kdyby se píseň nezpívala při bohoslužbách, ale na stadionu – ale klidně to rovnou zkuste).

Pokud děti znají zpěvník Svítá, zkuste najít další písně, které se vztahují ke stejnému příběhu nebo obsahují stejné motivy (záchrana, vysvobození, záštita, pokoření moře, radost). Můžete si pomoci rejstříkem.

Zkuste v rozhovoru dojít k poznání, že písně mohou příběh a jeho zvěst nejen převyprávět, ale také zpřítomnit. Mohou být pomoci v situacích, kdy prožíváme stejnou úzkost a strach, jako Izraelci tenkrát. Připomínají nám, že Hospodin pomohl mnoha lidem před námi, a učí nás věřit mu a spoléhat na jeho blízkost a pomoc i dnes.

POMŮCKY Zpěvníky Svítá; nakopírovaný text Ex 15 (aby v něm děti mohly podtrhávat).

26.2.4 Přesah

Je možné s dětmi mluvit o písních v bohoslužbách, v nedělní škole apod. Víme, proč je zpíváme? K čemu to je? A má smysl zpívat i písně, které jsou hodně staré?

.....

26.3 LITURGIE

26.3.1 Písně

Bůh je záštita má (sv 23); *Posila na cestu* (sv 135); *Dál, dál tou vodou* (sv 36); *Lide Boží, zpívej svému Pánu* (BTS 61); *Vzdejte Pánu slávu, čest* (EZ 136); *Vzdávám ti, Bože, chválu svou* (EZD 614); *Vítězi k poctě zpívejme* (EZD 667)

26.3.2 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

26.3.3 Biblický text k zapamatování

Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné. On rozdělil Rákosové moře ve dvě a převedl Izraele jeho středem, jeho milosrdenství je věčné. (Ž 136,1.13a.14)

26.3.4 Okénko do bohoslužeb

Kazatel nebo učitel může ukázat buben nebo tamburínu. Takové nástroje běžně při bohoslužbách nemíváme. Líbilo by se vám, kdybychom tu hráli na bubny? A zpívali bychom na střídačku, třeba muži a ženy? A tancovali přitom? Hodilo by se to do kostela? Děti si dnes budou vyprávět o jedné písničce, která se do kostela náramně hodí, a právě takhle se zpívala. Třeba spolu s námi (a třeba i s bubnem) něco zazpívají, až se vrátí...

26.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme, že jsi zachránil Izraelce před Egypťany. A mnohé další, kteří měli veliký strach, jsi vysvobodil. Děkujeme za písničky, které nám to připomínají. Věříme, že až budeme mít strach, pomůžeš i nám. Dej, abychom se tak snadno nevzdávali, když se nám zdá, že je něco beznadějné a zbytečné. Vždyť ty jsi mocnější než všechny naše představy a úvahy. Amen.

TÉMA

Důvěra a vděčnost proti nadávání a reptání

CÍLE

- Děti budou přemýšlet o tom, co všechno nutně potřebujeme k životu.
- Děti uslyší, že Pán Bůh ví, co potřebujeme, a stará se o nás.
- Děti si uvědomí, za co můžeme být vděční.

●●●●●●●●●●●●●●●●

27.1 PRO UČITELE

Biblický text: Ex 16–17,7

27.1.1 Výkladové poznámky

- Reptání Izraelců je prvním hlasitým projevem poté, co dozněla píseň oslavující přechod Rudého moře. Toto reptání se bude opakovat celou cestu jako „refrén“ putování do zaslíbené země. Za tímto reptáním je nedostatek víry v Hospodina i nedostatek důvěry k Mojžíšovi. Není třeba vykládat reptání jako nepochopitelný nevdek izraelského lidu. Hlad, žízeň a únavu (na které si lid monotematicky stěžuje) známe přece všichni, stejně jako nespokojenost, které z nich plynou. Přítomná nouze také zkrusluje realitu a vede k tomu, že člověk podléhá iluzím a klamům. Skutečně měli Izraelci v Egyptě plné hrnce masa a bylo jim tak dobře? A skutečně bylo lépe v našich minulých dobách?
- Nedůvěra je „přirozená“ reakce na nové, neproověřené Boží činy. Člověk se bojí a touží se vrátit k tomu, co zná. A přece se vždy stane něco, co umožní pokračovat v cestě. Právě v situacích, kdy lidé na poušti prožívají únavu,

nedostatek a trápí se, kdy naříkají a reptají, se s nimi setkává Bůh. A to tak, že na to v pozdějších časech nikdy nemohli (a neměli) zapomenout. Se vzpomínkou na utrpení na poušti je vždy zároveň spojeno připomenutí toho, jak Bůh pomohl (srv. Dt 8,2nn Připomínej si celou tu cestu, kterou tě Hospodin, tvůj Bůh vodil po čtyřicet let na poušti... pokořoval tě a nechal tě hladovět, potom ti dával jíst manu... po těch čtyřicet let tvůj šat na tobě nezvetšel a noha ti neotekla...).

- Poušť je v Bibli důležité (a zvěstné) místo, protože v ní člověk nemůže žít sám ze svých sil. O to víc je to ovšem místo, kde smí vyvolený a vysvobozený lid zakusit, že Hospodinova věrnost a péče přesahuje každou lidskou obavu a úzkost. Zatímco předcházející stanoviště Élim se vyznačovalo 12 studnicemi a 70 palmami (Ex 15, 27), nyní se putující lid ocitl na místě bez prostředků k životu.
- Chléb a maso jsou dary Hospodinovy věrnosti a milosrdenství, které umožňují život tam, kde se z lidského pohledu žít nedá. Chléb a maso jsou však dány do souvislosti se slávou Hospodinovou (16,7), tedy se „závažností“ Božího díla. Lid, který přestal brát vážně Hospodinovo zaslíbení nové budoucnosti, poznává, že Boží záchranný záměr stále platí.
- Mana je chléb, který umožňuje cestu k cíli, stanovenému Hospodinem. Je to pokrm dočasný, přestává, jakmile lid vstoupí do zaslíbené země. Mana sytí jako „chléb vezdejší“ – totiž dávka na zítřejší úsek cesty. Mana dává naději a dodává sílu ke krokům k zaslíbené zemi. Je „ochutnávkou“ toho budoucího, ujištěním, že zaslíbená země není jen chiméra. Její popis (vzhled, barva i chuť) odkazuje k tomu nejlepšímu, co si člověk dovede představit, k rajské zahradě nebo k mesiášské budoucnosti. Způsob sbírání many vychovává lid k důvěře v Hospodina a vede ho k tomu, aby překonával přirozenou lidskou snahu zajistit se vlastními silami.
- Další stanoviště – Refidim – dokresluje nouzovou situaci lidu na poušti: po hladu následuje žízeň. Lid, který ztrácí jistotu, propadá zlobě a hněvu, ty se pak snadno zvrhávají v násilí a zločin. Zmínka o kamenování stupňuje napětí – od rozhorleného slova už lid přechází „k činu“. Kritickou situaci zažehnává Hospodinův zásah. Předchází lid (17,6), a tak „otevřít cestu“. Tomu odpovídá i pokyn, aby Mojžíš použil svou hůl. Hůl, která byla použita při rozdělení vod Rudého moře, slouží nyní k vyvedení vody ze skály. Nejde o „kouzelný proutek“, výraz užitý v originále (odvozený od slovesa rozšířit, rozhrnout, klestit) naznačuje, že Mojžíš má otevírat cestu navzdory překážkám, klestit cestu tam, kde se zdá neprůchodná.

Pramen vytrysklý ze skály dostává dvě jména: Masa (pokušení) a Meriba (svár, spor, odpor). Pro budoucnost mají tato jména připomínat lidu jeho zatvrzelost a vzpurnost. Zatímco jiní staví pomníky svých vítězství, biblické podání líčí památníky nedověry a zatvrzelosti, které se nemají zastírat (ani vztahovat jen na Izraelce tenkrát).

27.1.2 Úskalí

- Děti mohou mít zkušenost, že je možné si věci vyvzdorovat, anebo naopak, že když se vztekají, nedosáhnou právě tehdy ničeho. Příběh však není o tom, že Hospodin ustupuje lidskému vzdoru, ale především o tom, že vnímá nouzi svého lidu a oslavuje své jméno, když plní svá zálibení a dává nové důvody k důvěře.
- Existují snahy vysvětlovat křepelky i manu jako běžný jev. Někteří badatelé se snaží ztotožnit manu s některým konkrétním druhem rostliny. I kdyby to tak bylo, smyslem oddílu zůstane, že je to Bůh, kdo dává život a vše k němu potřebné. Stejně tak křepelky táhnou v houfech tamním územím. Jsou-li tyto ptáci letem unaveni, dají se snadno chytit rukou. Biblické podání však vidí v této události div, jímž Hospodin zachraňuje lid. V Nu 11,31–35, v Ž 78,26nn je zpráva o křepelkách rozvedena: Lidé se nemohli masa křepelk nabažit, chtivě je pojídali a sbírali do ohromných zásob. Hospodin se na ně rozhněval a potrestal je, křepelky víckrát nepřiletěly.
- Vyústěním vyprávění by nemělo být „reptání“ (to je výchozí situace), nýbrž dary many, masa, vody jako projevy slávy Hospodinovy. Vyprávění by mělo mířit k oslavě Hospodinovy věrnosti a stále nových darů.

27.1.3 Odkazy

LINDEN, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry*. Benešov: Eman, 2015.

GRUBER, Jiří: *Na cestě pouští*. Starší katechetická příprava; dostupné z <http://goo.gl/2pFd6g>.

ŠORMOVÁ, Eva — ŠORM, Zdar: *Chléb náš vezdejší dej nám dnes / Mana na poušti*. Pracovní list; dostupný z <http://goo.gl/QMqFg4>.

27.2.1 Předškolní děti

Můžete vyprávět podle úlohy k pracovnímu listu (viz 27.1.3 Odkazy).

Zeptejte se dětí, od koho dostávají najíst. Kdyby neměly rodiče, věděly by, jak na to? Co dělají, když mají hlad a rodiče jim hned nemohou dát najíst?

Důrazem vyprávění bude, že Hospodin se o svůj lid věrně stará, manu Izraelci dostávali jako každodenní příděl na zítřek.

Nakonec se můžete naučit nějakou písničku před jídlem (Čeho třeba, Za slovo tvé) a rozdat si něco malého k snědku.

POMŮCKY Pracovní list, sušenky.

27.2.2 Mladší školní děti

Víte, co dělají malá mimina, když jim něco chybí? Brečí a brečí. Neumí říct, jestli mají hlad nebo žízeň, jestli potřebují přebalit, nebo jim leze zoubek a bolí. Ať jsou nespokojená s čímkoli, pořád jen řvou. Ale rodiče si dovedou poradit. Poznat, co miminko potřebuje, a nakrmit je nebo přebalit nebo vzít do náruče. To proto, že mají své dítě rádi a znají ho. Podobné to bylo i mezi Hospodinem a jeho lidem, který putoval po poušti.

Když vyšli Izraelci z Egypta, nebyly mezi nimi samozřejmě jen miminka nebo malé děti. Ale i dospělí jsou někdy nespokojení a nadávají. Když jsou unavení nebo mají hlad nebo žízeň nebo nejsou věci tak, jak si je představovali.

Když Hospodin vyvedl lid z Egypta, nevedl je rovnou cestou podél pobřeží do země zaslíbené. Vzal je oklikou přes poušť. Na poušti se moc žít nedá. Je tam horko, žádné jídlo a žádná voda. Až dosud bydleli Izraelci v Egyptě, kde sice museli těžce pracovat, ale veškerou obživu měli zajištěnou. Byli zvyklí na pravidelné závlahy, které jim poskytovala řeka Nil, podobně jako jsme dnes zvyklí koupit si jídlo v obchodě anebo si ho vzít rovnou z ledničky.

Byli jste někdy na výletě, kde vám došlo jídlo nebo voda? A nikde nebyl žádný otevřený obchod? Něco podobného se stalo Izraelcům, když se dostali do pouště. Pořád šli a šli. Brzy toho měli všichni po krk. Měli hlad, měli žízeň a před nimi žádná jistota. A jak už to tak bývá, zdálo se jim, že v Egyptě by jim bylo mnohem lépe.

Říkali: „V Egyptě, tam jsme měli plné hrnce masa a spoustu chleba. Ale tady na poušti umřeme hladu.“ Začali nadávat Mojžíšovi a Áronovi a odmítali jít dál.

Pán Bůh jejich nadávání a reptání slyšel. Slíbil, že bude s nimi a že se o ně postará, že se na něj mohou spolehnout. A právě tady na poušti se to mohou nejlépe naučit. Když si nemůžou sami nic vypěstovat ani si zajít pro vodu k řece nebo něco koupit. Na poušti je to jinak. Tady jsou jen oni a Bůh. A Hospodin ví, že potřebují jíst a pít. Má je rád, přestože oni si pořád jen stěžují a nevěří, že Bohu na nich záleží. A tak je o tom chce přesvědčit.

Mojžíš na Boží pokyn lidu oznámil: „Ještě dnes večer se najíte masa, kolik kdo bude chtít, a zítra ráno vám dá Bůh chléb.“ Když se Izraelci večer utábořili, naráz se zatmělo. Ale nebyl to mrak, z kterého prší. Bylo to hejno křepelek, které na své dlouhé pouti do teplých krajín přelétávalo poušť a na večer se sneslo k odpočinku. Poušť byla brzy plná křepelek, kam jen oko dohlédlo. Mojžíš řekl: „To je maso, které vám posílá Hospodin.“

Tehdy bylo běžné chytat ptáky do sítí, podobně jako se chytaly ryby. Izraelci se nerozpakovali, každá rodina si pochytila několik křepelek a upekli si je na ohni. Bylo to, jak Mojžíš řekl: ještě ten den měli všichni maso, ačkoli se jim to ještě před několika hodinami zdálo být nemožné. Pán Bůh se o nás umí postarat, i když se nám zdá, že je všechno marné a že je zbytečné o něco se snažit.

Ale to ještě nebyl všem překvapením konec. Když se ráno probudili, celá poušť byla pokryta jakoby jíním, podobně jako když se ráno snese rosa nebo sníh. Lidé volali: „Co to je?“ (Hebrejsky: „Man hú?“) Mojžíš řekl: „To je chléb, který vám dal Hospodin za pokrm.“ A když to ochutnali, zjistili, že je to moc dobré a sladké jako medový koláč, lepší než cokoli, co kdy jedli. A tak to hned každý začal sbírat. Ale Mojžíš řekl: „Stačí, když na každého člověka v rodině nasbíráte velikou mísu. O ten zbytek se rozdělte s těmi, kdo sbírat nemohli. A nenechávejte si nic do zítřka. Zítra nám dá Hospodin znovu chléb z nebe.“

Ale někteří tomu moc nevěřili. Radši si chtěli pro jistotu udělat zásoby, a tak si něco tajně schovali. Jenže druhý den ráno se probudili, a to, co si včera nahamounili, strašlivě páchlo a lezli z toho červi. Je to trochu jako když si na táboře ve stanu pod postel schováte čokoládu, protože se o ni nechcete dělit, a oni vám ji tam sežerou myši nebo mravenci. Izraelci se ale tím každodenním sbíráním také učili důvěřovat Pánu Bohu, že se o ně další den zase postará, že zase bude padat mana a bude co jíst, že nemusí spoléhat sami na sebe.

Když už mana padala šestý den, Mojžíš řekl: „Dnes si jí nasbíráte dvojnásobné množství. Zítra je den odpočinku, kdy je člověk osvobozen od vší práce. Bůh vám dá to, co potřebujete na zítřek, už dnes. „A opravdu. Sedmý den mana nepadala, ale oni měli přesto co jíst a nezkazilo se to. Tak je Hospodin připravoval, aby pochopili, v čem je smysl dne odpočinku. Až později vejdou do zaslíbené země a budou v pokušení pracovat „od nevidím do nevidím“, mají si vzpomenout, že stačí šest dní práce, aby měl člověk dost všeho, co potřebuje. Každý sedmý den je možné odpočívat.

Izraelci tedy měli na poušti každý den co jíst. Ale to nestačí. Víte, že bez jídla se dá vydržet třeba i několik týdnů, ale jak dlouho vydrží člověk bez pití? Jen pár dnů bez vody a umře. Na poušti bylo vody málo, museli vždycky podle kousku zeleného území najít místo, kde byl ukrytý nějaký zdroj vody a nabrat si ji do zásoby. Ale často se dostali do oblasti, kde kolem nich byly jen holé skály a nikdo nevěděl, kde vodu hledat. Na jednom takovém tábořišti už měli tak velkou žízeň, že měli všeho dost a začali reptat a nadávat víc než kdy předtím. Jako by všichni zapomněli, jak věrně se o ně Hospodin až dosud staral. S hněvem se obořili na Mojžíše: „Když nám hned teď nedáš vodu, tak tě ukamenujeme. Ty za to můžeš. Kdo nás sem přivedl? Kdo nám sliboval, že budeme svobodní? Kdo nás nachytl na to, že budeme žít v úrodné a bohaté zemi? A přitom se tu potloukáme po poušti, sami nevíme, kam jdeme, a ještě máme žízeň! Kdyby nás Hospodin opravdu vedl, tak bychom nikdy nemohli takhle strádat!“

Mojžíš z toho byl smutný a zoufalý a modlil se k Hospodinu. A Pán Bůh věděl, co jeho lid potřebuje. Přestože zase zapomněli, že se o ně stará, chtěl jim ukázat, že on na ně myslí. Řekl Mojžíšovi: „Jdi a postav se ke skále. Udeříš do ní holí a ukáže se pramen vody.“ Mojžíš svolal lid a před zraky všech udělal, co mu Hospodin přikázal. Udeřil do skály a po chvíli se ukázala voda. Právě v těch místech, kde by ji nikdo nečekal.

Když se pořádně napili a naplnili všechny nádoby a kožené měchy, chtěli se rozejít. Ale Mojžíš je zastavil a řekl: „Tohle místo si budeme pamatovat. Každý pramen přece musí mít název. Budeme mu říkat Massa a Meriba.“ Nikomu se to asi moc nelíbilo, protože to znamená: Pokušení a Hádka. Ale pak si uvědomili, že je to vlastně pravda. Že je dobré, aby si připomínali, jak byli nevděční a rozhněvaní a jak přestali spoléhat na to, že se o ně Hospodin stará. A říkali si: „Ať si to pamatují i naše děti. Snad se z toho poučí.“

POMŮCKY Obrázek pouště, případně putující karavany; krabice sušenek nebo balík bonbónů (třeba marshmallow), o které se spravedlivě rozdělíte.

27.2.3 Starší školní děti

Mluvte s dětmi o tom, jaký dostaly největší, nejvýznamnější dar. Jak dlouho jim vydržela radost – pořád, nebo se vytratila?

Upozorněte děti, že vděčnost není něco přirozeného, že se jí musíme učit, že se spíše projevujeme jako nevděčníci – ve velkém i malém. Napadne je, kde jsme nevděční jako jednotlivci, rodina, širší společenství?

Reptání zkuste vyložit ve dvou rozměrech: začíná nedůvěrou v novou „Boží“ budoucnost a ústí do falešné idealizace minulosti. Dary many i masa a vody překvapují především svou nečekaností a potvrzují Boží záměr vést lid do nové budoucnosti. Pořád znovu se v Božím lidu objevuje nedověra i reptání (památník Massa a Meriba to připomíná), pořád znovu Hospodin trpělivě ujišťuje o své lásce a péči. Vděčnost nepramení z toho, že má člověk pocit, že má všeho dost, ale z toho, že si uvědomuje a nezapomíná, co všechno dostává – i tehdy, když je právě unavený nebo nespokojený.

27.2.4 Přesah

- Dokážou lidé být spokojeni s tím, co mají?
- Pokuste se vyjmenovat pět úplně nejdůležitějších věcí, kterých je potřeba, aby člověk přežil. Může jich být méně než pět?
- V dějinách církve jsou období, kdy lidé dávali svůj majetek do společného vlastnictví. Víte o těchto pokusech?
- Pamatují si lidé víc dobré události, nebo těžké a zlé doby? Slyšeli jste někdy někoho říkat: „Dříve za našeho mládí bylo všechno lepší [...] za komunistů bylo líp...“? Co si o tom myslíte?
- Modlíváte se před jídlem? Jaký to má smysl, pořád znovu, třeba i několikrát denně, děkovat za to, co dostáváme?

.....

27.3 LITURGIE

27.3.1 Písně

Oheň plál (sv 234); *Posila na cestu* (sv 135); *Modlitba Tomáše Moora* (sv 56); *Kdo na kolenou klečí* (sv 148); *Spolu lámejme chléb* (sv 305);

*Pane, slyš náš hlas (sv 248); Vše dobré, co máme (BTS 19);
Pane Bože, prosíme tě (BTS 32); Moudrosti poklad z nebe (EZ 446)*

27.3.2 Biblický text k zapamatování

Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné. Svůj lid vodil pouští, veškerému tvorstvu dává pokrm, jeho milosrdenství je věčné. (Ž 136,1.16a.25)

27.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

27.3.4 Okénko do bohoslužeb

Co jste dneska měli k snídani? (Dá se udělat bleskový průzkum, zda účastníci bohoslužeb snídají převážně chleba, rohlíky, buchtu nebo něco jiného.) Je tady někdo, kdo nic nejedl? (Pokud ano, tak spíš proto, že jsme to nestihli, než že bychom neměli doma co jíst.) Protestujete někdy proti tomu, co máte k jídlu? Nemá se to, že? Rodičům se většinou nelíbí, když děti chtějí něco jiného, než co je na stole, říkají, že tohle nerady a tamto nebudou jíst.

Dnes si děti v nedělní škole budou vyprávět o tom, že i dospělí jsou někdy takoví. Pořád si stěžují, pořád něco chtějí a vzpomínají na to, jak to jindy bylo mnohem lepší než dnes... Bylo by to smutné povídání, ale naštěstí nebude jen o nás lidech, ale také o Pánu Bohu, který má s námi trpělivost, s malými i velkými.

27.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme ti za všechno, co máme. Za jídlo a pití, za všechno, co potřebujeme k životu. Ty víš, jak často si stěžujeme a naříkáme. Býváme nespokojení a někdy svádíme vinu na druhé. Děkujeme za to, že ty nám pomáháš a ukazuješ cestu i tam, kde ji sami nevidíme. Dej, ať se na tebe dovedeme více spoléhat. Amen.

TÉMA

Desatero jako dar a pomoc, ne jako omezení

CÍLE

- Nejmenší děti mají slyšet jednotlivá pravidla, která nám dává Bůh, abychom mohli „hrát“ společně.
- Prostřední děti mají také slyšet pravidla, která nám dává Bůh a přemýšlet o tom, kdy a k čemu jsou pravidla potřeba.
- Nejstarší děti si mají zopakovat příkazy Desatera a zkusit o něm přemýšlet jako o daru.

.....

28.1 PRO UČITELE

Biblický text: Ex 19,1–25; Ex 20,1–17; Dt 5,6–21

28.1.1 Výkladové poznámky

- Hora je opakovaně místo Božího zjevení.
- Hospodin nabízí Izraeli smlouvu – on sám už se jako spolehlivý smluvní partner ukázal cestou z Egypta, podnět ke smlouvě od Boha, ne od lidí.
- Smlouva je zásadní termín; zde garantem ne světský vládce, ale Hospodin.
- Zvláštní úloha Božího lidu spočívá v tom být svědky, připomínat Boží králování. Výjimečnost nespočívá v předpokladech Izraele, ale v Hospodinově vyvolení (z pouhé milosti).
- „Zvláštní vlastnictví“ – původně osobní majetek krále, jímž mohl jen on sám volně disponovat. V tomto kontextu to znamená, že pouze Hospodin má na Izrael právo, pouze jemu má být lid bezvýhradně k dispozici.

- Omezení přístupu k hoře – Bůh stanovuje vlastní pravidla, všechna zvláštní a přísná opatření a přírodní úkazy ukazují, že se děje něco mimořádného.
- Ne jen běžné pokyny pro cestu jako doposud, ale mezník.
- Desatero jsou příkazy, které nebyly obvyklé (formulováno apodikticky, tj. obecně platné směrnice), většina dobových příkazů je formulována ka-
zuisticky (řešení konkrétních případů).
- Dělení na deset příkazů je v židovské a křesťanské tradici nejednotné.
- Dobu vzniku Desatera nelze spolehlivě určit, dnešní podoba je už rozvitá.
- Dvě verze Desatera (Ex 20 a Dt 5,6–21) jsou pravděpodobně doklad dvou
náboženských tradic.
- Desatero mělo v životě Izraelců prvořadý význam. I dnes je poměrně dobře
známé, řada lidí dovede vyjmenovat alespoň některé příkazy. (nejčastěji
trojici nezabiješ – nesesmílníš – nepokradeš)
- Označení Desatero či Dekalog (deset slov) bylo oddílu dáno pod vlivem
Ex 34,28 a Dt 4,13, kde se mluví o deseti přikázáních na dvou deskách.
- Desatero je nedílný celek, přestoupení jednoho příkazu často souvisí s ji-
nými.
- Velmi stručně k jednotlivým příkazům (pokus uvést pouze klíčové momenty
pro přípravu setkání s dětmi, pro lepší porozumění lze číst např. Gruberův
Katechismus nebo knihu J. M. Lochmana Desatero):
 - 1) Svrchovaný Bůh požaduje, aby pro svůj lid byl jediným bohem.
 - 2) Bůh sám svobodně užívá prostředky a způsoby, kterými se ukazu-
je – zlatý býček měl Hospodinovu přítomnost a náklonnost zajišťovat, pro-
to zavržen; hrozba přestupníkům tvrdá – jde o nejvlastnější jádro vztahu
lidu k Hospodinu; třetí a čtvrté pokolení – generace, které spolu mohou žít
pod jednou střechou, zároveň zpráva o tom, že i Boží trest má svou hranici,
naopak milosrdenství žádné omezení nezná.
 - 3) Znat jméno znamená ve starozákonním světě mít důvěrný přístup
k jeho nositeli – možnost dovolávat se jej, přivolávat jej, manipulovat s ním
(mít nad ním nějakou moc); Boží jméno lidu zvláštním způsobem známé
(Ex 3,14 a Ex 20,2); zneužití jména – magické zacházení nebo i sobecké vy-
máhání splnění vlastních cílů, dále lehkovážné vyslovování; zmínka o tres-
tu reakcí na zklamanou Boží důvěru.
 - 4) Příkázání nemá ve své době *nikde* jinde obdobu! Práce nemá být klet-
bou ani smyslem života, ale obživou, prostředkem k jejímu získání – aby se
nestala otročinou, je nutné umět ji přerušit; sociální rozměr dne odpočin-
ku – volno ne jen pro privilegované, týká se nejen svobodných, ale i otroků

a zvířat; den odpočinku má být svatý – oddělený pro Boha a jeho oslavu, den radosti, zároveň připomínka Božího řádu.

5) Rodiče jako ti, kdo člověku dali život; úkolem rodičů je svědčit dětem o Bohu, učit Božímu Zákonu – také proto si jich má člověk vážit; příkaz původně pro dospělé jako výzva k pomoci a péči o stárnoucí rodiče (zejména v pubertálním věku téma úcty/poslušnosti citlivé, se staršími dětmi možnost rozhovoru o tom, čeho si na rodičích váží, v čem by chtěli být jako oni).

6) Příkaz původně zapovídal „nezákonné a společenství porušující usmrceň“ – počítalo se s pravomocným trestem smrti i válkou; dnes možno mluvit o tom, co život ohrožuje, o zákopědi zasahovat do Božích pravomocí.

7) Ochrana manželství před osobní touhou a živelností, původně také před magicko-kultickým zneužitím; cizoložit – neprávem obsadit cizí lože (lože, které už patří někomu jinému).

8) Pokud neplatí jistota osobního vlastnictví, panuje zákon džungle (zákon silnějšího); okrádání nejen tím, že si vezmu, co mi nepatří, ale i tím, že nedám, co patří druhému (druhým); tematizovat krádež z toho, co je „všech“; původně krádež člověka (za účelem prodání do otroctví – Josef v Egyptě) – možnost rozhovoru o moderním otroctví a eventuálním našem podílu na něm (s nejstaršími dětmi).

9) Ochrana cti člověka nejen u soudu (snad původní význam) – proti očerňování, křivým nařčením, neověřeným zprávám („na každém šprochu pravdy trochu“), urážkám.

10) Zákaz závidi, chamtivosti, zákaz nepřát druhému, co já nemám.

28.1.2 Úskalí

V jediném setkání není tolik prostoru pro rozhovor o všech jednotlivých příkazech – je možné se zaměřit na jejich zapamatování (u starších dětí), eventuálně podat obsah zhuštěně – několika větami.

Některé příkazy a jejich význam jsou dobově silně podmíněné, pro jejich chápání dnes (nebo pro jejich pochopení dětmi) je nutné jejich obsah posunout, rozšířit. Pokud si nejste jisti, nahlédněte do pracovních listů pro konfirmandy (viz 28.1.3 Odkazy), jednotlivé příkazy mají autoři velmi dobře zpracované (byť ve větším rozsahu než je jedno setkání NŠ).

28.1.3 Odkazy

- HÁJEK, Viktor – HÁJEK, Miloslav: *Biblická dějepřava*. Praha: Kalich, 1990.
- RIDZOŇOVÁ, Lenka – TURECKÁ, Jana – MACEK, Ondřej: *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici*. Praha: ČCE, 2014.
- BALCAR, David – GALLUS, Petr – ŠORM, Zdeněk – FÉROVÁ, Lydie: *Dvakrát měř, jednou věř. Průvodce světem víry pro náctileté. Pracovní listy ke katechezi*. Praha: ČCE, 2012.
- GRUBER, Jiří: *Otázky a odpovědi. Evangelický katechismus pro mládež i dospělé, skupiny i jednotlivce*. Praha: Kalich, 2004.
- LOCHMAN, Jan Milíč: *Desatero. Směrovky ke svobodě*. Praha: Kalich, 1994.

Odkazy na pracovní listy, starší přípravy a další materiály najdete pod číslem úlohy (28) na adrese <http://goo.gl/DH3QuI>.

28.2 PRO DĚTI

28.2.1 Předškolní děti

Znáte tuhle hru? Jak se hraje? (Pokuste se děti nechat společně dát dohromady pravidla.)

Abychom si dobře zahráli, musíme hrát podle pravidel, nešvindlovat, jinak by se někdo urazil, naštvál, nechtěl už s námi hrát dál. Nebo kdybychom ta pravidla vůbec neznali, nevěděli bychom, jak hrát a ani by nás to nebavilo. Každá hra potřebuje pravidla, třeba i honička, že „opla nepla“ nebo schovka, že „před pikolou, za pikolou nikdo nesmí stát, nebo nebudu hrát“.

Pán Bůh dal lidem taky pravidla, aby je to spolu bavilo a aby se co chvíli někdo neurážel a nebyl na někoho naštvaný. Jsou to pravidla fér hry. Pán Bůh je lidem dal tehdy, když putovali z Egypta do nové země, poradil jim, jak si navzájem neubližovat. Když se těch pravidel držíme, je nám spolu dobře. Je jich deset jako deset prstů na obou rukách. (Můžete společně počítat na prstech, děti drží ruce s prsty ukázané a slyší kratinký výklad.)

1) Pán Bůh se o nás stará, dal nám život. Je jen jeden. Vždycky si na něj mám vzpomenout, co by on asi na to, co chci udělat.

2) Za Pána Boha si nesmíme najít náhradu, i když ho nevidíme nebo se zdá, že je někde daleko. Nikdo a nic pro nás nemá být jako Pán Bůh, nikdo a nic nemá být důležitější.

3) O Pánu Bohu bychom měli mluvit opatrně, nesvádět na něj něco, co není pravda. Když se modlíme, nesmíme chtít něco, co by druhému ublížilo.

4) Poslední den v týdnu si máme odpočinout. Máme si najít čas na to být spolu a poděkovat Pánu Bohu. Nemáme pracovat.

5) Buďme vděční, že máme rodiče. Máme jim pomáhat, poslouchat, co nám chtějí říct, brát je vážně. Teď se starají oni o nás, až zestárnou, máme se postarat my o ně.

6) Nesmíme nikoho zabít, ani druhému ublížovat. Ublížit může i zlé slovo, nadávání.

7) Když jsou dva lidé spolu, jako táta a máma, mají se mít rádi a umět se udobřit. Nemají si hledat někoho jiného.

8) Nesmí se krást. Nesmím si nechat, co patří někomu jinému.

9) Nemáme říkat věci, co nejsou pravda. Nemáme druhé pomlouvat.

10) Nemáme si závidět. Máme druhému přát, co má, i když je to třeba lepší, než naše. Máme děkovat za to, co máme.

Tahle pravidla vyřídil tehdy lidem Mojžíš. Měli je napsaná na dvou kamenných deskách, aby se nezničily. Časem se ale stejně zničily, i když byly kamenné. To ale neznamená, že by ta pravidla přestala platit. Platí i dneska – lidem je spolu dobře a bezpečně, když je dodržují. Aby se na ně nezapomnělo, je nejlepší si je zapamatovat a nosit je v hlavě, ne jen někde napsaná.

Na závěr si společně zahrajte přinesenou hru.

POMŮCKY Hra Člověče, nezlob se nebo jiná, kterou děti hrají, mají rády.

28.2.2 Mladší školní děti

Jezdíte na kole? Nebo s mámou a tátou v autě? Chcete taky jednou umět řídit? Možná už jste to i zkoušeli, točit volantem nebo pustit stěrače. Ale to nestačí. Aby člověk mohl na silnici, ať už na kole nebo v autě, musí umět dopravní značky a znát dopravní pravidla. Znáte nějaké? (...) A co tyhle značky, co znamenají? (Ukažte dětem dopravní značky, se kterými se běžně potkávají, i některé méně známé.)

Kdyby si každý jezdil, jak chce, na červenou nebo třeba v protisměru, to by bylo bouraček! A taková bouračka je pořádně nebezpečná věc! Aby bylo na silnici bezpečno, vymysleli si lidi pravidla. Platí pro každého. Kdo je nedodržuje, dostane pokutu nebo třeba taky přijde o řidičák.

Když Izraelci putovali pouští, Pán Bůh jim ukazoval, kudy jít. Dopravní ani turistické značky nepotřebovali. Tři měsíce poté, co je Hospodin vyvedl z Egypta, utábořili se všichni Izraelci s Mojžíšem v čele pod horou Sínaj. A tam se stalo něco parádního – Mojžíš vystoupil na horu, aby s Hospodinem mluvil, a on mu řekl: „Připomeň Izraelcům, jak mocně a láskyplně jsem je vytrhl z egyptského sevření. A připomeň jim i můj slib, že takhle s nimi budu jednat i nadále, pokud mne budou chtít opravdově poslouchat a řídit se mým slovem.“ Bůh nabídl lidem, že s nimi uzavře smlouvu. Mohou ve svém životě spoléhat na Boží ochranu a pomoc, pokud budou Boha brát skutečně vážně a řídit se jeho vůlí. Mojžíš spěchal zpátky dolů, aby zprávu Izraelcům vyřídil. Všichni jako jeden muž odpověděli, že o smlouvu s Bohem stojí: „Všechno, co nám uložil Hospodin, budeme dělat.“ To byla vážná věc, byl to slib. A slibovat něco takového jen tak do větru, navíc, když to slibuju Pánu Bohu, to prostě nejde! Tam pod tou horou se něco hodně změnilo. Bůh lidem nabídl, že na jeho dar svobody mohou taky odpovědět – té svobody si vážít a chránit si ji. Být svobodný znamená nežít ve strachu – o to, co mám, co se mnou bude, co mi kdo vyvede... Aby se těch strachů člověk vyvaroval, musí důvěřovat Bohu. A taky se řídit tím, co říká.

Mojžíš byl takovou spojkou mezi Hospodinem a jeho lidem. Tak šel zase na horu a tlumočil Pánu Bohu odpověď Izraelců. Hospodin čekal na jejich odpověď. Nebylo to nařízení, které se musí bez řeči přijmout. Bůh čekal na jejich vlastní rozhodnutí. Tak je to i s námi. I od nás Pán Bůh čeká rozhodnutí, zda s ním vstoupíme do smlouvy, zda půjdeme životem spolu s ním, zda se budeme řídit podle jeho vůle. To se netýká jen nějakého jednorázového slavnostního slibu, třeba při křtu nebo při konfirmaci. Týká se to úplně normálních věcí, o kterých se denně rozhodujeme.

Izraelci dostali čas připravit se na tu velkou slávu, urovnat vztahy mezi sebou, pořádně se zamyslet. A třetího dne to vypuklo! Hromy, blesky, hora Sínaj celá zahalená v hustém mračku a do toho všeho pronikavé troubení. Lidem se z toho trochu ježily vlasy na hlavě. To je teda něco! Bůh je blízko! Blízko byl, ale nikdo si nesměl myslet, že si na něho může sám sáhnout nebo se na něj podívat. Na horu směl jen Mojžíš. Ten pak lidem pověděl, jaké

příkazy Bůh vyhlásil. Znáte je? (Připomeňte si společně přikázání – může to být i napřeskáčku, pak ale každý příkaz postupně krátce okomentujte – viz výše, pro školáky už můžete leccos přidat.)

Může to znít tvrdě – tohle nesmíte, tohle musíte! To lidi nemají moc rádi. Ale tahleta pravidla jsou něco jako ty dopravní značky – záruka, že mezi lidmi bude bezpečno, že nebudou bouračky, že žít s druhými nebude hrozně bolet, že si nebudeme ubližovat. Jsou moc a moc užitečná.

Rozhovor Kde všude potřebujeme pravidla? Máte třeba nějaká pravidla doma? Jaká? Máte je někde napsaná?

Alternativní vyprávění najdete v knize: *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici* (viz 28.1.3 Odkazy), s. 48, hodí se i pro předškolní děti.

Aktivity Napsat Desatero společně na velký plakát, vyvěsit v nedělní/kostele; doplňovačka na pracovních listech Zdeňka Šorma; nakreslit dopravní značku pro každý příkaz Desatera.

Hra Překážková dráha se zavázanýma očima – dvojice má co nejrychleji absolvovat překážkovou dráhu (obejít bez doteku židle, podlézt stůl, přeskročit smeták, etc.), překážky však prochází jen jeden a to se zavázanýma očima, druhý ho „naviguje“. Propojení hry s příběhem: když mi nikdo neříká, co mám dělat, snadno poslepu narazím. V životě nejdeme „poslepu“, ale některé důsledky/nebezpečí nevidíme, proto nám Pán Bůh dává „návod“, jak tu překážkovou životní cestu absolvovat bez nárazu.

POMŮCKY Obrázky dopravních značek, plakát (velký papír formátu A0 nebo A1), fixy, pracovní listy, výkresy, pastelky, šátek.

28.2.3 Starší školní děti

Slavnostně dětem předejte balíček (zabalit do něj můžete buzolu nebo cokoliv jiného – důležité je, aby z toho byla aspoň trochu radost a bylo to užitečné).

Kdy dostáváte dárky? (Na Vánoce, k narozeninám, k svátku, za vysvědčení, u nějaké zvláštní příležitosti...) Rozbalte si tenhle balíček. K čemu to

je dobré, kdy to potřebuju? (...) Dárky jsou různé, pro zasmání, pro radost, na památku, nebo taky k něčemu – jsou užitečné. Třeba, když dostanu spacák, se kterým pak můžu jet pod stan. Hodně užitečné dárky dostáváme i od Boha, dnes bude o jednom řeč.

Stručně dětem povězte okolnosti darování Zákona.

K čemu je Desatero dobré? (Aby spolu lidé mohli žít, abychom se cítili bezpečně...) Co v něm stojí? (Zopakujte si jednotlivé příkazy a co znamenají. Pokud tušíte, že děti je moc neznají, dejte jim rozstříhané lístky se zněním každého přikázání, ať je alespoň zkusí seřadit; mohou si je také nalepit a odnést domů.)

Šlo by nějaké pravidlo vypustit? Co by se stalo?

Měl by se nějaký příkaz přidat? Jaký, proč? (zvažte stupeň puberty a možnosti diskuse)

Jsou situace, kdy se Desaterem řídit nemusím?

Aktivity Formulovat přikázání opačně – pozitivní negativně, negativní pozitivně; sestavit koláž k Desateru.

Hra „Na dražbu“ Viz Metodická příručka k pracovním listům pro konfirmandy, s. 58 (viz 28.1.3 Odkazy).

POMŮCKY Dárkově zabalená buzola (nebo něco jiného – užitečného), velký papír (A0, A1), lepidlo, nůžky, časopisy (nejrůznější, i bulvární!).

28.2.4 Přesah

Chcete se dozvědět něco navíc? Přečtěte si útlou knihu J. M. Lochmana o Desateru (viz 28.1.3 Odkazy).

.....

28.3 LITURGIE

28.3.1 Písně

Posila na cestu (sv 135); *Každý den* (sv 447);
Odpust' (sv 233); *Bůh je záštita má* (sv 23); *Někdo mě vede za ruku* (sv 210); *Bůh je náš Pán a Král* (BTS 2)

28.3.2 Biblický text k zapamatování

Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí. Miluj svého bližního jako sám sebe. (Mt 22,37.39)

28.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

28.3.4 Okénko do bohoslužeb

Jako motivaci použijte motiv turistických značek (abyste učitelům nevzali motivaci k příběhu) – podle značek dojdou, kam mám namířeno, když je přestanu sledovat, můžu zabloudit nebo dojdou někam, kam jsem vůbec nechtěla. Otázka pro děti – jestli se někdy na výletě ztratily. Otázka pro dospělé – podle jakých značek se řídíme v životě? (Tam už je možné nedoříct odpověď a naznačit, že v nš to bude taky o značkách...) Pro větší názornost si vyrobte z kartonu ceduli se značkou, jako bývá na rozcestnících.

28.3.5 Modlitba

Pane Bože, někdy se nám nechce poslouchat, rodiče, ani tebe. Prosíme, měj s námi trpělivost. Děkujeme, že se máme v životě čím řídit. Prosíme, pomáhej nám, když se snažíme být ke druhým hodní. Amen.

TÉMA

Boží skrytost versus Boží viditelnost jako trvalé pokušení

CÍLE

- Nejmenší děti uslyší, že Bůh je skrytý, tajemný, a chce takový zůstat, případně zamyslí se nad tím, podle čeho Boha poznáváme.
- Prostřední děti uslyší příběh, promyslí, kdo/co má dnes sílu a jak se oproti tomu projevuje Boží síla.
- Nejstarší děti se zamyslí nad tím, kdo nebo co je dnes modla a v čem se liší od živého Boha.

.....

29.1 PRO UČITELE

Biblický text: Ex 32; Ex 20,3–6; Dt 9,7–21

29.1.1 Výkladové poznámky

- Příběh je výseč z delšího vypravěčského celku (Ex 32–34), což je promyšlená, úmyslně se opakující mozaika reakcí na hřích se zlatým teletem.
- Vše, co Izrael dostal, je ohroženo – ztráta o to větší, že se děje vlastní chybou lidu.
- Provinění především proti druhému přikázání – zásadní moment ve vztahu Hospodina k vyvolenému lidu, který porušil smlouvu, věrnost.
- Modla: něco, co má člověk místo Boha, na co spoléhá, o čem soudí, že mu přinese štěstí, radost, pro co by byl schopen udělat skoro všechno, něco, co obdivuje, co uctívá, k čemu upíná svou naději, na co „zavěsil svůj život“¹.

¹ PLZÁKOVÁ, Elen: *Druhé přikázání. Nebudeš se klanět modlám.* (<http://goo.gl/xngr1x>)

- Izraelci čekající na Mojžíše nejsou jen netrpěliví, svou roli hraje nejspíš i strach a nejistota, co dál – Mojžíš reprezentoval Hospodina, když zmizel, přístup k Bohu je ztracen, potřebují jiné božstvo nebo aspoň náhražku, zároveň je to touha po něčem viditelném, hmatatelném.
- Zlatý býček: obraz božstva nebo modly v čele byl zvyk řady národů, náušnice byly snad ochranné amulety, socha pak něco jako super amulet. Býk je symbol síly, šlo buď o rytinu nebo litou sochu, eventuálně dřevěnou sochu potaženou zlatem (informace spíš pro zvědavé děti).
- „Hospodinova slavnost“: důkaz toho, jak rychle se mohou věci zvrtnout, Áron chce lid udržet při Bohu za cenu ústupků, napřed oběti, ale pak už je to něco na způsob kenaanských kultů spojených s náboženskou prostitucí, věci se nazývají nepravými jmény (zlaté tele Bohem, orgastické slavnosti Hospodinovou slavností).
- Boží hněv: hřích spočívá v pokusu uctívat Hospodina způsoby, které označil za nepřijatelné (ne pouhý odklon k cizím bohům) – Mojžíš odkazoval k neviditelnému a tajemnému Bohu, zlaté tele reprezentuje stejného Boha, ale zakázaným obrazem, Boží hněv není výkyv nálady, ale odpor vůči lidské nevěře.
- Mojžíšova role: Mojžíš několikrát změní postoj (prosba o smilování – pobouření, hněv – vyšetřování na místě činu – autoritativní zásah proti viníkům – nová prosba, přímluva), zásadní je však moment, kdy odmítá Boží nabídku požehnání – má na zřeteli prospěch lidu a ne svůj, rozbití desek není nekontrolovaný hněv, ale prorocký čin (symbol roztržení Hospodinovy smlouvy s lidem).
- Sankce v táboře: spálit a rozemlít na prach jsou běžné výrazy pro úplnou destrukci (destrukce odlité kovové sochy se neřeší), pití vody s popelem je snad náznak prorockého soudu, vražedná akce výrazem toho, o jak obrovské provinění šlo, odpadnutí od smlouvy vede k záhubě, ke smrti, je to Mojžíšova akce (ne Boží trest) – pro dnešního čtenáře těžko přijatelné, viz Úskalí.
- Áron se vymlouvá, býček „vyšel z ohně“, to samo!, neschopnost přiznat vlastní vinu, snaha hodit ji na lidi kolem.
- Zmínka o Lévióvcích – možná dozvuk pozdější nutnosti hájit postavení Lévióvců, není nutné vyhrotit Áron versus Léviovci, z textu není výslovně zřejmé, že se na modloslužbě vůbec nepodíleli, „kdo je Hospodinův?“ je otázka po loajalitě, věrnosti proti tlaku většiny, rodiny, sousedů nebo přátel. Závěr – jak to bude dál? Je konec? Ne, nadějný výhled: jakás takás šance a zaslíbení posla průvodce.

29.1.2 Úskalí

Příběh není jednolitě vyprávění z pera jediného autora – skládá se z více částí, navíc jeho logický rozsah přesahuje 32. kapitolu (kap. 32–34). „Švy“ mohou upoutat pozornost dětí zavádějícím způsobem – případné dotazy zkuste zodpovědět co možná krátce.

Zarážející je ukrutnost masakru v táboře Izraelců. Zásadní je pokusit se nejdřív motiv pro sebe nějak uchopit, zpracovat, teprve poté ho zkoušet reprodukovat dětem. Pokud se vám to nepodaří, vyhněte se povídání o vraždění a zůstaňte u provizorní formulace z Biblické dějepavy: „Pak svolal všechny, kteří zůstali věrní Hospodinu. Shromáždili se k němu, kdo patřili k pokolení Lévi. S nimi přísně potrestal viníky.“²

29.1.3 Odkazy

HÁJEK, Viktor – HÁJEK, Miloslav: *Biblická dějeprava*. Praha: Kalich, 1990.

LINDEN, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry*. Benešov: Eman, 2015.

BALCAR, David – GALLUS, Petr – ŠORM, Zdeněk – FÉROVÁ, Lydie:

Dvakrát měř, jednou věř. Průvodce světem víry pro náctileté.

Pracovní listy ke katechezi. Praha: ČCE, 2012.

Výklady ke Starému Zákonu. Díl I. Zákon

(*Genesis – Deuteronomium*). Praha: Kalich, 1991.

Odkazy na pracovní listy, starší přípravku a další materiály najdete pod číslem kapitoly (29) na adrese <http://goo.gl/sccFrp>.

•••••

29.2 PRO DĚTI

29.2.1 Předškolní děti

Jak vypadá Pán Bůh? (Má fousy? Nosí brýle? Je vysoký? Je malý? Chodí v obleku? Pokud děti začnou něco vymýšlet, zeptejte se, odkud to vědí.) Nevíme. Občas se maluje jako starý pán, ale to jen proto, že staří pánové

2 HÁJEK, Viktor – HÁJEK, Miloslav: *Biblická dějeprava*. str. 41

bývají moudří a mocní, jako kouzelný dědeček z pohádky. Pán Bůh ale není žádný kouzelný dědeček!

Nevíme vůbec nic. Nejsme ale sami! Nevěděli ani Izraelci tehdy na poušti, když čekali na Mojžíše.

Schválně, pamatujete si, kde se toulal? (Pokud máte skupinu, která chodí do něs každý týden, zkuste děti nechat přemýšlet, eventuálně tuto část využijte k nějakému opakování, pokud se děti či učitelé spíš střídají, připravte si scénu hora/pod horou s flanelografem nebo biblickými postavkami a ptejte se podle nich).

Mojžíš byl na hoře a mluvil s Hospodinem, ten mu vyprávěl, jak se mají Izraelci k němu i k sobě navzájem chovat, aby jim bylo dobře. Nejdůležitějších bylo 10 pravidel, pro každý prst jedno. (Znovu možnost zopakovat, pokud ale máte děti spíš menší, soustřeďte se na příběh o teleti.)

A ostatní zatím dole pod horou čekali. Ale postupně je to víc a víc nebalilo. Kde ten Mojžíš jen je? A nestalo se mu něco? Co máme dělat, když ten, co Pánu Bohu nejvíc rozumí, je pryč? A co když ten tajemný, skrytý Bůh už vůbec není s námi? Pochybnosti jsou zákeřná věc – stačí pár takových otázek a i velké množství lidí najednou neví, co je tak docela pravda a co ne.

Izraelci pomalu dostávali strach – jak se s tím neviditelným Bohem domluvíme? To přece nepůjde... A pak někdo dostal nápad: co kdybychom měli sochu Boha? Jako všichni ostatní? Jako jiné národy? To je nápad! Budeme vědět, komu přinášíme oběti, kdo nás vede, budeme vědět, že je to někdo silný! Na sochu se dá sáhnout, když člověk pochybuje, budeme mít sochu, Bůh nikdy nebude daleko! Árone, udělej nám Boha, kterého je vidět! A Áron jde a udělá sochu. Zlatého býčka, protože takový býk má pořádnou sílu! To je silák, ten nás ochrání...

Co je to jen napadlo?! Jak mohli něco takového udělat?! Pán Bůh přece není žádné tele! Jenže oni tolik chtěli vidět, že Bůh je s nimi a že má sílu. Jako by jim nestačilo, co doposud zažili, vysvobození z Egypta, vedení pouští i dar many... To přece taky bylo vidět! Ale oni chtěli sochu, a když ji měli, tancovali kolem ní a byli úplně utržení ze řetězu.

Pán Bůh na hoře přestal mluvit s Mojžíšem, protože to všechno viděl. Hrozně moc se rozzlobil – tak oni takhle! Slíbili, že mě budou mít rádi a že mě budou poslouchat, ale při první příležitosti si dělají, co chtějí. To teda ne, takový lid já nechci! Je zle! Mojžíš popadne desky, na kterých je napsáno

těch 10 pravidel a pospíchá dolů. A tam to vidí na vlastní oči, tu hrůzu, a taky se rozčílí. Roztříská desky o skálu – na co by vám byly, když nechcete poslouchat? Je zle. Zlobí se Hospodin, zlobí se Mojžíš. Áron se vykrucuje, já nic, já muzikant, to oni chtěli sami.

Co bylo dál? Dál to bylo hodně těžké. Když člověk udělá něco moc a moc špatného a ještě se nechce přiznat, trvá to dlouho, než mu druhý odpustí. Člověk a někdy i Pán Bůh. Mojžíš Izraelce potrestal a Boží odpuštění taky nedostali jen tak. Pána Boha není vidět, nevíme, jak vypadá a on ani nechce, abychom to věděli. Je s námi, protože nás má rád a ne proto, že jsme si udělali nějakou sochu a tím pádem musí!

Pokračovat můžete připomínkou druhého přikázání a rozhovorem o tom, podle čeho poznáme, že je Pán Bůh s námi, když ne podle sochy? Začít můžete tím, co zažili Izraelci – průchod mořem, dar jídla, vody... a co my? Někdo nám pomůže, když si nevíme rady, někdo se o nás stará, můžeme se pomodlit, když máme starosti... Na závěr si můžete zazpívat písničku „Někdo mě vede za ruku“, EZ 176, o Boží pomoci.

POMŮCKY Flanelograf, biblické postavičky.

29.2.2 Mladší školní děti

Znáte nějakou reklamu? Na co? (Usměrněte rozhovor k tomu, zda děti někdy nakupovaly podle reklamy a zda byla zakoupená věc lepší než ostatní.) Co je to lživá reklama? (Reklama, která slibuje něco, co není – třeba, že k nákupu dostanete dárek, ale nedostanete, protože už jsou rozebrané, atd.) Reklamy se snaží člověka oblnout. Vnutit mu svůj názor. A to může být pořádný průšvih – člověk začne mít pocit, že bez téhle čokolády, tohohle trika, téhle hry to prostě NEJDE!

Izraelci, co čekali na Mojžíše, až se vrátí z hory, měli taky pocit, že bez něčeho to už dál NEJDE! Bez něčeho, co by jim zaručovalo, že je Bůh s nimi. Dokud tu byl Mojžíš, o Bohu mluvil a mluvil i s Bohem, ale co teď, když je tak dlouho pryč, nevrací se, třeba se s ním něco stalo! Musíme si poradit sami! Nejlepší udělat něco, co je tak trochu Bůh, ale co je vidět, na co si člověk může sáhnout, o co se může opřít, když je zle. Někakou sochu nebo obraz, tak to přece dělají všichni kolem!

Árone, ty jsi kněz, vymysli něco! Co má Áron dělat? Postavit se jim? Říct, že to se přece nesmí?! Asi by měl, ale je na to sám a nemá dost odvahy. Tak mi přineste náušnice a šperky, nejrůznější ochranné amulety a já vám toho Boha udělám... Vznikne socha zlatého býčka. Silný jako býk, to známe, to je prima, to je dobrá záruka, že se nám nic nestane. Hurá, sláva, tohle je ten Bůh, který nás vyvedl z Egypta, konečně ho vidíme. A teď, když ho tu máme, už máme jeho pomoc jistou.

Áron už nejspíš tuší, že je něco špatně, ale jde mu hlavně o to, aby lidi nezapomněli, že to je Bůh, kdo jim pomáhá a kdo je chrání. Tak si to budou připomínat kolem sochy, to snad není tak zlé... a vyhlásí: zítra bude Hospodinova slavnost! Hlavně ať nezapomenou, že je to Hospodin! Na druhý den se slaví, obětuje, zpívá, tancuje, je to čím dál větší paráda, až jsou na jednu lidi úplně mimo. Jako v tranzu. Jako na drogách, tancují a tancují a volají hurá, hurá, hurá, ale jako by o sobě nevěděli.

Zato Hospodin o nich ví! Mojžíši, počkej, moment! Tam dole se děje něco hrozného! Brzo ti tvoji lidé zapomněli na naši smlouvu. Brzo zapomněli, jaký jsem! Vždyť si udělali sochu a tancují kolem ní, jako nějací pohaní! Žádné zákony ti pro ně dávat nebudu, nač by jim byly?! A pořádně je potrestám! – Pane, copak je to můj lid? Copak jsi je sám nevyvedl z Egypta? A co sliby Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi? Prosím tě, odpusť jim!

Mojžíš spěchá dolů, v ruce kamenné desky s Desaterem, přidává se Jozue: Mojžíši, tábor někdo přepadl, takový je tam kravál! Nene, Jozue, to není zvuk bitvy, ani prohry, ani vítězství, to jsou lidé, co se chovají jako utržení z řetězu. Skutečně! Když Mojžíš všechno to křepčení a zvěrstva uvidí, rozhněvá se, stejně jako prve Hospodin. Tak tohle ne! Desatero je vám na nic, smlouvu s Bohem jste porušili! A prásk!, roztrháš desky na kusy. Takhle to dopadlo i s tou slavnou smlouvou...

Býčka Mojžíš úplně zničil. Spálil, rozemlel na prach, prostě úplně zdemoloval. Nic nezbylo. A teď si to vyřídí a Áronem: Árone, co to bylo?! Co jsi to udělal?! Jak jsi mohl něco takového dovolit?! Co já? Oni po mně chtěli sochu, protože ty jsi byl tak dlouho pryč! Já to zlato jen hodil do ohně a vylezlo z toho tohle... To je zbabělec! Nedokázal říct lidem, že se to nemá a teď hází vinu na ně! Mojžíš se s ním ale dál nezdržuje: kdo věří Hospodinu, skrytému Bohu, sem ke mně! Seběhnou se hlavně ti, kdo patří k pokolení Lévi. Tak a teď si to s nimi vyřídíme, s modloslužebníky! Mojžíš a ti s ním trestají přísně. To přece není jen tak! Hospodin modly zakázal. A když jste

porušili smlouvu, co když už s vámi nebude chtít nic mít? Bez Božího vedení a pomoci tady na poušti všichni zemřete! Jde o život!

Teprve teď lidem dochází, co se stalo. To nebyla žádná drobnost. To bylo jako říct: Bože, ty se před námi neschováš, my si tě hezky podržíme u sebe, jako prase v chlívků a budeš dělat, co my budeme chtít! Taková urážka...

Další den jde Mojžíš znovu na horu, aby promluvil s Hospodinem a poprosil ho o odpuštění. Moc, moc ho zklamali, ale stejně se modlí: Bože, odpušť jim, potrestej mě za ně, raději mě... Nene, Mojžíši, ty je povedeš dál a před tebou půjde můj posel, abys věděl, kudy. Ale tohle jim jen tak neprojde, na viníky dojde...

Takže není úplný konec. Ještě je naděje. Ale co s otřesenou důvěrou? Stalo se vám, že vás někdo zradil? Dokázali byste mu odpustit?

Rozhovor Co si to Izraelci vlastně udělali? Sochu, něčeho, co má sílu. Jaká by ta socha byla dnes? Co jsou symboly síly, moci? (Zaťatá pěst, velké auto, lev, svalovec, Rambo, zbraň...) A jak se projevuje Boží síla? (lidi si pomohou, někdo se nechá pokřtít, někdo se zastane druhého...) – pokuste se vnést do rozhovoru i to, že Boží síla se někdy může projevit zdánlivě slabá (zrazený, ukřižovaný Ježíš).

Aktivita Vytvořte společně plakát – rozdělte jej čarou na dvě poloviny, na jednu nakreslete veliké zlaté tele, jemu do břicha lepte obrázky dnešních model (namalované dětmi nebo vystřižené z časopisů), na druhou půlku napište slovo „Bůh“ (eventuálně Hospodin), na tuto půlku pište slovy, jak se Bůh ve světě projevuje, jak poznáme jeho sílu a blízkost (důraz je na kontrastu mezi zobrazením a slovem).

Hra Pipino, pípni! (pravidla viz Hranostaj: <https://goo.gl/tSst5m>, k nalezení jsou i drsnější varianty hry), propojení s tématem – Boha nemůžeme vidět, ale můžeme ho poznat z toho, co slyšíme nebo co se děje s námi a kolem nás.

POMŮCKY Velký papír na plakát, lepidlo, nůžky, časopisy, fixy, případně papíry na kreslení a pastelky, šátek na zavázání očí (hra).

29.2.3 Starší školní děti

Víte, co je to modla? (Pokud si v debatě nejste jistí, přečtěte dětem výkladovou poznámku.) Jak vypadá? (Ukažte obrázek zlatého telete.) Odkud to znáte? (Pokuste se příběh rekonstruovat s dětmi, pokud ho dobře neznají, převyprávějte jim ho nebo přečtěte třeba z Biblické dějeprawy – tak aby zbyl čas pro rozhovor.)

Rozhovor

- Které příkázání Izraelci porušili? A kde byl vlastně přesně problém? (Pokuste se dětem vysvětlit, že nešlo jen o to spolehnout se na modlu, nahradit si jí Boha, ale především o to prohlásit ji za Boha, přisoudit jí Boží moc a sílu!)
- Izraelci chtěli mimo jiné také mít boha, jako mají ostatní (viditelného, hmatatelného, pořád po ruce). Jaký by byl takový bůh dnes? (rozdejte dětem „bezhlavá telata“, ať jim dokreslí hlavy) Co dnes mají lidé za bohy? Čemu/komu věnují pozornost, podle čeho se rozhodují, atd.? (Nechte děti chvíli kreslit, pak si povídejte především o tom, v čem je Hospodin jiný.)
- Áron napřed udělal zlaté tele, ale pak se vymlouval, že „to samo“. Taký se někdy vymlouváte? Na co nejčastěji? A co je pravý důvod? Na co se vymlouvají ostatní vám? Je vám to nepřijemné?
- Další podněty viz starší katechetická příprava Anny Lavické.³

Aktivita Namalujte komiks biblického příběhu – postavy mohou mluvit biblickými výroky (opakování) nebo vlastními slovy (aktualizace příběhu).

POMŮCKY Obrázek zlatého telete (např. z flanelografu nebo internetu – je jich tam spousta!), obrázky bezhlavých zlatých telat k dokreslení.

29.2.4 Přesah

V příběhu jde mimo jiné o věrnost (Bohu, smlouvě s ním). Zkuste s nejstaršími dětmi využít motiv partnerské věrnosti nebo věrnosti kamarádů – jak destruktivní je její porušení pro vztah (paralela vztahu Hospodin – Izrael).

³ LAVICKÁ, Anna: *Modlářství lidu*. Dostupné z <http://goo.gl/I6rkr5>.

Co se stane, když mě někdo zradí? Dovedu mu odpustit? A dovedu mu znovu věřit?

Skákání kolem zlatého telete: jde dnes o úsloví, které označuje přílišnou starost o majetek a neschopnost se s druhými o cokoli rozdělit. Příběh nevypráví o službě mamonu. Izraelci dokonce byli ochotní se vzdát části svého majetku (zlaté předměty), aby si mohli vytvořit sochu. Příběh neodsujuje jakoukoli lidskou aktivitu, ale aktivitu scestnou. Pokud chcete aktualizovat a odsoudit něco, co patří k životnímu stylu dětí, pak např. neodsuzujte dívání na televizi, ale odmítněte zneužití televize a otročení televizi.⁴

Zajímavou aktivitu k promýšlení termínu „modla“ pro nejstarší děti najdete v katechetické přípravě k druhému přikázání od Elen Plzákové.⁵

•••••
29.3 LITURGIE

29.3.1 Písně

Bůh je náš Pán a Král (BTS 2); *Příměluva* (sv 21); *Čest dej* (sv 37); *Babylon* (sv 328); *Víc, než oko spatřit smí* (sv 368)

29.3.2 Biblický text k zapamatování

Na Chorébu udělali býčka, klaněli se slité modle, zaměnili svoji Slávu za podobu býka, býložravce. Zapomněli na Boha, svou spásu, který v Egyptě konal tak velké věci. (Ž 106,19–21)

29.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

4 LAVICKÁ, Anna: *Modlářství lidu*. Dostupné z <http://goo.gl/I6rkr5>.

5 PLZÁKOVÁ, Elen: *Druhé přikázání. Nebudeš se klanět modlám*. (<http://goo.gl/xngr1x>)

29.3.4 Okénko do bohoslužeb

Motivace pracuje s termínem „nazývat věci pravými jmény“ – protože Izrael si modlu nazval Božím jménem, ačkoliv to byla jen zlatá socha telete. Přineste si na bohoslužby s sebou obrázek, např. tlustého psa nebo rozbitou hračku. Rozhovor začne trochu návodnou otázkou: Jaký je ten pes (hračka, předmět)? Děti bývají dost upřímné, nejspíš odpoví přímo. U starších možná dojde k tomu, že odpoví nějak vyhýbavě nebo eufemisticky. Dá se to říct jinak? (Že pes není tlustý, ale prostorově výrazný, vykrmený, atd.) Někdy se přílišnou upřímností dá ublížit, ale jindy zase hraní se slovy hraničí se lží. To když se věci nenazývají pravými jmény. (Pak už jen krátce uvést, že o tom také bude setkání nš.)

29.3.5 Modlitba

Pane a Bože, zůstáváš skrytý a nám je z toho někdy úzko. Pomoz nám, když tě hledáme, ujisti nás, že nejsme sami, že jsi s námi. A nauč nás, vyhnout se tomu, co je modla, co k tobě nevede. Amen.

TÉMA

Tvůrčí síla slitování aneb porušení smlouvy – a co s tím dělat.

CÍLE

- Děti zjistí, že jen Hospodinovo slitování může obnovit, co jsme my lidé svou vinou zkazili.
- Děti zjistí, že Hospodinovo slitování dává novou odvahu i věrným svědkům.
- Spíše mimochodem děti objeví, jak jsou řeči o „přísném a krutém“ bohu Starého zákona povrchní a nepřipadné.

.....

30.1 PRO UČITELE

Biblický text: Ex 33 a 34,1–11

30.1.1 Výkladové poznámky

- *Slitování jako tvůrčí sebezpřesažení Hospodinovo:* do Ex 32–34 se promítá prorocká kritika nevěry Izraele. Toto rozpoznání – ve vztahu k Hospodinu se chováme jak vynalézavá nevěrnice, ale v moci jeho slitování je nám dáno začít znova (např. Jr 3,1–10) – tu bylo nejspíš dřív než samotný příběh literárně a teologicky ztvárněný v Tóře. Na každý pád dává tomuto příběhu zvěstnou strukturu: vyvolený Lid jako lid smlouvy tuto smlouvu od začátku likvidačním způsobem porušuje. Zaslouží si trest, vyhnání, skoncování. Ale ještě je tu Hospodinovo slitování, které přemáhá zasloužený trest, odvrací jeho důsledky a vytváří nečekaný – a z hlediska porušení smlouvy nelogický – prostor k novému začátku.

- *Slitování (hebrejsky r-ch-m)* je výsostně božskou emocí, „lůnem“ (hebrejsky rechem), jež může počít něco nového, z hlediska dosavadních průšvihů zcela nečekaného.
- *Porušení smlouvy* je v pohledu biblického svědka naprosto zásadní provinění. Když Hospodin oznamuje Mojžíšovi, k čemu pod horou došlo (Ex 32,7n), říká doslova „zničil lid“, čímž se nerozumí především sebe (jak překládá ČEP, „vrhá se do zkázy“), ale spíš náš vztah, smlouvu. Tuto závažnost se proto pokoušíme přiblížit v motivaci obrazem svazku, který byl porušen, ještě než svatba skončila.
- *Jméno Hospodinovo* v tomto příběhu zní „Slituji se, nad kým se slituji“ (33,19). Kdo takto začíná Hospodinu věřit, vidí prostor pro novou budoucnost i tam, kde ji zatarasila vina a selhání, několikanásobně přesahující možnost nějak takové selhání z lidské strany ospravedlnit, natož napravit.
- *Mojžíšova odvaha* spočívá v tom, že právě takto Hospodinu věří a právě této „božské podstaty“ se opakovaně dovolává. Odvážně se vydává po cestě naznačené slitováním – přitom celou dobu dává v sázku sebe sama – pověst, víru ba i život. Jeho „smlouvání“ není kupeckou vychytralostí, ale spíš odvážným postupným ohledáváním neprošlapaného směru, k němuž slitování ukazuje.
- *Mojžíš jako přítel Hospodinův (33,11)*. Mojžíš sám se tak necítí, ale pro nás je tak charakterizován – právě a jedině on totiž rozumí: Hospodinovým záměrem při cestě záchrany není jen vysvobození Izraele, ale i zjevení toho, kým je Hospodin, pro všechny „pohany“ (národy). Tímhle záměrem argumentuje a tím nakonec Hospodina „dostane“. Není to advokátská vychytralost ani náboženská demagogie, ale doklad toho, že rozumí Hospodinu a zároveň je ochoten v té věci sebe sama cele nasazovat. Katecheticky tento motiv umožňuje vyprávět příběh jednoduše z Mojžíšovy perspektivy. Proto ve vyprávění mluvíme o jeho smutku, očekávání a zápasu.
- *Místa (lokace) rozhovoru Mojžíše s Hospodinem* hrají důležitou roli. Vyjadřují jak odstup daný Hospodinovou svatostí, která se nesnese s lidským hříchem, tak i dar slitování a nezasloužené blízkosti (motiv Hospodinovy tváře). Je to nejprve *tábor* lidu (Mojžíš za selhávající prosí, když Hospodin nechce a nemůže být uprostřed nich), potom *stánek setkávání* (kde se Mojžíš stává vyvoleným prostředníkem, který se nepovyšuje, ale zůstává solidární se svým lidem) a nakonec vrchol *hory Sinaj*. V této nepřístupnosti Hospodin sám překvapuje a stvrzuje, kým je (jaké je jeho jméno): Bohem, jehož

tajemnou nejvnitřnější podstatou je slitování. V tom je jeho sláva (Ex 34,1–9, zvl. v. 6). Proto právě na tomto místě je obnovena smlouva.

- *Obnova smlouvy (Ex 34,10–26)*: smlouva je znovu uzavřena, se stejným záměrem jako předtím: cesta do zaslíbené země je volná. Izrael je na ni pozván, aby byl lidem zvláštním, který svou odlišností a jedinečností bude dosvědčovat jedinečnost Hospodina a jeho záměrů.

30.1.2 Úskalí

- *Forma textu*, plného rozhovorů a opakujícího se dohadování, může vést na první pohled k domněnce, že Hospodinovo slitování je spíš důsledek Mojžíšova „ukecávání“ než přístup Bohu vlastní. *Forma rozhovoru* však odráží základní přesvědčení starozákonních svědků, že to, kým náš Bůh je, zjevuje a odhaluje právě v konkrétním vztahu mezi sebou a svým lidem v konkrétních zákrutách konkrétní cesty vysvobození. V této „nízkoosti“ se dělá v Písmu ta „nejvyšší“ teologie spásy.
- *Odpuštění jako Boží řemeslo?* Mojžíš rozhodně nepočítá s tím, že „odpuštět je Boží řemeslo“ (jak to kdysi komentoval Voltaire). Ale když se kvůli selhání vlastního lidu ocitá ve slepé uličce a nemá Hospodinu co nabídnout, zkusí jakoby „naslepo“ vystřelit směrem k slitování a postupně odhaluje, že právě tudy vede cesta možnosti nového začátku.
- *„Popis“ vidění Boha*: Mojžíšova prosba „ukáž mi svou slávu“ není klasickou touhou uvidět Boha. Zjevení slávy potkává biblické svědky jako nenadálá blízkost závažnosti Božích věcí. I tak je to ovšem událost vyhrazená Hospodinu, na kterou nemá člověk nárok, natož aby si ji mohl narežirovat. Mojžíš posléze potkává jako slavné a závažné — obsah „jména Hospodin“ — zvěstování jeho slitování. (Podobně učedníci potkávají nenadále slávu Ježíšovu jako dar Otce na hoře proměnění). Tento motiv můžete rozvést jen se staršími dětmi, nebo přijde-li na něj řeč. Ve vyprávění můžete bod 4 přeskočit.
- *Role jen pro ty dva?* Aneb kde je v příběhu naše místo? Nemůžeme se ztožnit s Mojžíšem. Povaha příběhu ukazuje, že ty nejzásadnější záležitosti slitování a záchrany se odehrávají „o nás bez nás“. Podobně pak zápasí o člověka i Ježíš na své cestě. Ale máme s hlubokou účastí sledovat jeho zápas a to, co se mezi ním a Hospodinem odehrává — a naučit se ve své víře, svých zápasech i selháních právě s tímhle počítat.

30.1.3 Odkazy

- DEURLOO, Karel: *Exodus a exil*. Benešov: Eman, 2007;
Dvakrát Jméno v Exodu, str. 111–115.
- LINDEN, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry*. Benešov: Eman, 2015;
kap. 66. *U mne je místo* (str. 249) a 67. *Nový počátek* (str. 252).
- PRUDKÝ, Martin: *Hospodin, „bůh milostivý“ & Izrael, lid „z Boží milosti“*. *Teologie milosti ve Starém zákoně*. In: KARFÍKOVÁ, Lenka – MRÁZEK, Jiří [ed.]: *Milost podle Písma a starokřesťanských autorů*. Jihlava: Mlýn, 2004; str. 1–50, zvl. 4.5.2 *Paradigmatický příběh viny Izraele a Hospodinovy milosti* (Ex 32–34), str. 31–36.¹

•••••

30.2 PRO DĚTI

30.2.1 Předškolní děti

Schovat se?

Můžete se děti ptát, co dělají, když provedou něco zlého, schovávají se? Mají strach? Pomůže to?

Můžete se třeba s nimi schovat pod deku... a říkat si, co asi teď s námi bude? Jak to dopadne? Vyřešili jsme teď problém? Můžeme pod dekou zůstat napořád?

Nakonec vyložte, že nejdůležitější je odpuštění. Ani před Pánem Bohem se neschováváme pod deku, ale prosíme o jeho odpuštění. Věříme, že nám ho dá. A tuhle víru máme z příběhů jako je ten dnešní o Mojžíšovi.

Zmačkaný papír

Nachystejte si dvě stejné čtvrtky papíru. Dětem ukažte jen jednu a tu zmačkejte do koule (děti s tím mohou začít a vy potom ještě přitvrdte). Potom s dětmi zkuste papír narovnat a vyhladit. Zmačkaný papír nedokážeme vyrovnat úplně do hladka. Půjde na něj ještě něco namalovat?

¹ Viz též http://www.etf.cuni.cz/~prudky/pdf/Prudky-2004-Teol_milosti_SZ.pdf

Zptejte se dětí, jak to teď udělat, kde se sehnat nový papír (tady není, obchod zavřený, má právě takový někdo sebou?)

Po chvíli napětí a bezradnosti je můžete překvapit tím, že ho odněkud vylovíte.

Vysvětlete, že podobně je to s Božím odpuštěním: to, co my ve vztahu k Pánu Bohu zmuchlali a učinili nepoužitelným, Bůh svým odpuštěním vytváří znovu.

(Máte-li k dispozici velkou Bibli, můžete papír schovat do ní a potom jeho „zjevení“ komentovat slovy: nejdůležitější příběhy bible vyprávějí právě o odpuštění.)

Ve vyprávění pokračujte podle osnovy:

1) Izraelci si vyrobili zlatého býka. Jásají kolem něj, tančí a volají: Hurá, konečně máme pořádného Boha! Ten nás vyvedl z otroctví v Egyptě a dovede do zaslíbené země.

2) Jenom Mojžíšovi je jasné: teď se stala ta nejhorší věc! Zničili jsme celý příběh o vysvobození! Zasloužíme si jediné potrestat.

3) Mojžíš se ale odvážil doufat: Bůh nám může odpustit. Co my jsme úplně zkazili tím zlatým býčkem, on sám snad může napravit. A prosí: Hospodine odpusť nám! Slituj se nad námi! A ujmi se nás a ved' nás do zaslíbené země! Jenom ty můžeš odpustit! Jenom ty nás můžeš dovést, kam jsi slíbil! *(Zde můžete připomenout akci se zmačkaným a darovaným čistým papírem.)*

4) Hospodin Mojžíšovi odpověděl: To se mi líbí, Mojžíši, že doufáš v mé odpuštění a slitování. A mně je opravdu líto, že by to mělo kvůli tomu zlatému býčkovi skončit. Odpustím vám. Nachystej si nové kamenné desky a já s vámi znova uzavřu smlouvu. Chci být váš Bůh. Naše společná cesta do zaslíbené země bude pokračovat dál.

POMŮCKY Deky (na schovávání); čisté čtvrtky papíru; velká bible; obrázek s deskami desatera (Flanelograf sz).

30.2.2 Mladší školní děti

Motivace na téma porušení smlouvy – a co se s tím dá dělat...

Už jste byli na svatbě? Co se vám na ní hodně líbilo? Pamatujete si, co říkal ženich nevěstě a co nevěsta ženichovi? Udělalo to radost? Kdo plakal dojetím?

A teď si představte, že rovnou ze svatby by ženich nebo nevěsta utekli za někým jiným – milencem či milenkou... Co by asi zrazený ženich či zrazená nevěsta udělali?

Nechte děti, ať se do situace vžijí – a vymýšlejí „tresty“..., odplaty. Děti mají živelný smysl pro spravedlnost, a většinou se do toho rády pustí. Pak se jich zeptejte, jestli by měl někdo chuť takto poničený vztah napravit..., popř. jestli se s tím vůbec dá něco dělat.

1 *Mojžíš zjišťuje, že příběh Izraele je v troskách*

Mojžíšovi bylo hrozně. Nevěděl, má-li brečet nebo zuřit. Došlo vůbec jeho lidu, co to udělali za hrůzu, když prohlásili za svého boha zlatého býčka? Došlo jim, jak strašně urazili Hospodina? Vždyť to je, jak kdyby nevěsta ještě během svatby utekla od svého manžela za nějakým přihlouplým hezounkem, který jde zrovna okolo! Tohle oni, vyvolený a milovaný Hospodinův lid, vyplávaný na cestě vysvobození, teď udělali Hospodinu. Takhle moc – a takhle hloupě porušili svazek se svým Bohem.

Mojžíšovi bylo jasné, tohle nedokážeme napravit sami. A tak dal v sázku svou kůži i své postavení: „Jestli to chceš s námi skončit, nepočítej ani se mnou, Pane Bože. Buď půjdu já spolu s lidem, který jsi tak nádherně vysvobodil z toho hrozného otroctví. Ale jestli nechceš ten lid, který tě teď – tím zlatým býčkem – tak zradil a naštvál – nepočítej ani se mnou. Vyber si.“

2 *Mojžíš sází na slitování*

Z Mojžíše mluví veliká odvaha, skoro drzost. Ale není to drzost rozmazleného spratka. Je to odvaha muže, který toho sám hodně zažil. Sám kdysi, ještě v Egyptě, marně a neúspěšně zápasil o svobodu pro své bratry. A když tu svobodu teď dostali, věří – ten Bůh, který nám ji dal to není nelítostný soudce. V něm musí být něco víc. Láska a slitování, jako když se matka slitovává nad svým neposlušným dítětem. I když na tu lásku ani trochu nemáme nárok – protože jsme národ hloupých modlářů – já na ni teď všechno vsadím. To je naše jediná šance.

Hospodin ho ale v té chvíli zpražil: „Dobrá, Mojžíši, budem dál pokračovat v tomhle příběhu. Půjdete dál do zaslíbené země. Ale já už s vámi jít nemůžu. Vždyť jste jak přihlouplá děcka, která jen provokují, vymýšlejí nesmysly. A nebo jak nevěsta, která jen přemýšlí, jak podrazit svého milujícího manžela.“

Za chvíli zas tvůj lid vyvede nějaký průšvih, a já bych je musel zaslouženě všechny potrestat. Radši jděte sami, pošlu s vámi nějakého toho anděla Páně. Zkrátka, dáme si od sebe na chvíli pokoj. Už se nebude zpívat, vzpomněn jen, že cestou oheň plál'. Vždyť tu vaši špínu a nevěru by můj svatý oheň musel spálit!“

3 *Stánek setkávání aneb rozhovor pokračuje*

Mojžíš tedy kousek od tábořiště vyvoleného lidu nechal postavit stánek setkávání. Sloup ohnivý a oblakový, to zvláštní znamení, že Hospodin jde před námi — se teď objevoval pouze tam. A Mojžíš tam pokračoval ve svém odvážném rozhovoru.

„Když jsi mne kdysi volal, abych tvůj lid vyvedl z Egypta, vůbec se mi nechtělo. Slíbil jsi tehdy — já budu s tebou. A tuhle blízkost poznáte právě na cestě vysvobození.

Ted mám, Hospodine trochu podezření, že dál se moc nechce tobě. Ano, provedli jsme hroznou věc. Ale jít dál bez tebe, bez tvé blízkosti, to nejde. To raději zůstaneme tady. Ale já věřím, že tvé slitování je silnější než trest, který si zasloužíme — i než průšvihy, které ještě na té cestě do zaslíbené země vyrobíme.

Jenže, jak jinak to slitování poznáme, než že se vydáš na další cestu uprostřed nás? A jak jinak to poznají všichni ti pohani, že jsi Bůh plný slitování, když ty sám se s námi na další cestu nevydáš?“

„Máš pravdu, Mojžíši, a moc rád jsem to od tebe slyšel, odpověděl Hospodin. Jdu s vámi. A ještě poznáš, že k slitování mám daleko blíž než k spravedlivému odplácení a trestání.“

4 *U mne je místo*

A tehdy se Mojžíš odvážil něčeho, čeho se před ním nikdo neodvážil, a pokud ano, nedopadlo to nikdy dobře:

„Hospodine, dej mi spatřit svou slávu. Ukaž mi, že to moje nejasné tušení, jaký jsi, je doopravdivá pravda. Vezmi mne ze světa lidí — do své blízkosti. Ukaž mi, že to, v co doufám v nejtajnějších záhybech svého srdce, doopravdy platí. Ukaž mi svou slávu...“

Tohle je příliš. Na to žádný člověk nemá nárok, ani Mojžíš. A přece jako by v té chvíli přeběhl po Boží tváři úsměv.

Jako by se ta modlitba Hospodinu líbila – a on ji chtěl vyslyšet.

„Víš, Mojžíši, tohle nejde. Určitě ne tak, jak ty si to představuješ a přeješ. Ale – u mne je přece místo. Skryji tě já sám, do skalní rozsedliny, – a až budu přecházet okolo, zakryji tě já sám svou rukou, aby tě nesežehla má sláva a svatost.“

U Hospodina je místo, slyší Mojžíš, a to je pro něj nejdůležitější. Když doufal – to, co jsme sami zničili, přece jen může být nějak napraveno – nebyly to jen jeho marné představy. Jeho důvěra, že Bůh je slitovný a milosrdný, má opodstatnění. Mají místo v Božím srdci. Nejen on, ale spolu s ním i jeho lid.

5 *Hospodin je Bůh plný slitování! Hurá!*

Časně ráno pak Mojžíš vystoupil na horu. Nesl nové kamenné desky. Hospodin tam byl s ním. Jinak, než si to Mojžíš přál. Místo toho, aby uviděl – uslyšel, kdo Hospodin opravdu je: „Smilovávám se, nad kým smilovávám, a slitovávám nad kým slitovávám!!!“ uslyšel Mojžíš, a bylo to to nejdůležitější. Hospodin je Bůh plný slitování! Mají novou šanci. Tudy vede cesta dál – cesta z jejich veliké viny a nevěry! Cesta do zaslíbené země! Hurá!

6 *Zvláštní lid!*

A tehdy obnovil Hospodin svou smlouvu se svým lidem.

„Budu vám věrný, budu váš Bůh, přivedu vás do zaslíbené země. Všechny nepřátele zaženu na útěk. A vy koukejte, ať vždy zůstáváte mým lidem.“

Mojžíš dostal tehdy nové desky s deseti Hospodinovými slovy. A největší radost měl z toho úžasného daru: Bůh je nám věrný, i když my jsme mu nevěrní a kazíme to!

Upozornění: Pokud vám bod 4 není jasný nebo potřebujete vyprávění zkrátit, můžete klidně přejít z bodu 3 do bodu 5.

30.2.3 Starší školní děti

30.2.3.1 Práce s písní *Odpust'*

Zazpívejte s dětmi píseň *Odpust'*. Ptejte se: Je vám tahle prosba blízká? Proč ji potřebujete říkat? Kde se bere autorova (a naše) důvěra, že k našemu Pánu můžeme volat „odpušť“?

Při rozhovoru pozorně navazujte na témata, s nimiž budou přicházet účastníci skupiny. Na závěr otevřete dnešní příběh jako jeden ze základních zdrojů důvěry, že Hospodina můžeme prosit o odpuštění – vždyť víme o jeho slitování.

POMŮCKY Píseň *Odpust'* (EZD 688, sv 233), popř. flipchart, na který budete zapisovat náměty dětí.

30.2.3.2 Výstup na „horu slávy a slitování“

Půjdeme s dětmi jakoby po stopách Mojžíšovy cesty. Zjistěte předem, zda děti mají alespoň trochu představu, jak skončil příběh o zlatém býčkoví. Pak můžete navázat – jdeme po stopách dalších Mojžíšových kroků. Pakliže děti příběh neznají, nebyly naposledy v neděle, nic jim nevysvětľujte, seznámení s příběhem nechejte na závěr.

Předem musíte nachystat tři stanoviště, jimiž budeme děti provádět. Nemáte-li dostatek prostoru, nachystejte si např. tři „obrazy“ – na stůl, na židli, na flanelograf, flipchart atp. Přecházejte od jednoho k druhému. Nechejte je však zpočátku zakryté, aby děti neviděly předčasně pokračování.

Pozor: aktivita konfrontuje lidské představy o Boží vzdálenosti, lidské vině a selhání s poselstvím příběhu, který setkání s tajemstvím slitovného Boha vtaňuje doprostřed důsledků lidského provinění! Dávejte pozor, aby příběh nevyzněl tak, že slitování Hospodinovo zůstává kdesi „nahore na hoře“ a my se svými průšvihy dole!

Ležení u rozbité modly

Zde můžete seskupit různé obrazy důsledků lidské viny: rozbité vztahy (pláč, neštěstí), rozbité domovy (obrazy války) atp. Můžete se děti zeptat, co tuhle zkázu způsobilo. Případně co „rozbitého“ by sem podle svých zkušeností přidaly samy? Pozorně vše proberte. Je-li to ve skupině vhodné,

mluvte i o tom, co z těchto důsledků lidského provinění dokážeme sami napravit a co zůstane poničené a zraněné dál. Pokud děti už příběh o zlaté modle slyšely, můžete na situaci ilustrovat: takhle naše modlářství rozbíjí vztah k Bohu.

Je takovým místům podle lidského přesvědčení Hospodin blízko, nebo daleko? (*Můžete upozornit, že mnozí si myslí, že daleko, protože Bůh k sobě zlé věci a činy a jejich důsledky přece nikdy nepustí, nebo se od nich odvrací.*)

Stánek setkávání

(*Pozn: použijte obraz stánku, látku přehozenou přes židli apod. Musí být prostorově zřetelně oddělen od předchozího stanoviště. Při vstupu se můžete zeptat, zda jsou „hodny vstoupit“, zda jsou „čisté“.*)

Stánek setkávání stojí stranou toho, co jsme potkali před chvílí. Je to místo, kde se zástupce lidí setkává s Bohem.

Bůh je nám tu tedy blízko – ale kde zůstalo všechno to rozbité, co lidé způsobili?

Mohou sem vstoupit i ti, kdo způsobili tu spoušť na předchozím stanovišti?

Stojí o ně Bůh?

(*Nechte zatím otevřenou otázku Božího odpuštění. Spíše dejte situaci na tomto stanovišti vyznít tak, že podle obvyklé lidské představy nechce mít Bůh s lidskou vinou a jejími důsledky nic společného. A nebo za ně prostě trestá.*)

Hora slávy Hospodinovy

(*Toto stanoviště by nejlépe mělo být úplně odděleno od předchozích dvou. Pokud to dovolí prostor, klidně někde „výš“ – věž kostela, blízká vyvýšenina atp. Na tomto místě chceme zpřítomnit motivy blízkosti slávy, a především blízkost „jména Hospodinova“ jako blízkost slitování.*)

Dojděte na stanoviště. Zde by měl být ukryt svitek s nápisem „Mojžíšův odkaz“. (*Děti ho mohou hledat, ne však dlouho, měl by být k nalezení.*) Seřadíme děti do kruhu a předčítáme ze svitku.

Hospodin zvolal: „Já jsem Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý a věrný.“ (*Pauza.*)

„Byl jsem Hospodin.“ (*Pauza.*)

„Budu Hospodin.“ (*Pauza.*)

„U mě je odpuštění.“ (*Pauza.*)

Ještě že to takhle stojí v Bibli, sami bychom to nikdy nesměli vyslovit! – pravil jeden rabín, omráčený radostí a plný niterné vděčnosti: díky za Boží milosrdenství, díky za nový počátek!²

Pak se děti zeptejte: Můžeme Boha, který se takto dává poznat, pozvat také na první stanoviště, plné důsledků lidské viny? Co s nimi udělá?

Vysvětlíte dětem: Když Mojžíš dokončil tuto cestu – Hospodin tu s ním obnovil smlouvu – a ujistil ho, že jako slitovný a věrný Bůh půjde se svým lidem do zaslíbené země a daruje jim ji.

Znovu v ležení

(Nejpozději v této chvíli se vracíme na první stanoviště a jeho „situaci“ necháváme nasvítit „slovem z hory“.)

Vraťte se s dětmi na první stanoviště. Znovu přečtěte slova svitku. Děti mohou s vámi zopakovat rabínovu užaslou odpověď: Ještě že to takhle stojí v Bibli, sami bychom to nikdy nesměli vyslovit!

(Můžeme tu zazpívat refrén písně: Před tvou tváří, Pane, nemám vůbec nic. Jen tvé slovo dané „Jdi a nehřeš víc.“)

POMŮCKY Fotografie; deka, plátno či obrázek stánku; píseň *Před tvou tváří, Pane* (sv 276).

30.2.4 Přesah

S malými dětmi můžete hrát variantu hry na schovávanou:

- Schováváme se před trestem...
 - Máme „nárok“ na odpuštění?
 - Čekáme se strachem, co bude, nebo doufáme v milost?
- Kdy slavíme v kostele slavnost Božího slitování a obnovy smlouvy? Kdo za tuhle obnovu ručí svým životem (tj. prolitou krví)? (Upozorněte děti, že večere Páně pravidelně vysluhovaná, je znamením Božího slitování a obnovy smlouvy i pro nás. Pokud jste absolvovali aktivitu 30.2.3.2 *Výstup na*

2 Citát je z knihy *Povídá se... podle Tóry* Nico ter Lindena, kap. 67 *Nový počátek*, str. 252. Máte-li knihu k dispozici, přečtěte si kapitoly 66 a 67.

„horu slávy a slitování“, můžete hovořit i tom, je-li spíš událostí ze stanoviš-
tě *Hora slávy Hospodinovy* nebo *Ležení u rozbité modly*.)

Biblické souvislosti slitování

- Už jste slyšeli někoho říkat, že ve starozákonních příbězích je Bůh přís-
ný, a odpouští až Ježíš? Myslíte, že takový člověk rozumí dobře dnešnímu
příběhu?
- Můžete děti nechat, ať si vzpomenou, kdy všude Hospodinovo slitování
umožní začít znova a tvoří něco, co lidé neměli šanci čekat: odpuštění Da-
vidova hříchu (2Sa 11, Ž 51), odpuštění hříchu Ninive (kde se Jonášovi ne-
líbí, že Hospodin je slitovný a mnohého milosrdenství, 4,2). Můžete upo-
zornit, že biblický oblouk Hospodinova slitování se klene od Sínaje až po
slitování Samařana, který pomohl zbitému Judejci (Lk 10,27)

Nepodmíněnost a riskantnost slitování

- Je slitování a odpouštění Boží řemeslo – Boží odvaha – nezasloužený dar?
- Zajistil si Hospodin slitováním, že mu bude jeho lid napříště věrný?
- Není odpuštění a slitování příliš riskantní nebo dokonce neodpovědný čin?

.....

30.3 LITURGIE

30.3.1 Písně

Oheň plál (sv 234 nebo táborová úprava – viz <http://goo.gl/G2HzLn>);
Odpust' (sv 233, EZD 688); *Před tvou tvář, Pane* (sv 276);
Ó, Bože, hojný v milosrdenství (EZ 51 [v. 1 a 4]); *Tvá, Pane,*
láska (EZ 635); *Spolu lámejme chléb* (sv 305)

30.3.2 Biblický text k zapamatování

Dal poznat své cesty Mojžíšovi, synům Izraele svoje skutky. Hospodin je
slitovný a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný; nepovede pořád spory,
nebude se hněvat věčně. (Ž 103,7nn)

30.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

30.3.4 Okénko do bohoslužeb

Pokud oslovujete děti v rámci bohoslužeb (a chcete příp. na něco podstatného upozornit i dospělé), použijte nejspíše motivaci před příběhem pro mladší školní věk.

30.3.5 Modlitba

Když dovyprávíte příběh či skončíte aktivitu, můžete se dětí zeptat: Za co nás dnešní příběh, dnešní práce s biblickým poselstvím učí Pánu Bohu děkovat? A za jaké lidi a jaké problémy prosit?

Děti navrhnou a vy z návrhů sestavíte modlitbu, kterou přednesete. (Nebojte se užívat formulací, jak je děti navrhnou, popř. je jen maličko upravit, i když vám připadají málo „modlitby hodné“.)

Neměla by chybět témata:

- dík za Hospodinovo milosrdenství, které přesahuje obzory sboru/církve;
- dík za odvahu víry, kterou prokázal Mojžíš;
- prosba za ty, kdo nevědí, že Bůh je plný slitování;
- prosba za ty, kdo potřebují odpustit (patříme k nim také?).

Můžete také užít vybraných veršů z Žalmu 103 (ilustruje radost rabína, citovaného v aktivitě 30.2.3.2 *Výstup na „horu slávy a slitování“*):

Dobrořeč, má duše, Hospodinu, celé nitro mé, jeho svatému jménu!
On ti odpouští všechny nepravosti, ze všech nemocí tě uzdravuje,
vykupuje ze zkázy tvůj život, věncí tě svým milosrdenstvím a slitováním.
Dal poznat své cesty Mojžíšovi, synům Izraele svoje skutky.
Hospodin je slitovný a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný;
nepovede pořád spory, nebude se hněvat věčně.

TÉMA

Odvaha a důvěra v Pána Boha, rozhodnutí,
 odpovědnost za něj a následky z něj plynoucí.

CÍLE

- Dětem se pokoušíme předat, že se vyplatí mít odvahu i povzbuzovat druhé.
- K životu patří rozhodování a nesení odpovědnosti za něj.
- Zároveň se budeme snažit předat vyznání, že Pán Bůh nás sice občas nechá „vykoupat“ v následcích toho, co jsme způsobili, ale neopustí nás.

.....
31.1 PRO UČITELE

Biblický text: Nu 13 a 14

31.1.1 Výkladové poznámky

- Pošli muže (13,2): v hebrejském textu zní Hospodinův příkaz poněkud neobvykle („pošli si“), tj. pošli pro sebe, kvůli sobě. Podle Dt 1,21 žádost o vyslání zvědů vyslovuje lid a Hospodin jim vychází vstříc, ačkoli věřícímu společenství by měl stačit Boží slib a nemusí žádat předběžný průzkum.
- Důležitým úkolem zvědů je přinést ovoce. Stromy tehdy byly ve zvláštní úctě a pod zvláštní ochranou místních božstev. Tuto pověru musí průzkumníci odhodit a nebát se utrhnout jejich plody. Snad právě proto jsou slova povzbuzení zařazena až sem: „Budte odvážní a přineste něco z ovoce.“ Ale také možná jako důkaz toho, že nepřítel není tak silný, totiž že se mu dá něco vzít i jen tak.

- Porovnejte dvojí zprávu o poměrech v zaslíbené zemi (13,27–29 a 13,32–33). První uvádí kladné i záporné stránky, druhá už jen záporné. Posun v hodnocení je způsoben falešnou optikou – nehodnotí tady víra, vděčná za Boží vedení, ale strach, který „má velké oči“ a zveličuje nebezpečí (zvl. 34b).
- Reptání: oddíl modelově zachycuje to, co se v dějinách Izraele i církve stávalo často, že (podstatná či hlasitější) část Božího lidu přestala důvěřovat Hospodinovým zaslíbením. Izraelcům se zdá, že Boží zaslíbení jsou sliby – chyby. Dokonce začnou překreslovat historii. Izrael, tak jako někteří v posttotalitním období, prochází deziluzí svobody a idealizuje dobu otroctví. V jejich vzpomínkách všechno bylo levné, ba skoro zadarmo: „Vzpomínáme na ryby, které jsme měli v Egyptě k jídlu zadarmo, na okurky, melouny, na pór, cibuli a česnek. Jsme už celí seschlí, nevidíme nic jiného než manu.“ (Nu 11,6). Doba otroctví, náboženského a politického útlatku se najednou jeví jako lepší než přítomnost a budoucnost. Zaslíbená země je osídlená někým silnějším, než jsou Izraelci. Boží výchova na poušti, resp. ve skrovných podmínkách, neuspěla. Lidu se zdá, že je lepší vrátit se do starých známých poměrů.
- Zatímco se lid bouří, Mojžíš s Áronem se přimlouvají před Bohem (14,5 – padli na tvář) a Jozue s Kálebem jediná věrná činí pokání (14,6 – roztrhli roucha).
- Anákovci byli zrůdy, muži obrovité postavy. Tím nemá být zdůrazněna jejich obrovitost, ale spíše jejich pýcha a troufalost. Ničeho a nikoho se nebáli, chtěli být sami sobě pány. Nechtěli se Bohu podřídít (takovým byl i Goliáš).
- Sláva (14,21) naplní celou zemi a ti, kdo viděli slávu Boží a jeho znamení, a přesto neuvěřili, nevejdou do země zaslíbené – sláva zde neznamená popularitu, ale slavné je to, co má váhu, tíží (kábód), to se prosazuje, to je slavné. Sláva je zjevením Boží svatosti; jeho dílo vzbuzuje bázeň, údiv. Kdo nerespektuje Boží dílo, ten nevejde.
- „Nevejdete“ je Hospodinova realistická řeč. Strach znemožňuje přijetí daru. Nejsou připraveni žít v zemi zaslíbené. Je zbytečné, aby tam vcházeli. Proto vejdou jen dva svědci, kteří referovali o zemi nezkresleně, pravdivě – Jozue a Káleb.
- „Podle počtu dnů, v nichž jste dělali průzkum země, poneseť své viny. Za každý den jeden rok, za čtyřicet dnů, čtyřicet let.“ (14,34). Průzkum země (kap. 13) je kvalifikován jako malověrnost, jako nedůvěra Hospodinovým zaslíbením. Neschopnost přijmout trest je popsána v 14,38–45. Modelově je ukázáno, že i vyznání vin může být zneváženo lehkovážným přesvědčením,

že od nynějška už Hospodin musí být s námi, a budeme mít proto ve všem úspěch, protože my jsme přece vykonali vše, co jsme vykonat měli.

- Kenaanská země, ač malá, má několik velmi různých klimatických zón. Chermón (Hermon) je vysoký 2814 m a tedy velmi chladný, údolí Jordánu a oblast kolem Jericha je tropická. Klima ovlivňují i větry, východní jsou horké a suché, severní a západní přinášejí chlad a déšť. Období dešťů začíná v říjnu a končí v březnu.
- Midraš učí: Odkud mohli zvědové vědět o síle nebo slabosti obyvatel? Odvážní žijí v otevřených vesnicích, ustrašení za hradbami měst. Proč nejprve mluví o zemi hezky a pak popisují negativní stránky? Stejně tak mluví natiutřači o druhých. Proč v poušti zemřou i ti, co mlčeli a nic nekritizovali? Protože se neozvali. Někdy si stěžujeme Bohu: Jak dlouho ještě, Bože? A Bůh odpovídá: Jak dlouho ještě, člověče?
- Proti sobě stojí odvaha s důvěrou v Boha a strach, který se stává takřka božskou mocností.
- Šamúa (zpráva), Šáfat (soudce), Káleb (pes), Jigál (vykoupený), Hóšea (zachránce), Paltí (vysvobození Páně), Gadíel (štěstí je Bůh), Gadí (moje štěstí), Amíel (příbuzný boží), Setúr (chránělec), Nachbí (schovanec), Geúel (vyvýšenost boží). Podle jmen skoro chodící vyznání víry, tu ale vyzná málem jen pes.

31.1.2 Úskalí

- Lid neselhává tak docela jen v tom, že má strach, ale především v tom, že nedůvěřuje Božím zaslíbením.
- Mohlo by se zdát, že příběh líčí Hospodina jako krutého prchlivce, který bez váhání tvrdě postihne každého pochybovače a počítá jen se statečnými a silnými. Biblický vypravěč však chce zdůraznit, že nedověra Izraele znevažuje Boží zaslíbení a věrnost (14,11) a Boží lid (opakovaně) selhává ve svém základním poslání.
- Lidé chtějící kamenovat Mojžíše se neumoudří domluvou Káleba a Jozua, ale přímým zásahem Hospodinovým – jsou zastaveni slávou, tj. Boží svatostí, majestátem (trochu podobně jako Pavel u Damašku).
- Jedná se o dva příběhy. Bylo by nejspíš vhodné vybrat si pouze jeden a na ten položit důraz. Druhý použít pouze jako prolog či epilóg.

31.1.3 Odkazy

Odkazy na pracovní listy, starší přípravy a další materiály najdete pod číslem kapitoly (31) na adrese <http://goo.gl/GyThqD>.

••••••••••••••••••••

31.2 PRO DĚTI

31.2.1 Předškolní děti

Lze začít třeba malou zkouškou odvahy. Kdo si troufne do farního sklepa (souhlasí-li paní farářová)? Kdo sní nebo vypije se zavazanýma očima (nebo bez zavazaných očí něco, co vypadá barevně nezvykle)? Použitelný je i skok důvěry (dítě má zavazané oči, stojí na lavičce, kterou dva zvedají, a pak s ní klesají; není zřejmé, z jak velké výšky v posledu skočí). Co to je odvaha?

Dále si vyberte z níže uvedeného.

POMŮCKY Jídlo, pití, lavička, šátek na zavázání očí.

31.2.2 Mladší školní děti

Úvod: Pokud položíme ve vyprávění důraz na nedůvěru a zkreslení zpráv o zaslíbené zemi, lze setkání otevřít tím, že děti postupně v kruhu vyprávějí, co se jim během uplynulého týdne stalo. Každé jeden zážitek. Za ten, který lze posoudit jako pozitivní, dáme na hromádku barevný (obarvený) kámen (nebo něco jiného), za negativní černý či šedý kámen. Čeho je víc? Ti, co řekli o nepříjemném, vzpomněli by si i na něco hezkého? (Jak je to s tím, nač klademe důraz, co nám více zůstane v paměti?)

Pokud důraz položíme na nesení konsekvencí, je možností přemítání o tom, jaké následky může mít to, že ačkoliv vím, že mě čeká zkoušení, písemka, přijímačky, přece se neučím, protože se mi nechce, nebo chce něco jiného.

Tip na úvodní hru: Rozložit po stole obrázky ovoce, nechat děti je seřadit podle abecedy, na kartičkách s ovocem napsané části verše z Bible, který se tak poskládá dohromady. Od něj je možné se ve vyprávění „odrazit“.

Dětem by bylo dobré na začátku předat informaci, že země, ve které se chtěli Izraelci usadit, Kanaan, byla obydlena. Ukázat jim na mapě, odkud zvědové vyšli, kam šli. Vhodné je také zařadit krátké opakování, aby bylo zřejmé, kde se „nyní“ nacházíme: vyjítí z Egypta, cesta pouští, různá reptání, Sinaj, desatero přikázání, zaslíbená země, modlářství.

Vyberte si, na kterou část položíte důraz, zvl. pro mladší děti není třeba vyprávět vše.

První část příběhu lze (pře)vyprávět s přihlédnutím k dvojímu typu akterů: jedni lid povzbuzují, dodávají odvalu, druzí straší a odrazují. (Možno použít figurky, biblické postavičky a předměty, které lze popsat různým způsobem.) Jednu a tutéž informaci lze podat několikerým způsobem. Bylo by fajn, kdyby si i to děti uvědomily. (Sklenice je poloprázdná a už skoro nic v ní nezbývá. Sklenice je poloplná a ještě je v ní spousta vody. Obyvatelé jsou velcí nebo obrovští?) Zároveň jde o to nebezpečí vnímat, nepodceňovat, ale vědět, že s námi je Hospodin. (Lze vložit tichou poštu. Jak se může změnit informace, než dojde na konec zástupu.)

Ten, kdo nedělkou připravuje, může příběh převyprávět jen velmi stručně, a pak nechat děti, aby si zahrály na zvědy, kteří popisují zemi. (Může na větší mapu rozmístit předměty, které zvědové budou muset různým způsobem popsat.)

Rozhovor Kdo ti dodal odvahu? Kdo ti ji vzal (vystrašil tě)? Proč měli Jozue a Káleb odvahu? Pokoušíme se zdůraznit, že i dnes je Pán Bůh s námi a že nás to může uklidňovat, zpevňovat.

Druhou část příběhu lze popsat očima některého z účastníků nedělní. Všichni jsou mladší dvaceti let (až na učitele/učitelku asi). Do zaslíbené země se mohou dostat už nyní. Nebo až za čtyřicet let. To jim bude padesát, čtyřicetsedm... Už budou „staří“. (Vešli nakonec ti, kteří v době událostí, byli mladší dvaceti let. Viz 14, 29.) Následky našich rozhodnutí (po)nesou naše děti. (Možno dotáhnout třeba environmentalisticky.)

Rozhovor Rozhodl ses někdy špatně, ačkoliv jsi věděl, co by bylo bývalo správné?

Aktivita Přinést si na nedělkou obrázky labyrintu nebo bludiště, pokud možno složitějších. Nechat děti najít cestu. A potom s nimi mluvit o tom,

že život je někdy labyrint, člověk se musí občas vrátit, zdrží se. Překážky snad nese život sám, nebo si je děláme my sami, dělají nám je lidé kolem, ale Pán Bůh jde s námi, tiše napovídá, poradí, dodává sílu.

POMŮCKY Barevné a tmavé kameny podle počtu dětí; mapa, figurky či biblické postavičky a zvolené popisované předměty; obrázky labyrintů či bludišť.

31.2.3 Starší školní děti

Aktivity viz 31.2.2 Mladší školní děti.

Cesta z Egypta je u konce. Táhle za kopcem je ta země, ve které kdysi žil Jákob a jeho synové. Najednou začínají váhat. Zástup Izraelců zpomaluje, až se zastaví docela.

Někde zprostřed něho se ozývá: „Jaké to tam bude? Co nás tam čeká?“

„Co kdybychom tam nejdřív poslali pár zvědů, aby nám řekli, nač se máme připravit?“ Navrhl někdo.

A tak Mojžíš vybral dvanáct mužů, z každého izraelského kmene jednoho: „Zjistěte, jaká je ta země, co tam bydlí za lidi.“

„A doneste nějaké ovoce, aby i ostatní lidé mohli už ochutnat plody z té země. A začít se těšit.“

„A buďte udatní. Nebojte se.“ (Chce to odvalu jít do neznáma a neprošlapanou cestou!)

Vyšli.

Po cestě se zadýchají. Musejí vystoupat na pohoří. (Do této země se vystupuje. Dá to práci. Naznačuje to: Za něco spíš stojí život, který nevede po rovině nebo na kole z kopce samospádem. Život nějak určený vírou je spojený i se sebekázní, která někdy bolí; život určený vírou není pohodlný, ale po cestě je výhled, trochu nadhled, něco jeden možná zahlédne.)

Čtyřicet dnů trval ten průzkum.

A zjistili při něm: „Je tam dost prostoru, kde by se dalo usadit. Je to hezká země, skoro ráj.“

Pak se vrátili do tábora.

„Ano, je to krásně země oplývá mlékem a medem. Jsou tam zelené louky, kde se může pást náš dobytek. A v dutých stromech je vidět, co za jaro nasbíraly divoké včely medu. Donesli jsme vám ochutnat hrozny. Ale...“

Většinou to tak je, že někdo přidá „ale“ a první věta je rázem utopena v těch, co přijdou po ní.

Někdo z poslů řekl: „Bydlí tam však velicí lidé.“

A Izraelci si to mezi sebou šeptají, přidávají, zveličují (zvyšují) a na konci zástupu po chvíli kdosi vykřikne: „Žijí tam obři!“ A ukazuje při tom rukama až k nebi.

Největším nepřítelem je strach! Dobré pomineme... to zlé nás fascinuje. Ti poslední vzadu už neslyšeli nic o včelách, potocích a loukách.

„Zašlápnu nás! Jsme pro ně nepatrní... jak kobyly.“

A pak už se jen vrší pomluvy, polopravdy.

„Raději nebudeme nic riskovat. Dost už bylo tohohle Boha.“

Jenom Káleb – jméno znamená pes – někdo, kdo možná ani nebyl z dob-
rého izraelského rodinného chovu, z těch správných klanů – volá: „Vzhů-
ru! Pojdme...“

Je překřičen. Strachem těch ostatních.

Támhle za kopcem je ta země... Ochutnávají kuličky sladkého vína, před-
krm toho, co by mohli jíst tam. (Jako u večere Páně...) Jenže místo, aby
zazpívali: „Radujme se vždy společně...“, křičí: „Žijí *tam* zrůdy... ani to ne-
zkoušejme *tam* vejít.“

Panika, černé barvy. Strach z neznáma, strach to risknout.

„Je to celé podvod. To není ten ráj. Vraťme se do Egypta, tam to známe,
tam je to nalinkované, tam se nemusí nic zkoušet, doufat, myslet.“

Jen čtyřem dochází, že si právě přibouchávají vrata do zaslíbené země
před nosem. Čtyři proti davu.

Ti čtyři ostatním nic nevyčítají, jen zkoušejí připomenout: „Vždyt jsme
s Bohem přece něco už prožili. Držel nás. Pomáhal nám. Dával jídlo, vodu.
Ubránil nás proti celému vojsku faraóna. Nebojte se. Půjde s námi i teď.“

Jenže lidi už berou do rukou kameny a chtějí je házet na ty dva, co se
chtějí vydat na cestu, na Jozua, Káleba. A pak také na Mojžíše a Árona, co
je dosud vedli.

„To oni za to můžou. Oni nás chtěli zavléci do té hnusné země plné obrů.
Jak dlouho jsme se sem trmáceli, kolik to stálo sil, měli jsme hlad!? Kdy
kdo viděl naposledy pořádný kus masa? Hm?“

Rychle se to rozjíždí. A všichni křičí, skoro. Haní i to, co nikdy nevidě-
li. Paměť najednou nikomu neslouží, skoro. A je potřeba rychle ukázat na
viníka.

A pak najednou, najednou je mezi nimi Bůh.

Když už je moc zabeđenosti, moc chytráctví, moc strachu, moc hlouposti, moc kamenů na proroky. Nebo snad občas, na chvíli, dojde člověku, že tu je Bůh, s celou svou slávou, mocí, silou.

(Nezbavíme se Boží přítomnosti. I když bychom někdy chtěli, aby se nedíval.)

„Jak dlouho ještě...? Jak dlouho se dá tohle vydržet?“ Jenže tak se neptá unavený člověk, ale unavený Pán Bůh. Ne nespokojený člověk, který by chtěl víc od svého Boha, ale nespokojený Bůh, který už má svých lidí dost. Dost lidí s tak krátkou pamětí, kteří neustále zlehčují, znevažují to, co jim on Bůh dal. Bůh zoufalý z lidí, kteří couvají, nepamatují si, kteří mu nevěří, nechtějí s ním být.

„Vyhladím je morem!“

Ale Mojžíš, po kterém se to vždycky svezlo, když Izraelci narazili na nějakou překážku, unavený Mojžíš začne přemlouvat Boha. Neomlouvá lidi, jen: „Když už jsi to s námi rozjel, provedl nás tím vším mořem, dotáhni to... co by si pomysleli v Egyptě, co by na to řekli cizí lidi. Ty přece vždycky odpouštíš. Tvoje síla přece není v trestech, ale ve velkorysosti, trpělivosti. Ty se přeci jmenuješ: Nové šance.“

„Dobře. Ale také nejde do nekonečna kálet na Boha.“

Od dvacetiletých nahoru všichni zemřou na poušti. Zemřou nejen ti křiklouni a reptalové, ale i ti, co mlčeli. Zemřou i ti, co neremcali. Proč? Protože mlčeli. Mlčet je někdy stejný zločin jako křičet.

Čtyřicet let, ať o tom všem v poušti přemýšlí a opakují si desatero. Hlavně úvod...“

(Následky našich rozhodnutí [po]nesou naše děti.)

Támhle za kopcem je ta země... Noc Izraelci proplakali. A druhý den to chtějí napravit: „Uděláme za tím tlustou čáru. Vyrážíme. My to zvládneme. My už se nebojíme.“

Jenže čas na odvahu byl včera. Teď je čas si to vyžrat – co způsobili – svým chytráctvím, plány bez otázek.

Někdy to nejde ze sebe rychle setřást. Někdy je potřeba si dát čas na přemýšlení: Kde se bere ta naše nespokojenost, reptání, neochota k cestě do vrchu, touha po egyptských pravidlech a hrncích, pevné ruce, strach, zapomnětlivost, raději bez Boha, než podle něho a s ním.

Nechce se jim přemýšlet o tom, co pokazili.

„My to zvládneme, my už jsme se poučili, my...“

A zase Mojžíš volá, zase ho nikdo neslyší: „Teď nebudete mít Boha v zádech! Teď tam nechodte!“

„Ne, my to zvládneme!“

A dostali výprask. Byli poraženi na hlavu. Také za svoji neschopnost nést následky vlastních činů.

Slepé uličky jsou vydlážděny pýchou, krátkozrakostí, která si trvá na svém za každou cenu, nedostatečným časem k přemýšlení. Na chvíli nás osvítl Boží sláva, cosi se nás dotkne, ale pak zas po svém: já, my... A Pána Boha ke slovu moc nikdo nepustí.

O čem ten příběh je? O strachu, nebo o hlouposti, nebo o zapomnětlivosti? O strachu, který má velké oči, o uvěření pověře, nepravdě, polopravdě, o zapomenutí na Pána Boha? Nebo o hlouposti, pro kterou jim nedojde, že Bůh, který dal život, vyvedl už z jiných pastí a strážní, zvládne i tuhle, i v téhle bude stát vedle? Co je náš problém? Strach, pro který zapomeneme na Pána Boha; hloupost, pro kterou si myslíme, že Bůh na něco nestačí; nebo zapomnětlivost, pro kterou Boha vymažeme z hlavy? Nebo je také o tom, že dobré jen přejdeme, o zlém však dokážeme mluvit dlouho? Že budoucnost vždycky láká i nahání strach?

31.2.4 Přesah

- Co to je veřejné mínění, jak se zkoumá a jak je ovlivňováno? Jak funguje reklama? Jak nás ovlivňují ti, co jsou často vidět v televizi, o kterých čteme na internetu?
- Mluvit pravdu a přehánět, zkreslovat, vykreslovat. Děláme to? Kde začíná lež?
- Jaké máme strachy? Dokážeme o nich mluvit? (Asi se zvrhne v rozhovor o pavoucích a mimozemšťanech...) Co nám pomáhá se jich zbavit, nebo je zvládnout?
- Zahrát si Kimovu hru. Kdo si zapamatuje všechno? (Hra na zvědy.) Nebo náročnější varianta. Pod šátkem deset protikladů (např. bílý a černý papír, ostrý a jídelní nůž, prázdná a plná sklenice, hnijící a hezké jablko) a ty zapsat.
- Probrat biblický verš Nu 14,11. Vnímáme stopy Boží pomoci v našich životech?
- Tichá pošta – předávání zprávy.

.....

31.3 LITURGIE

31.3.1 Písně

*Někdo mě vede za ruku (EZ 176); De profundis (sv 327); Pán Bůh je síla má (EZ 182); Přímluva (sv 21); O pokání (Svítá 276);
Dej nám moudrost, odvahu (EZD 672)*

31.3.2 Biblický text k zapamatování

V Boha doufám, nebojím se, co mi může udělat člověk? (Ž 56,12)
Boha je třeba poslouchat, ne lidi. (Sk 5,29b)
Jak dlouho mi tento lid nebude věřit přes všechna znamení, která jsem uprostřed něho konal? (Nu 14,11b)

31.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

31.3.4 Okénko do bohoslužeb

Víte, co znamená přísloví „strach má velké oči“? Využít poloprázdnou/plnou sklenici. Možnosti jejího popisu.

31.3.5 Modlitba

Hospodine, ty jsi s námi ráno i večer, celou noc i celý den. Nauč nás, prosíme, na to nezapomínat. A budeme-li se bát, pomoz nám se nadechnout, zvednout hlavu a narovnat záda, abychom mohli jít i tam, kde to třeba ještě neznáme. Pošli nám lidi, kteří nás povzbudí, dodají nám odvahu. Děkuje-
me za všechno, cos pro nás udělal a kolikrát jsi nám už pomohl.

TÉMA

Předivná moc požehnání

CÍLE

- Děti začnou objevovat požehnání jako Boží ochranu a posilu.
- Děti začnou rozpoznávat, že požehnání předně a jedinečně souvisí s Boží cestou vysvobození a záchranu.
- Děti ztratí strach z pověr a proklínání a dalších dnes znovu populárních kvazináboženských praktik.

.....

32.1 PRO UČITELE

Biblický text: Nu 22,1–36; 23,11–13.25–27; 24,10–19

32.1.1 Výkladové poznámky

- *Požehnání a prokletí:* za těmito pojmy se skrývá prastará náboženská představa, že existují bytosti a síly, ze kterých vychází dobro, síla, život, i takové, které přinášejí zlo, zkázu, nezdár. Přenos takové síly se může dít gesty, dotykem nebo slovem. Ve slovech požehnání i kletby se podle tohoto přesvědčení skrývá něco skutečného, neodvratitelného a nezvratitelného. Tyto představy se uchovaly i v pohádkách (slovo sudiček), v některých folklórních zvyklostech a náboženských rituálech.

Bibličtí svědkové náboženské zvyklosti své doby přeznačují i v tomto ohledu. Svrchovaným dárcem požehnání je Hospodin sám (áronské požehnání: Nu 6,24–26 je štítem a pomocí pro celý Izrael). Ústředním tématem požehnání se stává cesta Božího lidu dějinami. Na ní je Izrael ujištěn, že před ním Bůh otevírá novou budoucnost (viz příběhy praotců, zvláště

Gn 12,2; 14,19; 27,29; 32,23nn). A Hospodin sám jako zdroj požehnání ruší i kletby nepřátel: I když Bileám ze začátku vystupuje trochu jako veličina rovnocenná Hospodinovi, nezbyvá mu než žehnat požehnanému lidu blížícímu se k cíli své cesty (Nu 23,8.20). Prokletí přitom mělo v očích starověkého člověka stejnou váhu jako požehnání. Bylo-li vysloveno ve správnou chvíli a na správném místě, uvádělo do chodu síly, které předmět kletby nakonec zničily.

- *Moabci* hrají v biblických příbězích roli „hodně nepovedeného příbuzného“ Izraele (srv. Gn 19,30nn). Jejich božstvu Kemoš se obětovaly dětské oběti (2Kr 3,26nn). Pro cestu a věrnost Izraele představují nebezpečný svod. Proti ideologizaci tohoto pohledu se ovšem úspěšně staví příběh Moabky Rút.
- *Jméno Bileám* (v Bibli Kralické a dějeprovách Balám) znamená snad „pustošitel (vyvoleného lidu)“. Tak si jeho úkol představuje moábský král Balák. Hospodin však proslulého věštce a magika použije k tomu, aby nad jeho lidem vyhlásil požehnání a zaslíbení a „zpusťošil“ tak sebedůvěru pohanických protivníků. Příběh se několikrát stane až ironickým zesměšněním proslulých magických úkonů a pomůcek (např. známá vsuvka o oslici, která na blízkost Hospodinova posla reaguje, zatímco její pán, proslulý magik, zůstává slepý a hluchý [22,22–35]).
- *Posvátná návrší*: místem, odkud má být kletba vyhlášena, se mají stát posvátná místa pohanické bohoslužby – hory a návrší. Místo kleteb se však z těchto „strategických opěrných bodů“ pohanství ozývá žehnaní. Tak příběh dosvědčuje, že Hospodin není jedním z těch božstev, se kterými lze podle potřeby manipulovat, jen jim „podstrčit“ tu správnou oběť. On sám odsouvá do pozadí a znicotňuje modly, v něž nepřátelé doufají, a chrání svůj lid před zlořečením.
- *Žehnaní požehnanému*: přestože jiná biblická místa vidí Bileáma negativně (Nu 31,16; Zj 2,14), příběh z Nu 22–24 odráží spíše cosi z *universalistického důrazu biblické zvěsti*: požehnanému Hospodinovi, ubírajícímu se po cestě spásy, jsou od Abrahama zváni žehnat i ti, kdo se k ní výslovně nepřipojí (Gn 12,3). Vždyť svým žehnaním za ni vlastně vzdávají dík. Touto linií inspirován, vypráví evangelista Matouš příběh o mudrcích „od východu“, kteří přicházejí složit poklonu narozenému Ježíši, protože se objevila hvězda z požehnaní mága Bileáma. (Mt 2,2; srv. Nu 24,17)

32.1.2 Úskalí

- *Snažme se neinterpretovat kletbu magicky*: děti znají z fantasy vyprávění a odvozených počítačových her moc kletby. Zůstává však silou, která působí jen v literárním či virtuálním světě. Proto navrhuje jako „slova s účinkem“ připomenout spíš slova ze sociální oblasti, která mají reálný dopad na status, životní pocity a náladu dětí a mladých lidí (viz jeden z rozhovorů pro starší děti).
- *Bileám není kouzelník*, jakého děti od školky potkávají na různých představeních, tedy šikovný zdroj neškodné zábavy. (Některé dějepisy pojmu kouzelník užívají.) Není to žádný televizní Copperfield ani čaroděj z pohádek. Jeho výrok brali lidé vážněji než dnešní lidé slovo faráře, učitele, policisty nebo průzkumy agentur před volbami. Jde o společenskou veličinu, jejíž slovo má dopad jako mají dnes noviny a televize dohromady. Dopředu vyhláší, kdo má či nemá šanci uspět.

Do jisté míry se o něm dá hovořit jako o *předchůdci astrologů, numerologů a tvůrců horoskopů*. Jejich rady a doporučení berou někteří lidé velice vážně – tak jako král Balák. Jádro zvěsti pak spočívá v tom, že i když je horoskop nepříznivý, víra počítá s tím, že Hospodinovo požehnání vysvobozuje i z pasti takových „zaručených předpovědí“. Pokud se v rozhovoru s dětmi dostanete na toto pole, upozorněte, že zejména v případech věšteckých praktik lidí ochromuje jejich vlastní strach a víra v takové praktiky. Proto nás učí příběh o Bileámovi se autoritě takových „bileámů“ smát. Víra v Hospodina, který žehná, neochromuje.

- *Bileám není pouhý neznaoboh*, který se nakonec proti své vůli nechá použít pro Boží záměry. Není ani „nestrannou“ osobou. Balák se na něj sice obrací jako na kvalifikovaného prostředníka dobrých a zlých „vyšších mocí“ (viz Nu 22,6 – nejde o lichotku, ale o přesné vystižení Balákova přesvědčení), Bileám však ví, že zdrojem žehnající i trestající moci není on sám ani jeho věštecké schopnosti, ale Hospodin – Bůh, který vyvedl Izraele z Egypta (Nu 23,22). Nicméně kalkuluje, jak by se na tom mohl sám přizvít, a ve chvíli, kdy se cítí jako ten, kdo na věc vyzrál, je odhalen ve své pošetilosti (Nu 22,22–35).
- *Samotný Izrael*, táhnoucí z Egypta, *je v této epizodě jakoby kulisou*. Jenže v tom je pointa vyprávění – Hospodinovo požehnání, s nímž se na další cestu vydali od Sinaje (Nu 6,), je s Božím lidem, i když on vůbec neregistruje, co se na něj chystá, popř. před čím je uchráněn. I tady jde o to, zda se někdo

či něco může postavit Hospodinu do cesty spásy. Samotný příběh vyučuje Boží lid, konfrontovaný s magickými praktikami babylonskými aj., že nejde o projevy vyššího či nadpřirozeného poznání, ale jen prázdnou pýchu těch, kdo sami nerozpoznají svatou blízkost živého Boha.

32.1.3 Odkazy

ALLMEN, Jean–Jacques von: *Biblický slovník*.

Praha: Evangelické nakladatelství, 1991.

LINDEN, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry*.

Benešov: Eman, 2015; *Bileámová oslice*, kap. 72.

LINDEN, Nico ter: *Země pod duhou*. Benešov: Eman, 2015.

RIDZOŇOVÁ, Lenka – MACEK, Ondřej – TURECKÁ, Jana: *O lidech, cestách,*

Pánu Bohu a jedné mluvící oslici. Praha: Synodní rada ČCE, 2014.

BONHOEFFER, Dietrich: *Křesťan v opozici*. Praha: Kalich, 2014.

BONHOEFFER, Dietrich: *Následování*. Praha: Kalich, 2013.

Odkazy na pracovní listy, starší přípravku a další materiály najdete pod číslem úlohy (32) na adrese <http://goo.gl/6ARzp6>.

•••••

32.2 PRO DĚTI

32.2.1 Předškolní děti

Motivace V áronovském požehnání se opakovaně objevuje výraz „tvář“. Malé děti na výraz tváře reagují velice bezprostředně. Nachystejte si obrázky s různými výrazy (úsměv, zamračení, hněv – viz pomůcky). Obrázky ukažte dětem a zeptejte se jich: Komu věří? Komu ne? Koho se bojí? Komu nedůvěřují? Před kým by se nejraději schovaly? Kým by se nechaly odvést domů, kdyby zabloudily? (Otázky si upravte vzhledem k situaci dětí ve skupině.)

Požehnání – Boží přívětivá tvář

Asi jste ještě neslyšely slovo „požehnání“. Je staré. Ani my dospělí mu vždycky úplně nerozumíme. Ale znamená – Pán Bůh sám chce, abychom

mu důvěřovali. Nehněvá se přespříliš, ani když ho rozzlobíme (a to zvlášť my dospělí umíme). Obrací k nám vlídnou tvář. Když zabloudíme a ztratíme se, vede nás domů. A sám chce, abychom s jeho vlídnou tváří počítali.

Boží lid Izrael dostal požehnání jako Hospodinovo ujištění: Na cestě do zaslíbené země a dál můžete počítat s mou vlídnou tváří. A s mou ochranou. Vyprávěli si o tom tenhle příběh:

Požehnání jako ochrana na cestě

Cesta Izraelců do zaslíbené země vedla přes moabské království. Jeho král Balák nechtěl Izraelce pustit dál ani za nic. A rozhodl se: Zavolám si na pomoc slavného mudrce Bileáma. Dám mu hromadu zlata. On umí nahnat strach a vzít síly (jako když se někdo hrozivě zamračí – můžete vybrat obrázek „před kým bychom se běžely schovat?“). Izraelci se budou bát a nepůjdou dál.

Když Bileám viděl zlato, šel. Sedl na oslici. Ale ta se cestou třikrát zastavila. Uviděla Božího posla, který se jim stavěl do cesty. Slavný a chytrý mudrc Bileám neviděl nic. Jen do oslice vztekle kopal. „Proč stojíš a nejdeš dál?“ Nakonec musela oslice promluvit: „Můj Pane, nevidíš, že nám v cestě stojí Boží posel?“ Když to mudrc poznal, padl na kolena – určitě mne Bůh potrestá!

Ale Boží posel mu řekl: „Opovaž se na Izraelce mračit, nadávat jim a nahánět strach! Nevíš, že je s nimi Hospodinovo požehnání? Z Egypta až do zaslíbené země? Ale můžeš Hospodinovo požehnání připomenout i králi Balákovi!“

Bileám uposlechl. Jel dál za králem Balákem. Ten mu z jedné vysoké hory ukázal Izraelce, jak táboří dole na své cestě do zaslíbené země. Těšil se, jak jim Bileámovo slovo uškodí.

Ale Bileám řekl: „Tady táhne Hospodinův požehnaný lid. Vysvobodil je a dovede až do zaslíbené země. A když na jejich cestě záleží Hospodinu – a když jim on žehná – nejde se tomu postavit do cesty žádným výhrůžným slovem. I já říkám, je to krásný lid – a díky Hospodinu určitě dojde cíle! Ať se nikdo nebojí!“

Král Balák se rozčiloval, vztekal, ale nic mu to nebylo platné.

Boží lid se o tom ohrožení ani nedozvěděl, a klidně putovali dál – a děkovali Hospodinu za jeho požehnání.

PÍSEŇ Někdo mne vede za ruku (EZ 176).

ПОМЪЦКЫ Obrázek usmívajícího se / rozhněvaného rodiče (nemáte-li po ruce, najdete přes obrázkové vyhledávání Google po zadání „smiling/angry mom/dad“ – nejen fotky, ale i kresby, karikatury, apod.; vybírejte neznámé tváře); obrázek osla, důležitého pána, krále.

3.2.2.2 Mladší školní děti

Osnovu můžete podle potřeby zkrátit na body 1–5 a 8. Bileámovo žehnání můžete pojmout akčně – děti mohou požehnání číst společně a případný zájemce může dělat krále Baláka a skákat jim v pravou chvíli do řeči. V tom případě můžete absolvovat všechny čtyři zastavení.

Motivace – co s námi dokážou udělat slova

Už vám někdo (starší, silnější) nadával, zle se posmíval nebo vyhrožoval? (Kvůli čemu to bylo?) Měli jste hned sílu, abyste se hájili? Našli jste rychle správná slova jak odpovědět? Zastal se vás někdo?

(V rozhovoru jde o to evokovat, jakou moc může mít zlé slovo, jak ochromí a pod. Důležité také je, jakého tématu se týká. Nebagatelizujte dětskou zkušenost, spíše přiznejte, že podobně reagují i dospělí, a následující příběh nabídněte jako odpověď.)

1 Plán moabského krále

„Kudy kam a kudy dál? Nestarej se, Pána chval,“ mohli si Izraelci na cestě do zaslíbené země prozpěvovat každý den s novou chutí. Vždyť jim je Hospodin věrný. I když si mnohokrát mysleli, tahle cesta dál nevede, vždy je Hospodin přesvědčil, že na něj mohou spolehnout.

Ale zpráva o jejich podivuhodné cestě dolehla i k jiným národům. A moabský král Balák dostal strach: Jak s nimi mohu bojovat, když je jich tolik a když je s nimi jejich Bůh? Přemýšlel o tom ve dne v noci – a dostal nápad: Pošlu do dalekého kraje pro věhlasného a slavného mudrce Bileáma. Ten je doopravdy mocný. Nemá armádu, ale jeho slovo platí na každého.

Rozumíte tomu? Znáte někoho, kdo slovem může někoho zastavit nebo naopak rozběhnout? Čí slovo platí a musí se poslechnout? (Nechte děti

chvilku přemýšlet, pak můžete připomenout např. třeba policistu na křižovatce, nebo učitele v tělocviku.)

A Balák si řekl: Bileám dokáže zastavit a oslabit svou řečí kohokoli. Je to mudrc, zná všechna nebezpečná tajemství, kdy a kde říkat ta správná slova. A já si ho zaplatím, aby svým slovem zastrašil a prokrel Izraelský lid. Pak ho dokážu lehce porazit a zahnat.

2 *Bileáмова sebejistota*

Balák vypravil posly s krásnými dary a spoustou peněz a ti přišli za Bileámem s prosbou:

„Z Egypta do Kenaanu táhne divný lid. Je jich jak kobylek. Jde z nich strach... Ale ty, Bileáme, ty jim určitě svým *zlým slovem* naženeš strach! Vždyť komu ty zlořečíš, je zlořečený! A komu žehnáš, je požehnaný.“

„Kdo žehná Izraeli na jeho cestě? Kdo ho vede?“ ptal se Bileám. (Nechám děti odpovědět – Hospodin.) Bileám už také o Hospodinu leccos slyšel. Jenže tomu slavnému mudrci se zatím vždycky všechno podařilo. Byl na své úspěchy pyšný. A když za ním přišlo poselstvo od krále Baláka (navíc s tak bohatými dary), sice chvíli váhal, ale nakonec řekl: „Pojedu.“

A tak Bileám sedl na svou oslici a jel.

3 *Bileáмова oslice*

Jenže Hospodinu se to vůbec nelíbilo. A tak poslal svého posla, aby Bileáma zastavil. Bileám byl sice slavný učený mudrc, ale že mu stojí v cestě Hospodinův posel a chce mu něco vyřídit, to vůbec nepoznal. Víte ale, kdo to poznal? Jeho oslice.

Vidí, v cestě nám stojí Hospodinův posel, nemůžu tudy dál. A tak odbočila z cesty na pole. Učený mudrc vůbec nepřemýšlel, proč oslice nejde po cestě, rovnou ji začal mlátit bičem.

Jenže Hospodinův posel jim stojí v cestě znova. Oslice vidí, musím zastavit, Boží posel nám chce něco vyřídit. Ale její pán, mudrc Bileám, nic nevidí, nic ho nenapadlo. Oslice strachem z Božího posla uhýbá ke straně, dře Bileámovi nohu o zeď – a Bileámovi zas nic nedošlo a jen ji zmlátil.

Potřetí se Boží posel postavil do cesty v soutěsce. Oslice před ním klekla na zem, jak kdyby byla kostele. A to už se do ní Bileám pustil, jak nejuvztekleji uměl. A tak nechal Boží posel oslici promluvit:

„Bileáme, proč mě biješ? Málo jsem ti sloužila? Vždycky jsem tě bez zádrhelů dovezla, kams chtěl, nikdy se ti nevzpírala... – to ti opravdu nic ne dochází?“

A teprve teď se Bileámovi otevřely oči: Vždyť mi v cestě stojí Hospodinův posel! Oslice, a poznala to dřív než já! To je ostuda! A honem se před Božím poslem poklonil.

4 *Hospodinův vzkaz*

A Boží posel mu vyřizuje: „Myslel sis, jak jsi učený a chytrý a co všechno dokážeš – a nepoznal jsi, že ti stojí v cestě Boží posel! Tak teď poslouchej. Myslel sis, že svým slovem zastavíš Izrael. Tvoje pýcha Hospodina velice rozhněvala.“

Bileám to slyší a odpovídá: „Teď vím, že jsem byl pyšný a slepý a hluchý. A tak se obrátím – a pojedu zpátky domů.“

Ale Boží posel mu řekl: „Jen jdi, jak jsi slíbil! Ale Hospodin má teď pro tebe úkol: Budeš mluvit tak, jak ti on přikáže – nic jiného!“

5 *Bileám žehná poprvé*

Král Balák mudrce přivítal jako tu nejvzácnější návštěvu. Jenže Bileám mu hned řekl: „Já budu mluvit jen to, co bude chtít Hospodin, Bůh Izraele.“

Balák jako by to ani neslyšel. Už se těšil, jak to Bileám Izraelcům nandá, jak je zastraší a vyděsí. Vystrojil hostinu a druhý den zavedl Bileáma na vysokou horu, odkud bylo vidět celý izraelský tábor. A nezarazilo ho ani to, že tam Bileám nejdřív přinesl oběť Hospodinu. Tak byl celý bez sebe, jen aby už uslyšel zlou řeč proti Izraeli!

Jenže, co to slyší Bileáma říkat? Bileám se postavil a začal mluvit:

„Přišel jsem na pozvání slavného krále Baláka. Ale nemohu se protivit Hospodinu, tomu Bohu, který slavně vyvedl Izrael z Egypta. Izrael, to je zvláštní, vyvolený lid, jiný než všechny ostatní národy. Hospodin Izraeli žehná a nezlořečí. Jak bych mu tedy mohl zlořečit já?“

6 *Bileám žehná podruhé*

Král Balák se hrozně rozčílil: „Já jsem tě pozval! Já ti platím! Tak jak to, že mluvíš takhle?“

Ale pak si řekl, možná, že se Bileám polekal, když viděl, kolik Izraelců je. Zavedu ho na jiný kopec, odkud uvidí jen malou část izraelského tábora. Jenže ani tady nemluvil Bileám tak, jak by si král přál:

„Izrael, ten je silný jak lev. Nikdo před ním neobstojí. Ani moje kletby a čáry ho nezastaví na cestě do zaslíbené země. Protože s Izraelem je Hospodin!“

7 *Bileám žehná potřetí*

Balák to nemohl už poslouchat, a tak začal tleskat, aby Bileáma umlčel. „Dost, dost!“ křičel. A potom si řekl, nechám ho mluvit ještě jednou. Třeba se do třetice umoudří – a bude mluvit tak, jak chci já. Ale ani třetí Bileáмова řeč nebyla jiná:

„Izrael, to je krásný lid, radost se na něj podívat. A ještě krásnější je ta země, do které je jejich Bůh vede. A určitě to je tak, jak to kdysi Hospodin zaslíbil jejich praotci Abrahamovi: Kdo Izraeli žehná, je požehnaný! A kdo ho zkouší zastavit zlým slovem, sám skončí zle!“

8 *Bileámovo poslední žehnání*

„Už dost,“ křičel rozhněvaný Balák, „už ani slovo! Hned se vrať domů! Uctívali jsme tě jako mocného mudrce, jehož slovo platí na každého – ale tys nás úplně zklamal!“

Jenže Bileám mu odpověděl: „Říkal jsem ti přece, že nebudu mluvit podle toho, jak jsi mi zaplatil – ale podle toho, jak chce Hospodin. Toho musím poslechnout i já. A tak poslouchej ještě jedno slovo navíc:

„Z Jákobova lidu vyjde slavná hvězda. Slavný vládce. Kdežto na vás, co se chcete stavět Bohu do cesty, už si nikdo ani nevzpomene. Všichni mocní nepřátelé budou poraženi a zapomenuti.“

Takhle tedy mluvil slavný mudrc a učenc Bileám. A král Balák jeho slova vzal nakonec vážně. Nezkoušel proti Izraeli bojovat, ale nechal je jít dál do zaslíbené země.

Ani mocné slovo – rozkaz mudrce – nemohlo zastavit požehnaný Boží lid, když je Hospodin vedl do zaslíbené země. Izraelci dole v údolí o ničem nevěděli. V klidu se další den zvedli, zazpívali „Kudy kam a kudy dál? Nestarej se Pána chval!“ a vydali se dál do zaslíbené země.

POMŮCKY Flanelograf I a II; obrázek žehnajícího faráře; deky přes židle, znázorňující čtyři hory; korunu pro krále a „vznešený hábit“ pro mudrce, budete-li chtít scénu s požehnáním dramatizovat.

32.2.3 Starší školní děti

Pokud starší děti příběh neznají, můžete jim ho převyprávět. Nemusíte se bát přiznat legendární prvky, jistou nadsázku vypravěče – děti tohoto věku už zesměšnění a ironii dobře chápou.

Jako motivaci můžete využít rozhovoru o tom, kde slova dnes berou svoji moc:

Znáte slova, která platí, „fungují“, přinutí lidi něco udělat? (Rozkazy policisty nebo v armádě, zpráva o hrozící katastrofě, výrok soudu, diagnóza vyslovená lékařem apod. – to jsou slova, která dokážou ochromit, vzít sílu. Jaká slova naopak v takové situaci vrátí klid, sílu, chuť s nebezpečím zápasit?)

Můžete také čerpat náměty z Přesahu.

Požehnání jako „moc předivná“

Pokud děti příběh znají, můžete pracovat s písni *Moc předivná*.

Motivace Působení kletby lze také dobře ilustrovat na slovech, která mají reálný sociální dopad: – Kamarádi řeknou, že jsem ošklivý/ošklivá – o někom se pohrdlivě říká, že je „socka“, „černej“, „přivandrovalec“ nebo „divnej“ – co to udělá mezi spolužáky? Nachází takový člověk snadno kamarády? Máme chuť do života?

Bonhoefferovo vyznání Vysvětlete dětem, že spojení „moc předivná“ můžeme pochopit jako Bonhoefferův výklad smyslu požehnání. Nakopírujte píseň – a požádejte, ať zeleně podtrhnou, co čeká autor pěkného, a červeně nebo černě, co smutného, a nepříjemného. Pak teprve sdělte, že báseň O předivné tiché moci složil autor jako novoroční pozdrav, když byl vězněn a jako odpůrce Hitlera odsouzen k popravě.

Rozhovor ved'te dál nad otázkami: Je z básně cítit hořkost nad tím, jak to s ním dopadlo, nebo spíš důvěra, že Bůh je s námi i v této situaci? Před čím

nás podle Bonhoeffera „předivná moc“ chrání? Můžeme si vyznání „moc předivná nás tiše obestírá“ zpívat, když na nás nebo na druhé dopadají „proklatá slova“, která berou sílu k životu?

POMŮCKY Píseň *Moc předivná* (sv 186, EZD 697 – pozor na chybu v Dodatku, chybí tu sloka 8, tj. sloka 1, která je onou „vděčnou písní chval“, o níž se zpívá ve sloce 7!); obrázek tří mudrců – mágů, kteří přišli do Betléma (universalita, i pohané svědčí o Božích činech). Ve sborové knihovně určitě najdete – a jestliže ne, tak kupte knížky *Křesťan v opozici* a *Následování* Dietricha Bonhoeffera (viz 32.1.3 Odkazy).

32.2.4 Přesah

Moc slova

- Jaká slova dodají sílu (pozdrav, projev soustrasti, povzbuzování při sportovních zápasech, pochvala začátečníka od nějakého obdivovaného vzoru – spisovatele, fotbalisty, šachového mistra, atd.)?
- Jaká slova berou sílu (pomluvy, nadávky, hrozby)?
- Mají křesťané používat stejných způsobů jako špatní novináři, špatní reklamní tvůrci, sprostí a agresivní debatéři na internetu?
- Může dávat či brát sílu kázání v kostele, popř. píseň, modlitba?

Svědectví a odezvy

- Může něco důležitého o Bohu dosvědčit i ten, kdo se k němu výslovně nehlásí a nepatří ke křesťanským církvím?
- Jak vnímají nevěřící zasvěcení země nějakému patronovi?
- Je zasvěcení země nějakému patronovi na stejné úrovni jako žehnání?

Klatba

- Víte, že církev vyhlášovala klatbu a zbavovala tak panovníky, biskupy i kněze a universitní mistry a bakaláře jejich postavení a moci? (viz např. L.Rejchrt, *Taková dlouhá cesta*, str. 68, aj.)
- Nad kým byla klatba vyhlášena v českých dějinách?

Úskalí žehnání

- Slyšeli jste o žehnání při otvírání benzínové pumpy apod? Je to dobré užití požehnání?
- Má nějakou moc a sílu požehnání, které slyšíte na závěr bohoslužeb? (Nebo jsou to jen běžná slova, která farář říká automaticky tak jako jindy amen na závěr kázání?)
- Záleží na tom, v jakém je náboženský funkcionář postavení, zda je kněz, synodní senior nebo papež? Má pak jeho požehnání větší váhu, protože zastává nějakou funkci? Je v tom rozdíl před Bohem, před lidmi?

Hry z tábora Oheň plál

Věštírna (dle věšteckého ducha Bileáмова)

Celé je podáváno jako legrace pro zpestření, resp. zesměšnění předpovědí astrologických a pod.

Po ránu vlezou děti po skupinkách nebo jednotlivě do „věštírny“ a věští věštbu pro nadcházející den: co se stane dnes odpoledne, počasí, v kolik hodin zakopne hlavní vedoucí atp. (dá se toho vymyslet fůra a mnohem zábavnějšího, tak si lamte hlavy). Jeden vedoucí (nějaký asistent věštky) by to měl samosebou zapisovat. Večer společně vyhodnotíme, jak se věštbu potkaly s realitou. Nebodujeme, ale užíváme si legraci.

Oslice, prorok a král

Hraje se v okolí tábora. Los určí jednu oslici, jednoho proroka a jednoho krále (role jsou tajné jako u „Městečka Palermo“). Při losování bude na papírku úkol. Ostatní mají poznat, kdo má roli oslice, proroka a krále. OSLICE např. se dá poznat podle toho, že sem tam udělá ÍÁ, nepromluví ani slovo, často o sobě pronese: „jsem to ale osel!“ atp.

PROROK vykřikuje prorocství, používá „to vám teda prorokuju“ atp.

KRÁL říká ostatním „poddaní“ nebo tak – navymýšlejte ještě další indicie, ať jich je požehnaně!

Když někdo pozná OSLICI, PROROKA nebo KRÁLE, musí říct, *podle čeho* na to přišel. Pak se to řekne všem a znovu se losuje ta role, kterou děcka poznali. V novém losování bude pro stejnou roli nová indicie. *Dosud neodhalené role* zůstanou tak, jak byly. Samosebou se může stát, že se při novém

losování zdvojí role (tj. neodhalený prorok si vytáhne oslici). Dají se za to i sbírat body nebo taky ne – jak se vám bude chtít.

Oslice a Posel Boží (bojovka; hraje se ve vysokém lese)

V každé skupince se rozdělí děcka na oslice a Bileámy. Buď jich bude stejně nebo Bileámů o jednoho víc a budou na střídače. Udělají dvojice (jedna oslice a jeden Bileám) a při hře běhají tak, že se drží za ruce. V lese je vyznačené pole, kterým mají děcka proběhnout, popř. v poli běhají vedoucí (vždy dva z nich jsou poslové boží). Oslice ví, jak poznat posla božího (třeba nějaký pásek na ruce vedoucího), Bileámové ale neví, jak ho oslice poznává, a musí se tak trochu nechat vést.

Chytí-li dvojici v poli vedoucí neanděl, pak se dvojka vrací na startovní část pole a může kdykoli běžet znovu. Chytí-li dvojici v poli vedoucí anděl, pak se dvojka nejenom vrací na start, ale také andělovi dává jeden ze svých pěti životů. *Oslice nesmí mluvit!* Uslyší-li kdokoli mluvit oslici, bere jí jeden z pěti životů. Poslové boží se můžou střídat, aby to pro oslice nebylo tak jednoduché. Konec hry: když už nikdo nemá ani jeden život, nebo když všichni proběhnou nebo uplyne určitý časový limit.

•••••

32.3 LITURGIE

32.3.1 Písně

Aj Pán kraluje (EZ 99,1–3,7); *Oheň plál* (sv 234); *Hrad přepevný* (EZ 189 B); *Moc předivná* (sv 186); *Mocný Bože, při Kristovu* (EZ 419); *Někdo mne vede za ruku* (EZ 176); *Tvé požehnání* (EZ 489)

32.3.2 Biblický text k zapamatování

Áronské požehnání podle Nu 6,24–26 (učte tu podobu, která se užívá při bohoslužbách ve vašem sboru):

Požehnejž tobě Hospodin a ostříhejž tebe. Osvět Hospodin tvář svou nad tebou a buď milostiv tobě. Obratiž Hospodin tvář svou k tobě a dejž tobě pokoj. Amen.

32.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

Nebo refrén písničky *Oheň plál* (sv 234). Učitel může opakovat otázky: „Kudy kam a kudy dál?“ A děti odpovídají: „Nestarej se, Pána chval!“

32.3.4 Okénko do bohoslužeb

Začínáte-li nš při bohoslužbách společně s dospělými, můžete využít některou z navržených motivací – nejspíše tu, s níž budete i potom v nš pracovat.

32.3.5 Modlitba

Když dovyprávíte příběh, můžete se děti zeptat: Za co nás dnešní příběh, dnešní práce s biblickým poselstvím učí Pánu Bohu děkovat? A za jaké lidi a jaké problémy prosit? Děti navrhnou a vy z návrhů sestavíte modlitbu, kterou přednesete. (Nebojte se užívat formulací, jak je děti navrhnou, popř. je jen maličko upravit, i když vám připadají málo „modlitby hodné“.) Nebo následující text modlitby:

Díky za příběh, že nejsme sami, najdeme do neznáma, nemusíme bloudit. Často o tvé ochraně ani nevíme. O to víc za ni děkujeme. Prosíme za všechny, kdo bloudí. Za ty, kterým nahnaly strach zlé či nepříznivé věštby. Za ty, kteří hledají štěstí, a nechají se zmást dnešními mudrci. Tvé požehnaní buď s nimi i s námi. Amen.

MOJŽÍŠOVA PÍSNÍČKA O BOŽÍ CESTĚ NAŠÍM SVĚTEM

TÉMA

Tóra se uzavírá a zní dál

CÍLE

- Děti potkají Mojžíše jako svědka, jehož slova jsou nosná i pro další generace.
- Děti zažijí, že slova „zákona“ nás provázejí a orientují jako písnička.
- Děti si uvědomí, že konkrétní příběh Vyvedení je Hospodinův příběh pro nás i svět okolo.

.....

33.1 PRO UČITELE

Biblický text: Dt 30,15–20; 31,1–8.14–21; 32; 34,1–12

33.1.1 Výkladové poznámky

- *Předložil jsem ti život i smrt (30,19):* jde o závažné rozhodnutí. To, co Hospodin nabízí, směřuje posluchače k životu. Zároveň varuje před tím, co má zhoubné důsledky. Tímto způsobem je osvětlena *funkce zákona jako směrnice k životu, svobodě a lidskosti*. Proto Mojžíš znovu sumarizuje zvěst předcházejících slov a nařízení—jde o závažné věci: o požehnání, nebo zlořečení (Dt 27).

„Kniha tohoto zákona“, tj. Tóry, a „smrt“, tj. konec existence Božího lidu v zaslíbené zemi, jsou motivy, jež souznějí se závěrem Předních proroků, tedy 2. Královskou, kde se vypráví o asyrském a pak babylonském zajetí a pádu Jeruzaléma přesně ve stylu Deuteronomia. Nejde o zázračně

- presnou předpověď, ale o vyznání – tenhle prozatímní konec není důsledkem nepříznivé shody okolností, „spiknutím dějin“ či síly bohů vítězných veleříší, ale důsledkem našeho odpadu od Hospodina. Není to sebestyčství ani moralizování někoho jiného, ale kající vyznání – to my jsme porušili smlouvu, vybrali si „cestu smrti“. A právě do této bezútešnosti zní jako evangelium, že navzdory rozprášení a zajetí tomu nepřestal Hospodin nepřestal být naším vysvobozujícím Bohem, Bohem vysvobozujícím, ani v rozprášení a zajetí. „Slova této Tóry“ jsou ukazatelem k životu stále dál.
- „*Nepřejdeš tento Jordán*“ (Dt 31,2): Jordán není myšlen zeměpisně, ale spíš jako řeka, která „teče mezi Tórou a proroky“. Kniha slov, předávaných lidu skrze Mojžíše, se uzavírá. Jeho poslední slova (zejména Dt 27–34) ovšem míří právě do zaslíbené země a týkají se toho, jak se slovy „tohoto Zákona/tóry“ naloží Jozue a všichni Izrael. Posлуhač má sledovat, zdali platí, že „jak se z pouště a Tóry volá, tak se zpoza Jordánu, ze zaslíbené země ozývá.“ Tento princip „uzavřenosti kánonu“ odráží pak i vyprávění o konci proroka Eliáše, ztělesňujícího druhý díl hebrejské bible – Proroky: Když je se svým posláním hotov, i on jde přes Jordán „zpátky“ do pouště, aby si ho – podobně jako Mojžíše – vzal Hospodin k sobě. Takto pak rozumí tomuto motivu i evangelisté, když na hoře proměnění nechávají oslaveného Ježíše promlouvat s Mojžíšem a Eliášem. Toto „nasměrování slov do budoucnosti“ se pokoušíme vystihnout v převyprávění pro mladší školní věk.
 - *Porušení svatosti* (Dt 32,51): Mojžíš není „starozákonní svatý“ ve smyslu dokonalého člověka, který patří spíš na nebesa než mezi lid. Je součástí lidu, který znesvěcoval svou nevírou Boží sliby a činy.
 - *Buďte rozhodní*: tak jako Mojžíš povzbuzoval průzkumníky jdoucí do zaslíbené země (Nu 13), povzbuzuje nyní podobnými slovy lid a svého nástupce Jozua. Rozhodnost se týká věrnosti slovům Tóry. (viz Jz 1,6–7)
 - *Zaslíbená země je dědictví* (31,7), tzn. země svěřená. Není to kořist, ani prostředek ke spekulování. Je dědictvím od Hospodina, proto má každý nárok na přibližně podobné podmínky k životu. Dědictví je závazkem k odpovědnému užívání pro všechny Izraelce.
 - *Mojžíš vidí z hor Nebó* celou zaslíbenou zemi (34,1). Tak Hospodin stvrzuje, že jeho zaslíbení dané již praotcům (34,4), se plní.
 - *Mojžíšova smrt*: umírá jako Boží přítel, svědkem jeho konce je jen Hospodin. Izrael neuctíval mrtvé a nestavěl jim památníky, ani pamětní desky na domech. V této souvislosti je dobré připomenout, že Mojžíš ustanovuje svátek, který má slavit Izrael jednou za 7 let (Dt 31,10) – čtení zákona. O Božích

činech s lidmi se Izrael dovídal při těchto svátcích. Sedmiletý rytmus není zas tak dlouhá doba – podobně se dnes staršovstvo střídá po 6 letech, volby a vyhlašování volebních programů po čtyřech letech.

Mojžíšova píseň (Dt 32)

- *Perspektiva písně je konkrétně-univerzalistická*: konkrétní v tom, že rekapitu-luje i předkládá příběh Hospodina jako Boha, který to, čím je (zjevuje své jméno), dává konkrétně najevo v konkrétním příběhu vyvoleného lidu, po-čínaje vysvobozením. V tom je jeho velikost (v. 3), věrohodnost (v. 4) i ot-covství (v. 6). Adresáty a svědky této písně o Boží cestě tímto světem ovšem není jen Izrael, ale „nebesa a země“, tj. celé stvoření (v. 1). Před jejich tváří zní svědectví o tom, kým je Hospodin pro člověka.
- *Nejprve je důležité nezapomínat, rozpomínat se, tj. zpřítomňovat si* (v. 7) činy, již patří k oblouku tohoto příběhu, jenž je páteří Tóry: vyvolení z lásky (v. 8.11), vysvobození, vedení pouští a především jedinečnost Hospodino-vu. Žádný jiný bůh se takhle neprojevil a neprojeví (12–14).
- *Ješúrún ztuchl* (v. 15): Ješúrún, tj. „přímý, správným směrem ukazující“ náruč. Jeho ztloustnutí je poetickým vyjádřením nejen pro nevděk, ale především pro *zapomenutí* na Hospodina i na vlastní poslání (v. 18), odpad k cizím bohům (16–17), porušení smlouvy s Jedinečným.
- Porušení smlouvy vyvolalo *hněv Jedinečného*. Nepopisuje se tu obecný me-CHANISMUS viny a trestu, ale prorocky se vyznává: porušili jsme mnohoná-sobně smlouvu, zranili toho, jemuž záleží skrze nás na celém stvoření, a tím ho zranili. (v. 21) Proto nás rozptýlil. Rozptýlení (v. 26) znamená ztrátu životoschopnosti, cíle i smysluplného celku. Protože v případě Izraele jde o zjevení Božího příběhu, nezůstane rozptýleným napořád (v. 27).
- *Co je v této situaci nejmoudřejší?* (v. 29) *Přijmout soud* (tj. rozptýlení a zajetí) (v. 36) a zároveň *naslouchat slovům Tóry* a následovat směr, kterým ukazu-jí. Přijmout soud znamená zahlédnout i slitovnou Hospodinovu tvář nad bezmocí rozptýlených (v. 36nn).
- *Cíl písně je prohlédnutí, nazření, že jen Hospodin je Bohem pro vyvolený lid a žádný jiný* (v. 39). Nejde tu o monoteismus typu „v jednoho boha věřiti budeš“, ale o důvěru tomuto jednomu Bohu a příběhu jeho cesty, a o při-jetí nové spoluzodpovědnosti za toto Boží dílo před tváří gójím, tj. těch, mezi něž je lid smlouvy postaven a poslán. Oni se mají vposledu zaradovat z toho, že Hospodin dá svému lidu zas povstat. (v. 43).

- *Zpracování pro děti* rozeznává tyto motivy v rámci jednotlivých slok písně *Bůh je náš Pán a král*. Píseň je zpracováním 95. žalmu, který je výsledkem stejného pohledu na příběh Izraele a jeho nevěrnost jako píseň Mojžíšova.

32.1.2 Úskalí

- *Mojžíšova výjimečnost* je naznačena titulem proroka. Prorok slyší slovo Hospodinovo, proto bezprostředně rozmlouvá tváří v tvář s Hospodinem (Dt 34,10), i když i Mojžíš zahlédl pouze Hospodinova záda (Ex 33,17–23), ač mluvil tváří v tvář (Ex 33,11). Jde o bezprostřední vystavenost slovu. Tato bezprostřednost je skrze dar Ducha svatého (v NZ) nabídnuta každému věřícímu.
- Nepřehlédněte, že v *textu Deuteronomia* je napořád *oslovován Boží lid jako celek*. Jde předně o sebekritický pohled na „cestu církve“. Nepřenášejme deuteronomistické pojetí pokání, viny a přijetí trestu mechanicky do sféry odpovědnosti jednotlivce za důsledky jeho rozhodování.

32.1.3 Odkazy

MISKOTTE, Kornelis H.: *Edda a Tóra*. Benešov: Eman, 2004; zejm. 99–101.
MISKOTTE, Kornelis H.: *Biblická abeceda*. Heršpice: Eman, 1996;
kap. *Jméno*.
LINDER, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry*. Benešov: Eman, 2015;
kap. *Mojžíšova smrt*.

.....

32.2 PRO DĚTI

32.2.1 Předškolní děti

Zahrejte si s dětmi variantu tiché pošty. Děti rozstavte do kruhu. Jeden druhému opakuje „on chce též s námi být, děti své on miluje“, popř. „jeho slovům rozumíme, proto chceme za ním jít“. Napište výsledek předávání tohoto poselství na papír a porovnejte se správnou (původní) verzí. Na rozdílu původní a výsledné verze ukažte, kam to vede, když zkomolíme to nejdůležitější, co o Pánu Bohu máme dosvědčovat.

Máte-li k dispozici zahradu, můžete děti rozdělit na dvě skupiny – jedna

je s Mojžíšem v poušti a „volá“, druhá je za Jordánem v zemi zaslíbené – poslouchá a přijímá volání. Jordán můžete vyznačit modrou stuhou apod. Pak můžete volat věty připomínající vysvobození a cestu do zaslíbené země (Byli jsme otroky v Egyptě a Hospodin nás vysvobodil – udělal to ze své lásky – nadávali jsme, že máme žízeň, on nám dal vodu – měli jsme hlad a dostali jsme manu – ukazoval nám cestu, když jsme bloudili – tak nám i mnoha dalším ukazuje svou cestu v tomto světě...) Věty upravte podle toho, kolik skupina zná. Popř. můžete stát v poušti sami (jako Mojžíš) a děti rozdělit po skupinkách či dvojicích – a porovnávat, kolik slov zachytily a zapamatovaly si správně.

Po hře ukažte dětem obrázek svitku – Tóry. Sem zapsal Mojžíš příběh vyvedení a cesty pouští. Mojžíšův příběh skončil v poušti, před Jordánem, ale slova jeho písničky si mají nést sebou dál.

Nakonec zazpívejte *Bůh je náš Pán a Král* opakovacím způsobem: jeden předzpívá a ostatní společně opakují.

POMŮCKY Flipchart, fixy, obrázek Tóry, píseň *Bůh je náš Pán a Král* (BTS 2, EZD 607).

32.2.2 Mladší školní děti

Vyprávění pracuje s písní Bůh je náš Pán a Král (v mírně upraveném znění). Vždycky když na zpěv dojde, vypravěč předzpívá a děti s ním předzpívané zopakuji. Jako motivace můžete využít rozhovor o volání:

Už jste někdy zkoušeli volat, aby se to neslo co nejdál?

Kde se vám to dařilo nejlíp?

Bylo to z legrace?

Potřebovali jste si něco vyzkoušet?

Ke komu mělo vaše volání dolehnout? Doneslo se k němu?

Na hranici zaslíbené země

Izraelský lid stojí po čtyřiceti letech na hranici zaslíbené země. Dovedl je tam kdo? (Mojžíš). Ale Mojžíš s nimi dál nepůjde. Nepřejde řeku, která odděluje poušť a zaslíbenou zemi. Zůstane na poušti – sám. Ale předtím, než se se svým lidem rozloučí a Hospodin si ho vezme k sobě, musí ještě svému lidu něco povědět.

Mojžíš si zavolal Izraelce a řekl jim: Vidíte, že jsme došli tam, kam jsme vám slíbil dojít. Tady teď končí všechny díly mých příběhů. (Kolik je těch dílů? Pět.) Vypráví se v nich o stvoření světa a člověka – o povolání Abrahama a Izáka a Jákoba – o otroctví v Egyptě – o vyvedení – daru Zákona – putování pouští. Teď, když jsme došli k hranicím země zaslíbené, se kniha mých příběhů zavírá. Já zůstanu na tomhle břehu Jordánu. Ale odsud z pouště teď zazní píseň. Hlasitá a důležitá píseň: Písnička o Boží cestě naším světem. Budu vás ji teď učit – a musíte ji zpívat pěkně nahlas. Aby zněla přes tu řeku – až do zaslíbené země:

/: Bůh je náš Pán a Král, zpívejme mu píseň chval. :/

To bylo málo nahlas, říkal Mojžíš. Tu písničku o Boží cestě naším světem musí být slyšet daleko za řeku. A musí ji uslyšet nebe i země. To všechno jsou teď naši posluchači. Tak ještě jednou, a pořádně nahlas:

/: Bůh je náš Pán a Král, zpívejme mu píseň chval. :/

Proč tu píseň zpíváme

Víte, proč ji zpíváme? Aby byla slyšet tak daleko a tak vysoko? Aby teď všichni uslyšeli – jak putuje náš Bůh světem. On k té cestě potřebuje především a hlavně lidi. Tohle teď má slyšet i vysokánské nebe a země široko daleko, i všichni ostatní lidé.

Všichni mají uslyšet: Kudy vede cesta Hospodina, Boha našeho? Je to ta cesta, po které vede nás, svůj lid. A jeho pozvání „pojdte mou cestou“, to co nám slíbil a splnil, to je slovo pevné jak skála. Všichni kolem, všichni poslouvejte: Na té cestě, co začala s Abrahamem a nabrala správný směr s Mojžíšem, na ní ukázal Hospodin, kudy vede jeho cesta naším světem. A proto my, jeho lid – teď:

/: S písní k němu přistoupíme, píseň všechno vypoví :/

A teď celou první sloku:

/: Bůh je náš Pán a Král, zpívejme mu píseň chval. :/

/: S písní k němu přistoupíme, píseň všechno vypoví. :/

Jak jsme se tu vzali

Pěkně to zpíváte, chválil Izraelce Mojžíš. A tak si teď zopakujme a připomeňme, jak jsme se tu u Jordánu, na hranicích zaslíbené země vlastně vzali:

Hospodin nás nalezl v úplné pustotě a prázdnotě. Žili jsme v místech, kde se nedalo žít. V otroctví, v Egyptě. Stal se nám Bohem ze svého slitování

a lásky. Na poušti se o nás staral jako matka pečuje o dítě. Co jako matka! Jako orlice, když pečuje o svá mláďata! Víte, jak to dělá? Celé dny se vznáší nad hnízdem a chrání mláďata a když je potřeba je přestěhovat, nese je na svých křídlech. Tak nás střeží Hospodin. Jsme pro něj vzácní jak zřítelnice vlastního oka... A tak už pojdte honem zpívat o té jeho cestě:

/: Hospodin chrání nás, všechno v rukou drží svých. :/

/: Přítomen je vždy a všude, nikdo se mu neztratí. :/

/: On chce též s námi být, děti své on miluje. :/

/: Jeho slovům rozumíme, proto chceme za ním jít. :/

Chtěli jste vždycky za ním jít?

To jste teď zaspívali moc hezky, chválil Mojžíš Izraelce. „Jeho slovům rozumíme, proto chceme za ním jít...“ Jenomže, je to úplně pravda? Vzpomeňte si na tu cestu, chtěli jste vždycky za ním jít?

Izraelcům najednou přestalo být do zpěvu. Vzpomněli si, kolikrát Mojžíšovi nadávali a křičeli, že ta poušť je hrozná, že s tím jeho Hospodinem stejně nikam nedojdou, že už se na ně určitě vykašlal.

A Mojžíš pokračoval: Ale právě proto vás Hospodin s takovou láskou a trpělivostí vedl, abyste tohle pořád dál zpívali pro sebe i pro všechny okolo: Jeho slovům rozumíme, proto chceme za ním jít...

A já teď musím zpívat hodně nahlas, aby to bylo slyšet dál za řekou v zemi zaslíbené:

/: Někdy jsme vzpurní též, vlastní cestou chceme jít. :/

/: Tvoříme si vlastní bohy a jim slepě věříme. :/

Přežraní zapomenou

Zpíváte tahle slova s chutí a vervou? Moc ne? Ani se vám nedivím... Ale, pokračoval Mojžíš, vzpomeňte si na tuhle písničku, až se vám tam bude dařit nadmíru dobře. Vy jste teď všichni trochu hubení: každý den jsme museli ujít kus cesty. Nikdo nepadl hlady, ale nikdo ani neztloustl.

Vám se tam za řekou povede dobře. Ovce a krávy se v klidu napasou šťavnaté trávy a já tuším, že vám tam naroste pupek. Vy se budete těmi dobrotami země zaslíbené, tím tučným masíčkem pěkně přežírat! A v té chvíli zapomenete na tu zvláštní Hospodinovu cestu. Opustíte Boha, který vás svou láskou vypiplal jako svůj lid, a začnete si hledat jiné bohy. A budete dělat jeden druhému hrozná věc, jen abyste se měli co nejlíp. Jenže:

/: Tak se nám ztrácí cíl, naše štěstí uniká. :/

/: Hospodinu ztrácíme se, jeho cestu nechceme znát. :/

Zůstává věrný, i když my jsme nevěrní

A zpíváte *tahle* slova s chutí a vervou? Moc ne? Ani se vám nedivím... Ale, pokračoval Mojžíš, tady ta písnička ještě nekončí. Protože o čem je ta písnička? Je o lidském nevděku? O tom, jak na Hospodina zapomínáme?

Proč ji zpíváme tak nahlas, aby ji bylo slyšet doširoka kolem?

Je to Písnička o Boží cestě naším světem! O Boží věrnosti, i když my jsme nevěrní.

A tak i když se nám ztrácí cíl, protože chceme všechno jen pro sebe a jeho cestu nechceme znát – daleko hlasitěji musí znít něco jiného: On tu cestu, *jeho* cestu, na které vede *nás*, s námi dokončí! A tak, pozor! Poslední sloka!

/: On je Pán, hledá nás, zpívejme mu píseň chval. :/

/: S písní k němu přistoupíme, píseň všechno vypoví. :/

A vždycky, když nás z našeho zabloučení najde, budou se veselit i všichni okolo. Protože to je dobré znamení i pro ně. Když nás teď zas našel a otevřel nám oči a dal sílu jít dál – teprve teď je jasné, kudy vede Boží cesta naším světem.

POMŮCKY Píseň *Bůh je náš Pán a Král* (BTS 2, EZD 607). Děti mohou hlasitost písně doprovodit na Orffovy nástroje.

32.2.3 Starší školní děti

Nachystejte si papír na malé svitky (např formát 8×15 cm). Ať každé dítě napíše na jeden papír příběh, slovo, sloku písničky z příběhu vyvedení a cesty pouští, které jim připadá důležité. Potom ať papír z obou stran sroluje, aby vznikl svitek. Svitky shromážděte. Potom si můžete sednout zády k dětem, dívat se na mapu zaslíbené země. Děti k vám zezadu přistupují, loučí se s „Mojžíšem“, který do země nevejde. Každému věnujete některý svitek. Potom děti ze svitku předčítají – a přečtené si odnesou sebou domů.

POMŮCKY Papír na svitky, pastelky, mapa. Scénu pěkně popisuje Nico ter Linden v poslední kapitole knihy *Povídá se... podle Tóry*.

32.2.4 Přesah

Církev a Izrael Tohle zpíval Mojžíš Izraeli před Jordánem v poušti, aby to bylo slyšet do zaslíbené země. K nám tahle písnička dolehla díky Ježíši Kristu. On nám (kteří k milovanému Izraeli nepatřili) vyřídil, že nemusíme být jen posluchači a diváci (v hledišti), ale můžeme se připojit k těm na jevišti. A on také ztělesnil to Boží pozvání pro všechny zbloudilé. Proto tu Mojžíšovu písničku zpíváme s malou obměnou v 5. a 6. sloce – ale jinak se stejnou vervou – i pokorou.

Zapomínání Mojžíšova píseň varuje před zapomínáním na skutky, resp. vyprávění, které ukazují k lidskosti a svobodě podle Božího záměru. Jaké zapomínání hrozí nám? (Zapomenout na kamaráda, který pomohl – na člověka, který se postavil většině – zapomenout, že se máme dělit s potřebnými – s příchozími.) Víte, kdo to byl Přemysl Pitter? Martin Luther King? Skupina Berani? Čím ukazovali ke svobodě, překonávali strach, beznaděj, nenávisť? (Znají-li děti, můžete doplnit otázkami: Učili jste se o nich ve škole? Má církev připomínat lidi, na které se ve škole zapomíná?)

Tóra jako ukazatel Mojžíš zpívá o příbězích Tóry ne jako o odbyté dávné historii, ale jako o inspirujícím ukazateli. Myslíte, že nám Tóra ukazuje odpověď na otázky: Máme se vždy řídit názorem většiny? Je správné dělit se o bohatství? Je správné přijímat uprchlíky a přistěhovalce? Je to v pořádku hodnotit lidi podle barvy pleti – velikosti majetku a příjmů? Je správné podplácet? Je správné očekávat Boží odpuštění, když provedeme něco zlého? (Otázky doplňte podle aktuální situace a skladby dětí. Nenechte je jen hádat, ale zkuste dohledat v Mojžíšových knihách příběh, který stanovisko podporuje.)

32.3 LITURGIE

32.3.1 Písně

Bůh je náš Pán a Král (Ez 607, Bts 2); K svobodě je dlouhé putování... (sv 135); Před tvou tváří, Pane (sv 276); Neskládejte v mocných naději (sv 215, 1. a 2. sloka); Mému Bohu patří zem (Bts 13); Bojujte dál (sv 17); Rok za rokem (sv 286); K tobě duši pozdvihuji (Ez 25); Někdo mne vede za ruku (Bts 22; sv 210; Ez 176)

32.3.2 Biblický text k zapamatování

Přiznejte velikost našemu Bohu. On je Skála. Jeho dílo je dokonalé, na všech jeho cestách je právo. Bůh je věrný a bez podlosti, je spravedlivý a přímý. (Dt 32)

32.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

32.3.4 Okénko do bohoslužeb

Využijte motivaci pro mladší školní věk.

32.3.5 Modlitba

Zpíváme ti jako svému věrnému Bohu, náš Pane. Je to divné, vždyť nejsme o nic bohumilejší než ostatní lidé. I když jsme tolikrát zmateni, přece jsi nás oslovil, pozval a zaujal, abychom sledovali, kudy vede cesta tvého díla. Děkujeme, že jsme to mohli uslyšet. Že jsme mohli poznat hloubku a sílu tvého zájmu o člověka. Že jsme pravidelně voláni sledovat tvůj životodárný příběh. Amen.

TÉMA

O ženě, která změnila názor a zachránila několik životů

CÍLE

- Děti uslyší o statečné Rachab, která schovala a zachránila zvědy. (předškoláci)
- Děti uslyší o statečné Rachab, která změnila svůj názor a zachránila tak zvědy, sebe i celou svou rodinu a připojila se k Božímu lidu. (mladší školní)
- Děti si vyzkouší situace vyžadující obtížná rozhodnutí skrze hraní rolí. (starší školní)

.....
34.1 PRO UČITELE

Biblický text: Joz 2

34.1.1 Výkladové poznámky

Katechetické poznámky k celé knize Jozue

- Kniha Jozue je rozdělena na pět úloh.
- Pokud jste „vizuální typ“, přehledně jsou zpracována jozuovská tažení v Biblickém atlasu¹ – mapky, místa, vzdálenosti, trasy. Zvláště pro mladší děti se ale mapy jako názorná pomůcka příliš nehodí.
- *Praktická práce s násilnými motivy:* Pro mladší je třeba vybrat a zdůraznit jiné motivy než násilné, pro starší je možno tuto dvojznačnost tematizovat,

¹ PAGE, Nick: *ABC Biblický atlas*. Praha: Česká biblická společnost, 2011.

záleží velmi na vyspělosti a zaměření skupiny (zvl. starší děti, které přicházejí nově do církve, nejsou biblickými příběhy „odkojeny“, se právem ptají, proč je v Bibli tolik násilí). Pro nejstarší je možné tematizovat právě dobové pozadí vzniku a užívání knihy Jozue.

- Zpracování pro předškoláky pracuje s „vyprávěcí krajinou“ — při každém vyprávění budujeme na stole nebo na koberci na zemi krajinu ze šátků (látkových čtverců) a dalších předmětů, které nám symbolizují krajinu a další okolnosti příběhu. V dalších hodinách pomáhá evokovat probraný příběh, udržuje souvislost. Vizualní znázornění je zároveň dostatečně abstraktní, aby děti mohly zapojit vlastní fantazii. Budete potřebovat žlutý (poušť) a zelený (zaslíbená země) šátek, modrý pruh či šálu (Jordán). Dále můžete pracovat s různobarevnými figurkami od Člověče, nezlob se apod. Budete potřebovat i kameny, kostky, dekorační materiál, atd. Pokud se v učení nedělní školy střídáte, domluvte se, jak s tím naložíte — podstata je právě v opakování, i když jednorázově to samozřejmě uškodit nemůže.
- Zpracování pro mladší školní věk pracuje s *rámčovým příběhem*, kdy se izraelské děti ptají zestárlých zvěďů, „jak to tenkrát bylo“. Zvěda a vnuka můžeme také s dětmi v nš pojmenovat, vyrobit si je (např. jako velké loutky), použít biblické postavičky, apod. Stejně jako u předškoláků jsou tu tito zvědové dědové jako společný jmenovatel, pomáhají vidět souvislosti.

Katechetické poznámky k Joz 2

- *První kapitolu* knihy Jozue do vyprávění pro děti přímo nezahrnujeme. Je však důležitá pro pochopení celé knihy: Jozue přijímá pověření od Hospodina, ten ho posiluje, opakuje svá *zaslíbení*, vyzývá k plnění zákona. Jozue vyzývá lid k připravenosti na vstup do země. Jozue je plnoprávným nástupcem Mojžíše, čtyřikrát je vyzván k statečnosti — protože Hospodin je tím, kdo působí vítězství skrze Jozua (jeho jméno to ostatně říká — Hospodin je spása). Téma obnovy smlouvy se objeví i v další lekci Přechod Jordánu.
- Jako přípravu na tažení do země vysílá Jozue dva *zvědy*. V Bibli nejsou nazváni jménem, protože hlavní roli v tomto příběhu hraje Rachab. Zpracování klade důraz na její statečnost a především na obrat víry.
- *Rachab* nebyla pouhou prodejnou ženou, byla pravděpodobně kultickou prostitutkou, tedy někým, kdo hrál v náboženství a společnosti Jericha významnou roli. Byla v určitém smyslu nedotknutelná a důvěryhodná, proto královi muži uvěří tomu, co říká (je to věštba, podle ní hledají zvědy)

a neprohledají její dům. Proto je podstatné zdůraznit její *příslušnost k náboženství Jericha* obecně, spíše než ke způsobu, jakým se toto náboženství praktikovalo (skrže sex). Tedy ve vyprávění pro děti ji označit spíše za vědmu, věštkyni, za kněžku, za někoho, kdo se hodně zabýval jejich rituály a náboženstvím, kdo to jejich božstvo znal. Vyhněte se tak vysvětlování mladším dětem, co to znamená nevěstka (kterou si budou plést s nevěstou) i moralismu. Jako dospělí čtenáři si můžeme být vědomi i této roviny vyprávění, která působí také jako popíchnutí – ovšem na obě strany – podívejte se, kdo Izraelcům pomohl! Jerišští, byla to vaše přední kněžka! Izraelci, byla to jakási špinavá prostitutka (ke které ovšem vaši zvědové zašli)!

- *Podstatný obrat*: A právě tato žena skutečně slyší a poznává, kdo je opravdu Hospodin, že je Bohem nebe i země. Nezachvátí ji ovšem strach a malomyslnost jako ostatní v Jerichu, ale pomůže izraelským zvědům, ba dokonce svou budoucnost (doslova svůj život) spojí s Hospodinem a jeho lidem. To, že měla významnou roli v jerišském náboženství, ještě zvýrazňuje její obrat – opouští svoje hodnoty, svůj život, to, co zná – a odvážně, „abrahamovsky“ se vydává na cestu s Bohem. Její lest, kterou zachraňuje zvědy, je již činem víry v Hospodina, nikoliv vychytralostí, jak si zachránit život.
- *Útěk zvědů*: Rachab využívá své autority a svého spojení s místním posvátnem (tabu) – její popis odchodu cizinců bere král jako věštbu, podle které pronásleduje zvědy; místa úkrytu – střecha, hora – jsou pravděpodobně místa kultu, kam obyčejný člověk nesmí. Ale když Rachab již věří v Hospodina, může tato místa použít jako skrýš, kde zvědům nic nehrozí, ani od pronásledovatelů ani od místních božstev. Tyto konotace mohou být zajímavé pro nejstarší děti. *Tři dny na hoře* – to je klasická biblická figura – po třech dnech se vždycky ukáže, přijde rozuzlení – Rachab zvědy nepodvedla.
- *Smlouva mezi zvědy a Rachab*: Rachab a zvědové uzavírají smlouvu, přísahají si, že Rachab a její širokou rodinu zachrání tak, jako ona pomohla jim. *Karmínový (šarlatový) provázek* – kromě toho, že červená je dobře vidět při označení Rachabina domu, připomíná krev na veřejích v Egyptě, kterou označili Izraelci svoje příbytky jako vyvolený lid (a anděl smrti je minul). K tomuto lidu teď Rachab s celou rodinou patří, při ničení Jericha jako prokletého (Bohu nepřátelského) místa je vyjmuta, patří již k Božím přátelům.
- *Co zvědové vyzvěděli*: zvědové se vrací s tím, co jim prozradila Rachab – hradby Jericha se sice tváří nedobytně, ale vnitřně se celé město „zhroutilo“, ještě se nic neděje, a ono již žije ve zmatku a hrůze, nemají odvahu, pozbyli ducha – vlastně už to vzdali. Zvědové přinášejí Jozuovi zprávu – Hospodin

nám dal celou zemi do rukou. (Jericho tu slouží jako klíč k celé zaslíbené zemi – jestliže padne Jericho, pak už je cesta otevřená.)

- *Jericho*: Jordán je hradba zaslíbené země, Jericho je branou do země, nejde jít jinudy – obejitím by se nic nevyřešilo. Město je jedním z nejstarších kontinuálně osídlených míst, v historii mělo hradby, bylo několikrát zničeno. Další zeměpisné a historické údaje najdete v biblickém atlase nebo slovníku.

34.1.2 Úskalí

Biblický text pracuje ve vyprávění pro nás poněkud nezvykle: napřed řekne, jak to dopadlo, vykreslí kontury a pak teprve celou situaci znovu popíše, vybarví (Rachab napřed muže spustí z hradeb a pak se s nimi teprve domlouvá, apod.). Pro děti je třeba vystavět vyprávění klasicky.

Vybraný oddíl končí otevřeně. Ještě nevíme, jak to s Rachab dopadne, jestli Izraelci dodrží slovo. Protože bychom museli čekat dva týdny, než dojde k dobytí Jericha, prozradíme dětem na konci vyprávění, že Rachab byla zachráněna a připojila se skutečně k Izraeli – uspokojivě tak zakončíme její příběh; v příběhu o Jerichu ho pak opět zmíníme.

34.1.3 Odkazy

Odkazy na starší katechetické přípravky, pracovní listy a další materiály najdete na adrese <http://goo.gl/aDpk2x>, pod číslem úlohy (34).

.....

34.2 PRO DĚTI

34.2.1 Předškolní děti

Předškolákům budeme krátce vyprávět příběh, můžeme při vyprávění modelovat krajinu a město z šátků a kostek na stole. Důraz je položen na statečný čin Rachab, je pomínuto její povolání, její obrat („už se Bohu neposmívá, ale dříve ano“) pro nejmladší klidně vypustte, stačí kontrast s ostatními obyvateli Jericha; problém náboženství Jericha zredukován na posmívání se Hospodinu a je vyjádřeno jako důvěra v hradby. Na závěr můžeme využít hru na schovávanou.

Lid Boží táhl pouští (*dáme na stůl žlutý šátek*) k zaslíbené zemi (*přidáme zelený šátek, na žlutý dáme několik figurek bílé barvy, např. od Člověče nezlob se*). Když Boží lid přišel na hranice, zastavili se. Jozue, jejich velitel, řekl: „Potřebuji dva zvědy, musí zjistit, jak ta zaslíbená země vypadá! Hlavně město Jericho, kterému chceme zbořit hradby. Musí být stateční, bude to nebezpečné!“ Hned se dva přihlásili a vydali se na cestu.

Zvědové přebrodili řeku a ocitli se v krásné, zelené krajině. V zaslíbené zemi ale stála města s vysokými hradbami (*vystavíme z kostek hradbu nebo alespoň kruh*). Nejvyšší a nejpěknější hradby mělo město Jericho. A v tom městě, které mělo vysoké a nedobytné hradby, žili lidé, kteří se smáli Pánu Bohu (*do kruhu dáme pár figurek jiné barvy než ty, které symbolizovaly izraelský lid*). „Ten váš Pán Bůh, ten je k ničemu, nemá žádná města s vysokými hradbami, ten vás nemůže ochránit, ha ha, a když sem do města přijdete, tak vás zabijeme!“

Zvědové ale mají úkol: „Musíme zjistit, jak to v tom městě vypadá! Jak jsou široké hradby, kolik je tam lidí, kolik mají luků a šípů, kdy se zavírá brána, jakou mají obyvatelé náladu...“ Když už se stmívalo, vklouzli proto branou do města (*můžeme znázorňovat pomocí figurek*) a doufali, že je nikdo nepozná.

Nepozná? Poznali byste je? Ano, vypadají jinak. Asi mají jiné oblečení. Možná jsou z té pouště opálení nebo mají rozbité boty. Mluví asi jinou řečí. Hned je někdo poznal. A už za nimi jdou vojáci a hledají je. Co budou dělat? Kam se schovají? Co mají dělat, co myslíte?

Honem vklouzli do jednoho domu. Měli strach. „Kdo tu asi bydlí? Co když nás vyhodí na ulici, co když nás neschovají?! Pak nás vojáci chytanou.“

V domě bydlí paní Rachab (*např. červená figurka*). Rachab se Pánu Bohu neposmívá. (Dřív ano, ale teď už ne. Uvěřila Pánu Bohu. Ví, že ji může ochránit líp než nějaké hradby.)

„Pojďte za mnou, schovám vás, rychle, rychle!“ volá šeptem na zvědy a schová je na půdě (*můžete figurky postavit na hradby, nebo nějak ukryt*).

Zvědové se krčí na půdě a slyší, jak u dveří buší vojáci: „Rachab, otevři! Kde máš ty zvědy, ty špiony, hned je doved!“

Rachab zívá, dělá, jako by právě vstala z postele: „Ano, byli tady nějakí cizinci, ale hned šli pryč. Už budou za hradbami. Nevidíte, že je noc?! Na noc v městě nezůstali.“

Vojáci Rachab uvěří a jdou pryč.

Zvědové slyší, jak někdo jde po schodech na půdu. Je to Rachab.

Zvědové jí říkají: „Ty jsi tak statečná! Zachránila jsi nás! Děkujeme ti.“

Rachab říká: „Věřím Pánu Bohu. Proto jsem vás zachránila. Zachráníte mě taky, až zboříte naše hradby? Zachráníte mě a moji rodinu?“

Zvědové jí podávají ruku: „Slibujeme, ruku na to! Zachráníme tebe i tvou rodinu. Pověz z okna červený provázek, ať poznáme, kde bydlíš. Jsi statečná a věříš Pánu Bohu. Patříš k nám!“

Zvědové jdou za Rachab, tajně je převede přes hradby. Zvědové jsou zachráněni a vrátí se ke svému lidu, který táboří u hranic. Až padnou hradby Jericha, zachrání zas zvědové Rachab. Všechno dobře dopadne. Bůh je silnější než všechny hradby a posměváčci.

Na závěr si s dětmi můžeme zahrát na Rachab ukrývající zvědy – děti společně ukryjí v místnosti něco malého – třeba figurku. Učitel ji pak hledá, může mít nějaký časový limit, dětem udělá radost, když ji nenajde (měl by zahrát svoje zklamání, že „zvědy“ nenašel).

ПОМОЦКУ Různobarevné figurky od Člověče nezlob se, kostky, barevné šátky – žlutý, zelený.

34.2.2 Mladší školní děti

Vyprávění využívá rámcový příběh dědečků–zvědů a napínavý potenciál situace v Rachabině domě, vrchol je tam, kde zvědové poznávají, že Rachab vyznává Hospodina. Závěr je už stručný, nenechává děti na pochybách, že to s Rachab dobře dopadlo.

Na lavičce před domem sedí dva dědečci a vyhřívají se. Příběhly k nim děti a posedaly si na zem.

„Dědo, dědo, vyprávěj, jak jsi tenkrát byl statečný a tajně jsi šel do Jericha! Prosím, prosím!“

„Ano, ano, vyprávějte!“ žadoní i další děti.

„Ale děti, my jsme tenkrát nebyli vůbec tak stateční! Povím vám o někom daleko statečnějším!“

Děti se uvelebily a čekají na vyprávění.

Tenkrát si nás zavolał Jozue. Po Mojžíšovi velitel našeho izraelského lidu. Chystali jsme se totiž vejít do zaslíbené země, ale v ní bydlelo spousta lidí, města tu už byla, a pěkně opevněná.

A Jozue nám tedy řekl: „Jděte, prohlédněte tu zemi i Jericho. A to vám povídám, hlavně nenápadně! Očekávám podrobnou zprávu!“

Sebrali jsme se, přebrodili hraniční řeku Jordán a šli jsme. Země to byla pěkná, kolem Jordánu úrodná a nám přišla po té poušti jako ráj. Snažili jsme si to všechno pěkně zapamatovat, jak vedou cesty, kde mají strážce, kolik jich je a tak. K večeru jsme došli k Jerichu. To se hodilo. Chvilku před setměním jsme vklouzli do města.

Hlavně nenápadně, říkal Jozue. Kam teď? Kousek od brány stál dům, kam chodilo hodně lidí. Vypadal docela honosně, tak jsme tam taky zašli, nebylo to nápadné v tom zástupu a třeba se něco dovíme. Dům to byl opravdu krásný a nám brzy došlo, proč sem chodí tolik lidí. Bydlela tu jedna kněžka, která sloužila místnímu božstvu, věštila všem budoucnost, přičarovávala jim úrodu a tak. Přespávali v tom domě a ráno šli domů s dobrou radou nebo dobrou náladou.

„Tak doufejme, že pod svícem je tma, a právě tady nás nikdo neobjeví,“ řekli jsme si a rozhodli se, že prostě k té kněžce, jmenovala se Rachab, zajdeme, trochu ji přitlačíme ke zdi a ona nám řekne, jak to s městem vypadá, jaká je nálada, jak silné jsou hradby a podobně.

Jenže... jenže jsme zřejmě nebyli tak nenápadní, jak po nás chtěl Jozue. Z venku jsme slyšeli pokřik, a když jsem vykoukl ven, viděl jsem, jak se to u brány hemží vojáky. Určitě hledají nás!

Tu se otevřely dveře, do kterých vcházeli Rachabini zákazníci, vykoukla nějaká žena a mávla na nás: „Sem, pojdte sem!“

Nevěděli jsme, co bychom dělali lepšího, vcházeli tam všichni ostatní, tak jsme za ní šli. Za dveřmi nás ale hned táhla ke schodům na plochou střechu. Vyšli jsme za ní na střechu, takovou terasu, a ona nám ukázala jakousi kupu slámy či čeho: „Sem se schovejte!“ A běžela hned zas dolů.

Dobře věděla, proč tak spěchá. Jen jsme se zakutali do té hromady, už jsme slyšeli z ulice velký pokřik, vojáci vešli do domu. Ale kupodivu se v domě hluk rychle zklidnil a my jsme slyšeli, co se děje, i když jsme neviděli vůbec nic.

„Co si přejete? Proč jste tak vtrhli do domu vážené kněžky Rachab!“ řekl přísný ženský hlas.

„Král ti vzkazuje, že do města přišli zvědové, vešli do tvého domu a ty nám je rychle vydej! To je rozkaz krále!“ burácel silný hlas, zřejmě velitele.

Hm, tak to je zlé, mysleli jsme si – když nás chce král, tak to nás vydá. Ale ne.

Ženský hlas úplně klidně povídá: „Ano, byli tady, nevěděla jsem, že to jsou špioni, dostali radu, o kterou si řekli, nic zvláštního, něco o úrodě chtěli.“

Hm, tak na to jí neskočí, říkali jsme si, určitě prohledají celý dům, a je po nás. Ale ne.

Pak řekla totiž zas takovým daleko více přísným hlasem: „Pronásledujte je, vyšli už z města, dřív, než se na noc zavřela brána!“

Úplně jsme na té střeše slyšeli, jak velitel vojáků sklapl podpatky, málem snad řekl: „Rozkaz, pane!“ a vypochoovali z domu.

Hrůzou jsme se ani nehnuli, chystali jsme se, že v té hromadě přespíme, protože teď se z města nedalo vyjít vůbec a na to, co bude ráno, jsme nechtěli ani myslet.

Ale neusnuli jsme. Protože za námi přišla. Rachab. Nebyla to totiž nějaká služka, kdo nás ukryl, ale právě kněžka Rachab. Pomohla nám dostat se z té kupky, nechala donést trochu jídla a pití. Byla tma, nesvítili jsme a šeptali jsme. Vůbec jsme ještě nebyli v bezpečí.

Jenže to nejpřekvapivější z toho dne jsme se teprve měli dozvědět. Rachab nám totiž šeptem začala vysvětlovat, jak je to s celým městem a jeho hradbami.

„Jste Izraelci, je to tak? Nám je jasné, že naše město i celou zemi získáte. Tady se vás všichni bojí. Král i velitel vojska sice rozkazují, ale sami se klepou strachy. Po tom, co jsme slyšeli, jak vás Bůh zachránil z Egypta, víme, že nemáme šanci. Jenže se jen ještě víc opevňují. Ale já vím, že Hospodin je Bůh nebe a země. Je jediný a není nad něj. Před vámi hradby padnou.“ Odmlčela se a pak prosebně řekla: „Můžete mě taky zachránit, až dobudete město? Mě a moji rodinu?“

Tak to jsme teda nečekali, pohanská kněžka nám na té střeše odříkala vyznání víry v Boha. Ona byla ta nejstatečnější v Jerichu, ne my! Představte si, ona nás nejen schovala před vojáky, a tak nás zachránila. To byla velká statečnost. Ale ona chtěla úplně změnit svůj život – uvěřila v Boha, vzdala se svého domu a bohatství, zaměstnání a váženého postavení a chtěla se stát Izraelkou. To byla největší statečnost.

Než nás spustila z okna, které vedlo z hradeb ven, slíbili jsme jí, že ji zachráníme. Poznávací znamení: na to okno zavěsí rudý provázek, abychom se nezmýlili. A taky jsme to tak udělali, když padly hradby Jericha.

„Ale o tom zas příště, teď si běžte hrát,“ stává dědeček na zem vnuka, který se mu uvelebil na klíně. A pak úklonou zdraví starou ženu se džbánem. „Vidíte, to je ona, Rachab,“ šeptá dětem na rozloučenou.

POMŮCKY Loutky/postavičky/obrázky zvěďů a vnuka.

34.2.3 Starší školní děti

Se staršími školními dětmi můžeme stručně vyprávět příběh o Rachab nebo ho zopakovat, pokud ho už znají. Jejich pozornost přivedeme k Rachab, která pro záchranu zvěďů a díky své víře v Hospodina jedná nestandardně. Jedná totiž už jako Izraelka, která chrání zvědy. Důvěřuje Bohu a rozpoznává, co má budoucnost.

V životě se dostaneme do situací, kdy je potřeba se rychle rozhodnout, kde je pravda, kdo je slabý, na čí straně máme stát, koho se zastat. Zahrajeme si divadlo – každý dostane nějakou roli a podle ní bude jednat. Není přesný scénář, jen situace. A jsou situace, kdy pravda je zastat se slabého, zapřít ohroženého, a ne „po pravdě“ říct, kde se schovává – a jsou situace, kdy je zas třeba říct něco úplně jiného. Nevíte hned, kdo proti vám stojí, musíte s ním hovořit, ale opatrně. Jsou to situace ze všedního dne, ale je potřeba být i v nich statečný.

Rozdejte dvěma dvojicím papírky, aby si je potichu přečetly, pak přehrají rozhovor, ostatní poslouchají, až scéna skončí, mohou ji komentovat – jak ji pochopili, co viděli, jestli souhlasí, atp. Nad situacemi C–F můžete jen debatovat nebo je taky přehrát. Co si o tom myslí děti, co vy? (Dbejte na bezpečí ve skupině, uče děti mluvit stylem „já si myslím, mně se to zdálo...“, atd. – nikoliv „ty jsi..., ty to děláš špatně...“.)

A1

Sedíš v parku na lavičce, kolem běží dva kluci s klacky a schovávají se do křoví. Přichází stejně starý kluk.

A2

Ve třídě nejsi moc oblíbený, občas se s tebou někdo chce prát, ale ty to nemáš rád. Jednou si na tebe počkali v parku. Přicházíš do parku, na lavičce sedí kluk/holka. Tušíš, že tu jsou někde i tvoji spolužáci, co tě nemají rádi.

B1

Sedíš v parku na lavičce, kolem běží dva kluci z druhé třídy a scho-vají se ve křoví. Přichází o dost starší kluk.

B2

Jsi šesták a hrozně tě vytočili dva druháci, chceš je zmlátit, ale utekli do parku. Jdeš za nimi, na lavičce sedí kluk/holka.

Další situace (zahrajte rozhovor):

C

Kamarád z nedělníky tě prosí, abys ho v týdnu doprovodil domů, proto-že na něj čekají spolužáci a berou mu tašku a věci.

D

Kamarád z nedělníky tě prosí, abys ho v týdnu doprovodil domů a po-mohl mu zmlátit spolužáky, kteří mu berou tašku a věci.

E

Stará paní prosí, zda bys jí nedonesl nákup do domu.

F

Člověk ve věku tvých rodičů tě prosí, zda bys mu nepomohl něco od-nést do domu.

POMŮCKY Situace rozepsané na kartičkách.

34.2.4 Přesah

Rachab se objeví také v Ježíšově rodokmenu. Vedle dalších poměrně ne-standardně jednajících žen a pohanek – Tamar, Rut a Batšeby.

Výtvarná činnost Z červených bavlnek spleteme pevnější provázek; obrázek zvědů polepíme s předškoláky slámou, do které se schovávali.

.....

34.3 LITURGIE

34.3.1 Písně

Bojujte, bojujte dál (sv 17); *Šemá Jisrael* (sv 322); *Před tebou* (sv 456)

34.3.2 Biblický text k zapamatování

Hospodin, váš Bůh, je Bohem nahoře na nebi i dole na zemi. (Joz 2,11)

34.3.3 Rituál

Pán Bůh je síla má

34.3.4 Okénko do bohoslužeb

Před odchodem do nedělní školy mohou dostat děti rekvizity k vyprávění tohoto cyklu jozuovských příběhů – žlutý a zelený šátek, případně postavičky zvěďů, tázajícího se vnuka a Rachab.

Farář nebo učitel nš se může děti i celého shromáždění zeptat, kdo je statečnější, jestli kluci nebo holky. Nechá děti odpovídat, třeba i hlasovat. Příběh uvede: Dnes si budete povídat o třech statečných lidech, tak běžte do nedělní školy zjistit, jestli v dnešním příběhu byli statečnější kluci nebo holky.

34.3.5 Modlitba

Pane, děkujeme ti za každého, kdo je statečný a obrací se k tobě, pomáhá ohroženým a má tě rád. Prosíme, abychom ti vždycky věřili a spoléhali se na tebe, jako zvědové, jako Rachab. Amen.

.....

**ZNOVU SUCHOU NOHOU...
PŘECHOD JORDÁNU**

TÉMA

Bůh je se svým lidem a vede ho

CÍLE

- (Předškolní) děti se ujistí, že Hospodin byl s Izraelem a je také s námi ve všech situacích.
- (Mladší i starší školní děti) uslyší vyprávění o tom, jak Bůh vede svůj lid přes překážky do zaslíbené země.
- (Starší školní) děti se setkají s památníky/symboly, učí se poznávat, které zpřítomňují minulé události jako současné, které ujišťují o Boží záchraně.

.....

35.1 PRO UČITELE

Biblický text: Joz 3-4

35.1.1 Výkladové poznámky

- *Znovu suchou nohou*: vstup do zaslíbené země schválně pracuje s podobnými motivy jako odchod z Egypta. Nová generace může znovu prožít to, co jejich otcové. Boží záchrana není jednorázová, minulé události. Každá generace („až podnes“) si má připomínat a aktualizovat Hospodinovy skutky.
- *Truhla (schrána) smlouvy* zde má podobnou funkci jako sloup ohnivý a oblakový – je to viditelná Boží přítomnost (tzn. symbol Boží přítomnosti). Následovat truhlu smlouvy s deskami Zákona znamená oddat se Božímu vedení.
- *Památník v Gilgálu*: byly kameny postavené do kruhu (gilgál znamená kruh). Biblický text poměrně podrobně vypovídá o tom, jak památník vznikl.

(V textu jsou zmíněny vlastně dva památníky, jeden na břehu, druhý uprostřed Jordánu – může se jednat o dvě tradice.) Je pravděpodobné, že se kolem něho konaly slavnosti a bohoslužby.

Jsme časově i místně velmi vzdáleni, je tedy důležité vnímat, jak měl působit. *Je tu jako zpřítomnění Boží záchrany, Božího zásahu.* Není to jen „pamětní deska“, ale když se ten příběh vypráví, znovu je prožíván a vnímán jako současný. Podobně příběh vyjití z Egypta (pesach) nebo pro křesťany večere Páně. Věci a místa mohou takto mluvit a zpřítomňovat Boha a jeho zásahy ve prospěch člověka (symboly, symbolické jednání), ale mohou také být naprosto hluché, mlčící. (Např. morové sloupy ve své době mluvily o velké vděčnosti Bohu za skončení epidemie, dnes v nejlepším případě jsou vnímány jako architektonický skvost; památníky padlých z války vzbuzovaly vděčnost („zemřeli, abychom mohli žít“), časově vzdáleně je to pro nás těžké pochopit; při večeři Páně se setkáváme s Ježíšem a jeho záchrana je pro nás přítomností, zvenku viděno nehygienicky pijeme z jednoho hrnku, atd.) Ta podstata nespočívá ve věcech (místech) samých, ale v jednání, které zpřítomňuje (ukazují jako přítomné, platné, působící). Památník v Gilgálu je v nejlustnější slova smyslu symbol – zpřítomňuje to, k čemu odkazuje.

- *Co je to za kameny?* Památník vzbuzuje otázku – podobně je postaven příběh o vyjití z Egypta a jeho slavení (Proč je tato noc jiná než ostatní?). Je to didakticky vynikající způsob, jak novou generaci přivést k zájmu o Boží věc. Vyprávění pro mladší školní děti tu otázku zahrnuje. Nejlepší způsob by bylo otázku u dětí opravdu vzbudit (např. při příchodu do nedělního kruhu z velkých balvanů, atd.).
- *Obřízka a Velikonoce* – Po přechodu Jordánu Jozue všechny Izraelce nechá obřezat – po dobu, kdy byli na poušti, se toto znamení smlouvy s Bohem nepraktikovalo – je to připomínka selhání otců. Nyní je čas smlouvu obnovit, vrátit se k Bohu. Z toho také vyplývá, že lid se nechystá k boji (naopak to lid v podstatě na pár dní paralyzuje), ale k bohoslužbě. Celé obsazení země má být vnímáno jako slavnost, bohoslužba. (K problematice obsazování země viz úvod k celé knize.) Poté slaví celý lid Velikonoce. Ze zmínek o první úrodě můžeme vyvodit, že text vznikl již jako určitý záznam bohoslužebných slavností v Gilgálu, z hlediska již usídlených v zemi.
- *Velitel Hospodinova zástupu:* V závěru 5. kapitoly se Jozue setkává s velitelem Hospodinova zástupu, od kterého se dozvídá, že nepatří ani k Izraeli ani k jeho nepřátelům. Můžeme z toho vyvodit jednak to, že nyní (u Jericha)

bude bojovat Hospodin (Boží vojsko je připraveno, je to svaté místo), nikoliv Izrael. Nepatří-li velitel Božího zástupu ani k jednomu vojsku, pak se tu naznačuje, že Bůh je Bohem nad všemi národy. Nebojují tu dva kmenoví būžci, Hospodin je „jiný level“, je na jiné úrovni.

Obřezání i setkání s Hospodinovým poslem jsme do vyprávění nezařadili. Můžeme z těchto zmínek poznat, jak vyprávění vznikalo, a že nejde o přesný záznam historických událostí, ale o „kázání“ k Izraeli.

35.1.2 Úskalí

Jak se to stalo, že se voda zastavila? – Než začnete odpovídat, nechte dětem prostor a zkuste zjistit, proč a v jaké souvislosti se ptají: Co myslíš ty, jak to bylo? Má ještě někdo jiný nápad? (Možná dostanete velmi zajímavé odpovědi. Jistá víceznačnost není na škodu, není nutné rozhodnout, který výklad je správný jednou pro vždy.) Můžete přiznat svou nevědomost ohledně mechanismu zastavení vody. Dále je třeba podat věc jako *svědectví o Boží péči*: Izraelci (a já jako učitel) to vnímám jako Boží záchranu v bezvýchodné situaci. (Můžete dodat vlastní svědectví ze situace, kdy jste to tak vnímali ve vlastním životě.)

Co je pro děti důležité vědět? Jsou už ve věku (cca 10 let), kdy začaly pochybovat o všech „nadpřirozených“ věcech a hledají „rozumné“ vysvětlení? Co jejich víře pomůže? Může to pro ně být „součinnost“ přírodního úkazu (zával koryta řeky výše po proudu) s Boží záchranou? Odkázat na to, že přechod Jordánu byla bohoslužba připomínající exodus, může věc vysvětlit, ale také vlastně posune problém k přechodu moře. Případně se objeví radikalismus buď a nebo: Buď je to teda skutečnost, a nebo je to jen bohoslužba (a pak to není pravda). Domnívám se, že je vhodné svědectví učitele/ky, kdy v jeho/jejím životě Bůh jednal, kdy ho/ji vedl, přestože se situace zdála neřešitelnou nebo obtížnou.

35.1.3 Odkazy

HUDCOVÁ, Abigail: *Vstup do zaslíbené země*.

Dostupné z <http://goo.gl/YbnEcJ>.

35.2.1 Předškolní děti

Příběh budeme vyprávět s pomocí rekvizit. Budeme potřebovat šátky nebo látku (žlutá nebo hnědá na poušť, modrá na Jordán, zelená na zaslíbenou zemi), kterými postupně před dětmi vymodelujeme krajinu. Můžeme použít i kameny, květy, plody, atd. Také truhlu smlouvy a desky desatera (lze vyrobit z kartonu nebo z modelovací hmoty). Jako podklad pro krajinu se také dá použít ták nebo bedýnka s pískem.

Lid izraelský šel už dlouho nehostinnou pouští. Všude byly kameny a písek. Ale Bůh jim slíbil, že se jednou vrátí do země, kde kdysi bydleli jejich praotcové Abraham, Izák a Jákob. Je to země krásná, úrodná, všude roste dobré ovoce. *(Před sebou máme dvě „země“, poušť a zelenou krajinu z látek.)*

Mezi pouští a krásnou zemí teče řeka. *(Položíme modrý šátek/šálu, složený na úzko.)* Jmenuje se Jordán. Je to hranice. Izraelský lid musí tu řeku překročit. *(Postavíme do pouštní krajiny postavičky, figurky atd.)*

Jenže když Izraelci přišli k Jordánu, byla řeka rozvodněná, široká, prudká a nebezpečná. *(Roztáhneme šátek.)* Lidé se začali bát. „Jak tu řeku překročíme? Zvládneme to? My se tam snad nedostaneme!“ A taky měli obavy: „Co bude na druhé straně? Budeme tam moci bydlet? Bude tam pro nás místo? Budou nás tam mít rádi?“ *(Můžete se děti ptát, zda mají také občas z něčeho strach. Čeho byste se báli vy?)*

Před lid vystoupil jejich vůdce, Jozue. *(Ukážeme postavičku Jozua, figurka může mít jinou barvu.)*

„Nebojte se!“ To řekl všem a nahlas. „Pán Bůh je s námi. Byl s námi na poušti, je s námi teď a bude s námi i v zemi zaslíbené na druhé straně. Tu zemi slíbil Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi. Slíbil ji i nám. Bůh svůj slib dodrží.“

Jozue všem ukázal na truhlu smlouvy. *(Dětem ukážeme vyzdobenou krabičku, symbolizující truhlu smlouvy – možná máme nějakou už z předchozích lekcí. Ptáme se dětí, co v ní je. Společně objevíme desky desatera. Připomeneme: desatera, to je smlouva mezi Bohem a lidmi.)*

Jozue řekl: „Bůh jde všude s námi, nemějte obavy, on se o nás postará.“

Lidé se zaradovali: „Bůh je s námi a nikdy nás neopustí. Dodrží slib. Máme spolu smlouvu.“

Ti, kteří nosili truhlu smlouvy, vstoupili do rozvodněné vody. *(Položíme truhlu doprostřed modré látky.)* Voda přestala bouřit a už nebyla tak nebezpečná. Dalo se přejít skoro suchou nohou. Byly vidět kameny na dně. *(Můžeme vyskládat cestu přes Jordán z kamenů.)* Všichni šli kolem truhly smlouvy na druhou stranu. „Bůh nás neopustí. Máme spolu smlouvu. Je s námi, i když jsme v nebezpečí.“

Několik kamenů ze dna lidé vzali na památku. Když přešli všichni na druhou stranu, vynesli i truhlu a voda zas začala bouřit a pěnit. Z kamenů vyskládali pěknou hromadu jako památník. Aby nikdo nezapomněl na to, že Bůh byl s nimi, když šli přes rozbouřený Jordán a bude se všemi, kdo se ocitli v nebezpečí. Na druhém břehu Jordánu pak uspořádali slavnost. Radovali se, že Bůh je s nimi.

(Dovolte dětem vyskládat kameny do tvaru, jaký chtějí. Máte-li nějaký další tvořivý materiál – kamínky, korálky, barevná sklíčka – může každé dítě vyskládat svůj památník vedle šátkové krajiny nebo společný dozdobit.)

Když děti dokončí svoje tvoření, ubezpečte je, že i my se můžeme radovat, protože i s námi je Bůh v každé chvíli a v každé situaci. Na památku toho si mohou odnést kameny, které byly použity ve vyprávění, nebo kartičky, na kterých je nakreslen kámen s veršem z Joz 1,9 „Buď rozhodný a udatný, neměj strach a neděs se, neboť Hospodin, tvůj Bůh, bude s tebou všude, kamkoliv půjdeš.“ Tento verš je možné se také naučit, několikrát si ho společně říct, atd.

ПОМЪЦКЪ Šátky (hnědý či žlutý, modrý, zelený), případně ták s pískem, postavičky, truhla, desky desatera, kameny podle počtu dětí, event. další tvořivý materiál, pamětní kartička.

35.2.2 Mladší školní děti

Vyprávění opět počítá s rámcovým příběhem, ve kterém si vnukové zvědu od Jericha se svými dědy vyprávějí o tom, „jak to bylo“.

Dnes jde děda se svými vnuky a jejich kamarády na výlet. Podívat se k řece Jordánu. Je tam příjemně vlaho, možná chytí i nějakou rybu. Děti běhají sem a tam.

„Dědo, podívej, kam jsem vylezl, já jsem na rozhledně!“ volá jeden, který se vyškrábal na kámen, postavený zvláště na výšku.

Druhý vnuk, koumák, se podivuje: „Dědo, kde se tu ty kameny vzaly? Jsou tak podivně poskládané... do kruhu... A je jich... jedna, dvě, tři...dvanáct! Jako kmenů Izraele! Dědo, ty určitě znáš nějaký příběh o těch kamenech?!“

Děda se směje: „To víš, že znám. Z vás by měl Jozue radost, že jste tak zvědaví a ptáte se na ty kameny! Tak poslouchejte.“

Povím vám, jak se ty kameny dostaly na břeh a proč tu jsou. To bylo tenkrát, když jsme se vrátili z výzvěd z Jericha. Jozuovi, našemu vůdci, jsme to všechno převyprávěli. O Rachab, která nás zachránila, věří Hospodinu, a která nám prozradila, že Jericho je slabé a vyděšené. Na to se Jozue zasmál a řekl: „To je znamení, že nám Bůh dal celou zemi do rukou. Vytáhneme k Jordánu!“

A šli jsme. Jordán je hraniční řeka. Kdo ji přejde, už je v zaslíbené zemi. Ale když jsme přišli k Jordánu, vypadalo to, jako by hranice byla dobře opevněná. Jordán se totiž rozvodnil, bouřil a pěnil a rozhodně ho nešlo přejít. Asi bychom se všichni utopili. Byli jsme beznadějní.

Tři dny jsme čekali támhle naproti, jestli se něco nestane. Ale vody v Jordánu bylo pořád stejně. Třetí den však Jozue poslal správce, aby všem řekl: „Připravte se na cestu, a až uvidíte, že se zvedá schrána smlouvy, zvedněte se taky a jděte za ní.“ A to už jsme věděli, že se bude něco dít. Schrána smlouvy, jak jistě víte, to je pro nás znamení – že Bůh je s námi, všechna jeho zaslíbení máme před očima. Když jde schrána smlouvy před námi, určitě jdeme správným směrem, určitě tam bude cesta. Všechny nás naplnilo radostné očekávání.

Kněží, kteří nesli schránu smlouvy, však zamířili přímo k vodě. Cože? Do vody? Někteří začali pochybovat: „Tak tam nejdu, nechci se utopit!“ Ale tu Jozue vylezl na malou vyvýšeninu u břehu, aby ho všichni viděli a slyšeli a zahřímal: „Copak naši otcové neprošli dokonce mořem? Bůh je vedl a suchou nohou je převedl! Dnes poznáte, že i mezi námi teď je živý Hospodin, nejsou to jen staré historky. Vidíte schránu smlouvy?! Jakmile nohy kněží vstoupí do Jordánu, vody se rozestoupí a my přejdeme po suchu, jako naši otcové.“ Pak už nikdo nic nenamítal, nebo alespoň ne nahlas. Vydali jsme se za kněžími.

Šel jsem vepředu, tak jsem docela dost viděl. Kněží šli a pomalu vstoupili do vody. Pak najednou začala voda klesat a bylo vidět daleko víc břehu. Kameny vystupovaly ze dna. Kněží došli se schránou doprostřed Jordánu a zůstali tam stát, jako nějaká stráž. Boží stráž asi. Vody ubylo ještě víc, na dně zbyly už jen louže. Dalo se jít až na druhou stranu.

A tak jsme šli. Bylo to zvláštní. Jako nějaká bohoslužba. Slavnostní, radostné i vážné. Nikdo skoro nemluvil. Je to zážitek na celý život. Bylo mi jasné, že ten den nás opravdu Hospodin vedl. Došli jsme až na druhý břeh.

Pak Jozue zavelel: „Kameny!“

A dvanáct mužů, z každého kmene Izraele jeden, kteří doteď stáli v uctivé vzdálenosti kolem schránky smlouvy, se sehnulo a každý vybral ze dna co největší kámen. Pomalu přecházeli korytem Jordánu ke břehu. Lidé se rozestoupili a muži pomalu a vážně vystoupili z řeky a rozestavili všech dvanáct kamenů do kruhu.

Pak vystoupili z koryta řeky i kněží se schránou smlouvy a všechno se začalo vracet do normálních břehů. Jordán opět tekl proudem, bylo to jako předtím, ale my jsme byli na druhé straně. A na břehu stály tyhle kameny, které ležely dřív na dně, ještě vlhké, a ukazovaly nám, kudy a jak nás Bůh vedl.

Děda dovyprávěl a klukům ještě chvíli zůstával před očima ten obraz velkého zástupu, který stojí na druhém břehu Jordánu okolo mokrých kamenů. Společně obešli s dědečkem celý kruh.

„Aha, tak proto se sem chodí na ty dlouhé slavnosti,“ říká jeden.

A druhý se ptá: „A dědo, i dneska Pán Bůh může zastavit takhle Jordán?“

„Hm, to nevím. Možná ten Boží zásah někdy poznáme, až když jsme na druhém břehu, až potom uvidíme, že nás Pán Bůh zachránil z nějakého nebezpečí. Věřím, že je s námi pořád. Tyhle kameny mi to připomínají.“

Kluci sbírají malé kamínky na břehu: „Vezmeme si je s sebou, na památku. Budou nám to taky připomínat.“

POMŮCKY Kameny, pokud chceme stavět památník na úvod nebo na závěr.

35.2.3 Starší školní děti

S nejstaršími dětmi začneme od „památníků“ – najdeme obrázky nebo fotky nejrůznějších památníků nebo upomínek (internetový vyhledávač poskytne množství obrázků) – obrázky smírčího kříže, kříže na rozcestí, památníček u silnice, morový sloup, památník padlých z války, nebo další upomínkové předměty jako památník–sešit, pamětní medaile, záložka, snubní prsten atd.

Předměty a obrázky rozložíme před děti, necháme každého jeden vybrat. Co by ten který předmět řekl, kdyby měl ústa, co by vyprávěl, co by říkal těm, kteří ho vidí, jdou okolo atd.? Necháme dětem chvíli času, pak to

mohou říct nahlas (mluvit za něco nebo někoho může jít snáz, než mluvit sám za sebe). Děti to mohou i napsat na papír k fotce apod.

Co mají všechny tyto předměty společné?

(Chceme se dobrat k tomu, že na něco upomínají, případně také varují, mluví do přítomnosti, aby se lidé nějak chovali nebo nechovali, nezapomněli na důležité události apod. Přestože většinou upomínají na minulost, mají – alespoň některé z nich – snahu mluvit i do přítomnosti a budoucnosti, zpřítomňovat tu starou událost. Můžeme zkusit rozdělit předměty na ty, co jen vzpomínají na minulost a na ty, které mluví i do přítomnosti. Často záleží na vnímání toho kterého předmětu-symbolu, na interpretaci.)

Krátce převyprávíme biblický příběh s důrazem na pravé pochopení památníků a symbolů:

Izrael stojí na hranici zaslíbené země, má do ní vejít a znovu ji obsadit jako dědictví po otcích. Ale hned na začátku je tu jedna překážka – rozvodněný Jordán. Ale právě zde mají Izraelci znovu poznat, že je mezi nimi živý a zachraňující Bůh. Bůh, který drží sliby a naplňuje smlouvy. Bůh, který je věrný.

Vyprávíme dále a před děti při vyprávění pokládáme na papírcích to, co říká Jozue v přímých řečech ve třetí kapitole. Můžeme citovat přesně, nebo parafrázujeme:

- Jakmile spatříte, že kněží pozvedli truhlu smlouvy, vydejte se za ní.
- Nepřibližujte se ale k truhle moc blízko.
- Truhla smlouvy vás povede, poznáte, kudy máte jít, i když je to cesta, kterou jste ještě nikdy nešli.
- Připravte se: Hospodin udělá něco velkého pro vaši záchranu.
- Zvedněte schránu smlouvy a jděte před lidem. Zůstaňte stát v Jordánu.
- Z Jordánu vynesete dvanáct kamenů a složte je na druhém břehu.
- Až se vaši synové budou vyptávat na kameny, odpovíte jim, že jsou znamením, že se voda Jordánu rozestoupila před schránou Hospodinovy smlouvy.

(Papírky nám pomohou udržet pozornost. Je to určitá osnova, v Jozuově řeči jsou obsaženy odpovědi na následující otázky, nebo alespoň nápověda.)

Celý izraelský lid je na druhém břehu Jordánu a slaví svou záchranu a Boží přítomnost.

Ptejte se: Co v tom příběhu je pro Izraelce znamení nebo památník, podobný těm, o kterých jsme se bavili na začátku? (Je to truhla smlouvy a dvanáct kamenů na břehu. Pokuste se děti navést na obě odpovědi.)

Pro práci s dalšími otázkami můžete rozdělit skupinku na dvě části:

- Co truhla smlouvy říká Izraelci? Co pro něj symbolizuje? Proč se asi nemají k truhle smlouvy přibližovat příliš blízko? (Truhla symbolizuje Boží přítomnost, Bůh je uprostřed Izraele, není vzdálený. S Izraelem je spojen smlouvou. Ale Bůh není talisman, který by si mohl kdokoliv odnést, kam by chtěl a on by ho ochránil – proto ta uctívá vzdálenost.)
- Proč měli Izraelci vynést z Jordánu kameny a postavit je na břehu? Co by kameny řekly, kdyby uměly mluvit? (Odpověď najdete v kap. 4, v. 21nn, jde o záchranu Izraele mocnou rukou Boží. Samozřejmě v dětské fantazii si mohou kameny i stěžovat, že neleží na svém místě v řece ap.)

Otázka na závěr: Máme i my v církvi takové památníky, něco, co nám připomíná důležité věci? Máme symboly, které nám připomínají Boží přítomnost a záchranu? (Nechte děti chvíli přemýšlet, najít vlastní odpovědi.)

Na závěr před ně položte kalich s vínem a chlebem (obraz, fotku). Když slavíme večeři Páně, připomínáme si a zároveň zažíváme Boží přítomnost a jeho záchranu. Bůh nám říká (stejně jako Izraelcům) – jsem s tebou a zachránil jsem tě!

Můžete s dětmi napsat každý za sebe odpověď na tento Boží vzkaz – jedno slovo, jednu větu, krátkou modlitbu.

ПОМОЩЬ Obrázky památníků, papíry či kartičky s přímou řečí Jozue, obraz večeře Páně (chleba a kalicha), tužky, papíry.

35.3 LITURGIE

35.3.1 Písňe

S písňi k němu přistoupíme (HA 6, 1–3. sloka);
Vzdejte Pánu slávu, čest (HA 15)

35.3.2 Biblický text k zapamatování

Buď rozhodný a udatný, neměj strach a neděš se, neboť Hospodin, tvůj Bůh, bude s tebou všude, kam půjdeš. (Joz 1,9)

35.3.3 Rituál

Pán Bůh je síla má

35.3.4 Okénko do bohoslužeb

Při vyslání dětí do nedělní školy může učitel nebo farář dětem v bohoslužbách předat modrý šátek (viz úloha pro předškoláky). Ptát se, jaký šátek dostali minule (žlutý a zelený) a co znamenaly ty šátky. Ano, Izraelci bloudili pouští a čeká je zaslíbená země. Než tam však vejdou, čeká je překážka. (Předat modrý šátek.) A o tom, jestli ji překonají, bude dnešní příběh. (V napětí je propustit do nš.)

Příběh pro mladší školní děti začíná otázkou nad „gilgálským památníkem“. Učitel či farář mohou mít vyskládané kameny i na stole Páně. Úvod přenést do bohoslužeb. Co znamenají kameny? Co vám připomínají? (Mouhou se ptát celého shromáždění). – Dnešní příběh začíná také otázkou, spousta těch nejlepších příběhů v Bibli začíná otázkou: Proč...? Co znamená...? Dnešní příběh začíná otázkou „Co znamenají tyto kameny vyskládané na břehu Jordánu?“ a v nš se dozvíte odpověď.

Biblický text k zapamatování může zároveň sloužit jako požehnání v závěru bohoslužeb.

35.3.5 Modlitba

Pane, děkujeme ti, že jsi s námi a vedeš nás – bylo to tak cestou z Egypta, bylo to tak u Jordánu. I my dneska můžeme různými způsoby vidět, že jsi i s námi a ukazuješ nám, kam máme jít. Děkujeme ti za lidi (místa i symboly), kteří nám to připomínají. Amen.

TÉMA

Bůh bojuje za Izrael. Izrael se nesmí spolčit s tím, proti čemu Bůh bojuje.

CÍLE

- Děti si pomocí vyprávění s vlastním zapojením ukáží, že Bůh je silnější, než všechny hradby a nepřátelé a že s ním není třeba se bát. (předškoláci)
- Děti uslyší příběh o tom, jak za Izrael bojuje Bůh, i za ty, kdo se k Izraeli přidávají jako Rachab. (mladší školní)
- Děti pochopí, proč bylo nutno Jericho zničit (mladší školní) a přemýšlí, co ve vlastním životě je třeba odmítnout, vykořenit, zbořit. (starší školní)

.....

36.1 PRO UČITELE

Biblický text: Joz 6

36.1.1 Výkladové poznámky

Kniha Jozue a problematika násilí v Bibli (exkurz)

Zaslíbená země je před příchodem Izraele obydlená. Obyvatelstvo žije v mnoha nezávislých městských státech s opevněným městem, vlastním vládcem, králem, vlastním božstvem. Vstup do země je líčen jako série úspěšného dobývání obrovského území. Bůh je zde představen jako ten, který bojuje za svůj lid (proti cizím bohům).

Je třeba si uvědomit, že biblické podání sleduje nějaký záměr – obrazně řečeno je spíše kázáním, výkladem událostí, než historickým dokumentem

precizně zaznamenaným historikem s nadhledem. Proto můžeme při srovnání historických údajů, které máme např. z vykopávek a dalších zdrojů, a biblického textu dojít k tomu, že se liší.

Jericho pravděpodobně již nebylo opevněným městem, když k němu Izraelci přišli. Dobyté území bylo územím Izraele až v době Davida, Šalamouna a později – kniha Jozue toto zhušťuje do jedné generace. Země byla obydlená a Izrael nevybil všechny obyvatele, naopak s velkou částí se mísil, resp. zůstávali žít vedle izraelských kmenů (zachováno například i jako příběh o Gibeonu).

Vůbec vznik rodů a kmenů, ze kterých vzešel Izrael, je dlouhý a složitý proces, podle archeologů část kmenů byla tvořena původním kenaanským obyvatelstvem. „Usazení hebrejského lidu v Kenaanu není výsledkem bleskové války nebo invaze nějaké cizí armády.“ (Thomas Roemer)

Proč je kniha Jozue napsána tedy tak, jak je napsána? (Odpověď na ni nám pomůže vysvětlit i otázku proč je v knize Jozue tolik násilí?)

Jako úvod do knihy Jozue si můžete přečíst kázání Martina Prudkého, které se začátkem knihy Jozue zabývá.¹

Nabízím i krátké shrnutí z knihy *Skrytý Bůh* od Thomase Roemera:²

- Sběrka příběhů o dobývání (Joz 1–12) byla formulována v asyrské době (okolo 620 př. Kr.), kdy Jóšijáš se pokouší do Judského království začlenit území bývalého Severního království – kniha Jozue expanzi ospravedlňuje.
- Z Boha je tu válečník, vojevůdce, dobyvatel – to je dobová inspirace u Asyřanů a Babylóňanů (národní bůh zasahuje ve prospěch svého lidu). Roemer uvádí asyrské texty o dobývání, které byly přímou inspirací.
- Autoři po vzoru asyrských vyprávění zdůrazňují válečnický obraz Boha, který neváhá vyhladit radikálně všechny nepřátele Izraele. Je to polemic-
ký cíl, který chce dokázat, že Hospodin je silnější než všechna ochranná božstva ostatních národů a nikdo nemá právo okupovat Kenaan (což se týká i Asýrie). Přejímání asyrského vzoru vlastně působí podvrtně vůči Asýrii.

1 Dostupné z <http://goo.gl/dspK47>.

2 ROEMER, Thomas: *Skrytý Bůh*. Jihlava: Mlýn, 2006.

- Bible představuje různé obrazy Boha. Bůh–válečník je jen jeden z nich. Některé texty tento obraz dokonce opravují nebo kritizují. I samotná kniha Jozue obsahuje i jiné důrazy – např. Joz 1,8 – kde je Jozuovi připomínán zákon (Tóra) jako to rozhodující pro život v zaslíbené zemi (nikoliv vojenské útoky).
- Příběh si vyprávějí ti, kterým byla odňata veškerá politická a vojenská moc (Izrael v zajetí) – obraz Hospodina válečníka neslouží k ospravedlnění lidského válčení, ale je to formulace naděje, že Bůh zasáhne ve prospěch svého lidu (podobně např. i kniha Zjevení!).
- I podle Bible mnoho měst zůstalo nedobyto, jen tři města srovnána podle Bible se zemí (Jericho, Aj, Chasór). Na mnoha místech zůstaly kenaanské enklávy, které samozřejmě zachovávaly vlastní tradice a náboženství.
- Pobití nepřátel je „především ideologický příkaz, který ve starozákonní době nikdy nedošel naplnění... autoři... měli strach, aby Izrael kontaktem s „ostatními“ neztratil svou identitu.“ Obranná pozice je tu vyjádřena značně agresivně.
- Jména lidí a míst mohou někdy také odkazovat na různá božstva, nikoliv na konkrétní osoby nebo historická města. (Např. Jericho je město měsíčního boha.)
- Náboženství Kanaanu je třeba prezentovat i tak, že má své důsledky v jednání lidí – není to nic neškodného. „U varování před modlářstvím nejde o nic menšího než o varování před určitými náboženskými praktikami (věšteké – poznávání vlivu kosmických a božských sil) a určitým životním stylem, který z daného náboženství vyplýval. Nejde tedy o typickou náboženskou nesnášenlivost nebo přezíravost Izraele, ale o modelové vysvětlení, že některé náboženské kultury je zapotřebí odmítnout.“³
- Izraelci přicházejí jako dědicové země, která byla zaslíbena jejich předkům Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi. Je to obraz věrnosti Boha, který jim zemi slíbil – ale tuto zemi mohou zas ztratit, pokud nebudou oddáni Bohu.
- Centrem Písma (jak v židovství, tak v křesťanství) není kniha Jozue, nýbrž Tóra (pět knih Mojžíšových), resp. Kristus. Existuje určitá hierarchie důležitosti.
- Jako křesťané, Ježíšovi učedníci, musíme na tyto příběhy hledět Ježíšovou optikou – síla nespočívá v násilí, vyhubení toho, co nás zvenku znejišťuje,

3 HUDCOVÁ, Abigail: *Pád Jericha*. Dostupné z <http://goo.gl/JCZ0VN>.

ale v milosrdenství a oběti. Ano, Bible takové obrazy Boha obsahuje (a my k nim máme také sklon), je třeba si jich být vědom, ale je nebezpečné a nekřesťanské vidět ohrožení a zlo jen mimo sebe, v druhých.

Výkladové poznámky k Joz 6

- *Liturgické procesí*: lid se pod Jozuovým vedením nešíkuje do války, ale spíš pro bohoslužebnou slavnost. To je zřetelné z toho, že v čele zástupu jdou kněží a truhla smlouvy. Truhla smlouvy je vnímána jako trůn neviditelného, přesto však přítomného Hospodina. On sám bojuje proti Jerichu a jeho božstvům. Troubení na rohy (zvířecí roh tvoří nástroj zvaný šofar) se používá v židovství dodnes (na židovský nový rok, Den smíření). V dřívějších dobách se jím ohlašovala sobota, upomíná na mnohé příběhy Izraele.⁴

I počet dní obcházení (sedm) není popis dobývací techniky, ale je znamením, že jde o Boží dílo, které dokoná.

Z historického hlediska leželo opevnění Jericha již století v troskách, když k němu Izraelci přišli. Proto Bible také nepopisuje boj. *Jericho* je tu prezentováno jednak jako klíč ke vstupu do země, dále také jako reprezentant kenaanského náboženství, se kterým se Izrael nesmí spočít. (Aktualizace viz starší katechetická příprava na webu katecheze.⁵)
- *Klaté*: z Jericha nesmí zůstat kámen na kameni – Jericho je nereformovatelné město. Je tak spjato se svým náboženstvím, že ho není možno zachovat, Izrael se od takového náboženství a jeho protibožských a protilidských praktik musí distancovat. Zpráva je formulována zpětně, jako odmítnutí určitého typu náboženství, nikoliv jako příkaz k vybití. (Problém vyhlazování nepřátel viz úvod k celé knize.)
- *Rachab*: pohanka, která se obrátila k Bohu. I její příklad ukazuje, že zde nejde především o smrt nepřátel, ale o příklon k Bohu, k jednání, které vede k životu. Je tu místo pro milosrdenství – a to nejen pro Rachab, ale pro všechny, kdo věří Bohu (shromáždění do Rachabina domu je výrazem důvěry v Boha a odvrát od vlastních božstev).

4 Viz <http://goo.gl/3eJzpr>.

5 HUDCOVÁ, Abigail: *Pád Jericha*. (<http://goo.gl/JCZ0VN>)

36.1.2 Úskalí

Problematika vyhlazování nepřátel je jednak popsána v úvodu, dále také poměrně podrobně ve starší úloze Abigail Hudcové, ve které se autorka věnuje vysvětlení, jak je možno vidět příběh Jericha aktuálně – co může být tím protibožským životním stylem.⁶

36.1.3 Odkazy

Odkazy na starší katechetické přípravky, pracovní listy a další materiály použité v této úloze najdete na adrese <http://goo.gl/RHqQQq>, pod číslem úlohy (36).

36.2 PRO DĚTI

36.2.1 Předškolní děti

S předškoláky opět pracujeme pomocí krajiny z šátků a postaviček. Závěr je naplánován jako interaktivní, předpokládá, že i učitel/ka nš se do toho herecky a pěvecky vloží. Kdo si netroufá, může zůstat u vyprávění. Příběh končí u pádu hradeb, nevěnuje se zničení města; koncentrace na Boží zásah.

Před děti stavíme krajinu z minulých vyprávění, společně vzpomínáme – žlutá, to je poušť, modrá, to je Jordán, zelená, to je zaslíbená země. A v ní stojí město (stavíme hradby z kostek), pamatuje si někdo, jak se město jmenuje? Jsou jeho obyvatelé přátelé nebo nepřátelé? Jericho je město, kde se vysmívají Bohu, jsou to Boží nepřátelé a nepřátelé Božího lidu.

Všichni ve městě věří tomu, že kdo má velké hradby, tak ten neprohraje. Proto svoje hradby zvyšovali a pořádně opravovali. (*Můžeme s dětmi hradby vylepšit – druhé patro, dvojité zeď apod.*) Zavřeli brány a mysleli si, že jsou v bezpečí a za hradbami se můžou v klidu Bohu posmívat. (*V Jerichu mohou být také figurky Jerišanů.*) Ale Bůh je větší a mocnější, než všechny hradby. (*V Jerichu to ví jen jeden člověk. Jak se jmenuje? Je to Rachab, která zachránila zvědy – postavíme do Jericha figurku jiné barvy.*)

6 Tamtéž.

K městu přišli Izraelci (*figurky, postavičky*). Viděli hradby.

„To jsou ale pořádné hradby! Ty nezboříme,“ říkají si. Možná se i docela báli.

Co myslíte, co je potřeba na zboření takových hradeb? Dobývací stroj? Nebo dělo? Podkopat je? (*Děti jistě něco vymyslí.*)

Izraelci taky vymýšleli spoustu věcí, ale Jozue pořád vrtěl hlavou: „Ne, to ne.“ A pak to lidem vysvětlil: „Pán Bůh se rozhodl, že ty hradby zboří písničkou. Jen mu důvěřujte a nebojte se! Všichni se seřadíme do zástupu a město obejdeme. První půjde Hospodinova schrána – to abychom věděli, že tady nás vede Pán Bůh a on zboří hradby Jericha. Při obcházení budeme úplně potichu. A zítra zas. Až sedmý den pořádně zahrajeme na nástroje, zazpíváme a zařveme a hradby spadnou. Důvěřujte Bohu!“

(*Šeptem*) A teď, děti, se naučíme takovou podobnou písničku. *Naučíme děti refrén písně Bůh je záštita má (sv 23) nebo Pán Bůh je síla má (apod.), pokud neumíme zpívat, můžeme skandovat (Bůh je záštita má [3×], s ním nemusím se bát).*

Izraelci se seřadili před Jerichem, pomodlili se a vyšli.

S dětmi se seřadíme kolem stolu (nebo podlahy), kde máme krajinu Jericha, určíme jedno dítě vepředu, které ponese krabičku – schránu smlouvy, druhé dítě, které bude na prstech ukazovat, kolik jsme ušli kol, případně další dítě, které bude mít za úkol zachránit figurku Rachab. Ostatním dětem můžeme rozdat nástroje, štěrchátka, bubínky, atd. Potichu jich obejdeme šest kol, při sedmém zpíváme či skandujeme. Na závěr rozboříme společně kostky Jericha a zachráníme Rachab. Zařveme si společně hurá a ještě několikrát můžeme zazpívat refrén písně Bůh je záštita má.

(Rozřádné děti necháme ještě jednou zakřičet a pak zklidníme. Pokud pořád křičí, osvědčilo se jim dát časový limit [1 minuta], kdy musí [!] křičet, rády pak přestanou.)

Zakončíme modlitbou (držíme se za ruce): Bože, děkujeme ti, že jsi silnější než všechny hradby, že přemáháš všechny nepřátele a že s tebou se nemusíme bát.

Děti můžeme na závěr nechat si hrát s kostkami, případně pomocí dalšího dekoračního materiálu nechat postavit město bez hradeb, místo pro dobré žití.

ПОМОЦKY Šátky (žlutý, modrý, zelený), figurky tří barev (Izraelci, Jerišané, Rachab), kostky na hradby, schrána smlouvy, hudební nástroje.

36.2.2 Mladší školní děti

Zvažte, jaké téma zdůrazníte — jestli zůstanete v první části příběhu a tématem bude, že Bůh bojuje za Izrael a záchrana Rachaby, která se přiklonila k Bohu, nebo přejdete i do druhé části příběhu, kde se ničí město a tématem je tedy jedinečnost Boha a nutnost toho, aby se Izrael nespojíval s nikým cizího náboženství, tzn. nepřebíral jejich životní zaměření. V případě, že se budete věnovat i druhému tématu, zestručněte první část.

„Dědo, tak dneska nám povídej, jak to bylo s Jerichem, vždyt jsi nám to slíbil!“

„Dobře, řeknu. Ale schválně, pamatujete si, jaké znamení nám měla nechat Rachab, abychom poznali její dům?“

„Mmm... červený provázek na okně?“

„Správně. Tak poslouvejte!“

Celý lid izraelský stál na břehu Jordánu. A před námi velké město, které jsme měli dobýt. Jerišské hradby byly opravdu velkolepé, vysoké a silné. Zdály se nedobytné, když obyvatelé zavřeli a zamkli brány. Do města se nebylo jak dostat, nikdo nemohl vejít ani vyjít.

Jozue si nás svolal, aby nám vysvětlil taktiku boje.

„Poslouvejte a neděste se! Bůh nám Jericho vydal do rukou. Vzpomeňte si, přeci víme, že obyvatelé Jericha jsou plni obav. Kdo nemá odvahu, nebude mít ani sílu se bránit.“

„Takže si máme připravit luky, šípy, zápalné šípy, sehnat beranidlo na brány...?!“ ptal se hned nějaký nedočkavec.

Ale Jozue hned mával odmítavě rukama: „Stop! Ne, takhle ne! Tohle je Hospodinův boj! Naše práce je, abychom mu důvěřovali! Pěkně si ty luky, šípy a beranidla srovnejte v táboře, nebudete je potřebovat.“

„Cože? Jak to město teda dobudeme?“

„Nech mě domluvit. Poslouvejte. Seřadíte se všichni, ale ne jako k boji. Napřed půjde čestná stráž. Pak sedm kněží ponese sedm polnic, to jsou ty trubky z beraních rohů, a budou vyhrávat písně. Pak půjde schrána smlouvy, protože Hospodin bojuje za nás. A pak půjdou všichni ostatní, pěkně potichu, žádné vyřvávání, prostě jen jděte a poslouvejte, jak hrají na trubky. Tak to budeme dělat šest dní. Teprve sedmý den, až vám řeknu, až uslyšíte táhlý tón beraního rohu, začnete křičet a rvát.“

„A to jako pak ty hradby spadnou?“

„Ano, pak ty hradby spadnou. Jen důvěřujte Bohu.“

(Večer jsme se dohadovali, co by asi bylo nejlepší hrát za písničku při tom pochodu. Jestli třeba Bůh je záštita má, Pán Bůh je síla má, Jen ty Pane můj nebo Hrad přepevný jest Pán Bůh náš. To jako aby v Jerichu věděli, že se za ty hradby můžou schovávat a smát se nám, ale před Bohem nemají šanci. Nenapadá vás taky něco? Dětem můžete rozdat texty písní a nechat je rozhodnout.)

Druhý den, za časného jitra jsme se shromáždili a seřadili za schránou smlouvy. Kněží spustili píseň a my jsme se vydali za nimi. Šli jsme všichni, i s dětmi. Tatínkové občas museli nějaké kluky napomenout a maminky dělaly pšt! a kolíbaly malé děti, aby nekřičely. Nebylo opravdu nic slyšet, jen naše kroky a někde vepředu píseň o Hospodinu a jeho síle. Obešli jsme město a vrátili se do tábora. Jerišáci koukali z hradeb, nesmáli se, spíš byli vyděšení. A druhý den zas. A třetí jsme šli a čtvrtý den taky. A pátý a šestý. Hradby se ani nehnuly, ale obličej je jerišáků, které jsme občas zahlédli, byly čím dál tím vyděšenější.

Sedmý den ráno rozdal Jozue instrukce trochu jinak.

„Dnes půjdeme sedmkrát. Šestkrát jako doteď, pěkně potichu. Ale až půjdeme po sedmé a já dám rozkaz táhlým tónem trubky, začnete křičet, ječet, řvát, hulákat jako když se jde do boje. Bůh vám město vydal. Zachráníte z něj jen Rachab a její rodinu! Vy dva, zvědové (to řekl nám), se nikde nezdržujte, aby Rachab zůstala v bezpečí. Odvedte ji hned z města.“

Mrkli jsme na sebe, celou dobu, co jsme obcházeli město, dobře jsme se koukali, kde visí z okna ten červený provázek a bylo nám jasné, kde a jak máme v rozhodující okamžik stát.

A pak se Jozue obrátil k celému shromáždění a velmi důrazně povídá: „A ještě něco vám musím říct. Je to velmi důležité. To město nebudeme nijak zachraňovat. S nikým se nebudete kamarádit. Domy zbourat. Žádná kořist. Lidi taky nešetřete. Prostě tady zůstane holá pláň!“

Někteří lidé začali protestovat: „A proč? Vždyť to je tak pěkné město!? Šikovné, mohli bychom se v něm usadit.“

„Ne. Je to rozkaz. Dovolím vám nechat domy, a vy si je zabydlíte, shlídnete se v jejich bohatství a budete opovrhovat chudými. Necháme stát hradby, a vy si budete za chvíli myslet, že nepotřebujete Boha, že stačí hradby. Nechám vás ženit se a vdávat s jerišskými, a oni vám brzy řeknou: ten váš Bůh je na nic, zkus nějaké věštění a čarování, to je jistější, úroda bude hned. A vy to zkusíte. A pak nebudou stačit kouzelné předměty, tak začnete obětovat lidi, slabé a děti. Budete si myslet, že vystačíte s vlastní chytrostí

a silou. Ne, prostě ne. Tohle město je zkažené a nedá se napravit. Spíš by zkazilo vás, než vy byste ho napravili.“

„A co Rachab?“ ozval jsem se, „ta přece věří Bohu?!“

„Ano, Rachab věří Bohu a nedělá to z vypočítavosti. Rachab je pod naší a Boží ochranou. Tu zachraňte! I její rodina patří k ní a všichni, kdo jsou v jejím domě. Kdo věří v Boha, mohl se zachránit s ní.“

A tak jsme vyšli. Obcházeli jsme město. Šestkrát. Když jsme šli posedmé, na hradbách už nikdo nestál, nikdo město nebránil. A pak zazněl povel k útoku. A my začali křičet, řvát a ječet. A ty velkolepé hradby najednou spadly. Stalo se to, tak jak nám to Bůh slíbil. Bylo po Jerichu. Žádné hradby Boha nezastaví.

My dva jsme běželi hned k domu Rachab, který byl označený červeným provázkem. Tísnila se tam celá rodina. Vypadali, že mají strach. Jen Rachab říkala stále všem: „Nebojte se, nebojte se! Bůh nás zachrání!“

„Ano, jste pod Boží ochranou!“ řekli jsme jim a vyvedli jsme je z věry až k našemu táboru u Jordánu. Tam dostali najíst a mohli si odpočinout. Tak skončilo to pyšné a protibožské město. Cesta do zaslíbené země byla volná. Bůh nám zemi slíbil a teď nám ji dal.

ПОМУЦКУ Червенý provázek.

36.2.3 Starší školní děti

Toto zpracování počítá s dětmi téměř konfirmačního věku, které jsou schopny vnímat věci v různých rovinách, jsou schopny nahlédnout, že dobytí Jericha je v určitém smyslu modelový příběh o naprostém oddělení se od Bohu nepřátelského jednání. S Jerichem se tu pracuje jako s podobenstvím.

Starší děti příběh o dobytí Jericha jistě slyšeli. Nechte je příběh převyprávět (znalý vypráví neznalým, pokud znají všichni, začne jeden jednou větou, druhý pokračuje, atd.).

Kdo u Jericha vyhrál? (Jozue? Izrael? Nebo vlastně Hospodin?)

Dále se děti ptejte, zda vědí, jak to s Jerichem bylo dál, když padly hradby. Pokud nevědí, pak jim řekněte, že Jericho muselo být celé zničeno, včetně všech domů, lidí i zvířat.

Proč je to tak v Bibli zapsáno? (Z úvodu víme, že vybíjení obyvatel je spíše ideologický příkaz, nikoliv zápis historické skutečnosti, proto je otázka formulována „je zapsáno v Bibli“, nikoliv „proč museli vybit Jericho“.)

Co myslíte? Můžete nechat děti vymyslet vlastní odpovědi, nebo jim představte varianty:

- a) Bůh je pomstychtivý;
- b) Izraelci jsou pomstychtiví;
- c) je to taktika, obyvatelé dalších měst se budou bát;
- d) Jericho by svádělo Izraelce k jinému náboženství;
- e) Jericho se nedokáže změnit k dobrému.

(Nejsprávnější jsou asi odpovědi d a e, to byl záměr biblického vypravěče; z následujících kapitol víme, že fungovalo i c, dobytí Jericha vzbudilo bázeň ostatních měst).

Shrňte: Autor, který psal knihu Jozue, chce posluchačům říct – některé věci je třeba naprosto jasně odmítnout. Distancovat se od nich (distance – být ve vzdálenosti). Proto napsal, že Jericho bylo srovnáno se zemí, nezbyla po něm než pustá pláň – prostě zřetelně a jasně: „Takhle ne!“

Jaké to jsou věci, se kterými Bůh nesouhlasí? Potkáváte se s něčím takovým ve vašem okolí?

Dokážete se od toho distancovat, tedy dát jasně najevo, že takto jednat nechcete, odmítnout to?

Máte na to dost sil? Z příběhu o Jerichu můžeme taky slyšet, že když nemáme dost sil se postavit zlu, Bůh nám pomůže, dostaneme jeho sílu.

Prosíte o Boží sílu? Jsou nějaké písně, které vám dodávají odvahu postavit se zlu?

36.2.4 Přesah

V příběhu o dobytí Jericha je možno s dětmi, které přemýšlejí nad násilím v Bibli, pracovat také s tím, jak vyprávění o Jerichu vznikala (viz úvod ke knize Jozue v úloze 34), jaké motivy vedly autory k tomu, že presentovali dobývání země jako větší masakr, než to skutečně byl.

.....

36.3 LITURGIE

36.3.1 Písně

Jozue ten porazil Jericho (sv 131); Bůh je záštita má (sv 23);

Jen ty, Pane můj (sv 125); Pán Bůh je síla má (HA 36);

Hrad přepevný jest Pán Bůh náš (EZ 189)

36.3.2 Biblický text k zapamatování

Hospodin, váš Bůh, bojuje za vás. (Joz 23,10b)

36.3.3 Rituál

Pán Bůh je síla má

36.3.4 Okénko do bohoslužeb

Při oslovení dětí v bohoslužbách může učitel nebo farář ukázat dětem červenou (karmínovou) šňůrku, provázek, a ptát se, zda jim to něco připomíná? Někoho? Kde by tu šňůrku mohli vidět a co znamenala? V nedělní škole dnes uslyší příběh, ve kterém došlo k veliké zkáze, ale zároveň také k záchraně těch, kdo se spolehli na Boha.

36.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme ti, že bojuješ za nás, když nemáme sílu. Dej, ať ti důvěřujeme, že jsi s námi. Dej nám odvahu se postavit všemu zlému a nespolčit se s tím. Amen.

TÉMA

Bohu záleží na plnění slibů

CÍLE

- (Předškolní) děti uslyší příběh o slibu, který je třeba splnit, sami přemýšlejí o slibech.
- (Mladší školní) děti uslyší příběh o lsti a chybě, které přivodily pokojné soužití; uvědomí si, co může způsobit nerozvážný slib, poznávají, že slib je závazek, na kterém Bohu záleží.
- (Starší školní) děti vymýšlejí argumenty pro Jozuovo rozhodování.

.....

37.1 PRO UČITELE

Biblický text: Joz 9

37.1.1 Výkladové poznámky

Podle svědectví knihy Jozue vzbuzuje tažení Izraele reakci. Tato reakce je různá: některá města se spojují ve válečnou koalici proti Izraeli (Joz 9,1–2), Gibeonci (také koalice čtyř měst Joz 9,17) volí jinou strategii – *poddání se Izraeli* a uzavření smlouvy.

Důvod lsti je nasnadě: Izraelci neměli uzavírat smlouvu s žádnými modloslužebníky, jinověrci. Biblické podání však zachycuje historickou zkušenost, že mezi Izraelem žili nerušeně i původní domorodci – někteří se připojili k Izraeli (Rachab, v určitém smyslu i Gibeonci), jiní byli naopak svodem k modloslužbě. Proto se Gibeonci prezentují jako vzdálený národ. Nechtějí pro sebe žádné výsady, sami se nazývají otroky.

Smlouva je zpečetěna společným jídlem. Pokud jsme spolu pojedli, jsme již bratři; nebudeme se už napadat. Společné jídlo je tu vyjádřením i stvrzením smlouvy. (Je zajímavé si tuto skutečnost uvědomit např. v souvislosti s večerí Páně, i s tradičním českým vítáním s chlebem a solí.)

Lest je prohlédnuta, přichází dilema: na jedné straně uzavřená smlouva ve jménu Hospodinově, tzn. Gibeonci jsou pod Hospodinovou ochranou, na druhé straně příkaz výlučnosti víry v Hospodina, modloslužebníci jsou klatí, není možno se s nimi spolčovat.

Klatý, proklatý neznamená nějaké čarodějné kejkle, ale klaté je to, od čeho se máme oddělit, co „není pro nás“, je to možná lákavé, ale nebezpečné. Proto je nutno klaté věci i lidi odstranit z blízkosti Božího lidu. Některé příběhy knihy Jozue toto odstranění prezentují značně agresivně.

Příběh však ukazuje *ještě jeden způsob řešení*: „zatracené Gibeonce“ převedli Izraelci přímo pod Boží pravomoc, učinili je otroky Hospodinova domu; nepropadnou smrti, ale Hospodinu. Ukazuje se, že Bohu zřejmě záleží na smlouvě víc než na čemkoliv jiném. Nyní chce projevit své milosrdenství – jak Gibeoncům, tak Izraeli. Možná se nedbalost (nedůvěra v Boha, netázání se po jeho vůli) lidem vymstí, ale rozhodně nemůže přemoci Boží plány a zaslíbení.

Vyprávění pro předškolní děti to formuluje tak, že Izraelci s Gibeonci společně sloužili Bohu – dovolujeme si to takto říci, protože Bible s Gibeonci počítá jako se součástí Božího lidu (jsou jmenováni jako navrátilci z Babylona – Neh 7,25; nebo 2Sam 21,1nn, kdy Saul způsobí v Gibeonu krveprolití a je za to potrestán).

Obecně je *blízké soužití s jinak věřícími* možné tam, kde nacházíme společnou řeč, kde sdílíme podobné hodnoty. Bible počítá s těmi, kdo sympatizují s Božím lidem, které Boží lid inspiruje a přitahuje. Je možno žít v úctě a přátelství vedle sebe i s těmi, kdo nejsou v plnosti „naši“.

37.1.2 Úskalí

Mohlo by se stát, že dojde ke zkratce: když něco moc chci, smím i lhát a vymýšlet si. Vyprávění pro předškolní to formuluje tak, že lhali, protože se báli. Jasně říká, že lhát není dobré, ale když se člověk bojí, tak se mu to stane, vidí to jako řešení. Pro starší a nejstarší je pak možno to prezentovat jako složitější problém. Vyprávění je formulováno z hlediska Izraelců, proto neklade tak velký důraz na motivaci ke lhaní, ale spíš rozvíjí to, že Izraelci

se rozhodli pro slib zbrkle a bez Boha. Vyprávění pro mladší školní děti se zabývá možným důvodem k zbrklosti – a to je pýcha a spoléhání na sebe.

37.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravky apod. najdete na adrese <http://goo.gl/XeKTrN>, pod číslem úlohy (37).

•••••

37.2 PRO DĚTI

37.2.1 Předškolní děti

Opět stavíme „krajinu zaslíbené země“, vyprávíme a k tomu modelujeme krajinu. Celé vyprávění je zaměřené na to, že jednou daný slib není možno porušit. Příběh je zjednodušen. Na začátku vyjasňujeme pojem smlouvy a slibu společným rozhovorem.

Víte, co je to smlouva? Máte s někým smlouvu? Už jste někomu něco slíbili? Už někdo slíbil něco vám? *(Děti se pravděpodobněji setkaly se slibem, je jim pochopitelnější, může být jednostranný [koupím ti zmrzlinu], nebo oboustranný [když si uklidíš rychle v pokoji, půjdeme na zmrzku]. Ale možná také někdy uzavřely smlouvu, např. o tom, jakým způsobem se budou prát [bez kousání a škracení] atd. Slib je spíše jednorázový, smlouva má delší trvání.)*

Musí se slib nebo smlouva dodržovat? Musí, to je jasné. Když někdo něco druhému slíbí, měl by to splnit. Někdy vám ale maminka nebo tatínek řeknou: Hm, to ti slíbit nemůžu. Ví, že by slib nemohli dodržet. Že nemůžou splnit, co by slíbili. Radši neslíbí nic. Musí si rozmyslet, jestli je to dobré, aby vám slíbili to, co chcete. Povíme si dnes příběh o slibu, který bylo třeba splnit.

(Opakujeme z minulých hodin:) Bůh přivedl Izraelce z pouště (žlutý šátek), překročili rozvodněný Jordán (modrý šátek položíme přes žlutý, necháme koukat jen malý žlutý okraj) a vstoupili do zaslíbené země (překryjeme zeleným šátkem, necháme koukat žlutý a modrý okraj). V zaslíbené zemi

přemohli s Boží pomocí posměvačské město Jericho (dvě tři kostky položíme na okraj šátku).

V zemi putovali dál a Jozue i celý lid izraelský viděl, jaká je to krásná země, zelená a úrodná. Moc se jim tam líbilo.

Jednou za Jozuem přišli poslové (můžeme použít postavičky nebo figurky) z jednoho města, které se jmenovalo Gibeon, a chtěli uzavřít s Izraelskými smlouvu. Poslové řekli Jozuovi: „Slibte nám, že budete naši spojenci! Že na nás nezaútočíte a nebudete s námi bojovat.“

Říkali jsme si na začátku, že je někdy nutné si rozmyslet, co vlastně slibují. Izraelci se tenkrát vůbec nezamysleli. Nezeptali se Pána Boha, jestli je to dobré, aby něco slíbili. Nevěděli, zda jsou to dobří lidé nebo nějakí vyukové. Jozue s nimi prostě hned uzavřel smlouvu. *(Můžeme dětem ukázat, že smlouva se uzavírala tak, že lidé spolu pojedli z jednoho chleba/placky. U nás by podepsali smlouvu a dali na ni razítko. Dřív se taky dávala pečeť. Slib se taky pečetí podáním ruky. — To vše nebo něco z toho můžeme před děti položit do naší vyprávěcí krajiny.)* Smlouva byla uzavřena a všichni byli spokojeni.

Po nějaké době se ale ukázalo, že poslové si trochu vymýšleli. Některé věci Jozuovi neřekli, a taky lhali, protože moc chtěli získat tu smlouvu, ten slib. (To se může stát i nám, že něco neřekneme nebo zalžeme — ano, ukliďdila jsem si —, abychom něco získali (půjďdeme na zmrzku). Lhaní není vůbec dobré. Klamat druhé lidi také ne. Ale Gibeonci se báli, a to někdy člověk zalže, protože si myslí, že se tím zachrání.)

Jozue si trhal vlasy: „Kdybych to byl věděl, že nám lhali, nic jsem neslíbil!“ A ostatní lidé se taky rozčilovali: „To není možné. Vytáhneme na ně s meči a ztrestáme je, že nám lhali a vymýšleli si!“ A už se chystali do boje.

Jozue je však zastavil: „Ale my jsme jim slíbili, že budeme jejich spojenci. Že na ně nezaútočíme. Slib se musí splnit! Pán Bůh nám říká, že tu smlouvu nesmíme porušit. Pro Pána Boha je dodržování slibů důležité. Žádná válka, musíme spolu žít.“

A tak smlouva platila. I když se Izraelci nezamysleli. I když si Gibeonci trochu vymýšleli. Nakonec spolu žili docela dobře a v míru. Pomáhali si navzájem. Společně sloužili Pánu Bohu.

Všichni pak věděli, a my to víme taky, že je dobré si rozmyslet, co vlastně můžeme slíbit, jestli je to správné. A když už něco slíbíme, tak je třeba to splnit.

(Na závěr můžeme postavit do izraelské krajiny figurky všech barev, případně ji s dětmi nějak vyzdobit. Pokud máme pečeti a pečeti vosk, můžeme s dětmi vyrobit smlouvu s pečeti, případně pro každého obtisk pečeti apod.)

ПОМЪЦКЫ Шátky na krajinu (žlutý, modrý a zelený); symbol smlouvy; figurky různých barev; event. pečeti a pečeti vosk, svíčka.

37.2.2 Mladší školní děti

„Dědo, pověz nám zas něco o slavných vítězstvích Izraele v zaslíbené zemi! Pověz, jak jste bojovali a zvítězili!“

„Kluci, já vím, že byste nejradši poslouchali o samých slavných vítězstvích, ale já vám dneska povím, jak nás jednou doběhli.“

„Jak doběhli? Jako nějaký závod?“

„Ale ne, o takové fintě, co na nás vymysleli Gibeonci. Tak poslouvejte!“

To bylo tak. Táhli jsme si to zaslíbenou zemí, často jsme bojovali, většinou vyhráli a jen málokdy prohráli. A protože jsme dost vyhrávali, byli jsme na sebe hrdí, ba dokonce možná pyšní. Jednou takhle sedíme s Jozuem před stanem a plánujeme, kam půjdeme dál. A tu jsme uviděli v dálce oblak prachu. Pomalu se blížil. Za chvíli jsme rozeznali skupinu lidí, jedoucích na oslech. Mířili k nám. Ti ale vypadali! Osli unavení, jezdcí špinaví, boty i oblečení něco pamatovalo, spravované a vetché. Vyšli jsme jim naproti a pozdravili je. A oni nás také pozdravili hlubokou úklonou.

„Kdo jste a co chcete?“ zeptal se Jozue.

„Přicházíme z daleké země. Chceme s vámi uzavřít smlouvu o neútočení.“

„Aha, aha. A co že s námi chcete uzavřít smlouvu, když jste tak z daleka? Jestli jste tak z daleka, tak to se ani nepotkáme, tak mě udivuje, že vám na té smlouvě o neútočení tak záleží...“ divil se Jozue pochybovačně.

Ale muži věděli, co mají říct. Trochu nás pochválit, jak jsme schopní a mluvit uctivě, skoro poníženě, abychom si připadali opravdu jako hrdinové. A to se jim povedlo.

„Přicházíme z velmi daleké země jako tvoji otroci. Slyšeli jsme i tak daleko, jací jste úžasní válečníci, a jak váš Bůh vás vede. Slyšeli jsme, jak jste přehli z Egypta a kolik králů už jste cestou porazili. A tak naši stařešinové nás poslali, abychom vám šli naproti a řekli: ‚Jsme vaši otroci. Uzavřete s námi smlouvu.‘ A tak jsme tady a vyřizujeme to.“

„A jak je ta vaše země daleko?“ byl zvědav Jozue.

A poslové se dali horlivě do ukazování: „Vidíš, to je chleba, který byl horký, vytažený z pece, když jsme vycházeli. Teď je na kámen. A naše šaty byly normální, boty nové a teď jsou úplně vetché. No, je to prostě opravdu strašně, strašně daleko.“

Jozua asi tenkrát popadla trochu pýcha. A nás ostatní taky. Říkali jsme si: „Tak my jsme tak známí, to je úžasné!“ A v té chvíli jsme nemysleli moc jasně, nepomodlili jsme se za dobré rozhodnutí, Pána Boha jsme se nezeptali, a popravdě jsme si to ani pořádně nepromysleli.

Pozvali jsme poselstvo ke stolu. Jedli jsme z jednoho chleba. A pak si Jozue s posly podali ruce: „Tak ruku na to, ve jménu Božím, slibujeme vám, že na vás nezaútočíme a budeme s vámi žít v míru!“ Poslové se ukláněli, usmívali a říkali: „Jsme vaši služebníci. Smlouva platí.“ Smlouvu zapsali, vyměnili si ještě s Jozuem nějaké dary a brzy odjeli. Měli jsme úžasný pocit, jak jsme to skvěle zařídili.

Jenže nás brzy přešel úsměv. Za tři dny nám došlo, že to byla pěkná lest. Ti poslové nebyli vůbec zdaleka. Došli jsme totiž k několika městům a Jozue je měl v plánu dobýt a obsadit. Jenže jak se blížíme k těm městům, přicházejí nám naproti právě ti poslové, hluboko se uklánějí a říkají: „Vítejte u nás, jsme vaši otroci. Připomínáme vám naši smlouvu, že na nás nezaútočíte. Při Bohu jste přísahali, tak ji musíte dodržet!“

Mezi našimi bojovníky vznikla málem vzpoura proti Jozuovi. Bouřili se a nechtěli žádnou smlouvu dodržovat, nejradši by všechny pobili: „Co to má znamenat? S nikým žádnou smlouvu neuzavíráme, a tady jste ji na jednou uzavřeli, ostatních se neptali, a tvrdíte nám, že ji musíme dodržet, i když to byla taková lest?!!“

Všichni, kdo jsme byli u uzavření té smlouvy, jsme se snažili celému lidu vysvětlit, že není jiná možnost. „My jsme s nimi uzavřeli smlouvu v Božím jménu. Svědek toho slibu je sám Bůh. Nemůžeme teď říct, že nic z toho neplatí. Byla to asi chyba, ale slib musíme splnit.“

Jozue si dal předvolat ty lstivé posly: „Proč jste nás obelhali? Tvrdili jste, jak jste zdaleka, ale nebyla to pravda!“

„Nebyla to celá pravda. Zdaleka nejsme, to ano. Ale slyšeli jsme o vaší cestě z Egypta a také o tom, jak jste naložili s Jerichem a dalšími městy. Moc jsme se báli, že nás připravíte o život. Proto jsme to udělali. Ale není všechno lež. Když jsme říkali, že jsme tvými otroky, mysleli jsme to vážně. Můžeš s námi naložit, jak chceš.“

Jozue přemýšlel, co má dělat. Udělal chybu, že se Boha neptal, zda smí s Gibeonany smlouvu uzavřít. Gibeonci ho podvedli. Smlouvu ale nemůže porušit, vždyť ji uzavřel v Božím jménu. A Bohu na dodržování smluv a slibů opravdu záleží. A pak ho to napadlo:

„Už vím, my na vás nezaútočíme. Ale vy se vskutku stanete otroky. Budete pracovat pro oltář našeho Boha. Vy, vaše děti, i děti vašich dětí. Všude tam, kde se bude sloužit našemu Bohu, budete i vy a budete dělat ty obyčejné, ale důležité práce – štípat dříví, nosit vodu a tak. Od teď jste otroky pro Boha.“

To se Gibeoncům zamlouvalo. Nepřišli o život. My jsme splnili svůj slib. Žijeme spolu v míru. Společně sloužíme Bohu. Na začátku byla lest, pak chyba, ale nakonec, myslím, je to vlastně dobře, že to tak dopadlo.

„A dědo, to ti nevadí, že vás tenkrát tak doběhli?“

„Myslím, že by mi asi víc vadilo, kdybychom porušili ten slib. Jak jsem říkal, Bohu na těch smlouvách prostě hodně záleží. I s námi má smlouvu a nikdy ji neporušil. Tak to chce i od nás.“

POMŮCKY Loutky zvědů, možno také na ukázkou chlebové placky apod.

37.2.3 Starší školní děti

Příběh není příliš známý, proto je třeba ho převyprávět. Pro větší aktivitu dětí je možno jej vyprávět bez hodnotících soudů, které jsou v převyprávění již obsaženy (vypráví se ze zpětného pohledu), *přerušit vyprávění na „křížovatkách“*, tam, kde se rozhoduje, a nechat děti snášet argumenty pro jednu nebo druhou variantu.

- Má, nebo nemá Jozue uzavřít smlouvu s přicházejícími posly? Proč ano, proč ne. (Děti můžeme rozdělit do skupin, každá píše na papír pro jednu variantu. Pokud nejsou příliš samostatní, pracujeme dohromady, napovídáme jim – připomínáme to, co už z jozuovských a dalších biblických příběhů vědí a co svědčí pro tu kterou variantu. Ale nezačneme s napovídaním příliš brzy.)

Po prezentaci názorů můžeme nechat hlasovat. Trefila se většina do biblického pokračování? Vyprávíme dále, až se dostaneme k dalšímu dilematu:

- Má, nebo nemá Jozue smlouvu dodržet? Resp. co má dělat Jozue, když zjistí, že ho Gibeonci přelstili? (Postupujeme stejně jako v prvním případě.)

(Můžeme si pomáhat otázkami: Je rozdíl mezi lstí, podvodem, šikovně zvolenou taktikou? Kdo si myslí, že jednání Gibeoňanů byla lest, kdo podvod, kdo taktika? Může být za určitých okolností lest něčím, co lze tolerovat? Za jakých okolností? Chtěli Gibeoňané zlikvidovat Izrael, nebo se pokusili bránit regulérním způsobem? Měli Izraelci právo silnějšího na své straně? Co znamená úsluví sliby–chyby? Máme dodržet slib, i když zjistíme, že nás někdo přelstil?)

ПОМЪЦКУ Туžky, papíry.

37.2.4 Přesah

Minulý příběh o Jerichu mluvil o tom, že některé náboženské praktiky nevedou k životu a je nutno je odsoudit, radikálně se s nimi rozejít. Dnešní příběh naopak mluví také o tom, že vedle sebe mohou žít, ba dokonce spolupracovat, různě pojaté víry, které mají stejné nebo podobné hodnoty.

Můžeme nad tím přemýšlet: Co se dá akceptovat a co ne? Můžou se nějak náboženství domluvit? Jak se mohu nejlépe domluvit? Co máme odmítnout?

•••••

37.3 LITURGIE

37.3.1 Písně

Haleluja zpívej (sv 90); Mír na zemi daruj nám (sv 184)

37.3.2 Biblický text k zapamatování

Chvalte Hospodina, všechny národy, všichni lidé, chvalte ho zpěvem, neboť se nad námi mohutně klene jeho milosrdenství. Hospodinova věrnost je věčná. (Ž 117)

37.3.3 Rituál

Pán Bůh je síla má

37.3.4 Okénko do bohoslužeb

Do bohoslužeb přineseme jeden ze symbolů smlouvy – např. pečeť, obrázek smlouvy s pečeti, ale třeba i chleba se solí. Nebo se můžeme ptát, co to znamená, když se řekne „ruku na to!“

Cílem je děti i shromáždění dovést k tomu, že je to symbol smlouvy, slibu. A o smlouvě bude dnešní příběh, předmět dětem předat.

37.3.5 Modlitba

Pane Bože, občas jsme slíbili něco, co jsme nemohli splnit, občas se nám do toho nechtělo. Ty jsi splnil všechny své sliby, které jsi nám dal. Odpusť nám, když slibujeme lehkovážně, i když sliby nedodržujeme. Amen.

TÉMA

Rozhodnout se a sloužit

CÍLE

- (Předškolní) děti společně opakují poslední příběhy a radují se z Boží péče a děkují za ni.
- Děti si pomocí vyprávění ujasňují, co znamená sloužit Hospodinu, a přemýšlejí nad vlastní službou Bohu. (Mladší školní, bohoslužba pro celý sbor.)
- (Starší školní) děti přemýšlejí nad rozhodováním k víře, např. v souvislosti s konfirmací.

.....
38.1 PRO UČITELE

Biblický text: Joz kap. 14, 20, 23–24

38.1.1 Výkladové poznámky

Do závěrečné úlohy by se mělo vejít několik témat – mechanismus rozdělení zaslíbené země mezi kmeny, útočištná města, Jozuova řeč, která obsahuje opakování příběhu Izraele a výzvu k rozhodnutí pro Hospodina. Z hlediska vyprávění jsou to příběhy spíše statické, bez velkých zápletek a point – zpracování není klasickým vyprávěním ani u jedné věkové kategorie.

- *Rozdělení země* není věc rozhodnutí lidí, jedná se o Boží rozhodnutí, proto se mluví o tom, že zemi rozděluje *pomocí losu* kněz Eleazar, je to bohoslužba. Teprve pak tu figuruje i Jozue jako nástupce Mojžíšův a stařešinové jako představitelé lidu. Lévijsům není přiděleno území, jejich „podílem“ je

sám Hospodin (už tu nevystupují ani tak jako pokolení, ale spíše jako vykonavatelé kněžského povolání), nemají být na ničem závislí. 14. kapitola stručně uvádí to, co bude následovat podrobně v kapitolách 15 až 19, kde jsou popsány hranice mezi pokoleními, jejich území i stručná historie obzavování. Pro vyprávění dětem nejsou tyto kapitoly využitelné. Rozdělení země je vyhlášením panství Hospodinova nad celou zemí. Přidělené podíly jsou darem od Hospodina (neměnné, neprodejné) a zároveň jsou také úkolem, jsou svěřeny Izraeli do správy.

- *Útočištná města* (Joz 20,1–9) jsou města, do kterých se může uchýlit ten, kdo by někoho neúmyslně zabil (v dnešní terminologii zabít, nikoliv vražda). Jde o hráz proti krevní mstě – *krevní msta* pracuje s představou, že jakýmkoliv prolitím krve je znesvěcena země, je zasaženo do spravedlivého řádu věcí, to je možno napravit jedině spravedlivou odplatou (stejným činem na pachateli) – tak je znovu nastolena rovnováha (oko za oko, zub za zub). Útočištné město je výjimka – tam, kde nešlo o úmysl, nepropadne viník smrti, ale smí se ukrýt v určeném městě, zda šlo nebo nešlo o úmysl, rozhodne soudní shromáždění, nebo může být zproštěn hrozby msty, když zemře přirozenou smrtí velekněz (vnímáno zřejmě jako zástupná oběť).
- Stejně jako Hospodin na začátku knihy (kap. 1) vyzývá Jozua, aby jednal podle Zákona (Tóry), činí tak Jozue vůči celému Izraeli (kap. 23). Podstatou je *přimknutí se k Hospodinu*. Pokud se začne Izrael směřovat s ostatními národy např. sňatky, brzy přijde i odpadnutí od Hospodina. (Nejde zde o rasismus, ale o svody, které modlářské národy představují. Jde i o běžné a praktické věci, jako je jednotná výchova dětí.) Život v zemi není samozřejmost, automatismus, Izrael vyznává, že ji od Boha dostal, ale také ji může ztratit, pokud nebude hrát podle Božích pravidel.
- Jozue vyzývá lid k *rozhodnutí* – předestírá Boží péči a moc od Abrahama až po současnost a vyzývá je k službě Hospodinu, tedy k zřeknutí se všech zbytků pohanství. Služba Hospodinu vyžaduje člověka celého, není snadná. Na to Jozue lid výrazně upozorňuje a sám připojuje své rozhodné vyznání. Dům můj znamená rodinu, domácí společenství – to je širší rodina i se služebníky, hlava rodiny za svou rodinu odpovídá, proto za ni také může slibovat.
- Lid se rozhoduje s plným vědomím a svobodně. Je znovu uzavřena smlouva, zapsána do knihy. Viditelným znamením je pak *kámen–svědek*. Podobně jako kameny v Gilgálu, i tento v Šekemu mluví do přítomnosti. Pro předškolní děti navrhneme místo kamene použít ve vyprávění cedulku, která je doteď v některých domácnostech k vidění. Jozuovo vyznání si věšivali nad dveře

i křesťané. (V židovských domácnostech visí takto u dveří „mezuzá“, malá schránka, ve které jsou malé svitky s vyznáním víry (Dt 6,4–9 a Dt 11,13–21), plní stejný účel – připomíná Boží přikázání a vyznání víry Izraele.)

Rozhodnutí pro Hospodina se vymyká z dobových tradic ostatních národů, kdy mělo každé území svého boha; Izraelci naopak svého Boha „přinášejí s sebou“, Bůh je víc než strážce lokální tradice a svatyně.

38.1.2 Úskalí

- *Dům*: je třeba vysvětlit (zvláště tehdy, pokud se učíte biblický verš nazpaměť), že nejde o budovu, ale o společenství, rodinu. Pro předškolní použijte slovo rodina.
- *Zákaz sňatků s jinověrci* je pro děti teoretickým problémem, samy ho neřeší. Proto ve vyprávění pro mladší školní není vůbec zmíněn.
- *Rozhodnutí pro nebo proti Bohu je záležitost především dospělých*. Jozue slibuje za svou rodinu, do které jsou zahrnuty děti, ty se ale samy nerozhodují. Proto důraz na téma rozhodnutí je zmíněn až u starších dětí, pro které se toto téma zásadního a slavnostního rozhodnutí a vyznání může (ale nemusí) pojit s konfirmací. Mladší děti by měly spíše vědět, jaká je náplň tohoto rozhodnutí pro Boha, co to znamená mu sloužit. Pokud chcete téma rozhodování zahrnout do práce s mladšími, pak se soustřeďte spíše na každodenní, všední rozhodování pro dobro. Tlak k velkým rozhodnutím a velkým slovům není podle mě vhodný, protože děti jsou ve velkém psychickém i rozumovém vývoji. Zákonitě jim zpětně takové rozhodnutí může přijít nezralé a hloupé (třeba jeho forma nebo úroveň přemýšlení), ale bylo by škoda, kdyby se dívali takto na obsah víry a vyznání.
- *Služba Bohu* není tupé plnění příkazů, pro všechny stejné. Lidé mají ve svém životě různé úkoly a jsou postaveni před různé výzvy. Společným jmenovatelem je to, že se v těchto úkolech chceme orientovat podle Boha a jen jemu důvěřovat.

38.1.3 Odkazy

HUNTER, Zach: *Změň to ty*. Praha: Samuel, 2009.

Odkazy na starší katechetické přípravy, pracovní listy a další materiály najdete na adrese <http://goo.gl/aDpk2x>, pod číslem úlohy (38).

38.2.1 Předškolní děti

S předškolními dětmi opakujeme poslední čtyři příběhy z knihy Jozue. Můžeme to udělat tak, že před děti vyskládáme všechny rekvizity, které jsme používali. Můžeme je nechat vystavět vyprávěcí krajinu, či je necháme nějakou rekvizitu vybrat a vyprávět o ní, nebo sami bereme do ruky postupně rekvizity a stručně je popisujeme (případně děti necháme doplňovat).

Připomínáme hlavní motivy příběhů, při formulaci můžeme tam, kde to jde, používat protiklady: suchá, pustá poušť a úrodná, zelená země, kterou Bůh Izraeli dal; nepřátelští lidé v Jerichu a statečná a přátelská Rachab; rozvodněný Jordán a suchá cesta, kterou Hospodin lid vedl; vysoké a pyšné hradby, které padly s Boží pomocí tichou písničkou; smlouva, kterou Izraelci uzavřeli s Gibeonci a dodrželi ji kvůli Bohu, atd.

Shrňte: o tom všem jsme si povídali. A to všechno připomínal i Jozue, který zestárl, celému izraelskému lidu. A proč jim to připomínal? Aby nezapomněli. A aby Bohu poděkovali za všechno, co pro ně udělal – a bylo toho opravdu moc! Vyzýval je, aby děkovali Bohu celý život a nespolehali na nikoho jiného.

Jozue jim řekl: „Já a moje rodina chceme sloužit Bohu. Chceme hrát v jeho týmu a podle jeho pravidel. Myslím si, že to je nejlepší způsob jak žít. Pojdte do toho s námi taky!“

Celý izraelský lid to slíbil. A někteří si to napsali na cedulku a pověsili si ji nad dveře: Já a moje rodina budeme sloužit Hospodinu. A od té doby si takové cedulky lidé věší u dveří, aby nezapomněli opravdu Pánu Bohu sloužit, myslet na něj, radovat se z toho, co pro nás dělá. (Máme-li, můžeme dětem ukázat takovou cedulku, obrázek, který se věšívá/věšival nad dveře.)

I my můžeme a chceme Pánu Bohu děkovat. Zakončíme děkovnou modlitbou, děti k ní pozveme, můžeme se ptát, za co chtějí poděkovat – z biblických příběhů i ze života.

Pro děti můžeme mít připravenou omalovánku s textem „Já a moje rodina budeme sloužit Hospodinu“ Joz 24,15. Text mohou děti obtažnout, písmena či pozadí vybarvit, společně můžete vyrobit a vyzdobit rámeček z kartonu apod.

POMŮCKY Rekvizity z minulých hodin. Omalovánka s textem Jozuova vyznání, pastelky, případně další tvořivý materiál.

38.2.2 Mladší školní děti

Vyprávění se zaměřuje na to, co to znamená sloužit Hospodinu. Je napsáno jako rozhovor mezi dědou (dávným zvědem u Jericha) a jeho vnukem. Forma rozhovoru (opomítí klasické vyprávění příběhu o sejití Izraele a Jozuovu výzvu) chce naznačit, že rozhodnutí pro službu Hospodinu je téma vždy znovu aktuální, realizuje se různými způsoby a týká se i nás.

Realizovat lze pomocí loutek, postavíček, atd. Využitelné je také jako forma (části) kázání při rodinné neděli, kdy role zahrají členové sboru – v tom případě pozor na to, aby obsazení a provedení rolí nepůsobilo příliš komicky (dospělý se nebude pitvořit do dětské mluvy!, apod.), nejdůvěryhodněji to bude působit jako běžný rozhovor.

„A dědo, takže když jste ta všechna města dobyli a zemi obsadili, tak už nezbyvalo nic jiného, než si prostě vybrat, kde byste chtěli bydlet a tam se usadit. Nějaké pěkné místo. No já bych si asi vybral místo někde u vody, rád rybařím, to je moje.“

„Milý hochu, ale takhle to nebylo. Vůbec jsme si nemohli vybírat!“

„Jak to, vždyť jste se zasloužili o dobytí celé země, tak to byla vaše kořist, ne?“

„No tak, hochu, vždyť ti to už kolik týdnů vyprávím, že zaslíbenou zemi jsme nedobyli svou vlastní silou, ale jen díky Boží pomoci, vzpomeň na Jericho. Vlastně jsme ji dostali jako dar, jako dědictví po našich otcích, Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi.“

„Takže jste se nějak dohodli, kde kdo bude bydlet?“

„Dohoda by určitě byla lepší než svévolné zabránění místa, ale ani tak to nebylo. Sešli jsme se tenkrát a losovali jsme. Prostě jsme vždycky určili území pro jeden kmen a pak jsme vylosovali, který to bude.“

„Dědo, a to se nikdo nerozčiloval?“

„Hm, tak to víš, někdo měl občas pocit, že to není nejlepší místo k bydlení. Ale nikdo s losováním nepodváděl, to ne. Víš, losování o tak vážných věcech, to není jen tak – nelosujeme jen pro zábavu, aby to bylo napínavější a větší legrace. Losujeme proto, že takové věci nechceme rozhodnout sami. Věříme, že takhle rozhodne Bůh. On nám dal svou zemi a má právo rozhodnout, kde se kdo usadí.“

„Aha, tak to už chápu, proč mi táta pořád ukazuje, co je naše země, a říká, že to jednou zdědím, ale že to nesmím prodat, že zaslíbená země se neprodává. Prostě zaslíbenou zemi teď máme napořád! Juchů!“

„No, nezlob se, že tě pořád opravuju, ale zaslíbenou zemi nemáme automaticky napořád. Dostali jsme ji napořád, pokud budeme sloužit Bohu. Ale když bychom si řekli, že budeme hrát jen podle svých pravidel, budeme myslet jen na sebe a Bůh nám do toho nemá co mluvit, pak zemi snadno ztratíme. Kdybychom spoléhali jen na sebe, naše síla je malá. Když ale budeme důvěřovat Bohu a sloužit mu, můžeme se na něj také spolehnout.“

„A dědo, co to znamená sloužit Bohu? Viděl jsem kněze, jak přinášejí oběti, to je ta služba Bohu?“

„Ano, to jsou levité, kněží z kmene Levi. Jejich úkol, jak sloužit Bohu, je přinášet mu oběti, modlit se a starat se o Boží svatyni. Nemají žádné vlastní území, o které by se měli starat a z kterého by měli žít, půjčujeme jim pastviny na pasení dobytka k oběti. To je ale jejich služba Bohu. My ostatní máme zase jiné způsoby.“

„Dědo, jaké? Máme taky něco speciálního?“

„My zrovna ne. Ale v některých městech mají za úkol ochránit toho, kdo nešťastnou náhodou někoho zabil, aby ho z pomsty nezabili taky. Těm městům se říká útočištná, útočiště to je něco jako skryš, bezpečné místo. To mi přijde jako dobrý úkol od Boha, nedovolit pomstu a být bezpečné místo.“

„A dědo, my takový úkol nemáme?“

„Možná to pro tebe bude znít docela obyčejně, ty naše úkoly – žít pokojně v zemi; dodržovat právo a spravedlnost; když máme starosti, obracet se k Bohu v modlitbě a spoléhat na něj. Vyprávět si a připomínat všechno, co pro nás Bůh udělal a děkovat mu za to. Zní to možná obyčejně, ale pro to, aby se nám a všem okolo dobře žilo, je to moc důležité.“

„Takže dědo, když mi vyprávíš o vyjití z Egypta a o Jerichu a Rachab, o dobývání země a tak, tak tím sloužíš Bohu?“

„Dá se to tak říct,“ usmívá se děda. „Ale sloužit Bohu neznamená jen vzpomínat. Bůh je s námi dneska jako tenkrát. Sloužit Bohu, to znamená mít taky denně otevřené oči, abychom viděli, co pro nás Bůh dělá, jak se o nás stará, a co my máme dělat pro něj a pro ostatní lidi.“

„Ale ty staré příběhy jsou tak skvělé!“

„To jsou, ale když se budeš dobře dívat, uvidíš a zažiješ skvělé věci i dneska! I dnes se můžeš a máš rozhodnout, stejně jako tenkrát Jozue a my všichni, jestli budeš sloužit Bohu a jak. Pak zaslíbená země bude skutečně dobré místo k žití. Co myslíš?“

Další činnosti Přemýšlejte (a pište) Co pro nás Bůh dělá – pro jednotlivce, pro rodiny, pro sbor? Jak my můžeme sloužit Bohu? Vyprávět se dá velmi dobře pomocí pracovního listu–hry od Zdeňka Šorma.¹

POMŮCKY Loutky zvěďů nebo převlečení pro herce, event. lepící papírky a tužky, papíry nebo nástěnky.

38.2.3 Starší školní děti

Rozhovor a práce se točí kolem rozhodnutí a služby.

(Obecný rozhovor na začátek, uvedení do tématu.) V čem, o čem můžete rozhodovat? V čem máte doma svobodu? Podle čeho se rozhodujete? Rozhodujete se rádi?

(Krátké uvedení do příběhu) Když Izraelci obsadili zemi, rozdělili kmenová území, Jozue si celý lid svolal, aby je postavil před rozhodnutí: Rozhodněte se, zda chcete sloužit Bohu!

(Práce s textem) Podle čeho se Izraelci rozhodovali? Jaké jim dal Jozue informace k rozhodnutí? (24,1–15) Proč asi Jozue Izraelcům (24, v. 19) říká, že nebudou moci sloužit Bohu?

(Vlastní úvaha) Uvažovali jste vůbec nad tím někdy, že sloužíte Bohu a jak? Je pro vás těžké sloužit Bohu? Čeká vás konfirmace? Jak ji vnímáte? Je to podle vás taky takové rozhodování pro Boha? Rozhodli jste se/rozhodnete se pro Boha svobodně? Máte víc možností, nebo nemáte jinou volbu?

38.2.4 Přesah

Zajímavá kniha pro teenagery – Zach Hunter, *Změň to ty* (viz 38.1.3 Odkazy). Povzbuzuje mladé lidi k tomu, aby měnili svět okolo sebe k lepšímu a sloužili tak Bohu.

S dospívajícími je možno hovořit i nad tématem smíšených sňatků – Izraelci měli takový zákaz přísně daný, jestli ho dodržovali, je věc druhá. Jaké výhody a nevýhody může mít to, když si budu hledat a vezmu si za manžela/manželku člověka stejné/jiné víry.

¹ Dostupné z webu katecheze (<http://goo.gl/wL1IA8>).

38.3 LITURGIE

38.3.1 Písně

Bojujte, bojujte dál (sv 17); *Apoštolská* (sv 274); *Není lepší na tom světě* (HA 13); *Někdo mě vede za ruku* (HA 14)

38.3.2 Biblický text k zapamatování

Já a dům můj budeme sloužit Hospodinu. (Joz 24,15)

38.3.3 Rituál

Pán Bůh je síla má

38.3.4 Okénko do bohoslužeb

- Tuto hodinu je možno realizovat jako rodinné bohoslužby – vybrat si vyprávění pro předškoláky nebo pro mladší děti místo kázání, eventuálně obojí spojit: začít s opakováním příběhů, pak pokračovat v rozhovoru vnuka s dědem zvědem, navázat vlastním přemýšlením účastníků bohoslužby – co pro nás Bůh dělá, jak sloužíme Bohu? Můžeme písemně, odpovědi lepit na dvě nástěnky.
- Pro rozhovor s dětmi a sborem můžeme použít vymalovánku/cedulku s veršem Já a dům můj budeme sloužit Hospodinu. Kdo z vás takovou cedulku už někdy viděl? A kde jste ji viděli? (Rozhovor počítá s tím, že někdo – minimálně farář nebo učitel, který rozhovor vede – takovou cedulku zná a viděl, aby případně odpověděl na svou otázku.) Visela v pokoji, nad dveřmi, ve skanzenu...? Mohla by viset i u vás doma? Co myslíte? Děti teď půjdou zjistit do NŠ, kde se ta krásná věta vzala.

38.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme ti za Jozua, který se rozhodl, že ti bude sloužit. Je pro nás dobrý příklad. Prosíme, ať se každý den rozhodujeme správně a děláme radost tobě i našim kamarádům, rodičům a všem, kdo jsou okolo nás. Amen.

TÉMA

Hospodinova svoboda je s námi, i když jsme na Hospodina zapomněli

CÍLE

- Děti poznají, že víra vysvobozuje od strachu ze silnějších nepřátel.
- Děti si uvědomí, že naše ustrašenost souvisí s tím, že zapomínáme na Hospodinovo vysvobození a jeho dary.
- Děti zakusí, že síla Božího vysvobození je nám blízka i skrze písničku (a vyznání, jež ta píseň obsahuje).

.....
39.1 PRO UČITELE

Biblický text: Sd 2,6–18; 4,1–24; 5,1–15.31

39.1.1 Výkladové poznámky

- *Kniha Soudců* vypráví o dějích (nikoli dějepisu) po usazení izraelských kmenů v zaslíbené zemi. Izraelci jsou napořád charakterizováni jako ti, kdo nestačí na své nepřátele (často pouhá přítomnost nepřátelských vojsk paralyzuje Izraelce). Jednotlivé příběhy se netýkají celého společenství, ale jen některých kmenů (často je zmiňován Efrajim). Nejsou zaštitěni státní organizací či králem. Královskou instituci naopak podání trvale problematizuje: zesměšňuje krále protivníků (zhusta právě oni, reprezentanti pohanských božstev, končí kuriozní a zesměšňující prohrou). A především neúprosně odmítá jakékoli náběhy ke království uprostřed Izraele samého (Sd 8–9; zejm. Jotamova bajka).

— *Zvěstné schema Soudců*: Izraelci po usídlení v zaslíbené zemi *zapomínají* na Hospodina – přiklánějí se k uctívání božstev Emorejců (což je výraz pro božstva „domácích“, jimž se právě podle závěru knihy Jozue nemají Izraelci jako „příchozí lid Hospodinův“ přizpůsobovat). Tím *porušují smlouvu* (viz Sd 2,1nn) a přestávají být lidem Hospodinovým. Výpadek ze smlouvy provází *úpadek* – společenský a ekonomický: Přicházejí nepřátelé a zotročující lid. Země „dobrá a prostorná“ se tak Hospodinovu lidu opět stává místem útlaku, nesvobody, ožebračení. Izraelci z této tísně *volají k Hospodinu* – a Hospodin jim posílá charismatického zachránce, jehož úkolem je vysvobození a zároveň obnova respektu ke smlouvě.

Za podáním (spíše než schematem) je dějinně kající postoj, který se sebekritickou odvahou pojmenovává dosavadní selhání a zároveň s nadějí vyznává: I když jsme jako lid smlouvy smlouvu porušovali, přesto jsme nezůstali vydáni napospas silnějším nepřátelům (srv. úlohu 32, Mojžíšova píseň!). Podobně např. J. A. Komenský vyznával, že i křesťané jsou trestáni za zpronevěru svého poslání, ne již prostřednictvím cizích kmenů a národů, ale rozpadem vlastního společenství.

— *Volání k Hospodinu ze sevření nepřáteli* je známkou znovuoobnovení správného vztahu k Bohu, znovunalezení životního postoje a orientace. Upomíná na úpění otroků v „zemi sevření“ – tj. Egyptě. A umožňuje znovu očekávat od Hospodina nezasloužené vysvobození „jako z Egypta“.

— *Soudce* je Bohem povoláný a zmocněný příležitostný zachránce. Jeho posláním bylo zorganizovat a vést vysvoboditelskou akci. K tomu byl zpravidla zmocněn Duchem Hospodinovým. Nešlo tedy o rodilého hrdinu či školeného стратега. To podtrhuje i způsob vítězství – ani v jednom případě neuzívá soudce typické vojenské výzbroje (kterou naopak oplývají protivníci). Vítězství buď zařídí Hospodin sám (jako v případě Debory a Baráka) a nebo je ho dosaženo „nezbraněmi“: od bodla na dobytek, přes „rybičku“ chromého Ehuda, Jáelin stanový kolík, Gedeonových pouhých 300 až po Samsona, který rozhodujícího vítězství dosahuje obětí vlastního života. Soudcové a soudkyně jsou nevojáci, pouhými „hračkami“ vyzbrojení, ale na Hospodina spoléhající svědky. (Ještě i David takto poráží Goliáše).

— *Debora* „sedávala pod palmou“, tedy byla osobou váženou, vynášela soudy a rozhodovala o dalších záležitostech efraimského kmene. Jejím prostřednictvím Hospodin odpovídá na volání Izraele. Její jméno souzní s hebr. dábar (slovo, zpravidla Hospodinovo), čímž vypravěč naznačuje, že vysvobozující moc má slovo/zvěst o Hospodinových vysvoboditelských činech.

- *Barák* (Blesk) z pokolení Neftalím je povolán, aby se postavil do čela bojovníků proti nepříteli. Má obavy spolehnout „jen“ na zvěstované slovo a vydat se sám proti nepříteli. Deboru si bere sebou jako svého druhu rukojmí, jež mu zaručí, že Hospodin „dodrží slovo“.
- *Hospodinovo vítězství nad Síserou*: neporazitelnost Kenaanců podtrhuje jejich výzbroj, 900 válečných vozů. Vítězství daruje Hospodin sám a Barák má jen dokončit práci. Boj hvězd odráží přesvědčení, že se do boje zapojily „nebeské zástupy“ – když ten pozemský zástup není schopen víry, natožpak boje. Pokud se na tento motiv děti zeptají, upozorníte, že u těchto Božích vítězství nikdy nebyl a nebude žádný nezaujatý reportér (podobně nikdo nepopisuje, jak proběhlo Boží vítězství nad smrtí v případě Ježíšova vzkříšení). Důležitější pro vypravěče vždycky je, jestli se tím vítězstvím dali pak zaujmout lidé, co k tomu vysvobození přišli jak slepí k houslím. Právě takto zaujatě zpívá Debora.
- *Jáel* nepřátelského vojevůdce Síseru zlikviduje lstí a stanovým kolíkem. Historika o potupném konci ironizuje nadutost „neporazitelných“, v jejím světle je však zároveň třeba vidět úvodní Barákovy obavy ze Síserovy neporazitelnosti. Proti generálovi, byť prchajícímu, byla podle dobového náhledu samotná Jáel totálně bez šance. Lstivě ho tedy ukolébá pocitem bezpečí, aby ho mohla zlikvidovat.
- *Debořina píseň* (Sd 5) je *dobrořečením za vysvobození*. Verše 2–5 chválí Hospodina a líčí, jakou hrůzu vyvolává jeho blízkost; vv. 6–11 odpadnutí Izraele před vystoupením Debory (nevěru Hospodinu vystihuje obraz „opuštěných stezek“, po nichž přestali chodit vyznavači); vv. 12–18 líčí svolání izraelských kmenů a neochotu některých nasadit se proti nepříteli; vv. 19–31 porážku nepřátel. Píseň vidí střetnutí jako boj kosmických rozměrů, do něhož se zapojily i hvězdy; zvláštní místo pak věnuje činu Jáel a ironizaci neporazitelného Sísery.

39.1.2 Úskalí

- *Perspektiva posluchače*: číst a vykládat tyhle příběhy nemá cenu s odstupem diváka na tribuně, který „dole na hřišti“ sleduje Hospodinovy boje a vědoucně vrtí hlavou, že těch zabitých je nějak moc a že by k prohřeškům svého lidu mohl být Hospodin shovívavější. Starozákonní kající dějeprava totiž nevypráví „o nich“, ale „o nás“, o opakované zapomnětlivosti a selháních lidu víry. Katecheticky to můžeme podtrhnout tak, že nemluvíme z pozice

„mavných dospělých“ k „neposlušným dětem“, ale přesně naopak: my jsme ti selhávající a ohrožení, nad námi se Hospodin slitoval, nám posílá svou spásu a vám o tom vypravujeme (třeba i proto, abyste naše selhání neopakovali).

- *Kající vyprávění* dosvědčuje, že přítomná úzkost, bída a ohrožení je následek vlastní nevěry a odpadnutí od Hospodina. Ve společenství víry vzniká jako sebekritické zhodnocení dosavadní cesty. Nechce však podpořit schematickou představu – jsi v potížích – znamená to, že ses provinil. Nelze takto nabízet jednotlivci vysvětlení jeho potíží (pochybenost takových vysvětlení a receptů odhaluje např. kniha Job).
- *Lícení bojů* na nás působí kruté a někdy pomstychtivě. Není třeba děti příliš šetřit – naopak si mohou uvědomit, že síla Božího vysvobození pracuje právě ve světě, který (alespoň z televize) znají také jako svět, kde často vítězí hrubá síla a lepší výzbroj. Zároveň je však potřeba pamatovat na kontext – drsné vylíčení vítězství a především jedovatá historka o Sísеровě konci odhaluje, kolikrát je sám lid víry v dějinách zbytečně „předpostrašený“ – a naopak že spoléhání na moc a strategickou převahu může být ve své podstatě neopodstatněná nadutost. Pokud tento záměr budete respektovat, můžete si při převyprávění dovolit značnou vypravěčskou licenci.
- *Kompletní likvidace nepřátel (4,16; 5,31)*: Nekompromisní likvidaci nepřátel nemáme vyložit jako následováníhodný příkaz ke genocidě (koneckonců, židé sami nikdy nelikvidovali své nepřátele, to až křesťané). Když se v sz takhle plošně čistí zaslíbená zem od nepřátel, znamená to především: Hospodin a vítězství jeho svobody zas jednou znemožnili pohanská božstva. V těchto vyprávěních totiž nejde o konkrétní bojovníky – ale o to, jaké „náboženské logo“ nosí, který božský boss (tj. baal) obdařil silou jejich zbraně. A čím potupnější porážka – tím potupnější vysvědčení pro ta božstva. A především – takhle natvrdo se to o tom vítězství říká hlavně kvůli tomu, že po těch božstvech pokukují pořád dokola ti, jež má nést a držet Hospodinova záchrana. Kdybychom my dospěli jako lid víry nebyli plni zapomnětlivosti a ustrašenosti, nemusely by se v Bibli vyprávět příběhy, jak Hospodin pořád nějaké nepřátele likviduje.
- *Neporušuje Jáel zákony pohostinnosti?* Porušuje. Příběh však touto historkou o vítězství bezbranné ženy nad generálem ztělesňujícím moc nepřátel dosvědčuje, že vítězství daroval Hospodin sám (viz 4,7b.9b). Problematizovat její čin tím, že porušila právo hosta na bezpečí a ochranu, neodpovídá konkrétnímu záměru příběhu.

39.1.3 Odkazy

Skvělou charakteristiku soudců najdete u Milana Balabána, *Bojovníci a trpitelé*, (Heršpice: Eman, 1994, kapitoly *Gastarbajtri se zmocňují země* a *Charismatictí obránci Izraele*, str. 33–36): „Soudit znamenalo nejen rozsuzovat interní pře, nýbrž bránit i ohrožené a přímo vysvobozovat“.

•••••

39.2 PRO DĚTI

39.2.1 Předškolní děti

Debořina písnička zahání strach

Nechte děti doplňovat. Mohou navrhnout více variant, tak aby přišly ke slovu jejich vlastní zkušenosti.

Když nás bolí nohy, tak... (*Dáme prostor pro odpovědi dětí.*)

Když máme hlad, tak (...)

Když máme žízeň, tak (...)

Když jsme unaveni, tak (...)

Když jsme provedli něco špatného, tak (...)

Když se bojíme, tak (...) (...si třeba můžeme zazpívat).

Otázky a témata rozhovoru přizpůsobte zkušenostem vaší skupiny, hleďte jen, aby byly co možná konkrétní. Nechte děti navrhnout odpovědi, neškatulkujte, zda odpověděly správně, spíš se snažte odpověď uvést do vztahu s otázkou. Od známých a srozumitelných témat postupujte k méně známým. Odpověď na poslední otázku můžete doplnit sami, ale až poté, co zazní jiné návrhy – např. modlitba atd.

A jako písničku proti strachu budeme teď zpívat *Tvá svoboda*. Vezměte si nástroje, ať je nás slyšet, a strach zaženeme pryč.

*Zazpíváme píseň *Tvá svoboda* – děti ať opakují, vy předzpěvujte. Vyprávět můžete podle vyprávění vybraných odstavců pro mladší školní děti.*

- I. Motivace (Co zažene...)
- II. Zapomněli(1.)
- III. Strach ze Sísery (2.)
- IV. Hospodin poslal Deboru (3)
- V. Bitva na hoře Tábor (5)
- VI. Debora zpívá a my s ní (7)

ПОМУЦКУ Пísníčka, Orffovy nástroje.

39.2.2 Mladší školní děti

S mladšími dětmi můžete užít podobnou motivaci jako pro předškolní. Na ni navazte vyprávěním, které zestručněte podle osnovy. Strach můžeme rozšířit o nevíru, ale zjistěte, co si pod tím děti představují. Píseň Tvá svoboda zazpívejte nakonec s Deborou. Zpívat ji uprostřed by příběh rozbilo.

Co zažene únavu? (Dáme prostor pro odpovědi dětí.)

Co zažene hlad? (...)

Co zažene žízeň? (...)

Co zažene zármutek (...)

Co zažene strach? (...)

A co zažene nevíru? (...) (...a třeba také příběh nebo písnička o Božím vysvobození.)

1 Zapomněli...

Vůdce do zaslíbené země Jozue Božímu lidu připomínal:

Nikdy nezapomeňte, co všechno pro vás Hospodin na cestě z otroctví udělal – a že vás sem přivedl právě on! Pamatuj, tu dobrou zemi, plnou svobody sladké jako med, s granátovými jablky a fíky a vinnou révou ti dal Hospodin.

Jenže Jozuovo napomenutí jim dlouho nevydrželo. Děti říkaly: „Nás nebaví pořád poslouchat, jak vás Hospodin vyvedl z Egypta, a zpívat Oheň plál! Když jdeme do sousední vesnice ke Kenaancům, vidíme, že tam uctívají jiného boha. Jim dává obilí a úrodu na vinici Baal... Mají přesně spočítané, kolik Baalovi musejí dát telátek, aby u něj měli protekci a on jim přál.“

A pak ty děti vyrostly – a už nevěřily Hospodinu, ale Baalovi.

(Dělají to tak všichni okolo, tak to určitě bude správně, říkaly si. A navíc se jim líbilo: Baal se umí připomenout. Na každé křižovatce stojí jeho

socha nebo obrázek. Lidi mají na očích, komu to tu patří a u koho mohou mít protekci.)

Jenomže zaslíbená země, kde *zapomněli na Hospodina*, na tu je smutné se dívat. Najednou vám tam bylo smutno a *pusto*. Z izraelských vesniček a městeček zmizel zpěv, zmizela víra

2 *Strach ze Sísery*

Ale – představte si – ono odtamtud zmizelo i bezpečí. Ti sousedé, vyzna-vači Baale totiž neměli Izraelce rádi. A kenaanský generál Sísera (horlivý vyznavač Baale) začal na izraelské vesnice dělat nájezdy. Velel armádě 900 obrněných vozů. Nikdo mu neodolal, protože šířil strach. Tátové a mámy opouštěli domy a vesnice a utíkali pryč. A když se vrátili, domy byly vypálené, úroda pobraná a je čekal hlad a smrt... Nikdo neměl odvalu hájit domovy, ženy a děti. Zapomněli na Hospodina. Nedokázali si poradit ani s přesilou nepřátel, ani se svým vlastním strachem.

3 *Hospodin svůj zapomnětlivý lid neponechává v pasti strachu.*

Ale Hospodin na ně nezapomněl. Bolelo ho, že na něj zapomněli. Poslal jim Deboru – soudkyni, která rozsoudí – mezi pravdou a lží, vychytralostí a důvěrou, poddajnou ustrašeností a odvážnou vírou.

Debora si pozvala muže zvaného Barák, tedy Bleska: „Poslouchej, Blesku, připomenu vám teď, co to je víra. Jak? Naučím vás takovou Hospodinovu písničku. Začíná ‚Tvá svoboda nade mnou, Hospodine‘. Hospodin vyřizuje: já ty nepřátele porazím. Je to hotová věc. Vy už je jen poženete pryč ze země zaslíbené. Sežeň si dobrovolníky, oddané té Boží svobodě, a s nimi zatočíš s tou neporazitelnou armádou vojevůdce Sísery.“

4 *Opatrný Barák*

Barák byl opatrný: „Já neslyším písně na oslavu vítězství. Já slyším, jak zvoní ocel nepřemožitelných nepřátelských vozů. Víš co, Deboro? Když jsi tak přesvědčená, že Hospodin zmákně Síseru a jeho elitní obrněné gardy, půjdeš do toho boje s námi. Beru tě za slovo, ale beru si tě sebou. Jako rukojmí, jako pojistku, že Hospodin opravdu vítězství dá.“

Debora odpověděla: „Dobře, Blesku, když jsi takový strašpytel, půjdu s tebou. Ale žádnou velkou slávou pro tebe tahle slavná bitva neskončí.“

5 *Bitva na hoře Tábor*

Generál Sísera uslyšel, že se Izrael shromáždil k boji. Pyšně dal do novin a do televize rozhlásit: Izraelce rozprášíme jedna dvě! Přijel se svými obrněnými vozy. Ale stala se zvláštní věc, Hospodin způsobil zmatek v jeho vojsku. Nahnal jim takový strach a děs... Představte si – Siserovi vojáci měli pocit, že se do nich pustily kanóny z nebe. I obrněné vozy dostaly strach a porouchaly se. Zmatení obrněnci bojovali jeden proti druhému!

A schované izraelské děti se najednou smály, když viděly, jak se neporazitelní ozbrojenci motají a utíkají. A jejich tátové v čele s Bleskem – Barákem se do nich teď statečně pustili.

6 A aby na to zesměšnění nesrovnatelně silnějších nepřátel nezapomněli, vypráví se k tomu takhle historka:

Poslouchejte, jak skončil hlavní miláček Baale, generál Sísera. Nechal vůz vozem a prchal. Cestou se dostal do tábora jakýchsi pastevců. Byla tam jen žena, jmenovala se Jáel. Zrovna stavěla stan a zatloukala kolíky. Sísera ji poprosil o úkryt. A nemusím vysvětlovat, že generálovi, byť na útěku, může nevyzbrojená žena těžko odporovat. Spíš ho může ukolíbat. A tak dostal vyhládlý Sísera pěkně tučné mléko v slavnostním porcelánu. Pak, ukonejšen vlídným přijetím, usnul. Načež ta obyčejná hospodyně vzala jeden z těch stanových kolíků a prohnala mu ho spánkem. Takhle skončil neporazitelný generál – dorazila ho slabá, neozbrojená hospodyně.

7 *Debořino děkování*

Po boji učila Debora děkovat za vysvobození celý Boží lid. Děkovala, že přišla svoboda k Izraeli. K tomu lidu, co zapomněl na svého Vykupitele a zrovna prožívá jedno ze svých dalších vykoupení. Na celých 40 let.

Zvony zvoňte, zpívala, neboť Hospodin se slitoval. Padli pyšní, co chtěli mařit jeho dílo svobody A taky padla ustrašenost těch, kdo neuměli věřit, že by se Hospodinova svoboda mohla ještě prosadit. Zvoňte zvony vděčnosti, neboť náš Bůh není protekčním bossem, ale bohem slitování a vysvobození. Vysvobození i pro ty, kteří na jedinečnost a sílu jeho díla zapomněli. Zvony zvoňte – a připomínejte nám i Jáel, ženu, necvičenou v boji, která zastavila nepřítele, planoucího pomstou.

POMŮCKY Flanelograf – obrázky izraelských bojovníků je dobré zřetelně odlišit (chudší výstrojí a výzbrojí apod.) od obrázku nepřátel, kteří by měli asociovat dobře vyzbrojenou pravidelnou armádu; obrázek vojevůdce násilnického režimu, diktátora, armády, plenící dobyté území (tyto pomůcky mohou sloužit pro celý cyklus vyprávění podle knihy Soudců); biblický atlas – rozdělení země v době Soudců, poloha hory Tábor, roviny Jezreel; obrázek „posvátného stromu“ – česká lípa! Symbol práva, spravedlnosti (váhy, soudcovské kladívko ap.)

39.2.3 Starší školní děti

39.2.3.1 Vyprávění příběhu

Pokud děti příběh neslyšely, můžete ho vyprávět podle osnovy 1.–7. a jako motivaci užitje rozhovoru na téma „zapomínání lidu víry“: Co si pamatujete z letošního vyprávění o Jozuovi, o Mojžíšovi a o cestě z otroctví? Co podle těchto příběhů Pán Bůh pro svůj lid udělal? Kolikrát si na to vzpomeneme od pondělka do pátku?

(Účelem motivace je upozornit, že „zapomínání víry“ není záležitostí znalostí, ale orientace a dezorientace v životě. Tomu pak odpovídá i první oddíl vyprávění. Případně můžete hovořit o „kultu“ – viz přesah – a začít tím, že se Boží lid oddával kultům místních bohů – baalů.)

Můžete vyprávět podle následující osnovy:

I. Lid v zaslíbené zemi zapomíná na Hospodina a přizpůsobuje se „kultu baalů“

II. Pod tlakem silnějších nepřátel si uvědomuje, že modly nezachrání, a prosí o pomoc Hospodina

III. Soudkyně Debora vyřizuje slovo o vysvobození

IV. Povoláný vůdce Barák slovu nedůvěřuje

V. Chaos v nepřátelském vojsku

VI. Bezbranná Jáel přelstí a zabije Síseru. Jeho smrt stvrzuje, že vítězství je Hospodinovým darem

VII. Debora oslavuje darovanou svobodu, vyznává odpadnutí, raduje se z víry.

39.2.3.2 *Písnička svobody*

Zazpívejte píseň *Tvá svoboda* a pak vedte rozhovor na téma:

Při jaké příležitosti se tato píseň asi zpívala poprvé? (*Příklady si promyslete předem, případně si k nim nachystejte ilustrační fotografie, z nichž děti mohou vybírat. Např. vyhraný boj – přišla nečekaná pomoc – lidé prožívají úzkost – setrvalá neměnná situace např. ponížení?*)

Potom hovořte o tom, co do vybrané situace vnáší píseň nového, zvláštního. Například:

- vyhraný boj (učíme se vděčnosti, nepropadáme pýše);
- nečekaná pomoc (učíme se na dárcе pomoci spoléhat i nadále);
- prožívaná úzkost (nepropadáme panice);
- setrvalé ponížení (vnímáme, že to někdo nese s námi, máme od koho čerpat sílu nejen vydržet, ale udržet si důstojnost).

Případně můžete připomenout, že jde o spirituál – duchovní vyznání zotročených černochů (znalejší děti to mohou zkusit objevit přes anglickou verzi ve zpěvníku *Svítá*). Ujišťoval o blízkosti Hospodinova vysvobození ty, kdo byli zatím v otroctví a neměli sílu tento stav sami změnit. Byla to i důležitá píseň v rámci hnutí za lidská práva a odstranění segregace.

Takovým vyznáním a povzbuzením je i Debořina píseň – a příběh si k ní vyprávěli, aby věřili blízkosti této svobody.

39.2.3.3 *Varianta uvádějící do kající roviny příběhu.*

Vedte s dětmi rozhovor na téma: Umíme rozpoznat, že nepříjemnosti a nebezpečné situace jsme zapříčinili vlastní neposlušností, nedbalostí, bezmyšlenkovitou přizpůsobivostí okolí?

Uvedte problematiku knihy Soudců – opakovanou nedověru Izraele. Biblické vyprávění vyznává, že tíseň a útlak je důsledkem odpadnutí od smlouvy. S odpadnutím od Hospodina se vytratila důvěra v platnost Božích slibů a vysvobozující konání. Hospodin se však nevěrného lidu nezříká, ale vysvobozuje.

Osnovu vyprávění můžete použít podobnou jako v 39.2.3.1.

POMŮCKY Flanelograf k vyprávění příběhu; fotografie ilustrující námět. (Je dobré dělat si v rámci nš postupně „kartotéku“ fotografií, ilustrujících výstižně různé situace. Z nich pak můžete vybírat. Fotografie doporučujeme buď zalaminovat, podlepit nebo tisknout na tužší papír.)

39.2.4 Přesah

Co dělá soudce dnes ve srovnání s biblickým soudcem jako byla Debora? Rozhodněte, které činnosti charakterizují soudce dnešního, které biblického, které oba: musí mít vystudovanou školu – musí ho jmenovat prezident – musí být otevřený Božímu slovu – ochota zastat se pronásledovaných – nenechá na sebe působit úděl obžalovaných – musí umět vybrat správný paragraf – musí mít na mysli smysl a cíl zákona – jde mu o nápravu provinilých – nosí talár – doma si od soudcovského zaměstnání odpočine.

Jak nás ovlivňují prostředí, v němž žijeme a lidé, s nimiž se stýkáme? Čím vším nás ovlivňují? (Móda, životní styl, názory na správné kamarády, lidi, kteří se liší...) Co z toho nevadí, z čeho se naopak může stát modla? Máme si vybírat a volit kam budeme chodit a s kým se budeme přátelit? Mluvíme s druhými mimo církev o tom, že jsme křesťané? Jak reaguje naše okolí?

Víte, co je „kult“? O jakých „kultech“ slyšíme a čteme dnes? (Kultu fotbalisty, herečky, rapera...) Mohou být vyznavači těchto kultů dostatečně kritičtí k objektům své úcty?

Máme kvůli víře problémy? A co je vzbuzuje? To že lidé nevědí nic o příbězích Boha Abrahama ani o Ježíši? Nebo naopak vědí o naději, lásce, milosrdenství, svobodě a spravedlnosti – a odmítají to? Umíme rozpoznat, že nepřijemnosti a nebezpečné situace zapříčiníme vlastní neposlušností, nedbalostí, bezmyšlenkovitou přizpůsobivostí okolí?

Jak vám zní slovo pokání? Jakým slovem byste ho nahradili? Tady požádejte o „bleskové asociace“, запиšte je. Pak můžete mluvit o tom, co vypovídají o naší představě o pokání – a nakolik se tyto představy shodují s biblickým příběhem.

39.3 LITURGIE

39.3.1 Písně

Tvá svoboda nade mnou (sv 344); Bůh je náš Pán a král (EZ 607); Bůh je záštita má (sv 23); S písní k němu přistoupíme (BTS 2, EZ 607); Dej mi zase nový den (sv 43); Hospodin zástupů (EZ 170, 1–2. sloka); Chval Pána svého písní (EZ 406); Svý kroky rozezpívej (sv 319); Má duše Boha velebí (EZ 627, sv 176); K svobodě je dlouhé putování (sv 135); Oheň plál (sv 234, 1. sl); Jen ty Pane můj (sv 125)

39.3.2 Biblický text k zapamatování

Vlas bojovníků v Izraeli volně vlaje, že se dobrovolně sešel lid. Dobrořečte Hospodinu! (Sd 5,2)

39.3.3 Rituál

Pán Bůh je síla má

39.3.4 Okénko do bohoslužeb

Užijte motivaci, s níž chcete pak v nš pracovat. Zejména se hodí ona kající rovina, protože můžete jako adresáty užít dospělých.

39.3.5 Modlitba

Zapomínáme na tvou svobodu, Pane. Hledáme si jiné bohy a jim slepě věříme. Ale ty nás neopouštíš. Posíláš vysvobození a vysvoboditele. Díky, že ti smíme věřit podle jejich činů – a ne podle sebe a své nevíry.

Prosíme za lidi zotročené a ustrašené. A prosíme za sebe – ať s příběhem Debory roste v našem životě odvaha a věrnost tobě. Amen.

TÉMA

Boj proti strachu a pověře. Gedeón pomocí strašení přemůže Midjánce.

CÍLE

- Děti zkusí pochopit, že se lidé leckdy bojí zbytečně, leckdy je důvodem našich obav jen pověra.
- Starší děti zkusí zapřemýšlet, kdy je strach dobrý, a kdy naopak není.

40.1 PRO UČITELE

Biblický text: Sd 6–7

40.1.1 Výkladové poznámky

- Gedeón (lamač, boříč) byl nejproslulejší mezi soudci. Vedl Izraelce v boji s Midjánci, kteří byli další metlou Božího hněvu na zpronevěřilý lid izraelský. Na jeho příběhu je zřetelné, že soudit znamená zastat se ohrožených a vysvobodit je (6,14; srv. 3,9).
- Skladba vyprávění o Gedeónovi je typická pro příběhy o soudcích. Děj je bohatě rozvinutý: nejdřív je povolán mladík zrovna se chystající k útěku, potom vymaňuje ze závislosti na pohanství svou rodinu a spoluobčany, u svolaného vojska provede „prověrku“ ryzí víry, s hrstkou věřících obrací na útěk nepřátelské vojsko. Příběh tak zřetelně dosvědčuje, že má-li mít vnější svoboda smysl, musí ji předcházet osvobození lidského srdce a mysli.
- Povolání Gedeóna (6,11–24) nese podobné rysy jako např. povolání Mojžíše (námitky a výmluvy spojené s vědomím vlastní neschopnosti; bázeň při rozpoznání Boží přítomnosti). Ještě důležitější je, že se hned v pozdravu

Hospodinova posla ozývá nejzákladnější Hospodinova výpověď a zaslíbení: „Hospodin s tebou“. Tak jako byl Hospodin s Mojžíšem, vyvede nyní Gedeón izraelský lid z midjánsko–amáleckovské poroby. Gedeónova „síla“ (6,14) spočívá v ujištění, že Hospodin koná i tváří v tvář aktuální vině a zbídačlosti Izraele.

- Duchovní vyprázdňenost lidu charakterizuje údaj o „dvou svatyních“, Hospodinově a Baalově. K Hospodinově náleželo posvátné skalisko a „dub“, k Baalově oltář a posvátný kůl. Po zápalné oběti na Hospodinově skalisku dostává Gedeón rozkaz zničit svatyni Baalovu (posvátný sloup a háj) a obnovit oltář Hospodinu. Tak má obnovit jedinečnost a výlučnost vztahu k Hospodinu. Vykonání rozkazu vzbudí náboženské pohoršení a strach sousedů (Baal se pomstí). Pozitivní roli sehraje „věřejší modlár“, Gedeónův otec: syna se zastane proti náboženskému lynčování a i když ne zcela veřejně, přece jen vtipně, vyzná víru, že nikoli Baal, nýbrž Hospodin je skutečný, živý Bůh (Sd 6,31).
- Duch Boží Gedeóna „vyzbrojil“ (6,34), doslova „oblékl“. I takto dává vypravěč najevo, že Gedeon je zmocněn pro určitý čas a určitý úkol.
- „Prověrky“ bojovníků: nejprve zazní výzva k tomu, aby odešli všichni bázlivi (Dt 20,8). Bázlivost je dokladem nedůvěry (Dt 30,3n). Kde to jen jde, hledí příběh vzbudit a posílit víru, že Hospodin je mocen darovat vítězství i proti mnohonásobné přesile.
- Prověrka u pramene Charód (Třesení): jde o posvátné místo, kde bylo uctíváno místní božstvo. Prameny a studnice byly v zemi chudé na vodu zvláště posvátné. Božstvo mělo chránit vzácný dar. Pro Izraelce je zde skryta jedna z pohanských nástrah: budou respektovat uctívaného náboženského „patrona“? Přizpůsobí se při čerpání vody i pohanskému přesvědčení a obřadu? Pokleknou, aby vzdali úctu?
- Vyprávění o snu (7,9–14) je určeno jako „soukromé zvěstování“, které má Gedeóna ujistit, že Hospodin skutečně dal nepřátele do jeho ruky (7,9). Gedeón to nahlas slyší od nepřátelského reprezentanta (v. 14). Toto slovo povzbudí jeho důvěru i odhodlanost – a „evangelium o vítězství“ nese svým spolubojovníkům (v. 15).
- Noční přepadení nepřátelského tábora: izraelští bojovníci „si zahráli“ na noční demony (útok se děje o půlnoci), proto rozžehli pochodně a troubili na rohy. Nepřátelské vojsko propadlo děsu z toho, že na ně zaútočili „duchové“ izraelských hor. Společenství, vyzbrojené vlastně jen protimodlářskou vírou – a povzbuzené zvěstí o hotovém vítězství – přemáhá nesrovnatelně lépe vyzbrojenou mnohonásobnou přesilu.

- Příběh se proto dá pěkně vyprávět z hlediska přikázání „Nezabiješ“. Těch tři sta mužů zvítězilo bez použití zbraní. V jedné ruce pochodeň v druhé trubku. Je jedno, jestli si v táboře mysleli, že jsou obklíčeni, nebo že útočí duchové, moment překvapení zabral dokonale.

40.1.2 Úskalí

- Asi největším úskalím by mohlo být případné zesměšnění velkého počtu bojovníků bázlivých a klečících. Gedeón si vybírá jen tři sta mužů, a přitom měl k dispozici desetitisíce. V reálném vojenském světě se takové věci nedějí, taková lest může fungovat jen občas. Gedeón měl vlastně zbylé muže v zádech. Boj za svobodu už byl vybojován, když jich tolik přišlo s rozhodnutím bojovat, postavit se nepříteli, i přesto, že se skutečně báli. Není dobré ty, které Gedeon poslal pryč, označit jen jako zbabělce a neznabohy. V „Sedmi statečných“ by bez bázlivých vesničanů nebylo možné porazit loupežníky.
- Ostatně neznabohem byl i Gedeónův otec, i on měl Baalův oltář, který Gedeón boří. Jakýsi synkretismus byl zřejmý asi u všech. Dokonce i sám Gedeón vyrábí v kap. 8, 27 efód (zřejmě nějakou zlatou masku), kterému se chodili lidé klanět. Možná on ani jeho současníci už vůbec netušili, co všechno bylo do jejich víry naplaveno odjinud.
- Pohled některých dnešních religionistů by Gedeónovo počínání nejspíš interpretoval jako „náboženské vandalství“ a projev netolerance. Gedeón však nebojuje za jediného správného Boha, ale za svobodu od strachu a otroctví. Biblické podání rozpoznává modly i tam, kde je jiní nevidí nebo jim nevadí.
- Celý příběh o Gedeonovi je rozsáhlý, pro vyprávění dětem je nutno jej zstručnit (viz níže).

40.1.3 Odkazy

FUNDA, Otakar Antoň: *Podle Bible nejmenším*.

Praha: Prvokruh, 1992; *Jak utekli loupežníci*, 46–48.

RIDZOŇOVÁ, Lenka — MACEK, Ondřej — TURECKÁ, Jana:

O lídech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici.

Praha: Synodní rada ČCE, 2014; *Gedeon*, 63.

Odkazy na pracovní listy, starší přípravku a další materiály najdete pod číslem příslušné kapitoly (40.1.3) na adrese <http://goo.gl/G1X7xp>.

40.2 PRO DĚTI

40.2.1 Pro předškolní děti

Pro nejmladší je možné vzít kratší vyprávění z *Podle Bible nejmenším* nebo *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici* (viz 40.1.3 Odkazy).

40.2.2 Pro mladší děti

Vyprávění je volná parafráze textu, některé momenty jsou záměrně vynechány. Chybí setkání s Božím poslem, žádosti o Boží znamení, selekce bojovníků podle bázlivosti a chlemtání vody. Proto se z případných pracovních listů nehodí doplňování komiksu, ani list z „Biblických příběhů pro předškolní děti – Starý zákon.“ Vyprávění je možné i číst.

Na začátku vyrobte s dětmi jednoduchou trumpetku z papíru (stočený papír, přelepít samolepkou, lepící páskou). Na povel ji použijí.

Gedeon zrovna mlátil pšenici, ale nešlo mu to od ruky. Co chvíli se nervózně rozhlížel na všechny strany. Proč? Pozorně sledoval, jestli se neblíží nebezpečí. Mlátil obilí tajně, aby o něj nepřišel. Třásl se při pomyslení, že by se zrovna teď, když už je s prací skoro u konce, objevili zase ti proklatí Midjánci.

Asi nebyl sám, kdo pořád přemýšlel, jak se těch otrapů zbavit. Oni všdycky přijdou, všechno poberou, a nejen Gedeón, ale celý jeho národ trpí hladem. Pořád si říkal: Musíme se jim postavit. Jenže ať počítal, jak počítal všechny svoje příbuzné a pomocníky, nikdy by nevyhráli. Midjánci měli dostatek zbraní a bylo jich opravdu hodně. I kdyby se jeho lidé pro jednu postavili na odpor, ti zloději přijdou znovu a bude jich ještě víc. Zase naloží na vozy všechno obilí a ovoce a poberou všechna stáda. Mezi lidmi se dokonce říkalo, že jsou jako kobyly. Jednak proto, že jich je tolik, ale taky proto, že všdycky sežerou veškerou úrodu. Jsou nepřemožitelní. Všichni se jich bojí.

A najednou se Gedeónovi rozsvítilo v hlavě. Jako by mu to sám Hospodin, Bůh jeho předků, napověděl. Vždyť tolikrát v dětství slyšel příběhy o praotcích. A nejsilněji mu znělo v uších Hospodinovo slovo: „Já budu s tebou. Neboj se.“

To je ono. Strach. To je náš problém. Nejdřív musíme nějak zkusit zatočit se svým pověřčivým strachem. Ale jak to udělat? Gedeón si říkal: „Nejdřív

musím získat své lidi, probudit jejich odvahu. Jinak toho s Midjánci moc nesvedeme.“

Ještě ten den, co se mu bezpečně podařilo vymlátit pšenici a pečlivě schovat, hned v noci nad tím dlouho dumal.

„Lidé se často bojí něčeho, čeho se vůbec bát nemusejí. Je to zbytečné. Mohl bych to ukázat na tom hloupém sloupu, co stojí ve městě. Všichni k němu chodí, pečují o něj, protože se bojí, že kdyby se s ním něco stalo, postihne je neštěstí. Je to sloup cizího boha Baale. Stará víra v Hospodina šla právě kvůli němu jaksi stranou. Lidé dnes až pověřčivě věří, že právě díky Baalovi mají dostatek jídla a pití a bohatství, a když se jim toho nedostává, myslí si, že něco provedli. Chodí si ten sloup usmířit. Pečují o něj vlastně ze strachu.“

A Gedeón si řekl: „To bude první strach, který zkusím zbořit. Když se lidé bojí bezmocného kusu dřeva, jak se pak nemají bát mocných Midjánců? Zkusím zbořit sloup.“

Jenže i Gedeón se trochu bál, nechá to radši na zítřejší noc, snad si ho ve tmě nikdo nevšimne.

Další den, dlouho po setmění, se náš „hrdina“ potají s deseti pomocníky příkradl ke sloupu a skácel ho. Dřevo vyrovnal do hranice a všechno spalil. Pak se nenápadně vrátil domů. Nespalo se mu dobře. Trochu se bál, co přijde ráno.

Hned za rozbřesku mužové města zjistili, co se stalo. Byli strašně vyděšení. Přesvědčení, že je stihne nějaký trest, když sloup neuhlídali. Gedeón jen koukal z okna, jak pobíhají po náměstí. A hele, svolávají radu, co asi udělají s viníkem? Snad nerozhodnou ho zabít, aby si boha Baale usmířili. To by bylo zle.

Na zasedání samozřejmě nechyběl ani Gedeónův otec Joáš. Když začalo pátrání po celém městě, hledání provinilce, Gedeón už otce viděl, jak míří rovnou domů. Asi si všiml, že Gedeón nebyl celou noc doma. Slyšel snad, jak se v noci převaloval? A chvilku potom, co otec zavřel vrata, už bylo slyšet zuřivé bušení na dveře jejich domu. Joáš je dobrý táta.

Jen co otevřel, k uším Gedeóna se jak příjemná hudba nesla jeho slova: „Syna vám nedám. Když se bojíte a myslíte, že ten sloup má nějakou zvláštní moc, nechte sloup, ať mého syna potrestá sám.“

A pak už jen Gedeón zahlédl, jak stařešinové a důstojní mužové města zamyšleně odcházejí. Že by pochopili? Ten sloup vlastně nic nepřinesl, ani to jídlo. Báli se zbytečně. Žádná péče o něj lid neochránila před zloději. Není zač Gedeóna trestat.

Když Gedeón viděl, jak lidé z města zjistili, že se některých věcí vůbec bát nemusejí, zkusil toho využít proti Midjáncům. Jenže ti tentokrát přitáhli v obrovském množství, rozložili tábor nedaleko Gedeónova města. Na všechny zase padl strach.

Ale Gedeón dal všude rozhlašovat: „Midjánci nejsou nepřemožitelní. Nemusíme se jich tolik bát. Kdo se už nechce nechat okrádat, kdo se jim chce postavit, ať přijde k potoku Charódu.“

A ono to zabralo. U potoka se postupně scházely skupiny mužů, kteří byli odhodlaní postavit se i midjánské přesile. Stačilo pár slov, rozbít představa neporazitelnosti nepřítel a u potoka už stojí desetitisíce bojovníků. Gedeón nemohl ani spočítat, kolik lidí za ním stojí. Ale to už se mu v hlavě rodila další odvážná myšlenka. Skvělý nápad, jak se vyhnout otevřenému boji. Vzpomněl si totiž na svůj vlastní strach. Jak se bál mužů z města, když chtěl zbourat sloup a jak šel tajně v noci. A také, jak se jeho lidé báli toho kusu dřeva, protože mysleli, že má nějakou zvláštní nebezpečnou moc. Toho se musí využít. Jenže čeho se bojí Midjánci? To mu teď vrtalo hlavou.

Rozhodl se pro šilený kousek: musí se vydat do tábora nepřítel. Po setmění se potichoučku spolu s nejbližším přítelem připlížil k první hlídce, aby vyslechl, o čem si povídají. Hlídka si jich našťěstí nevšimla. Byli tak blízko, že mohli krásně rozeznat, o čem hovoří.

Jeden strážný vykládal svůj sen. Zdálo se mu, jak se pšeničný pecen chleba valil na jejich tábor a rozbil ho, že stany zůstaly ležet. A druhý na to: „No snad to neznamena, že nás Gedeón porazí? Je fakt, že pšenice jsme jim vzali na dost velký pecen.“ Tohle Gedeónovi stačilo. Opatrně se oba odplížili.

Teď už Gedeón ví, čeho se Midjánci bojí. Mají strach, že se jim jeho lid postaví. Proto jich tentokrát přijelo tolik. Ale chtělo by to ještě něco. Každý se přece trochu bojí tmy. Mezi lidmi se pořád vypráví, že o půlnoci lítají vzduchem různí duchové a probouzejí se záhadná stvoření. A i když kde-kdo ví, že strašidla nejsou, v noci to nakonec vypadá jinak.

Gedeón rozhodl a promluvil k mužům: „Pojďme je taky postrašit, jako oni děsili nás. Bojí se našeho vojska, bojí se taky tmy. Na tenhle bláznivý kousek mi postačí 300 těch nejodvážnějších mužů. Ostatní mohou jít domů.“

Těch tři sta vybraných chlapíků nejdřív moc netušilo, co vlastně Gedeón vymyslel, ale brzo jim to došlo. Nejdřív se divili, když jim jejich vůdce rozkázal odložit zbraně a do rukou jim dal, jen považte, džbány, pochodně a trubky. S tímhle mají jít na nepřítel? Jenže oni vlastně nejdou bojovat, oni jdou přece strašit.

A opravdu, o půlnoci, když už nepřátelské ohně pomalu dohasínaly, se Gedeónova družina v tichosti rozestavila okolo celého tábora. Každý měl zapálenou pochodeň schovanou pod džbánem. Všichni netrpělivě čekali na povel. Gedeón byl taky nervózní, ale věřil, že to vyjde.

Domluvil se svými muži znamení, že zatroubí. Už stačí se jen nadechnout a... (*zatroubit*) hlas trubky se nese údolím a dává všem statečným povel: Trubte! Za Hospodina a za Gedeóna! Truuubteee!

Všichni rozbili své džbány a pochodně zaplály kolem celého tábora. Každý v levé ruce oheň, v pravé trubka, ale nebojují, jen troubí a v táboře je zatím hrozný zmatek. Nepřátelští vojáci vyděšení a zmatení začali v té tmě bojovat mezi sebou a dali se na útěk před útokem Gedeónových duchů z hor.

Byla to drtivá porážka. Beze zbraně. Gedeón zvítězil. A Midjánci dali lidu izraelskému na dlouhá léta pokoj.

40.2.3 Pro starší děti

Se staršími dětmi můžete příběh, nebo jeho části ztvárnit divadelně. Dostatek inspirace najdete také v pracovním listu pro starší děti od Zdeňka Šorma.¹ Různé návrhy na práci s listem jsou uvedeny přímo pod ním. Už jen četba textu a doplňování komiksu může zabrat veškerý čas, který má nedělní škola k dispozici.

Po zvážení všech zásad bezpečnosti můžete zkusit vyrobit pochodně a jako překvapení navštívit třeba skupinku mladších, nebo v závěru bohoslužeb zavítat s hořícími pochodněmi do shromáždění (pouze máte-li v pořádku hasicí přístroje a uzavřené pojištění).

Tip pro učitele nebránící se náročné přípravě a početnější nš: použijte variaci na scénku z vánočního divadla Zdeňka Šorma „Rytířstvo nebeské aneb o žebříku, písničce a světle v temnotách“.² Část scény napřed s dětmi připravte (určitě bužka, ostatní, jen pokud máte v nedělní době dost času – např. obilí, cep, pochodeň, atd.), ale nedělejte toho příliš, ať se nezačnou nudit než přijde krátká akce. Zvědavost může vzbudit taky zalepená krabice (obsahuje Gedeonovy „zbraně“), co stojí třeba na stole.

1 Dostupý z <http://goo.gl/T9HWZk>.

2 Dostupné z <http://goo.gl/QeQ6hX>.

Ptejte se nejprve děti, po čem dnes lidé běžně touží, po čem se shánějí? (*Peníze, auto, velká plasmová televize, chytrý telefon, mít moc, jídlo, apod.*)

Můžete zapisovat, či kreslit na velký papír/tabuli, nebo vytahovat z kapsy příslušné předměty (předem vytištěné obrázky peněženky, klíčků od auta, televizního ovladače, telefonu, zavíracího nůžce nebo jiné zbraně jako symbolu síly, známky s prezidentem, koruny, apod.). Předměty-obrázky pak připevňujte na připraveného bůžka (např. suchá větev, věšák, natažený provázek; velký papír stačí trochu domalovat jako totem). Pozor, ať se dá papír bezpečně zbořit (strhnout)!

Ptejte se děti dál: Dají se ty předměty využít k zastrašování, může z nich jít někdy strach? Např. strach z nedostatku peněz, jídla – člověk jim někdy otročí, je závislý; strach z nižšího sociálního statusu – když není chytrý telefon, televize; strach z mocných a silnějších; strach z neznámého...

Vysvětlíte dětem, že velký strach oslabuje a nedá se proti němu snadno bojovat. Proti některým strachům se ale dá bojovat rozumem, dobrým nápadem, pravdou, atd. Jedním takovým bojovníkem proti strachu byl taky Gedeón. Teď si to zahrajeme jako v divadle.

(Vyberte jedno dítě – Gedeóna, dětem se představte jako posel Boží.)

Scénka (vypráví posel Boží)

To bylo takhle: Tenkrát Boží lid sužovali nepřátelé. On (Boží lid) si za to mohl sám. Chtěl se mít hlavně dobře a to se lidi začnou hádat, mají strach o to, co už mají a tak jsou slabí a nepřátelé si s nimi pak dělají, co chtějí. Tenkrát jim vždycky pobrali celou úrodu. Lidi se schovávali ve skalách. Každý popadl, co mohl a běžel se schovat. Gedeon nebyl jinej.

(Gedeona vyzvěte ať s cepem/klackem mlátí do matrace/do země, prostě tím, co se najde...)

Podívejte, teď právě mlátí obilí, aby s ním utek. Tak mě k němu poslali. *(Jde ke Gedeonovi a zarazí ho.)*

A povídám: „Bůh s tebou, hrdino! Ty vysvobodíš Boží lid od těch padouchů.“

A on chvíli jen tak koukal, jako by nevěřil svým uším. A povídá: „Já? Jak já bych mohl někoho vysvobodit? Co já zmůžu?“

A já na to: Hodně, Gedeóne! Vždyť ti to povídám: Bůh s tebou. Nejdřív porazíš támhle toho vašeho bůžka, co si od něho tolik slibujete.

(Pošlete Gedeona k Bůžkovi, ať to zbourá ho a vrátí se zpátky.)

Teď shromáždíš všechny lid do boje. *(Ať Gedeon vyzve ostatní do boje, snad přijdou všichni.)*

To je vás moc. Pak byste se ještě chlubili, že jste ty padouchy porazili sami. Pošli domů všechny, kdo mají strach. *(Ať se Gedeon zeptá, kdo se bojí – tady je třeba improvizovat, když zůstanou všichni, nevdá.)*

Tak a teď je vyzbrojíme. Gedeóne, přines tu tajemnou krabici. A jdeme vyndávat zbraně. *(Štrachání v krabici. Nejdřív vyndejte svíčku/baterku.)*

To je ono – světlo. Gedeóne, potřebujeme světlo. Nějakej nápad! Co tu máme ještě? *(Rozdejte dětem papíry a tužky a pošlete je sednout a příběh dovyprávějte.)*

Gedeón svým bojovníkům taky nedal zbraně. Dostal nápad. Dal jim do ruky pohodně a džbány. Rozestavil svých tři sta bojovníků okolo nepřátelského tábora a dal jim rozkaz: „Až uslyšíte hlas polnice, rozbijete džbány a zvoláte: ‚Za Boha a za Gedeóna!‘“ Počkali si na ty padouchy, až usnou. A pak, když polnice zazněla, rozbili džbány a začali všichni troubit. V nepřátelském táboře vznikla strašná mela. Jedni mysleli, že na ně útočí duchové, druzí, že je přepadlo ohromné vojsko ze všech stran. Nikdo neviděl a mydlili se mezi sebou, až se dali na útěk. Tak Gedeón vyhrál, vlastně beze zbraně.

Proč jsme ale v krabici našli tužky a papíry? Napadne vás, jak se s nimi dá bojovat proti strachu?

Aktualizace

Vyprávějte dětem o strachu, co všechno může působit v současné společnosti. Vyberete si některý aktuální problém.

a) *Např. téma uprchlíků nebo romská otázka.* Mnozí lidé se bojí, ale často nevědí proč. Takový strach se dá zneužívat. I naši mocní ho občas rozdmýchávají a pak využívají pro vlastní prospěch. „Uprchlíky tu nechceme. Nepřizpůsobiví pryč.“ Ti co se bojí, jsou pak také slabí, nechají se snadno ovládnout a šíří se nenávist a zmatky jako v táboře Midjanců. Ale někdy stačí rozum, nebo chuť se s neznámým seznámit. Překonat strach, rozbourat ho, to často jde, když se setkáme s tím, čeho se bojíme, v plné šíři. A ono se velmi často ukáže, že veškeré obavy byly zbytečné, že to byla jen nafouknutá bublina. Jako když se Izraelci báli Baale.

b) *Dobře se dá využít i téma strachu z diktátorů, nebo sousedních mocností: Rusko – Midján.* Proti mocným se často nedá bojovat zbraní, ale jde to jinak. Třeba papírem a tužkou, ovšem podmínkou je pravdomluvné slovo.

Toho se diktátoři a jiní mocní bojí, proti pravdě bojují lží. Dnešní bojovníci proto proti strachu a lživé pověře často používají jako zbraň papír a tužku.

Dejte dětem pak za úkol napsat novinový článek proti strachu, mohou si v něm z mocného diktátora udělat legraci jako Gedeonův otec ze sloupu. Nebo třeba ať napíše dopis vládě, kde se vyjádří k aktuálnímu problému, proti šíření pověr a lží.

Na závěr si můžete zazpívat nebo znovu otevřít píseň „Náměšť“ (Krásný je vzduch...) a nechat děti hledat paralely s příběhem.

40.2.4 Přesah

Možno vést další rozhovory na:

- Téma podvodných půjček, kdy agent přesvědčí člověka, že bude mít cokoli, když se upíše. Bludný kruh se uzavírá, nejde vystoupit. A na počátku byl strach z nižšího sociálního statusu.
- Téma šmejdů: oni také působí na lidi strachem, vydírají.
- Jak se dá dnes všemožně bojovat proti nepřátelům bez násilí – pravda, odvaha, ekonomické sankce, atd.?

•••••

40.3 LITURGIE

40.3.1 Písňe

Bojujte dál (sv 17); *Jednou budem dál* (sv 120 [ver. My to vyhrajem]); *Kdo mě z pout mých* (sv 147); *Nejsi sám* (sv 157); *Náměšť* (sv 165); *Na zemi jsi v pravdě stál* (sv 200); *Pomoz Pane těm, co smutek nosí* (sv 262); *Volný jsem* (sv 375); *Pán Bůh je síla má* (EZ 182)

40.3.2 Biblický text k zapamatování

Já jsem Hospodin, váš Bůh. Nebojte se bohů Emorejců, v jejichž zemi bydlíte. (Sd 6,10)

40.3.3 Rituál

Pán Bůh je síla má.

40.3.4 Okénko do bohoslužeb

Zeptejte se lidí: Co vám pomáhá proti strachu?

40.3.5 Modlitba

Pane Bože, někdy se bojíme různých věcí. Prosíme, pomáhej nám naše strachy přemáhat. Děkujeme za rodiče, sourozence a kamarády, i když se někdy bojíme, tak se máme kde schovat, máme v nich zastání a pomoc. Amen.

.....

SAMSON — ANEB JAK SI NĚKDO MŮŽE POPLÉST SÍLU SVOU A SÍLU BOŽÍ

TÉMA

Povolání, poslání, zasvěcení Bohu. Samson byl povoláný, ale ne vždy svému povolání rozuměl a se svou silou ne vždy zacházel moudře. Pán Bůh byl ale s ním až do konce.

CÍLE

Děti si uvědomí, co znamená povolání, poslání v životě. Každý z nás je povoláný k něčemu trochu jinému. Každý je v něčem silný a v něčem slabý. Abychom mohli poznat, co je naším povoláním, potřebujeme slyšet volání, naslouchat. Poslušnost je od slova naslouchat. Bůh může použít i naše slabosti ke svému účelu.

.....

41.1 PRO UČITELE

Biblický text: Sd 13–16

41.1.1 Výkladové poznámky

- *Samson* soudil a vedl Izrael po dvacet let (17,31). Jeho příběh naznačuje, že i lidé určení a zasvěcení ke službě Hospodinu (13,5) nejsou automaticky bezproblémoví – bezhříšní. *Úkolem soudců bylo osvobodovat Izrael z područí nepřátel* – o to Samson usiloval po celý život. Kromě toho měl soudce volat Izrael k tomu, aby se podle Hospodinovy smlouvy řídily nejen bohoslužebné pořádky, ale i záležitosti všedního dne.

Smlouva nabízela podmínky k životu nezotročenému náboženskými nešvary, společenskou nespravedlností a přezíravostí vůči slabším a zne-

výhodněným. Jako zasvěcený Hospodinu měl Samson pokládat tuto soudcovskou službu za nejdůležitější záležitost. S jak velkou důsledností tuto svou službu obstarával, vyplývá z jednotlivých příběhů.

- *Zasvěcenec* (13,5) má být k dispozici k úkolům, k nimž je vybízen a uschopňován Bohem. Průvodní znaky, jak je zviditelňoval řád nazírství (viz níže), by neměly překrýt, že šlo o oddanost Hospodinu „celým srdcem“ (Dt 6,5; srv. Sd 18,5). Vypravěč navíc hned zpočátku upozorní, že Samsona začal v Danovském táboře ponoukat duch Hospodinův (Sd 13,25). Tím vším se zdůrazňuje, že Samson mohl mocné činy udělat jen proto, že ho k tomu zmocňoval Hospodin. Samson není starověký kulturista křížený s mystikem, který by protivníky přemáhal svou silou nebo askezí. Když Samsona nakonec přemohou Pelištejci (Filistínští), je to proto, že ho Bůh tentokrát svou silou nezmocnil. *Dalila neohlila Samsona úplně, ale nechala mu ustrihnout pouze sedm pramenů (16,19), takže Samson nemusel nic poznat. Samson neporušil nazirejský slib. Zpronevěřil se však svému poslání přesvědčením, že jeho síla tkví ve vlasech (16,17) a sebejistotou, že Hospodin mu musí pomoci (16,20).*
- *Nazirejský, nazírský slib* najdete v Nu 6. Obsahuje závazek zdržet se vína a opojných nápojů vůbec – vztah k Hospodinu nelze navodit alkoholem a drogami. (Je to pravděpodobně protest proti pohanským kultům, kde opojné nápoje hrály „božsky rozněcující“ roli, např. v Egyptě i v Kénanu.) Dále závazek nestříhat si vlasy (snad proto, aby se lišil od kultů, kde oběť vlasů byla pravidlem, např. u kněží v Egyptě). Příklad doživotního nazirejství vidíme u Samuele, Samsona a Jana Křtitele (L1,15 srvn. i Mt 2,23). Často rodiče činili slib nazirejství za své děti ještě před jejich narozením (Sd 13,4.5; 1S 1,11.28).
- *Dlouhé vlasy a vousy* upozorňovaly na první pohled, že Samson je zasvěcenec – měl připomínat celému lidu, že je zvláštním Božím vlastnictvím, Hospodinovým svědkem „ve zvláštních službách“, v přelomových dobách. Tak jako některé části chrámu, popř. i některé oltáře měly být stavěny z netesaných kamenů, tak i Samson neměl být „uhlazen“ lidskou rukou – byl symbolem stvoření. Dlouhé vlasy byly také symbolem slunečních paprsků. S tímto symbolem vzdáleně souznívá i Samsonovo jméno (Sluníčko).
- *Pelištejci* (Filistínští) obývali přímořský kraj. Byli na vyšší civilizační úrovni než Izrael, po nich také celá země dostala jméno (Palestina). V biblickém podání ovšem hrají napořád roli utlačovatelů Izraele, jak tomu napovídá i vyznění jejich jména v hebrejštině – „Válcovači“ (svobodných poměrů v zaslíbené zemi).

- *Hádanka* není součástí nějaké sbírky starověkých hádanek, spíše je předobrazem Samsonovy činnosti, tedy podobenstvím. Stejný osud, jaký potkal Iva (symbol síly a žravosti), čeká i Pelištejce. Dávat si hádanky nebyl dětský zvyk, ale patřil k oblíbenému způsobu přezkoušení protivníka v moudrosti. Moudrost byla pohany ceněna jako něco bezmála nebeského, souznívajícího s božským světem, proto např. královna ze Sáby zkouší Šalomouna hádankami (1Kr 10,1). V Izraeli moudrost neměla božský charakter, ale projevovala se ve všedním rozhodování.
- *Jména*: Sorea (Samsonovo rodiště; 23 km záp. od Jeruzaléma) – Sršnov; Manoach (Samsonův tatínek) – odpočívadlo, odpočinutí (z arabštiny; manach = štědrý); Samson – Sluníčko, zářící slunce, tj. velká radost a štěstí, skvělé slunce, Samson měl být takovým sluníčkem, které slouží Hospodinu; Dalila – Ta s loknami, Ta, která se chce líbit (můžete vyložit jako „oslabovačka“ – oslabuje Samsonův vztah k Hospodinu [nestojí při něm celým srdcem], a tak oslabuje to, co ho činí silným).
- Motivy, které navazují na již známé příběhy:
 - 1) Samson se narodil „abrahamovsky“ *neplodnému páru*.
 - 2) Jako zasvěcenec ztělesňoval poslání být zvláštním lidem smlouvy, která *zaručuje svobodu i spravedlnost* (viz Ex 19,5n).
 - 3) *Duch Hospodinův je duchem vysvobození* (když Duch Boží zavěje, vstane z mrtvých naděje).
 - 4) Reakce izraelských představitelů na vysvoboditelské aktivity – Samson, cos nám to udělal? (15,11) může připomenout ustrašenou reakci předáků na Mojžíšovo poslání (Ex 5,21).
 - 5) Milující oddanost Hospodinu celým srdcem (Dt 6,5).
 Tyto motivy umožňují pochopení příběhu v souvislosti s celkem doposud probíraných vyprávění. Některý z těchto motivů můžete také vybrat, a on vám pak pomůže katecheticky strukturovat látku, která je jinak na probírání v jedné hodině velice bohatá a rozmanitá.
- *Při závěrečné likvidaci nepřátel* hraje důležitou roli ústřední motiv pelištejské oslavy: *náš bůh porazil Samsona!* (Sd 16,23n) Proto knížata rozhodnou: přiveďte Samsona, budeme ho ponižovat (tj. znevažovat jako svědka Hospodinova). Tváří v tvář tomu Samson volá k Hospodinu a vyznává, jak se zpronevěřil svému zvláštnímu poslání. Jestliže nakonec pod padajícím chrámem zahynulo víc Pelištejců–utlačovatelů než předtím, je to doklad toho, jak málo si Samson považoval svého poslání.

41.1.2 Úskalí

- Neměli bychom nazírejství představovat jako zaručený lék, který by vyřešil dnešní problémy – např. formou absolutního zákazu pití vína – ani jako nějakou formu „přirozeného“ životního stylu, jehož symbolem je nedotčenost vlasů, vousů, chápáná jako zřeknutí se technické civilizace.
- Pozor na líčení Samsonova vztahu k ženám. Nazírejství nezavazovalo k celibátu. Samsonova tragédie nespočívá v tom, že by si nedovedl odepřít soužití s ženou, ale v tom, že nebyl schopen navázat *hluboké partnerské vztahy*. Příběh o Samsonovi a Dalile není příkladem pomalého rozpadu vztahu muže a ženy. Samsonův a Dalilin vzájemný vztah je podkopán *nedůvěrou od samého počátku*. Tragédií Samsonovou je, že nedovede žít tak, aby vztahy důvěry vůbec vznikly. To je případ i jeho předcházejících vztahů (14,1 a 16,1).
- V evangelické církvi se častokrát Samson uváděl mládencům za příklad, jak to s nimi dopadne, když si nevezmou evangeličku. *Samson však nezahlavil svůj úkol tím, že si vzal cizinku, ale tím, že si vzal ženu, která mu nedůvěřovala a chtěla ho pokořit.* (Rút bude také cizinka, ale tím předem není diskvalifikována.)
- Závěr Samsonova života bychom *neměli vykreslit jako pomstu za Samsonovo oslepení*. Smrt v troskách chrámu je tragickým koncem člověka, který nenaplnil svůj soudcovský úkol. Bůh však může přesto skrze něj vysvobodit Izrael.

41.1.3 Odkazy

SMELIK, Klaas A. D.: *Samson*. Praha: Kalich, 2009.

Odkazy na pracovní listy, starší přípravky a další materiály najdete pod číslem úlohy (41) na adrese <http://goo.gl/jE4Cj5>.

41.2 PRO DĚTI

41.2.1 Předškolní děti

Hra „Kdo je silnější?“ Přetahování, házení míčem do dálky. Nebo připevnit dětem na břicha polštář. Kdo zatlačí protivníka za čáru namalovanou na zemi?

Rozhovor Chtěli byste být silní? Je dobré mít velkou sílu? Když jsem silný, co to znamená? Mám využít svou sílu dobře. Pomáhat lidem. Jaké to je cítit se slabý? Někdy je každý z nás slabý, někdy každý z nás potřebuje pomoc. To je v pořádku! To, že jsme slabí, neznamená, že jsme špatní. Pán Bůh nás má všechny rád, ať máme velké svaly nebo ne. I tam, kde jsme slabí, můžeme ještě růst.

Budu vám dnes vyprávět o takovém pěkném furiantovi. Jmenoval se Samson a byl to velký silák. Představte si, že byste mohli nad každým vyhrát, každého porazit. Že byste měli takovou sílu, že byste mohli zvednout a přenést celý dům, že byste mohli vytrhnout ze země strom, mohli byste ohnout vysokou vysílací věž, chytit ve vzduchu letadlo. Co byste udělali? Mělo by to také nějakou nevýhodu? Jakou?

Takovou sílu měl náš hrdina Samson.

Osnova vyprávění:

- 1) Samson, narození, dlouhé vlasy.
- 2) Samson přemáhá lva, Pelištejce a pomáhá Izraeli.
- 3) Samson si bere za ženu parádnici Dalilu. Dalila chce z pověření Pelištejců Samsona zneškodnit.
- 4) Tři marné pokusy o přemožení Samsona.
- 5) Samson podléhá výčitkám Dalily a je konečně přemožen.
- 6) Samson oslepen a uvězněn.
- 7) Samson prosí o odpuštění a bourá chrám, zachraňuje Izrael.

Ve vyprávění pro malé děti nezacházejte do detailů Samsonových manželství, soustředte se na jeho sílu, na přemožení lva, na jeho vlasy.

42.2.2 Mladší školní děti

S dětmi můžeme začít hádankami (podklady připravené k vytištění najdete na adrese <http://goo.gl/jE4Cj5>, pod číslem této úlohy [42]):

- *Tajenka s šifrovaným písmem*: Každé dítě luští svou tajenku, kdo přijde na to, jak se dnešní hrdina jmenuje a jaký je? Hrdinu už známe, obrázková tajenka nám o něm prozradí další důležitou věc. Řešení – zasvěcený.
- Pro větší děti *křížovka* se stejným řešením (Samson byl... Bohu.)
- Pokud chcete začít jen *hádankami* bez informací k příběhu, použijte kvíz – *hádání zvířat* (viz 41.24. Přesah). Ten lze pro menší děti zjednodušit.

A/nebo rozhovorem: Kdy se cítím silný? Kdy slabý? V kruhu si děti podávají činku. Kdo ji má, mluví. Ostatní poslouchají. Děti doplňují větu: „Cítím se silný/silná, když...“ Nejde o to popisovat fyzickou sílu, ale pocity. Pak si podáváme pírkó a děti doplňují větu: „Cítím se slabý/slabá, když...“ Učitel by měl začít sám příkladem, aby si děti uměli představit, co od nich chceme. Pomůcky: činka, pírkó nebo podobné symboly pro sílu a slabost.

Pozorování předmětu: Ukážeme dětem co největší kladivo. Kdo má takové kladivo, má opravdu sílu. Co může takovým kladivem udělat, způsobit? Může takové kladivo i ničit? Co a jak? Výsledek tohoto rozhovoru: Síla na nesprávném místě může i škodit.

Dnes uslyšíme o muži, který byl sice silný, ale zároveň i slabý.

Vyprávění můžeme ozvláštnit hrou na čtení Kumránských svitků. Úvod ke hře/vyprávění: Můžeme dětem vyprávět o tom, jak byly biblické příběhy psány původně na svitky. Důležité staré svitky se našly například v Kumránu. Říká se jim svitky od Mrtvého moře. V kumránských jeskyních se našly pradávné, 2000 let staré svitky, biblické knihy. Všichni byli napjatí, jestli Bible na těchto svitcích je stejná jako Bible, kterou máme my. A tak lidé plni napětí četli příběhy, které zde v Kumránu objevili. A my můžeme něco takového zkusit. Dnešní příběh máme také napsaný na svitcích. (Návod a pravidla hry najdete na adrese <http://goo.gl/jE4Cj5>, pod číslem úlohy [42].)

Vyprávění

Kdysi dávno, když ještě Izrael nebyl královstvím, spravovali ho soudci. Lidé potřebovali někoho, kdo by rozsuzoval jejich hádky, někoho moudrého,

u koho by našli radu. Někdy zase potřebovali někoho silného, kdo by se jich zastal, když na ně útočili jejich sousedé Pelištejci.

V této době soudců žili v malém městečku Sorea (to znamená Sršňov) již docela staří manželé, kteří neměli děti. Jednoho dne se však stal zázrak a jim se ukázal Boží posel. Přišel k nim a řekl: „Budete mít syna“.

Rodiče byli udiveni, ale ještě více se podivili, když Hospodinův posel pokračoval: „Váš syn bude povoláný k tomu, aby vysvobodil Izrael z rukou Pelištejců.“

A Boží posel překvapoval ještě dál: „Ať váš syn nikdy neokusí nic opojného ani nečistého a ať mu nikdy nikdo nestříhá vlasy!“

Chlapec, který se měl narodit, nesměl pít víno. Nejen jako dítě, ani jako dospělý! Kromě toho si nesměl stříhat vlasy. To aby on sám věděl, že má v životě úkol, povolání a připomínal si to (proto nesměl pít víno jako ostatní), a aby to věděli i lidé kolem něho (proto měl viditelný účes, dlouhé vlasy).

Syn se narodil a dostal jméno Samson, to znamená Sluníčko. Možná protože měl dlouhé vlasy a připomínaly paprsky slunce. Jenže Samsonova povaha nebyla tak slunná, jak by jeho jméno napovídalo. Připomínal spíš sršně, však byl také ze Sršňova. Samson byl vždy pohotový k boji, k ráně a nechal si nic líbit. Nebylo radno si s ním zahrávat. Ale o tom ještě uslyšíme.

Komentář učitele (námět na rozhovor s dětmi): Pelištejci byli sousední národ, byli velcí, silní a Izrael pořád přepadali, loupili, zabírali území. Byli prý proti Izraelcům tak velcí, že Izrael o nich mluvil jako o „obrech“. Izrael s nimi měl velké problémy. A teď posel Boží mluví o dítěti, které se ještě nenarodilo, a už má takové povolání! Židé některá jídla jíst nesměli, zákon to zakazoval. To aby si uvědomili, že svoboda neznamená moci všechno. Proto byla některá jídla nazvána jako „nečistá“. Víno židé pít směli.

Když byl Samson dospělý, „na ženění“, potkal dívku, která se mu líbila. Doma o tom hned vyprávěl rodičům. Jim však stačilo, aby řekl, kde ji potkal, a už věděli, co se stalo: Samson si našel děvče – mezi Pelištejkami!

Rodičům Samsona se to vůbec nelíbilo. Přece Samsonovo povolání bylo právě osvobození od Pelištejců!

Komentář učitele (námět na rozhovor s dětmi): Problém nebyl v tom, že někdo byl Pelištejec nebo Pelištejka, ale že někdo napadal a trápil sousední národ. Za to však Samsonova dívka asi vůbec nemohla!

Jednoho dne se Samson vydal za svou vyvolenou. Zničehonic se mu do cesty postavil lev. V tu chvíli se ale Samsona zmocnil duch Hospodinův. U Samsona se začalo projevovat jeho povolání. Duch Boží mu dal sílu, aby mu lev neublížil. Bůh měl totiž se Samsonem své plány. Samson měl Izraeli přinést svobodu.

Tak se nevrhl lev na Samsona, ale Samson na lva. Popadl ho a zabil.

Komentář učitele (námět na rozhovor s dětmi): Filmový silák by vytáhl meč nebo pušku a lva by přemohl. Filmový Sandokan, jestli ho znáte, jednoho lva dokonce uškrtil. Ale se Samsonem to bylo úplně jinak. Samsona se zmocnil duch Hospodinův – jak si to můžeme představit? Znamená to snad, že takový člověk hledí do nebe s vytřeštěnýma očima a něco při tom mumlá nebo vykřikuje?

Ne! Když se někoho zmocní duch Hospodinův, není to žádné čarování ani fantazírování. U někoho to může být nový nápad, probuzení naděje, inspirace, člověk může objevit nějaké své nadání nebo talent. Důležité je uvědomit si při tom, že tohle všechno je od Pána Boha.

Když šel Samson po čase na svou svatbu, šel kolem místa, na kterém zabil lva. Uviděl, že si ve lví zdechlině udělaly hnízdo včely. Hnízdo bylo plné medu, Samson ho ochutnal. Pak došel až ke své vyvolené.

Při svatební hostině dal jejím kamarádům hádanku. Byl totiž tak trochu provokatér a chtěl se jim pochlubit, jak se silný a chytrý.

Hádanka zněla: „Ze žrouta vyšel pokrm, ze siláka vyšla sladkost. Co je to?“

Komentář učitele (námět na rozhovor s dětmi): Víte, co to je? Žrout je ten lev. Byl silný a takhle dopadl – včely v něm mají hnízdo. Možná že tím Samson říkal Pelištejcům: „Jste velcí obři, silní jako lev? Pozor, ať neskončíte podobně!“

Samson se s kamarády své nevěsty vsadil, že jeho hádanku neuhádnou. Byl si tím tak jist, že se vsadil o všechny košile, které měli na sobě a o sváteční šaty. Pelištejci se opravdu nad odpovědí trápili. Nemohli na ni přijít. Hostina trvala sedm dní, a když odpověď neznali ani sedmý den, navedli Samsonovu nevěstu, aby ze Samsona vytáhla rozluštění.

Řekli jí: „Jestli nám odpověď neseženeš, upálíme tebe i tvého otce. Přece nepůjdeme z tvé svatby jako žebráci!“

A tak příběhla Samsonova žena s pláčem za Samsonem: „Copak mě vůbec nemáš rád? Dal jsi mým přátelům otázku a neprozradil jsi mi odpověď.“

A tak moc na Samsona naléhala, až jí odpověď prozradil. A ona ji zase prozradila svým přátelům. Ti se pak Samsonovi posmívali a vychloubali, že odpověď znají. Samson ale poznal, že jeho nevěsta tajemství prozradila. Tu se Samsona opět zmocnil duch Hospodinův. Samson odešel do jiného města a tam pobil 30 pelištejských vojáků. Jejich výstroj pak vyměnil za šaty a ty dal Pelištejcům, aby dodržel slib.

Komentář učitele (námět na rozhovor s dětmi): Samson se sám svou nerozvážností dostal do situace, ze které nebylo lehké se dostat. Vsadil se o něco, co neměl. Provokoval ostatní a ti mu to chtěli vrátit. Svou sílu neměl takhle zneužívat. Pán Bůh s ním byl ale ještě trpělivý a pomohl mu ze šlamastyky, do které se dostal.

Protože Samson odešel z vesnice své nevěsty rozhněvaný, nikdo nevěděl, jestli se ještě vrátí. Její otec ji tedy provdal za jiného muže. Po nějakém čase šel Samson opět za svou nevěstou. Když se dozvěděl, že ji dostal jiný muž, velmi se rozhněval.

Odešel z města, nachytil tři sta lišek, rozdělil je po dvojicích, každé dvojici dal táhnout zapálenou pochodeň a pustil je do polí a vinic, které patřily tomu městu. Sto padesát živých pochodní plenilo pelištejskou úrodu! Pak ještě sestoupil znovu do města a bil se tam se všemi muži hlava nehlava.

Komentář učitele (námět na rozhovor s dětmi): Jak se mohl Samson takhle chovat? Měl přece povolání! Bylo tohle jeho povolání, ničit úrodu, bít nepřítelů hlava nehlava? Samson jednal prchlivě a nerozvážně. Ničil, co mu nepatřilo. Bůh to ale dopustil, protože chtěl Pelištejce potrestat. Samson ale nejednal správně. Na své prudké chování a svou nerozvážnost jednou doplátí.

Samson se znovu zamiloval. Tentokrát se jeho vyvolená jmenovala Dalila, to znamená parádnice nebo také ta, která má lokny. Zase to byla Pelištejka. To by samo o sobě nevadilo. Problém byl, že Dalila Samsonovi nevěřila. Šlo jí o vlastní zjev a o peníze.

Náš příběh jako by se opakoval. Za Dalilou přišli Pelištejci a prosili, aby ze Samsona vymámila odpověď na hádanku. Tentokrát to byla vážná hádanka – jak Samsona oslabit? V čem spočívá jeho síla? Pelištejci se chtěli silného Samsona zbavit a Dalile nabídli mnoho peněz za to, že Samsona podvede.

Samson jakoby se ze svých chyb vůbec nic nenaučil. Dalile nedůvěřoval, a přesto si ji vzal. Protože jí ale nevěřil, třikrát jí místo správné odpovědi

něco namluvil. Samsonova síla byla od Pána Boha. Samson ale řekl Dalile: „Má síla mě opustí, když mě spoutají čerstvými pruty.“

A tak donesli Pelištejci Dalile čerstvé pruty a ona jimi v noci Samsona svázala. Když se ale Samson probudil, pruty roztrhal jako nic. Dalila proto na něj znovu naléhala.

Tentokrát jí Samson řekl: „Síly mě zbaví nové provazy.“

A tak se všechno opakovalo. Pelištejci přinesli Dalile nové provazy a ona jimi Samsona svázala. Jenže když se Samson probudil, zase je roztrhal. Do třetice řekl Dalile, že by zaslábl, kdyby mu někdo vpletl vlasy do tkaniny. I to Dalila zkusila, ale Samsona to síly nezabavilo.

Nakonec Samson řekl Dalile to, v co sám věřil. „Mé vlasy mi nikdo od narození nestříhal. Tak to poručil náš Bůh. Kdyby mi někdo vlasy ostříhal, přišel bych o svou sílu.“

Samson si to opravdu myslel. Myslel, že má svou sílu vždy a všude. Jenže jeho sílu v něm působil duch Boží a ten v jeho vlasech nepřebýval. Svého ducha dával Bůh Samsonovi, aby ho ochránil od nebezpečí a vlasy měl Samson dlouhé proto, aby na něm bylo vidět, že má od Boha zvláštní povolání. Samson si ale myslel, že je největší silák a nic ho nemůže ohrozit. Zapomněl, že své povolání může plnit, jen když se ho zmocní duch Hospodinův.

Dalila Samsonovi ostříhala vlasy. Ustříhla mu sedm pramenů, aby si Samson ničeho nevšiml. Pak svázala Samsonovi ruce a nohy a zavolala Pelištejce. Když se Samson zvedl, aby se Pelištejcům ubránil, nic se nestalo, svá pouta nepřetrhl. Spoléhal sám na sebe a na své vlasy. Duch Hospodinův ale nepřišel.

Pelištejci Samsona zajali a svázali. Dokonce ho i oslepili a různě se mu posmívali. Co bylo ale nejhorší, posmívali se i Pánu Bohu. Samson byl přece Bohem vyvolený, byl Bohu zasvěcený a tak byla Samsonova prohra v očích Pelištejců prohrou i Boha Izraele.

Nakonec přivázali Pelištejci Samsona ve svém chrámu mezi dva sloupy hned vedle svého boha Dáгона. Bylo to smutné a potupné pro Samsona i Izrael. Samson po dlouhém věznění přišel na to, že v životě udělal spoustu chyb. Rozpomněl se na své povolání, na to, že je zasvěcený Bohu. Jeho povoláním přece bylo osvobodit Izrael od útlaku Pelištejců. A tak se Samson modlil. Prosil o sílu – a dostal ji. Uchopil sloupy, mezi něž byl přivázán, pohnul jimi a celý pohanský chrám se zřítíl. Byl plný lidí, knížat, kněží, všichni v troskách zemřeli. I Samson. Tak naplnil své povolání až v hodině smrti – osvobodil, alespoň na čas, Izrael od Pelištejců.

Ale naplnil ještě něco: ukázal, odkud byla jeho síla a hlavně odkud nebyla. Nebyla ve vlasech, nebyla ve svalech, nebyla v Samsonově kráse ani v jeho chytrosti. Svou sílu dostal Samson od Boha jako dar, aby mohl splnit své povolání, totiž vysvobodit Izrael.

41.2.3 Starší školní děti

Čím byste chtěli být? Jaké byste chtěli mít zaměstnání? Někdy se říká také „povolání“. Jaký je mezi tím rozdíl? „Zaměstnání“ člověka zaměstnává a přináší mu plat, mzdu, k „povolání“ musí někdo člověka povolat. Povolání je pro povolaneho důležitější než plat, ví, že jeho práce, a tím i jeho život má smysl a cíl. Takové povolání, to je dobrá věc!

Ve slově povolání slyšíme ale ještě jiné slovo. Víte jaké? Odpověď: Volání. Je důležité, aby se každý z nás naučil dobře naslouchat. Pak toto volání uslyší a může rozpoznat, co je jeho povoláním. Každý z nás má nějaké povolání. Nerozpoznáme ho ale tím, že by nám ho někdo prozradil. Většinou rozpoznáme své povolání srdcem. Když máme z něčeho radost, nebo prostě cítíme, že to je to pravé. Když nasloucháme Pánu Bohu, poznáme, proč jsme na světě a co v něm máme za úkol. Co to znamená být zasvěcený? Patřit Bohu. Co to ale znamená?

Co to znamená být svatý?

Bůh je svatý. Být blízko Bohu a poslouchat ho, patřit mu, to znamená být mu zasvěcený.

Dnešní příběh bude o Samsonovi hrdinovi, zasvěceném Bohu. Je Bohem povoláný.

Jenže tenhle hrdina v životě udělal spoustu chyb a život se mu vůbec nepovedl.

41.2.4 Přesah

Jako opakování nebo rozšíření máme k dispozici několik možností:

Kvíz

Pro malé děti Za každou správnou odpověď dostanou děti kostku, společně stavíme chrám, který nakonec zbouráme (děti mohou stavět každý svou věž, vyhrává ten, kdo ji má nejvyšší). Otázky je třeba pro malé děti zjednodušit nebo vymyslet jednodušší podle jim vyprávěného příběhu.

Pro větší děti Za správnou odpověď dostane každé dítě kus puzzle. Z nich spolu složíme obrázek s veršem k této hodině. Na konci hodiny děti ten samý obrázek dostanou. (Puzzle najdete na adrese <http://goo.gl/jE4Cj5>, pod číslem úlohy [42]. Abyste složili celý obrázek, který má 20 dílků, potřebujete zodpovědět i odpovědi z příběhu s chybami, který následuje po tomto kvízu.)

1) Proč dostal Samson sílu? (Samsonovi dal sílu Bůh, aby Samson mohl chránit lid Izraele a mohl mu přinést spravedlnost.)

2) Proč si neměl brát Dalilu? (Protože si od začátku nedůvěřovali. V manželství má být důvěra a láska.)

3) V čem byla síla Samsona ukryta? (Byla v Samsonovi, když na něj sestoupil duch Boží.)

4) Co nesměl Samson jíst a pít? Proč? (Nesměl jíst hrozny a pít víno. V té době ostatní národy hodně pili. Někdy je alkohol dobrá věc, ale všeho příliš škodí a tak někteří lidé svým životem ukazovali, že žít jde i bez alkoholu.)

5) Co znamená jméno Samson? (Sluníčko, jeho vlasy připomínaly paprsky slunce nebo hřívu lva, kterého zabil.)

6) Co měl udělat Samson jinak? (Měl si najít ženu, které by mohl opravdu věřit – v životě nezáleží jenom na kráse. Neměl si myslet, že je jeho síla ukryta ve vlasech, měl si uvědomit, že jeho síla pochází od Boha.)

7) Přemohl nakonec někdo Samsona? Kdo? (Nebyli to Pelištejci. Samsona přemohla vlastní sebejistota. Myslel, že se mu nemůže nic stát.)

Příběh s chybami

Varianta nebo pokračování kvízu, děti hlásí chyby v příběhu a dostávají kostky nebo body, nebo další puzzle. Odpovědi nemusí být tak rozvité. Stačí stručné, hra bude dynamičtější. Učitel může ale odpovědi i rozvést.

1) Samson se narodil rodičům jako jejich sedmý syn. (Samson neměl sourozence. Jeho rodiče do jeho narození nemohli mít děti. Jeho narození byl zázrak oznámený andělem. Víc rodičů v Bibli nemohlo mít dlouho děti, ale pak se jim narodil někdo významný. Pamatujete si ještě na někoho? Izák, Jan Křtitel)

2) Jeho sourozenci na něj žárlili, protože byl krásný. (Samson neměl sourozence a byl silný. Víte, na koho žárlili sourozenci? Sourozenci žárlili na Josefa, protože byl nejmladší a jejich otec ho měl nejraději.)

3) Samson vyrostl ve velmi silného a chytrého muže. (Správně.)

4) Samson byl král Izraele. Bůh si ho vyvolil, aby spravoval Izrael. (Samson nebyl král, ale soudce. Bůh dlouho nechtěl, aby měl Izrael krále jako ostatní země. Mít krále není vždycky nejlepší. Takový člověk je velmi mocný a ne každý člověk umí zacházet s mocí dobře. Pamatujete si dobrého a zlého krále? David, Šalamoun, Herodes)

5) Samson se zamiloval do cizinky. Vzal si ji, ale manželství se nepovedlo, protože byla cizinka. (Manželství se nepovedlo, ne protože by byla jeho žena cizinka, ale protože si s ní od začátku Samson nevěřil. Rút byla také cizinka a byla zároveň přítelkyně Noemi a stala se dobrou ženou Boaze.)

6) Samson měl velkou sílu, jednou na vinici zabil tygra. (Samson zabil lva.)

8) Ve lví mršině si udělaly hnízdo vosy. (Včely a Samson jedl jejich med.)

9) Samson nikdy neudělal chybu, přesto ho Pelištejci zajali. (Samson dělal chyby. Jednou jeho chybou bylo, že víc spoléhal na svou sílu než na Pána Boha.)

10) Samson si myslel, že mu jeho síla zůstane navždy. Myslel, že ji má ukrytou ve vlasech. (To je pravdivá věta. Jeho síla nebyla ve vlasech, Bůh mu ji vždy dal k nějakému účelu. Dlouhé vlasy – to bylo vnější znamení jeho zasvěcení, jeho povolání.)

11) Samsona podvedla jeho žena Šeherezáda. (Jeho žena Dalila.)

12) Oholila mu hlavu. (Ustříhla mu jen sedm pramenů vlasů, aby nic nepoznal.)

13) Samson zemřel ve vězení, kde si odseděl dlouhý trest a zemřel stáří. (Samson zemřel při slavnosti na počest boha Pelištejců, kteří slavili Samsonovu porážku. Samson se opřel o sloupy, které podpíraly stavbu a ta spadla na něj a na všechny, kdo v ní byli.)

14) Narození Samsona předpověděl jeho rodičům jejich dobrý kamarád. (Anděl.)

Varianta kvízu pro nejstarší děti

(Nutná znalost více biblických příběhů, možno upravit a zjednodušit pro menší děti.) Samson dával svým protivníkům hádanky. Uhodnete i vy odpovědi na tyto hádanky? Jaká jsou to zvířata?

1) Jaké zvíře hledá pastýř v Bibli? (Lk 15,4–6 – ovce)

2) Toto zvíře pokoušelo Evu v ráji? (Gn 3,1–6 – had)

3) Toto zvíře umělo mluvit a mluvilo k Bileámovi. (Nu 22,21–33 – oslice)

- 4) Ježíš upekl toto zvíře pro své učedníky na ohni. (Jan 21,9-14 – ryby)
- 5) Když putovali židé pouští a měli hlad, poslal jim Hospodin tato zvířata, aby se najedli. (Ex 16,11-13 – křepelky)
- 6) Manu, kterou si židé na poušti chtěli schovat do zásoby, žrala tato zvířata. (Ex 16,20 – červi.)
- 7) Daniel byl k těmto zvířatům vhozen do jámy. (Dan 6,17-25 – lvi)
- 8) Ovce z Davidova stáda kradli lvi a toto zvíře. (1Sam 17,34-37 – medvěd)
- 9) Samson zabil lva, po nějaké době se v těle lva usadila tato zvířata. (Sd 14,5-9 – divoké včely)
- 10) Abrahamův služebník prosí Rebeku o doušek vody. Ta dá napít jemu i tomuto zvířeti. (Gn 24,15-20 – velbloud)

Tvoření

- *Chrám*: Samson se opře do sloupů a pelištejský chrám se zřítí. To je moment, který děti velmi zaujme. Můžete společně ze sirek nebo rozpůlených kolíčků na prádlo (z dřevěných) „postavit“ dům, chrám. Stačí i na papír dvou-dimenzionální a nalepit. Kolem papíru mohou děti malovat. Při společném tvoření je čas na zodpovězení otázek, které děti mají. Na papíru může být předem vytištěná část vyprávění o Samsonovi.
- *Redakce časopisu*: S dětmi si hrajeme na redakci časopisu nebo novin. Formulujeme velké titulky, napínavé a překvapivé formulace. Můžeme dětem na ukázkou nějaké časopisy ukázat. Rozdělíme děti a každému nebo každé skupině dáme zpracovat jednu část příběhu o Samsonovi. Anděl, narození, vlasy, síla, výprava do Aškalonu, lev, med, svatba, hádanka a sázka, lišky na vinici atd. Každé dítě dostane papír formátu A4 a na něj napíše nebo namaluje titulek článku.
- *Frotáž*: Do obálky dáme malé předměty s reliéfem – drobné mince, nápisy napsané lepidlem Herkules, obrázky apod. Obálky zalepíme. Děti mají přes obálku kreslit měkkou tužkou, dokud nepoznají, co je uvnitř. Vztah k příběhu: Někdy není jednoduché poznat, co je v člověku skryto. V čem je silný a v čem slabý. (pomůcky: naplněné obálky, tužky nebo pastely)

41.3 LITURGIE

41.3.1 Písně

Na začátek pro malé děti: *Proč svítí sluníčko* (BTS 12; vztah k příběhu – Samson se jmenoval sluníčko, téma poslušnosti, různých povolání); pro větší děti: *Bůh první slovo má* (EZD 615; vztah k příběhu – Bůh povolává, Bůh je ten mocný, ne my lidé).

Na závěr pro malé děti: *Mému Bohu patří zem* (BTS 13); pro větší děti: *Nám pomoz, Pane milý* (EZD 631).

Alternativa: Jiří Suchý – *Marnivá sestřenice (Měla vlasy samou loknu* – Dalila znamená „ta s loknami“, „ta, která se chce líbit“).

41.3.2 Biblický verš k zapamatování

Jestliže mě miluješ, poslouchej má přikázání. (Jan 14,15)

41.3.3 Rituál

Pán Bůh je síla má

41.3.4 Modlitba

Bože náš milý, ty nás znáš a víš, v čem jsme dobří, a co nám tolik nejde. Prosíme tě, pomáhej nám nacházet to, k čemu jsi nás stvořil. Abychom byli na tomto světě rádi a přinášeli radost i druhým lidem. Amen.

.....

**RÚT A NOEMI — BÝT CIZINCEM,
BÝT PŘÍTELEM**

TÉMA

Přátelství a solidarita k cizincům. Cizinec je tvým sousedem, kterého budeš milovat a kterému budeš prokazovat dobrodiní.

CÍLE

- Děti si vzpomenou na své zážitky s cestováním, na stěhování, uvědomí si potřebu být v přátelském prostředí, cítit se jako doma. To by je mělo motivovat k tomu, aby byly samy přátelské k cizincům.
- Větší děti si mohou uvědomit své předsudky vůči cizincům a přemýšlet o tom, jak se může stát cizinec přítelem

.....

42.1 PRO UČITELE

Biblický text: Rút 1, (Gn 18,1–15; Dt 10,19; Lv 19,10)

42.1.1 Výkladové poznámky

- *Kniha Rút* se četla při letních, dožínkových slavnostech. Při těch se bujaře slavilo, pil se alkohol a prováděly magické rituály. Kniha Rút připomínala slavicím, že ani v době oslav úrody nemají zapomínat na skutky milosrdenství, péče o opuštěné, zbědované a nuzné. V době úrody si měli připomenout, že i Dům chleba – Betlém, neměl vždy bohatou úrodu. Že potřebujeme Boží vedení. Že je Bůh věrný a vede nás tam, kde chléb je, i když je to někdy cesta tvrdá a plná ztrát.
- *Odchod Elímelekovy rodiny z Betléma* v době neúrody mohli Izraelci chápat jako odpadnutí od společenství a pohrdnutí dědičným dílem země. Neznamená to však nutně, že se zřekli víry v Hospodina. Rút při svém vyznání

velmi dobře ví, k jakému Bohu se hlásí. V Moábu se na Elímelekovu rodinu zase mohli dívat jako na přivandrovalce.

- *Jako host (1,1)*: rodina Elímeleкова se stává utečeneckou – s právy hostovskými, tj. menšími, než měli moábští domorodci. Podobně mají dnes lidé bez zdejšího státního občanství obtížnější přístup k tomu, co je běžné pro nás. Přesto stojí Elímeleková rodina o to žít v Moábu. Nemusíme v moábské zemi hned vidět jen sídlo ideologických nepřátel.
- *Úděl vdovy*: žena spoléhala na muže, to on ji měl zabezpečit a ochránit. Když se Noemi i Rút staly vdovami, nemohly počítat s takovou mužskou ochranou a základním zabezpečením. Mohly pouze doufat, že se jich někdo ujme, tj. že najdou zastání v izraelském společenství u těch, kdo se budou řídit Hospodinovými příkázáními. Navíc zůstaly bez potomků – tedy bez naděje na „mesiášskou“ budoucnost vyvoleného lidu. Tohle všechno se promítá do změny jména z Noemi na Mara (Rt 1,20 – jména vysvětlena v textu).
- *Třikrát Noemi opakuje: Obratťe se zpět (Rt 1,7. 11. 15)*. Její naléhání není zdůvodněno tím, že jsou Orpa a Rút cizinky, ale především tím, že je s ní nečeká žádná budoucnost. Ona je vdova, čeká ji už jen hořký úděl, byť ve vlastním lidu, kdežto její ovdovělé snachy se mohou znova vdát, a tak si pojistit budoucnost šťastnou, „sladkou“.

Přesto Rút trvá na tom, že půjde s Noemi. Půjdu *tvou* cestou, do *tvého* domova, ke *tvému* lidu, ke *tvému* Bohu, až do *tvé* smrti (Rt 1,16n). Ač pohanka, projevuje rysy abrahamovské odvahy víry k cestě do nevyšlapané nezajištěnosti.

- *Pro příběh jsou důležitá jména postav*. Ta nám již předem naznačují jejich osud: Betlém – Dům chleba; Elimelech – Bůh je můj král; Noemi – líbezná, utěšená; Machlon – slabý, churavý; Kiljon – dohasínající, nemocný; Orpa – odvracející se; Rút – přítelkyně, cizinka; Mara – hořká; Bóaz – ochotně horlivý; Obéd – služebník Boží.

42.1.2 Úskalí

- Rút svým rozhodnutím opustit Moáb porušuje věrnost své vlasti a svým bohům. Jistě se svým způsobem provinila již tím, že si vzala Izraelce. Z pohledu svého lidu nejedná správně.
- Vedle jejího soucitu s Noemi by nemělo zaniknout její rozhodnutí pro víru. Noemi nějak nakazila Rút důvěrou i zvědavostí. Rút, ač pohanka, věří, i když se sama Noemi stává zatrpklou a hořkou. Rútino rozhodnutí je riskantní, je to pro ni cesta do neznáma. Jde ale po této cestě statečně a duchapřítomně.

42.1.3 Odkazy

VRIES, Tinie de: *Tím vše začíná*. Amsterdam: Nederlandsche Zondagsschool Vereeniging, 1989.

Odkazy na starší katechetické přípravky, pracovní listy, obrázky a další materiály najdete na adrese <http://goo.gl/F19BfD>, pod číslem úlohy (42).

•••••

42.2 PRO DĚTI

42.2.1 Předškolní děti

Jak se ti líbilo první den ve školce? Jaký to byl pocit být na místě, kde jsi to neznal? Našel jsi tam kamarády?

Převyprávění s písničkou – viz Tinie de Vries, *Tím vše začíná*, str. 76nn. Motivace u de Vries pracuje s motivem hladu, neúrody. Pokud se zaměříte na stěhování a pobyt v cizím/novém prostředí, využijte výše naznačené otázky.

42.2.2 Mladší školní děti

Na velkém papíru je namalovaný domeček a napsáno slovo DOMOV. Povídáme si o tom, co pro nás znamená domov (je to místo, kde se cítíme bezpečně, kde máme rodiče, sourozence, rodinu, naše kamarády).

Kdybychom museli tento domov opustit, co bychom si s sebou zabalili do kufru? Co si mohu a co nemohu vzít s sebou?

V dnešním vyprávění bude řeč o několika lidech, kteří se museli přestěhovat, sbalit si kufr a odejít ze svého domova pryč. (Můžete si zkusit zapamatovat, kdo všechno se v dnešním příběhu stěhoval.)

(Kurzivou uvedený text můžete využít pro rozhovor s dětmi, nemusíte použít všechno.)

„Co budeme dělat, Elímelechu? Celý den jsem chodila po obchodech a zkoušela koupit obilí, ale nikde jsem ho nesehnala. Co si počneme, naši chlapci přece potřebují jíst!“ Noemi se dívala tázavě na svého muže. „Nedá se nic dělat, takhle to dál nejde. Sbalíme si kufrы a půjdeme jinam,“ odpověděl Elímelech rozhodně. Bída a hlad byly v Izraeli den ode dne horší. Obchody

byly jako vymetené, nedalo se sehnat skoro nic k jídlu a to málo, co se ještě koupit dalo, bylo každým dnem dražší. Noemi nevěděla, co pro svou rodinu uvařit. Jenže její dva synové Machlon a Kiljon měli hlad. „Kde je Bůh?“ Ptala se. „Opustil nás?“

Ne. Bůh je věrný a stará se o nás. Jenže to neznamená, že bychom někdy nemuseli hledat cestu ven třeba z hladu nebo z nesnází. Bůh dodržuje to, co slíbí. Je s námi, i když se nám nedaří dobře a vede nás, abychom našli cestu z nesnází. Někdy nás třeba může vést z domova, kde je hlad do jiné země.

Elímelech přemýšlel co dělat a nakonec se rozhodl svou rodinu vyvést z Izraele. Když doma není co jíst, nic jiného člověku nezbývá, než se přestěhovat někam jinam, kde je jídla víc. „V sousední zemi, v Moábu je jídla dost,“ řekl Elímelech Noemi. „Tam půjdeme a budeme se mít zase dobře.“ A tak se celá rodina začala chystat na cestu. Malí Machlon a Kiljon si museli taky zabalit ranečky, každý si mohl vzít jenom to, co unesl. A tak se vypravili a opustili Betlém, svůj domov, který měli rádi. Cesta do Moábu byla pro chlapce dlouhá, ale nakonec tam celá rodina došla v pořádku. Tatínek Elímelech našel bydlení a práci a všem se zase vedlo dobře. Byli šťastní. Alespoň nějakou dobu.

Uběhlo deset let. Z Machlona a Kiljona se stali dospělí muži. Ale jejich tatínek Elímelech onemocněl. Žádný lékař nevěděl, co mu chybí a jak mu pomoci. Elímelech nakonec umřel. Noemi byla velmi smutná a usedavě plakala. Zůstala se svými syny sama. Naštěstí byli ale již dospělí, a tak se o ni mohli postarat. Nezůstala úplně sama, měla své syny, a tak si navzájem dodávali odvahy. Měli se navzájem rádi a oba synové se o svou maminku Noemi pěkně starali. A život šel dál.

Po nějaké době si Machlon i Kiljon našli nevěsty a oženili se. Machlon si vzal za ženu Rút a Kiljón Orpu. Jejich maminka Noemi měla radost. Měla kolem sebe zase větší rodinu. Těšila se na vnoučata, na to, že bude babičkou. Myslela si: „Bůh je přece dobrý,“ a byla vděčná.

Když je nám dobře, je dobré si to uvědomit a každý den Pánu Bohu za něco poděkovat. Máme toho tolik, za co můžeme děkovat. Máme dost jídla, dost oblečení, máme hračky, kamarády. Za co jste Pánu Bohu vděční vy? A umíte mu za to poděkovat? Můžeme to spolu zkusit. Každý řekne jednu věc, za kterou je vděčný, která mu dělá radost, a spolu poděkujeme Pánu Bohu.

A tak Noemina rodina žila dál a vedla dobrý život. A tu bylo najednou všechno jinak. Nejdřív zemřel Noemi jeden syn a zanedlouho i druhý. Noemi zůstala sama se svými snachami Rút a Orpou. Tři ženy, tři vdovy, zůstaly

úplně samy. Ani jedna neměla děti. Noemi zemřel muž a pak oba synové. Rút a Orpa se staly vdovami dřív, než vůbec měly děti. Pro ženy v čase starého Izraele byl život bez muže velmi těžký. Dřív to bylo tak, že se o rodinu starali muži. Oni vydělávali peníze a ženy se staraly o domácnost. Jenže když teď v Noemině rodině nebyl žádný muž, neměly ani Noemi ani Rút ani Orpa žádné peníze.

Někdy je v životě všechno jinak, než si naplánujeme. Může se stát, že někdo z rodiny onemocní. Někdy nedostaneme to, co bychom si přáli. Někdy se spolu hádáme, se sourozenci nebo s kamarády. To všechno jsme neplánovali a nepřejeme si to, a ono se to stejně někdy děje. A přesto všechno je Bůh s námi. I když jsme smutní a něco nás bolí. Ví, jak nám je, jak se cítíme. Bůh sice nezpůsobí, abychom dostali hračky, které chceme, nebo dobrou známku ve škole, když se neučíme. Může nám ale splnit přání duchovní. Může pomoci naší duši a srdci. Bůh je věrný, je s námi, ať se děje, co se děje. Má nás rád a má o nás starost. A my mu můžeme důvěřovat. V modlitbě ho prosit o pomoc a on nám pomůže, třeba jinak, než jsme čekali, ale pomůže.

Noemi všechny události hodně zasáhly, byla smutná a zoufalá. Říkala si: „Co si teď počnu? Co mám teď dělat? Kdysi jsem se mohla v těžkých chvílích radit se svým mužem. Teď jsem zůstala bez muže, bez synů. Jak se postarám o svou rodinu?“ A protože se modlila a tyto své myšlenky svěřila Bohu, zrodil se v její mysli plán. Noemi se rozhodla. Hned zavolala Rút a Orpu. „Mé milé zlaté, rozhodla jsem se, že půjdu zpátky domů, do mé staré vlasti, do Izraele, do Betléma. Tam jistě najdu dostatek jídla. Bůh nás zavedl sem a teď mě volá zase zpátky. Náš Bůh je milostivý, on se vždycky staral o náš lid a pomáhal nám. Snad mi pomůže i tentokrát.“

Rút i Orpa měly Noemi rády. A tak jí hned odpověděly: „Noemi, víš ty co, my půjdeme s tebou.“ Ale Noemi jim řekla: „Mé milé zlaté, to je od vás moc hezké, ale Izrael je má vlast a ne vaše. Radím vám, abyste šly zpátky ke svým rodinám. Ty se o vás postarají. Já se o vás postarat nemůžu.“ Když tohle slyšela Orpa, rozplakala se. Bylo jí smutno, že se musí s Noemi rozloučit. Padly si s Noemi kolem krku a daly si pusu na rozloučenou. Věděly, že se pravděpodobně už nikdy nevidí a loučení bylo pro ně obě těžké. Orpa se pak podívala na Rút. Ta ale zavrtěla hlavou. „Ne, já zůstanu s Noemi. Zůstanu s tebou Noemi, nenechám tě jít takovou dálku samotnou,“ řekla Rút Noemi.

A tak se vypravila Orpa zpátky ke své rodině. Ale Rút zůstala s Noemi. „Jsi si opravdu jistá?“ zeptala se jí Noemi.

„Ano. Kam půjdeš, tam půjdu i já. Chci patřit k tvému národu, chci patřit do tvé rodiny a věřit tvému Bohu.“ řekla jí na to Rút.

A tak se obě ženy daly na cestu.

Být věrný to znamená neopouštět přítele, když se dostane do úzkých, do problémů. Když je život těžký. Tak jako zůstala Rút s Noemi a neopustila ji, tak je Bůh věrný k nám lidem a také nás neopouští. I když náš život není vždycky lehký.

A tak se můžeme zamyslet i my nad sebou. Umíme být věrní? Co to znamená pro nás? Umíme být věrní v přátelství? A svěřujeme Bohu i to, co je pro nás těžké? Být věrný Bohu znamená, že mu svěřujeme nejen to, za co jsme vděční, ale i to, co nás trápí. Bůh je nám věrný, i když se někdy trápíme, a tak ho můžeme vyhledat i v těžkých chvílích. To znamená věrnost Pánu Bohu.

A tak šly Rút a Noemi do Betléma, kde byla Noemi kdysi doma. A co se stalo tam, jak to s Noemi a Rút dopadne, to si povíme příště.

(Po vyprávění můžeme navázat na obrázek kufru. Někdy musí děti opustit svůj domov a přijdou i k nám do Čech, kde nikoho neznají, neumí česky a nemají tady své hračky ani kamarády. Jak bychom jim mohli pomoci?)

42.2.3 Starší školní děti

- Na velkém papíru je napsáno slovo CIZINEC – co nás napadne jako první? Papír schováme a dáme na stůl druhý. Na tom je napsáno slovo PŘÍTEL. Co nás napadá za vlastnosti, asociace k tomuto slovu? Pak můžeme porovnat oba papíry a povídat si o tom, jestli se mohou ta slova setkat. Může být i cizinec náš přítel?
- Práce s obrázky (např. Vinetou a Old Shatterhand): znáte jiné přátele, kteří se teprve museli poznat a dobře seznámit, aby se mohli stát přáteli?

Zde můžete vyprávět nebo pro znalou skupinu opakovat místo vyprávění pomocí jmen:

Když potkáme cizince a navzájem se představíme, přijdou nám někdy jejich jména známá a někdy zase velmi exotická. Jiná než naše. I v neznámých jménech se ale skrývají významy. Vzpomněli byste si třeba na postavy z filmů, pohádek, na někoho, kdo se jmenoval podle toho, co uměl, jaký byl? (Old Shatterhand – „Drťící ruka“ a počáteční „Old“ znamená zkušený, opak „greenhorna“ – zelenáče; Pipi Dlouhá punčocha; Mauglí – žabáček atd.)

Uslyšíte/znáte příběh o Noemi a její rodině. Každé jméno v tomto příběhu něco znamená. Dokázali byste přiřadit jména k jejich významu?

(Děti přiřazují během vyprávění ke jménům významy, nebo pomocí jmen samy příběh vyprávějí. I neznalí mohou konstruovat příběh a pak ho srovnat s biblickým podáním.)

Jak by ses chtěl jmenovat ty indiánským jménem? (Příklady z Cimrmana pro zaměnění: *Skákalpřezoheňažsipropálilmokasíny, Tančilajakoblázenaždobíléhorána, Neradasemyje, Hladilasvištěprotisrsti, Tetusisneměložhněvat, Vydloblastrýcio-ko.*) Tak byste se ale asi jmenovat nechtěli. Přemýšlejte nad jménem, které by vás charakterizovalo a mohli jste na něj být hrdí. Jméno si napište do svého oválku/bublíny (pracovní list viz <http://goo.gl/F19BfD>). Nemusíte nám ho prozradit. Ale kdo chce, může.

42.2.4 Přesah

- *Další otázky k rozhovoru:* Měl jsi již někdy opravdový hlad? Zažil jsi už stěhování? Znáš lidi, kteří museli utéct ze svého domova?
- *Sbalím si kufr (hra):* První řekne „Když pojedu do ciziny sbalím si kufr a do něj dám...“ Každý hráč přidá do kufru jednu věc, před tím musí ale zopakovat postupně, co všechno v kufru už je. Vztah k tématu: Noemi musela opustit Betlém, když v něm byl hlad a musela sbalit na cestu to nejnnutnější pro svou rodinu.
- *Uprchlíci (akce):* Vyprávět jiný příběh uprchlíků, kteří dnes utíkají do Evropy před hladem nebo válkou, před ohrožením na životě. Společně přemýšlet, jak jim pomoci. Co potřebují? Co potřebuje nový spolužák, který přijde do vaší třídy a je původem z jiné země? Přemýšlet, jak se asi cítila Rút, když poprvé přišla do Betléma. Jak se cítila Noemi v Moábu, jak se tam cítili její synové. Vztah k tématu: Noemi a její rodina byli uprchlíci v Moábu, byli tam cizinci. Byli vděční za každou pomoc.
- *Nápady na společné tvoření:* Namalovat nebo slepit z papíru kufr. Na něj nebo do něj napsat: „Bůh jde se mnou“ nebo „Bůh je věrný“. Vztah k tématu: Bůh byl s Noemi po celý čas a na všech místech, kam došla.

42.3 LITURGIE

42.3.1 Píseň

Nám pomoz, Pane milý (BTS 36 [na úvod]); *Prosba* (BTS 34); *Pán Bůh je síla má* (BTS 42 [na závěr]); *Mír na zemi daruj nám* (BTS 38)

42.3.2 Okénko do bohoslužeb

V bohoslužbách můžete využít motivaci pro předškolní nebo mladší školní obrázek kufru nebo domu. Využijte obě lekce Rút pro závěrečnou bohoslužbu a/nebo sborový den na konec školního roku – pokud to jde (přenosný mikrofon, malý prostor), můžete během kázání putovat s dětmi po kostele podle toho, kam zrovna Noemi a Rut jdou (zastavení na křižovatkách jejich života, ukazujeme symboly pro dané situace – prázdný talíř, kufr, černý závoj, kufr, klasy, plný talíř, bílý závoj atd.), odpoledne využijte činnosti související s tématem jako úkoly, které mají děti postupně plnit či tvořit (sbírání klásků na čas, mlácení obilí, třídění od plev, poznávání různých obilnin, pečení chleba, kvíz k tématu pro starší nebo rovnání obrázků pro mladší, atd. – viz i druhá úloha o Rút.)

42.3.3 Biblický verš k zapamatování

Milujte tedy hosta, neboť jste byli hosty v egyptské zemi. (Dt 10,19)

42.3.4 Rituál

Pán Bůh je síla má.

42.3.5 Modlitba

Pane, když máme hlad, ty se o nás staráš. Dáváš nám to, co k životu potřebujeme a my ti za to děkujeme. Prosíme, otevírej naše oči a srdce, abychom viděli, když mají hlad a bídu druzí lidé. Nauč nás pomáhat jim. Prosíme, nasyť všechny lidi, tak aby nikdo neměl hlad. Amen.

Modlitba Páně

TÉMA

Bůh je věrný. Rút jde svou cestou, která neodpovídá tomu, jak vyrostla. Svě štěstí najde v cizině, kam ji dovede věrný Bůh. Ten jí dá jídlo a nakonec i muže a dítě. (Ale také téma minulé hodiny solidarita s cizinci stále aktuální. Tuto hodinu možno dále prohloubit.)

CÍLE

- Děti se mají vcítit do toho, jaké to je být chudý a mít hlad.
- Děti si mají uvědomit, že vše, co dostáváme, dostáváme od Pána Boha.
- Děti mají slyšet ujištění o tom, že je Bůh věrný a vede nás dobře životem, i když někdy máme hlad nebo se nám nedaří dobře. Bůh se o nás stará.
- Můžeme také mluvit s dětmi o zármutku a ztrátě. Děti se vcítí do Noemi, která toho tolik ztratila a vzpomenu si na své ztráty.

.....
43.1 PRO UČITELE

Biblický text: Rut 2–4

43.1.1 Výkladové poznámky

- *Betlém se pro ženy stává skutečně „domem chleba“.* Ovšem především díky tomu, že Rút projevuje rozhodnost a vynalézavost při získávání obživy i při setkání s Boazem. Že to Rút v Betlémě nijak lehké neměla, napovídá i to, že o ní všichni mluví jako o „té cizince, té Moabce“ (2,6). Teprve Boaz (Bóz) ji přijímá do společenství Božího lidu – tím, když ji – cizinku (2,10) pozve do „kolektivu svých pracovníků“ a především ke společenství stolu (2,14).

- *Levirátní manželství*: Příbuzný se ujal vdovy, vzal si ji za manželku, aby zesnulému porodila potomka. Zastávce má povinnost pomáhat a ochraňovat – vykoupit bratra, který se pro dluhy dostal do vězení či do otroctví, koupit zpět pole a zděděný majetek, který byl prodán z nouze, pomstít křivdy i vraždu, případně se i oženit s vdovou po svém bratru (Gn 38,6–8; Dt 25,5–10; Lv 25,25.47–49; Jr 32,8–12).
- *Sběr klasů*: Paběrkovat na polích a zahradách zaručovalo ustanovení zákona (Lv 19,9; 23,22; Dt 24,19) všem opuštěným, chudým, bezdomovcům i přivandrovalcům.
- *Zápas Rút o nalezení plnohodnotného místa v Božím lidu* dostává stále konkrétnější a dramatičtější kontury. Od přizvání ke „společenství obživy“ (2,8) přes „společenství stolu“ (2,14) až po „společenství lože“ (3,10). Přestože je jednání Rut poměrně nekonvenční, i tuto pasáž můžeme zařadit – zvláště, když dětem připomeneme příběhy praotců a co to v nich znamenalo být obdarován potomstvem. Dokud však Rút nebude obdarována synem, nemá plnohodnotný podíl na „mesiášském směřování“ Izraele. Když vlezla Boazovi pod peřinu v noci, kdy očekával sen či vidění od Boha, stala se pro něj „ztělesněným snem“. Erotické motivy se tu snoubí s nenápadnou ironizací mužské (tj. náboženské) nadřazenosti. Rút projeví nekonvenční odvalu a očekávání víry. Však je její pra–pra–pratchýní Tamar (Rt 4,12 viz Gn 38). A obě se – ještě spolu s nevěstkou Rachab – ocitají jako svědkyně mesiášské víry v Ježíšově rodokmenu!

43.1.2 Odkazy

RIDZOŇOVÁ, Lenka – MACEK, Ondřej – TURECKÁ, Jana: *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici*. Praha: Synodní rada ČCE, 2014.
 VRIES, Tinie de: *Tím vše začíná*. Amsterdam: Nederlandsche Zondagsschool Vereeniging, 1989; *Rút a Boaz*, str. 8onn.

Odkazy na starší katechetické přípravky, pracovní listy, obrázky a další materiály použité v této úloze najdete na adrese <http://goo.gl/xyVsJW>, pod číslem úlohy (43).

43.2 PRO DĚTI

43.2.1 Předškolní děti

Převyprávění jsou např. v knížkách *Tím vše začíná* (i s písničkou), a *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici* (viz 43.1.3 Odkazy).

43.2.2 Mladší školní děti

Opakujeme příběh z minulé hodiny. Pomocí tří obrázků necháme děti vyprávět. Pamatujete si, o čem jsme si povídali minule? (Obrázky viz odkazy.)

Ptáme se: Měl jsi již někdy opravdový hlad? Co bys dělal, kdybys neměl nic k jídlu?

Pokud byste se soustředili na téma ztráty blízkých a jistot a na Boží péči, můžete začít jinými otázkami: Jak se vyrovnáváš se ztrátou? Umřel ve tvé rodině někdo? Byl jsi už někdy na pohřbu? Jak ses tam cítil? Když nám někdo umře, neznamená to, že by nás Pán Bůh neměl rád. I dál nás povede životem a naše srdce po čase zahojí. Pojdme si poslechnout, jak to bylo s Noemi a Rút dál.

(Vyznačené texty můžete využít pro rozhovor s dětmi během vyprávění.)

Minule jsme Noemi a Rút doprovodili na jejich cestě z Moábu zpátky do Betléma.

Noemi zde stále ještě měla své známé, ti ji ale sotva poznávali. „Jsi to opravdu ty, Noemi?“ ptali se jí. „Ano, jsem to já.“ Odpovídala Noemi. „Ale už mi tak neříkejte, už se nechci jmenovat Noemi. Vracím se z ciziny s prázdnýma rukama. Bůh mi vzal to nejdůležitější, co jsem v životě měla. Muže a oba syny. Cítím vůči Bohu hořkost. Říkejte mi raději Mara, to znamená hořká.“

Noemi byla zpátky doma. Našla svůj starý domeček, jenže byl celý prázdný a pustý. Její políčka byla plná bodláčí, protože se o ně tak dlouho nikdo nestaral. Byl to bezútěšný pohled. Noemi i Rút byly vdovy, to znamená, že jim umřeli jejich manželé. Neměl se o ně kdo starat. Neměl kdo jít hledat práci, nebyl, kdo by vydělával peníze, kdo by šel pracovat na pole nebo kdo by opravil doma rozbité dveře. Ženy samotné to mají těžké i dneska, ale dřív byl pro ně život obzvláště těžký. Nebyla pro ně práce. A tak Rút přemýšlela, jak získat obživu. A tu dostala nápad. „Právě je sklizeň ječmene.

Půjdu na pole. Půjdu a budu s ostatními ženami sbírat klasy, které tam na poli po žencích zůstanou.“

Tomu se říká paběrkovat. V Izraeli to bylo dokonce dané zákonem. Majitelé polí nesměli svá pole sklízet až ke kraji. Na kraji mělo zůstat trochu obilí neposečeného pro chudé lidi, aby i ti našli něco k jídlu. Kromě toho mohli chudí lidé jít za ženci a sbírat to, co spadlo na zem. Nebylo toho mnoho, když si představíte, kolik klasů a zrní bychom potřebovali na jeden bochník chleba.

Noemi ale odpověděla. „Rút, jsi si jistá? To dělají ti nejchudší lidé.“ Ale Rút trvala na svém. „Ano, milá Noemi, my přece jsme nejchudší.“ „Jenže to je nebezpečné,“ varovala ji Noemi. „Co když si na tebe budou ženci dovolovat? Neznají tě. Mohou být na tebe zlí.“ Ale Rút se už rozhodla. „Neboj se Noemi, dám na sebe pozor.“

Noemi už pracovat na poli nemohla, byla stará. A tak vzala Rút osud svůj i Noemi do svých rukou. Byla v cizí zemi, ve které se na ni lidé dívali jako na cizinku. Nikdo ji tu neznal. A přesto se vydala na pole. Bylo to cizí pole a na něm cizí ženci. Rút ale přesto věřila, že to dopadne dobře. Že jí Pán Bůh pomůže. A on to udělal a byl s Rút.

(Zpakujte téma solidarity a přátelství k cizincům z minulé úlohy. Nyní nové motivy, Rút je odvážná a pracovitá.)

A tak Rút našla pole, na kterém právě probíhala žeň a začala chodit za ženci a sbírat obilí, které leželo na zemi. Někteří ženci na ni byli oškliví a pokřikovali na ni. Ale ona si toho nevšímala a dál sbírala klasy spadlé na zem. Pán Bůh to zařídil tak, že Rút našla právě pole, které patřilo příbuznému Noemi, jmenoval se Boaz. Rút to ale nevěděla. Celé ráno a dopoledne pilně sbírala.

Kolem poledne se na pole zajel podívat i Boaz. Když viděl Rút, zeptal se ženců: „Kdo je ta cizí dívka?“ A oni mu vyprávěli: „To nevíš? To je přece ta Moábka, která se vrátila s Noemi.“ „Pracuje tu pilně, už od rána. Nevšímá si druhých, ani těch, kteří po ní pokřikují a smějí se jí.“ To řekl Boazovi správce, který na žně dohlížel.

Boaz vzal trochu vody, kterou pro žence na pole přivezl a zanesl ji Rút, aby se napila. „Musíš mít jistě žízeň. Neboj se, na mých polích můžeš sbírat klasy, jak budeš potřebovat.“ Ujistil Boaz Rút. „Přijď sem každý den, můžeš sem chodit po dobu celé sklizně. A když budeš mít žízeň, vezmi si vodu, která je zde připravena pro ostatní pracovníky.“ Rút se podívala. „Čím jsem si zasloužila, že jsi ke mně tak milý?“ zeptala se. „Jsem přece jen cizinka a ty mě vůbec neznáš.“ Boaz jí odpověděl: „Slyšel jsem, že jsi pilně

pracovala a že se nestaráš jen sama o sebe, ale že pomáháš i Noemi. Bůh ti to oplatí, že jsi tak milá a starostlivá.“

Minule jsme mluvili o tom, že je Bůh věrný, že je s námi, když se nám daří dobře, ale i když se nám daří špatně. A teď Bůh vedl Rút tak, aby našla pole, na kterém ji nevyženu, aby našla dost jídla pro sebe a Noemi. Bůh ví, co je pro nás dobré. A pomáhá nám, i když to třeba není hned vidět. Teď se ale Rút zastal a pomohl jí, jak to slibuje v Bibli.

Boaz pak pozval Rút, aby si sedla k ostatním a poobědvala s ostatními pracovníky. K jídlu měli chléb a pražená semínka. Rút moc chutnalo, už měla hlad. Nesnědla ale všechno a část jídla si dala do kapsy, aby ho mohla doma dát Noemi. Rút nemyslela jen na sebe. Myslela i na svou starou tchyni Noemi, která na ni čekala doma.

Pak pracovala Rút dál až do večera. Večer vzala všechny klasy a vyklepala z nich zrní. To posbírala do šátku a vydala se domů k Noemi. Měla tolik zrní, že se jí až proneslo. Když přišla domů, už ji bolely ruce. Ale hned šťastně Noemi vyprávěla o tom, co ten den všechno zažila. „Noemi poslouchej, to bylo úžasné! Sbírala jsem pro nás obilí a byla jsem na poli, které patří takovému milému a přátelskému muži. Dokonce mi dal napít vody a dal mi i něco k jídlu. Podívej, přinesla jsem i tobě!“ Noemi se podívovala, tohle vlídné přijetí nečekala. „A na kterém poli jsi vlastně sbírala, dcero moje?“ zeptala se Rút. „Ten muž, kterému pole patří, se jmenuje Boaz,“ odpověděla Rút. „A řekl mi, že mohu kdykoliv zase přijít!“

„Milá Rút, to Bůh tě zavedl zrovna na toto pole, které patří našemu příbuznému!“ zvolala Noemi. Měla velikou radost. A v duchu žehnala Boazovi za jeho přátelství a vlídnost.

Rút chodila na Boazova pole dál po celou dobu sklizně. Každý den pilně pracovala, až měly s Noemi malou zásobu zrní, umlely a měly dost mouky. Mohly si oddechnout, v dohledné době nebudou trpět hladu.

Jedné noci slyšely obě ženy hudbu. Noemi pohlédla na Rút. Jistě by se chtěla jít s ostatními poveselit. Oslavit šťastnou sklizeň a bohatou úrodu. Noemi záleželo na tom, aby byla Rút zase šťastná a našla si dobrého manžela. A tak jí poradila: „Rút, jdi na mlat, tam kde se teď veselí muži. Počkej, až budou spát a pak si lehni na místo, kde bude spát Boaz. Lehni si mu k nohám. Tak dáš najevo, že jsi mu věrná a pak nechť se děje vůle Boží.“

Rút poslušně šla a udělala to všechno tak, jak jí poradila Noemi. Počkala, až půjdou všichni spát a pak po tmě vyhledala místo, kde na slámě spal Boaz. A lehla si k němu. To Boaze probudilo. Říkal si: „Co se to děje, nějak

mi fouká na nohy, jako by mi je někdo odkryl!“ A tu vidí, že mu u nohou leží žena. Zeptal se jí: „Kterápak ty jsi?“ A Rút mu řekla své jméno. Boaz se té noci do Rút zamiloval a rozhodl se, že si ji vezme za ženu. Ve starém Izraeli by měl ale právo vzít si Rút ještě jeden příbuzný Noemi. Kdyby chtěl koupit Noemino pole, mohl si vzít Rút za ženu a to pole od Noemi odkoupit. A tak se druhý den vydal Boaz do brány města, kde se scházivala rada starších a kde se uzavíraly všechny soudy a obchody. Tady na tom místě se Boaz zeptal, zda někdo chce koupit Noemino dlouho neobdělávané pole. Jeden takový muž se našel, ale byl starý, a když zjistil, že by si s polem musel vzít i Rút a postarat se o ni, tak si to rychle rozmyslel. A tak Noemino pole koupil Boaz a Rút si vzal za ženu. Byli spolu moc šťastní a po nějakém čase se jim narodil syn Obéd. Jeho jméno znamená Služebník Boží. A tak se stala Noemi babičkou, tak, jak si to dlouho přála. A všichni byli šťastní, věděli, že jim Pán Bůh požehnal.

43.2.3 Starší školní děti

Opakovací kvíz nebo hledání odpovědí v textu můžeme hrát i jako soutěž – sbíráme klasy (za každou správnou odpověď dostane skupina nebo jednotlivec namalovaný klas, kdo jich nasbírá nejvíc, vyhrává).

- 1) Co se stalo v Izraeli, že musela Noemi s rodinou opustit Betlém? (*Bída, hlad, neúroda.*)
- 2) Co rozhodl manžel Noemi Elímelech, když nastal v jeho domově hlad? (*Že vezme svou rodinu a odstěhuje se s ní do sousední země Moábu.*)
- 3) Jak se jim tam dařilo? (*Zpočátku dobře, měli bydlení, Elímelech našel práci.*)
- 4) Co se stalo Elímelechovi po deseti letech? (*Umřel.*)
- 5) Jak to bylo dál, co dělali jeho synové? (*Oženili se.*)
- 6) Co se stalo nedlouho po jejich svatbě? (*Kiljon a Machlon umřeli.*)
- 7) Co pak udělala Noemi? (*Rozhodla se vrátit zpátky do Betléma.*)
- 8) Co udělali Orpa a Rút? (*Orpa se vrátila ke své rodině a zůstala v Moábu, Rút šla s Noemi do Betléma.*)
- 9) Co dělala Rút v Betlémě? (*Vydala se na pole sbírat klasy po žni.*)
- 10) Na čí pole ji zavedl Bůh? (*Na Boazovo pole.*)
- 11) Co řekl Boaz Rút? (*Zůstaň na mém poli, napij se vody a jez s mými pracovníky.*)
- 12) Jak se jmenoval syn Rút a Boaze? (*Obéd*)

Vzpomenete si na chvíle, kdy Pán Bůh Rút vedl? Možná to nebylo v příběhu řečeno výslovně. Kdy Pán Bůh Rút pomohl?

Rút, ač cizinka, našla v Izraeli nového přítele. Máte také nějaké kamarády, kteří se v naší zemi nenarodili?

43.2.4 Přesah

Akce

- *Od obilí k chlebu:* ukázat klasy, zrní, mouku, chléb – skutečné nebo na obrázku, případně můžete spolu chléb upéct. Vztah k tématu: Ze zrní si doma mohla Rút upéct chléb.
- Seřadit obrázky příběhu podle toho, jak jdou za sebou, jak se příběh odvíjel (předem vytisknout a rozstříhat).

Nápady na společné tvoření

- *Obrázek Rút s klasy:* Děti mohou namalovat svůj vlastní obrázek a do klasů vlepít zrníčka, nebo vybarvit černobílý obrázek a vlepít zrníčka sem.

Hry

- *Sbírání klásků:* Klasy (z papíru, nebo je představují tužky) rozložit na podlahu. Hrají vždy dva hráči, kteří se snaží posbírat co nejvíce klásků. Kdo jich nasbírá nejvíc, vyhrává. Vztah k tématu: Rút sbírala klasy na poli.
- *Třídění zrní:* Do misky dáme sušený hrách a zrní. Kdo zvládne vytřídit zrní nejdříve? Vztah k tématu: Rút musela zrní z klasů dostat. To se dělá mláčením (obrázek „mláčení obilí“). Pak musela vytřídit zrní od nečistot.

POMŮCKY Materiály k aktivitám/hrám najdete pod číslem této úlohy (43) na adrese <http://goo.gl/xyVsjW>.

43.3 LITURGIE

43.3.1 Písňe

Všechny děti v celém světě (BTS 6); *Pane, dnešek je den chvály* (BTS 3); *Má duše Boha velebí* (BTS 29)

43.3.2 Rituál

Pán Bůh je síla má.

43.3.3 Biblický verš

Pevně se držíme naděje, protože Bůh, který nám dal zaslíbení, je věrný.
(Žd 10,23)

43.3.4 Okénko do bohoslužeb

Pro rozhovor s dětmi a shromážděním využijte otázky v oddílu pro mladší školní děti: Měli jste již někdy opravdový hlad? Co byste dělali, kdybyste neměli nic k jídlu?

Další návrhy viz předchozí úloha.

43.3.5 Modlitba

Pane Bože, ty nás slyšíš, když potřebujeme tvou pomoc. Když potřebujeme trpělivost, abychom na nadávky neodpověděli nadávkou. Prosíme tě, dej nám sílu, abychom byli trpěliví, neztráceli naději a uměli odpouštět druhým. Prosím, dej nám sílu přijímat jiné lidi, než jsme my, a pomáhat jim, když to potřebují. Amen.

Modlitba Páně

.....
REJSTŘÍK PROBÍRANÝCH BIBLICKÝCH TEXTŮ

STARÝ ZÁKON

<i>Genesis</i>		<i>Leviticus</i>		<i>Jozue</i>	
18,1-15	215	19,10	215	2	127
				3-4	138
<i>Exodus</i>		<i>Numeri</i>		6	149
1,7-2,10	7	13-14	93	9	160
2,11-4,16	17	22,1-36	103	14	169
4,29-11,5	28	23,11-13	103	20	169
5,1-6,1	28	23, 25-27	103	23-24	169
8,12-15	28	24,10-19	103		
1,11	36			<i>Soudců</i>	
12,1-36	36	<i>Deuteronomium</i>		2,6-18	177
14-15	45	5,6-21	61	4,1-24	177
16-17,7	53	9,7-21	70	5,1-15.31	177
19,1-25	61	30,15-20	117	6-7	189
20,1-17	61	31,1-8.14-21	117	13-16	201
32	70	32	117		
20,3-6	70	34,1-12	117	<i>Rút</i>	
33	80	10,19	215	1	215
34,1-11	80			2-4	223

.....
ZPĚVNÍKY (POUŽITÉ ZKRATKY)

- EZ Evangelický zpěvník.
 EZD Evangelický zpěvník (dodatek).
 SV Svítá.
 HA Haleluja Amen.
 BTS Buď tobě sláva.

.....

**DÁL PŘECE NEJDEME SAMI
OD MOJŽÍŠE K RÚT**

Katechetická příručka 2015–2016

Uspořádala Marta Sedláčková

Vydala synodní rada Českobratrské církve evangelické
Jungmannova 9, 111 21 Praha 1

První vydání, 2015

vychova@e-cirkev.cz

www.e-cirkev.cz

*Přehledný seznam úloh z této příručky,
včetně všech externích odkazů (pracovní listy, obrázky ap.),
je umístěn na adrese <http://goo.gl/mV9vrL>.*

*Úlohy obsažené v knize jsou postupně zveřejňovány na
webu Katecheze – <http://katecheze.evangelnet.cz>. Na stejné
adrese naleznete další materiály pro práci s dětmi.
Zaregistrovaní uživatelé mohou na týchž stránkách
zveřejňovat i své vlastní katechetické materiály.*